

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE VE DÜNYA BOYUTLARIYLA
KARA PARA GERÇEĞİ VE AKLAMA SUÇU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. KADİR KARTALCI

HAZIRLAYAN
HARUN MURAT ÇAKIN

MALATYA -2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE VE DÜNYA BOYUTLARIYLA
KARA PARA GERÇEĞİ VE AKLAMA SUÇU**
YÜKSEK LİSANS TEZİ

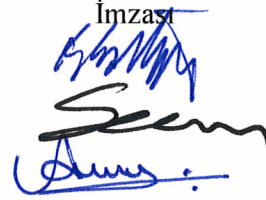
DANIŞMAN
Doç. Dr. Kadir KARTALCI

HAZIRLAYAN
Harun Murat ÇAKIN

Jürimiz.....20.12.2018.....tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak Maliye Anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

1. Doç. Dr. Kadir KARTALCI
2. Doç. Dr. Serkan BENK
3. Dr. Öğr. Üyesi Abdunnur YILDIZ

İmza

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Kadir KARTALCI'nın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Türkiye ve Dünya Boyutlarıyla Kara Para Gerçeği ve Aklama Suçu” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

HARUN MURAT ÇAKIN

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 4 ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin / raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

HARUN MURAT ÇAKIN

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında suç, eski dönemlere nazaran daha organize, daha komplike ve kazancı daha yüksek bir sektör haline gelerek, kimi zaman bir şantaj, kimi zaman bir tehdit ve çoğunlukla da bir rant unsuru olarak uluslararası arenada kritik bir yer edinmiştir. Buna karşılık, çoğu devlet suç ve suçlulukla mücadele edebilmek için kanun, kanun uygulayıcı birim ve örgütlenme ile mali alandaki teşebbüslerini geliştirerek önemli tecrübeler edinmişlerdir.

Bu bağlamda suç ve suçlulukla mücadele konusundaki en önemli yönelimlerden biri de, suçun mali yönlerine yoğunlaşmak suretiyle suçluların tespit edilmesi olmuştur. Bununla amaçlanan, suç kaynaklı malvarlıklarının belirlenerek elkonulmasının yolunu açmaktır. Bir diğer amaç; özellikle suç örgütlerinin daha önce bilinmeyen diğer suç eylemlerini mali izler takip edilerek tespit etmek veya yine mali izler takip edilerek şüpheli suç şebekeleri ile belirli suçlar arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmaktır. Dolayısıyla suç örgütlerinin arkalarında bıraktıkları en önemli kanıtlardan biri de finansal izlerdir. Bu nedenle kara para, suç örgütlerinin hem varlık nedeni hem de suç faaliyetlerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aklayıcıların elde ettikleri çoğu nakit formdaki paraların finansal sisteme sokulması çabası, banka hesapları arasındaki dikkat çeken hareketler, yoğun gayrı menkul alımı veya lüks tüketim harcamalarındaki artış gibi pek çok ayrıntı aslında kara para aklamaya giden yolda yetkili otoritelere mücadele konusunda bir takım fırsatlar sunmaktadır.

Bu çalışmada; kara para ve aklamanın evveliyatı ile ekonomi, finans, sosyal bilimler, hukuk vb. disiplinlerle olan ilişkisi yaşanmış örnek olaylar da dikkate alınarak anlatılmaya çalışılmış, ülkemizde ve dünyadaki mücadelenin boyutu ele alınmıştır. Ayrıca dijital dünyanın kapıları aralanarak, internet ortamının kara para ve aklama suçlarına mevcut ve olası etkileri ile dijital para birimleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Tezin, bilime, bu alanda akademik çalışmalar yapanlara, konu hakkında bilgi ve fikir sahibi olmak isteyen herkese bir cümlelik dahi olsa katkısının şahsımı onurlandıracağı düşüncesinden hareketle, ilgisi ve engin sabrı dolayısıyla tez danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Kadir Kartalci'ya, kıymetli hocalarım Prof. Dr. Serkan Benk ve Doç. Dr. Tayfur Bayat ile fedakâr eşime teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Kaynağı suç olan gelir, insanoğlunun tarih sahnesine çıkmasından bu yana var olmasına karşın, elde edilen bu suç gelirine, ekonomik sisteme sokulmak suretiyle temiz para görüntüsü verilmek istenmesi ise yakın dönemde başlayan bir süreçtir. Günümüzde uyuşturucu başta olmak üzere silah kaçakçılığı, insan ticareti, yasa dışı nükleer madde ticareti, kumar ve fuhuş gibi illegal pek çok sektörden devasa gelirler elde edilen suç şebekeleri, devletin müsadere cezasından kaçınmak için bu gelirleri aklamaya ihtiyaç duyarlar. Çünkü aklanan para her alanda kullanıma hazır temiz para anlamına geldiği için, para bu noktaya gelmek için sınırsız sayıda işleme tabi tutulur. Gelişen ulaşım imkânları ve iletişim teknolojileri kara para aklayıcılara yeni fırsatlar sunmuş, geleneksel aklama tekniği olan nakit kaçakçılığının yanı sıra finansal kuruluşların ve bankaların elektronik transfer olanakları da aklama amacı doğrultusunda kullanılmaya başlanmıştır.

Dünya ekonomik sistemi için açık bir tehdit olan kara para ve aklama faaliyetlerinin önlenmesi için bugün dünya çapında organizasyonlar teşkil edilmekte, ulusal ve uluslararası mücadelenin hukuki altyapısı oluşturularak aklama ile küresel mücadele edilmektedir. Kara para ve aklamanın kontrol altına alınması kısa ve orta vadede mümkün görünmemesine karşın mücadele konusunda önemli mesafe katıldığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kara Para, Suç Geliri, Aklama Suçu, Kayıt Dışı Ekonomi, Organize Suç Örgütleri

ABSTRACT

Although crime linked money has been around since the dawn of humanity, it is fairly new that laundering that money through putting it into economical system and make it look like clean. Today many organized criminal enterprises which get substencial amount of money especially from drug dealing, arms smuggling, human trafficking, illegal nuclear substance trafficking, gambling and prostitution, need to launder their revenues to avoid confiscation. Since the money laundered can be used in the system without any problem, it is processed a lot to get that phase. Developing transportation facilities and technologies offered new ways to money launderers. Besides the conventional way of laundering, cash smuggling, electronic transfer opportunities of banks and financial institutions started to be used as a tool for money laundering.

For the prevention of illicit money and money laundering as they are clear threat to world's economical system, today worldwide organizations have been founded, infrastructure of national and international conflict has been created to fight against laundering on a global scale prevention of illicit money and laundering.

Key Words: Illicit Money, Crime Revenues, Laundering Offence, Unrecorded Economy, Organized Crime Enterprises

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	ii
ONUR SÖZÜ	iii
BİLDİRİM	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv

1. BÖLÜM

KARA PARA VE AKLAMA: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kara Para Kavramının Tanımı, Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi	3
1.2. Kara Para Aklama Kavramı	6
1.3. Kara Para Ekonomisinin Nedenleri	10
1.3.1. Ekonomik Nedenler	11
1.3.2. Hızlı Nüfus Artışı ve Kentleşme	14
1.3.3. Toplumsal Değişim	16
1.3.4. Siyasi Nedenler	18
1.3.5. Adli Nedenler	20
1.3.6. Bürokratik Nedenler	21
1.4. Kara Paranın Ekonomi ve Finansal Sistem Üzerine Olumsuz Etkileri	23
1.4.1. Para Politikası Üzerindeki Olumsuz Etkileri	25
1.4.2. Para ve Sermaye Piyasalarında Yarattığı İstikrarsızlıklar	26
1.4.3. Gelir ve Kaynak Dağılımında Meydana Getirdiği Bozulmalar	28
1.4.4. Vergi Hâsılatının Düşmesi ve Bunun Sonucu Oluşan Diğer Sorunlar ...	29
1.4.5. Büyüme Oranlarında Meydana Getirdiği İstikrarsızlık	31
1.4.6. Sermaye Hareketlerinde Meydana Getirdiği Olumsuzluklar	33
1.4.7. Mali ve Ekonomik Krizlerin Oluşumuna Etkisi	34
1.5. Kara Para Hakkında Taraf ve Karşıt Görüşler	35
1.5.1. Kara Parayı Savunan Görüşler	35

1.5.2. Kara Para Aleyhindeki Görüşler	37
1.6. Dünyada Suç Geliri ve Aklanan Kara Paranın Boyutları.....	38
1.7. Kara Para ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi.....	43
1.7.1. Kavramsal Olarak Kayıt Dışı Ekonomi	43
1.7.1.1. Yarı Kayıtlı Ekonomi ve Beyan Dışı Ekonomi.....	45
1.7.1.2. İllegal Sektör ve Kriminal Sektör.....	46
1.7.2. Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri	50
1.7.2.1. Kayıt Dışılığın Ekonomik Nedenleri	51
1.7.2.2. Kayıt Dışı Ekonominin Mali Nedenleri	53
1.7.2.2.1. Vergi Oranlarının Yüksekliği ve Vergilemede Adaletsizlik Algısı	54
1.7.2.2.2. Vergilendirme Ortamının Belirsizliği	55
1.7.2.2.3. Vergi Bilinç ve Ahlakı.....	55
1.7.2.2.4. Vergi Afları.....	58
1.7.2.3. Kayıt Dışı Ekonominin Siyasi Nedenleri	60
1.7.3. Kayıt Dışı Ekonomiye Ölçüm Yöntemleri	60
1.7.3.1. Kayıt Dışı Ekonomiye Doğrudan Ölçüm Yöntemleri	61
1.7.3.1.1. Anket Yöntemi.....	61
1.7.3.1.2. Vergisel Denetim ve İnceleme Yöntemi.....	61
1.7.3.2. Kayıt Dışı Ekonomiye Dolaylı Ölçüm Yöntemleri	62
1.7.3.2.1. GSMH Yaklaşımı	62
1.7.3.2.2. İstihdam Yaklaşımı	63
1.7.3.2.3. Parasalcı Yaklaşım.....	63
1.7.3.2.4. MIMIC ve DYMIMIC Yaklaşımı.....	64
1.7.4. Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutu	65

2. BÖLÜM

ORGANİZE SUÇ ÖRGÜTLERİ, KARA PARA VE AKLAMA YOLLARI

2.1. Organize Suç, Suç Örgütleri ve Kara Para	71
2.1.1. Genel Olarak Organize Suç ve Suç Örgütleri.....	72
2.1.2. Dünyada Organize Suç.....	73
2.1.3. Türkiye’de Organize Suç ve Suç Örgütleri.....	74
2.1.4. Organize Suç Örgütleri ve Kara Para İlişkisi.....	76

2.1.5. Terörün Finansmanı ve Kara Para Aklama	78
2.2. Kara Paranın Aklanma Aşamaları ve Başlıca Aklama Yöntem ve Alanları	84
2.2.1. Kara Para Aklama Aşamaları.....	84
2.2.1.1. Yerleştirme Aşaması.....	84
2.2.1.2. Ayrıştırma (Layering) Aşaması.....	85
2.2.1.3. Bütünleştirme Aşaması.....	86
2.3. Başlıca Aklama Yöntem ve Alanları	88
2.3.1. Nakdin Fiziki Olarak Ülke Dışına Çıkarılması (Currency Smuggling) .	88
2.3.2. Bankacılık ve Finans Kurumları Kanalıyla Kara Para Aklanması	91
2.3.2.1. Şirinler (Smurfing) Yöntemi.....	91
2.3.2.2. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan Back)	92
2.3.2.3. Banka Kiralık Kasaları Yoluyla	93
2.3.2.4. Muhabir Bankacılık Yoluyla	93
2.3.3. Alternatif (Yasadışı) Bankacılık Sistemleri.....	94
2.3.3.1. Hawala Sistemi.....	95
2.3.3.2. Kara Borsa Peso Alım Satım Sistemi.....	96
2.2.4. Sıra Dışı Bir Metot: Bankanın Ele Geçirilmesi	97
2.2.5. Vergi Cennetleri ve Kıyı Bankacılığı	97
2.2.5.1. Vergi Cennetleri.....	98
2.2.5.2. Kıyı Bankacılığı.....	101
2.2.6. Yasal Ticari Faaliyetlerde Bulunarak Aklama.....	105
2.2.6.1. Nakit Yoğun İşyerleri (Tabela Şirketler).....	105
2.2.6.2. Paravan Şirketler Kurularak Aklama	106
2.2.6.3. Sahte Borç Alacak İlişkisi	106
2.2.6.4. Casino ve Kumarhaneler Yoluyla Aklama.....	107
2.2.7. Döviz Büfelerinin (Yetkili Müessese) Kullanılması.....	109
2.2.8. Hayali İhracat	110
2.2.9. Sigortacılık Sektörü ve Aklama	112
2.2.10. Seyahat Şirketleri ve Turizm Yoluyla Aklama	115
2.2.11. Antika ve Sanat Eserleri Ticareti.....	116
2.2.12. Spor ve Kara Para	117
2.2.13. Sermaye Piyasaları Yoluyla Aklama	120

2.2.14. Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar Kullanılarak Aklama.....	122
2.2.15. Siber Dünya ve Kara Para.....	124
2.2.15.1. Derin İnternet (Deep Web) ve Kara Para	124
2.2.15.2. Sanal Para Birimleri, Bitcoin ve Kara Para.....	125

3. BÖLÜM

KARA PARA VE AKLAMA İLE MÜCADELENİN ULUSAL BOYUTU

3.1. Türkiye’de Suç Gelirlerine Genel Bakış	131
3.2. Türkiye’de Aklamayla Mücadelede Ulusal Mevzuat.....	134
3.2.1. 4208 sayılı Kanun Çerçevesinde Yapılan Düzenlemeler.....	135
3.2.2. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Yapılan Düzenlemeler	137
3.2.3. 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun....	138
3.2.3.1. 5549 Sayılı Kanun Kapsamındaki Yükümlülükler.....	140
3.2.3.2. Kimlik Tespiti.....	141
3.2.3.3. Şüpheli İşlem Bildirimi.....	142
3.2.3.4. Şüpheli İşlem Bildiriminde Bulunulduğunun Açıklanmaması.....	148
3.2.3.5. Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri	148
3.2.3.6. Uyum Programı Oluşturulması ve Uyum Görevlisi Tayin Edilmesi	150
3.2.3.7. Devamlı Bilgi Verme.....	151
3.2.3.8. Bilgi ve Belge Verme.....	152
3.2.3.9. Muhafaza ve İbraz	153
3.2.3.10. Elektronik Tebligat.....	153
3.4. Türkiye’de Aklamayla Mücadele Birimleri.....	154
3.4.1. Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK)	154
3.4.2. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu	158
3.4.3. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Daire Başkanlığı.	159
3.5. Türkiye’nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşme ve Kurumlar	161
3.5.1. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Direktifleri	162
3.5.1.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi R (80) 10 Sayılı Tavsiye Kararı....	162
3.5.1.2. Avrupa Birliği Konseyi 91/308/EEC Sayılı Direktifi	163
3.5.1.3. Avrupa Birliği Konseyi 2001/97/EEC Sayılı Direktifi	165
3.5.1.4. Avrupa Birliği Konseyi 2005/60/EC Sayılı Direktifi.....	165

3.5.2. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Konvansiyonu)	167
3.5.3. Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Sözleşme (Strazburg Sözleşmesi)	169
3.5.4. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu)	171
3.6. Türkiye'nin İşbirliği Yaptığı Uluslararası Kurumlar	173
3.6.1. Mali Eylem Görev Gücü (FATF)	173
3.6.2. Egmont Grubu	177
SONUÇ	179
KAYNAKÇA.....	185

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Aklanan Kara Para Miktarı İle İlgili Çeşitli Tahmin ve Hesaplamalar	10
Tablo 1.2: Türkiye’de % 20’lik Grular İtibariyle Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı	11
Tablo 1.3: 2011 Yılı G-20 Ülkeleri Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı	12
Tablo 1.4: FATF ve IMF Çeşitli Yıllar Kara Para Aklama Tahmini.....	39
Tablo 1.5: ABD’de Suç Faaliyetlerinden Elde Edilen Tahmini Kazançlar	40
Tablo 1.6: Bazı Gelişmiş Ülkelerde Suç Gelirlerinin Özeti	41
Tablo 1.7: Küresel Aklama Miktarına İlişkin Güncel FATF Modeli	42
Tablo 1.8: Kayıt Dışı Ekonomiyi Oluşturan Sektörler	49
Tablo 1.9: İmalat Sanayindeki İşletmelerin Ölçeklerine Göre Dağılımı	51
Tablo 1.10: Kayıtdışılığın Nedenleri: Mükellef ve GİB Çalışan Perspektifi.....	59
Tablo 1.11: Türkiye İçin Çeşitli Kayıtdışı Ekonomi Tahminleri.....	67
Tablo 1.12: Yıllar İtibariyle Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutu	68
Tablo 1.13: 1999-2010 Arası 38 OECD Ülkesinde Kayıt Dışı Ekonomideki Nedensel Değişkenlerin Ortalama Göreceli Etkisi (% Olarak)	70
Tablo 3.1: Uluslararası Suçların Perakende Değeri	131
Tablo 3.2: 2010 Yılı Suç Ekonomisi Faaliyet Alanları.....	133
Tablo 3.3: Şüpheli İşlem Bildirimlerinin Yıllara Göre Dağılımı (2012-2016).....	146
Tablo 3.4: Şüpheli İşlem Tiplerinin Şüphenin Niteliğine Göre Dağılımı (2013).....	147
Tablo 3.5: 2012-2016 Yılları Arası Sonuçlandırılan Aklama Suçu İnceleme Dosyaları	157
Tablo 3.6: Analiz ve Değerlendirme/Aklama Suçu İnceleme Dosyalarından Suç Duyurusu Yapılan Kişi Sayısı (2012-2016).....	157
Tablo 3.7: Analiz ve Değerlendirme ile Aklama Suçu İnceleme Dosyalarından Suç Duyurusu Yapılan Kişi Sayısı (2003-2016).....	158
Tablo 3.8: KOM 2011-2016 Suç Gelirleri Kapsamında Elkoyma İstatistikleri	160

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Suç Kaynaklı Fonların Ülkeye Girişiyle Para ve Sermeye Piyasalarında Yaşanan İstikrarsızlık	27
Şekil 1.2: Kayıt Dışı Ekonomi Suç Ekonomisi İlişkisi	45
Şekil 1.3: Kayıt Dışı Ekonomi ve Kara Paranın Toplam Ekonomi İçindeki Yeri	50
Şekil 2.4: Aklama ve Terörün Finansmanı İlişkisi	84
Şekil 2.5: Kara Paranın Aklanma Döngüsü.....	88
Şekil 2.5: Bitcoin Logo ve Sembolleri	128
Grafik 1.1: Avrupa Ülkeleri Kayıt Dışı Ekonomi Büyüklüğü Karşılaştırması.....	69
Resim 2.1: Londra’da Bir Bitcoin ATM’si.....	130

KISALTMALAR

EEC: European Economic Community
EGM: Emniyet Genel Müdürlüğü
EMCDDA: The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction
FATF: Financial Action Task Force
FBI: Federal Bureau of Investigation
GİB: Gelir İdaresi Başkanlığı
GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF: International Monetary Fund
İSMMMO: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KOM: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı
MASAK: Mali Suçları Araştırma Kurulu
NCIS: National Criminal Intelligence Service
NGO: Non-Government Organizations
NPO: Non-Profit Organizations
OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development
SPK: Sermaye Piyasası Kurulu
SWIFT: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
ŞİB: Şüpheli İşlem Bildirimi
TBB: Türkiye Barolar Birliği
TCK: Türk Ceza Kanunu
TESAV:Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı
TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSB: Türkiye Sigorta Birliği
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
UN: United Nations
UNODC: United Nations Office On Drugs Crime

GİRİŞ

İnsanoğlunun tarih sahnesine çıktığı günden bugüne taşıdığı en eski ve en önemli kavramlardan ikisi suç ve suçla mücadele olmasına karşın, kara para ve aklama kavramları ancak 20. yüzyılda literatüre girmiştir. Henüz yeni sayılabilecek bu iki olgunun etkilerinin dünyayı sarması ise çok fazla bir zaman almamıştır. Telekomünikasyon alanında yaşanan hızlı gelişmeler, iki kutuplu dünya düzeninin sona ermesi ve buna bağlı olarak kapalı ekonomik sistemlerin yerini serbest piyasa ekonomisine bırakmasıyla birlikte piyasalar arasındaki fon transferleri, kara para aklanmasına olanak sağlayacak derecede yoğunlaşmış ve çeşitlenmiştir.

Suç'un çoğunlukla maddi çıkara dayanması ve suç sonucu elde edilen maddi çıkarın, suç ve suçluyu bulmada en önemli kanıt olması ise elde edilen bu yasa dışı kazancın aklanması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Nitekim organize suç örgütlerinin yasal ticari faaliyette bulunmasının en önemli nedenlerinden biri de budur. Aklanarak yasal görüntüye kavuşan yasa dışı kazanç, suç işlenerek elde edildiği ile ilgili hiçbir şüpheye yer bırakılmamış şekilde harcanmaya hazır hale gelir. Dolayısıyla hem işlenen suç nedeniyle soruşturma geçirme ihtimali azalır, hem de suç gelirine elkonulmasının önüne geçilir.

Kara para konusunu önemli hale getiren hususlardan biri de uyuşturucu ticaretiyle olan ayrılmaz ilişkisidir. Uyuşturucunun bizzat kendisi başlı başına bir mücadele alanı iken, uyuşturucudan elde edilen devasa kazançlar da büyük oranda kara paranın kaynağını teşkil etmekte ve dolayısıyla kara parayla ilgili olarak yapılan araştırmalarda uyuşturucu konusu özel bir ilgi görmektedir. Nitekim uluslararası alanda yapılan ilk çalışmalar, uyuşturucudan elde edilen muazzam kazancın ve bu kazancın tekrar suç işlemek üzere kullanılmasının önüne geçmeye yönelik olmuştur. Özellikle de Türkiye gibi kırılgan bir ekonomiye sahip olan ve dünya uyuşturucu trafiğinin en kritik noktasında bulunan bir ülke için, uyuşturucu başta olmak üzere suç kaynaklı büyük para girişlerinin meydana getireceği sosyal ve ekonomik tahribat dikkate alındığında, kara para ile mücadeledeki kararlılık daha da önem kazanmaktadır.

Uyuşturucunun yanı sıra arzının kısıtlı, talebinin ise yoğun olduğu bir çok sektörde örneğin, yasadışı silah ticareti, tehlikeli madde ticareti, organ ticareti, yasadışı antika eşya ticareti gibi suç alanları ile göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, lüks araç

hırsızlığı, fidye için adam kaçıırma, fikri ve sınai mülkiyet haklarının ihlali, sahtecilik ve dolandırıcılık gibi pek çok alanda büyük kazançlar elde eden suç örgütleri bu kazançlarının önemli bir bölümünü aklayarak cari ekonomiye sokmaktadır. Ayrıca suç örgütleri elde ettikleri kazançların bir bölümünü ise siyaset, bürokrasi, medya gibi alanlarda rüşvet olarak dağıtarak hem yasal koruma altına girmekte hem de kamuoyu nezdindeki statülerini muhafaza etmektedirler. Dolayısıyla gerek ekonominin olağan seyrinde devam etmesi, gerekse de sosyal ve kamusal alandaki yozlaşmanın önüne geçmenin yolu suç gelirleriyle etkin bir şekilde mücadele etmekten geçmektedir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde, kara para ve aklama kavramlarının kavramsal çerçevesi belirtilmiş, kara para ekonomisinin nedenleri, kara paranın ekonomi ve finans sistemi üzerindeki olumsuz etkileri, dünyadaki suç geliri ve aklanmış paranın boyutu ile kara para kavramını da kapsayan kayıt dışı ekonomi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, kara para ve aklama konusunun kilit noktalarından biri olan organize suç örgütleri Türkiye ve dünya boyutlarıyla ele alınmış, kara para ve suç örgütlerinin terörün finansmanındaki rolü anlatılmıştır. Bu bölümde, kara para aklamalarının aşamaları ile yaygın olarak kullanılan aklama tipolojileri, FATF raporlarına da yansıyan örnekler üzerinden verilmiştir. Ayrıca, sanal dünyanın çok fazla bilinmeyen bir yönü olan derin internetin kara parayla olan ilişkisi, yine bilişim ve ekonomi dünyasının yeni ve çok tartışılan konularından biri olan sanal para birimleri Bitcoin özelinde anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise kara para ve aklama ile mücadelenin ulusal boyutu, konuyla ilgili olarak yapılan yasal düzenlemeler, yapılan bu yasal düzenlemelerin getirdiği yükümlülükleri uygulamak durumunda olan yükümlüler ve yükümlülük türleri, Türkiye’de başta Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) olmak üzere aklamayla mücadelede birimleri ve bunların faaliyetleri anlatılmıştır. Bu bölümde son olarak ise konuyla ilgili olarak Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası karar ve sözleşmeler ile Türkiye’nin üye olduğu başta FATF olmak üzere uluslararası mücadele kuruluşları anlatılmıştır.

1. BÖLÜM

KARA PARA VE AKLAMA: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kara Para Kavramının Tanımı, Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi

Kara para; 20. yüzyılda gelişen bir suç türü olarak, özellikle de 1980'lerden sonra önlenmesine ve mücadele edilmesine yönelik olarak devletler ve uluslararası kuruluşlar tarafından çeşitli çalışmalar yapılan bir olgudur. Mali literatürde suç geliri¹, kirli para (dirty money)², suç parası³ olarak da adlandırılan kara para, en genel tanımıyla yasalar tarafından suç olarak kabul edilen işlemler neticesinde kazanılan her türlü mal, değer veya nakit para⁴ olarak ifade edilebilir.

Başlangıçta uyuşturucu ve psikotrop⁵ maddelerden elde edilen gelirler kara para kapsamında değerlendirilirken, günümüzde yasadışı silah ticareti, organ ticareti, tarihi eser kaçakçılığı, fuhuş ve beyaz kadın ticareti gibi pek çok illegal faaliyetten elde edilen gelirler de kara para olarak tanımlanmaktadır.

Kara parayla ilgili olarak yapılan tanımlara bakılacak olursa; bir anda yüksek seviyede bir kazanç sağlamak amacıyla, başta uyuşturucu veya silah kaçakçılığı olmak üzere, çocuk veya kadın ticareti, adam kaçırma, terör gibi legal olmayan yollardan sağlanmış olan para, mal ve değerler kara para olarak adlandırılmaktadır⁶. Benzer şekilde; ekonomik değeri olan maddi veya maddi olmayan her türlü taşınır veya taşınmaz varlıklar ile bu varlıklar üzerindeki haklar ve bu haklardan sağlanan menfaatleri belgeleyen her türlü evraklardan legal olmayan yollardan elde edilen para⁷ kara para olarak adlandırılmıştır.

Hukuk sistemimize kara para kavramsal olarak ilk defa 13.11.1996 tarihli 4208

¹ 18.10.2006 tarihli 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunda kara para kavramı yerine “Suç geliri” kavramı kullanılmıştır.

² Ergül, Ergin (1), Karapara Endüstrisi ve Aklama Suçu, (1 baskı) Yargı Yayınevi, Ankara, 2001, s.2.

³ A.g.e., s.17.

⁴ Başak, Ramazan, 50 Soruda Kara para Ve Kara paranın Aklanmasının Önlenmesi, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No:206, 1998, s.2.

⁵ Psikotrop madde; esasen merkezi sinir sisteminde etkisini gösteren ve beynin çalışma işlevlerini değiştirerek algıda, ruh hâlinde, bilinçlilikte ve davranışta geçici değişikliklere neden olan kimyasal maddelerdir. Bu ilaçlar eğlence amaçlı olarak bilerek bilinç düzeyini değiştirmek, şamanist veya dini ayinlerde ve ruhani amaçlı veya zihni incelemek amaçlı ya da tedavi amaçlı olarak kullanılan ilaçlardır.

⁶ Mavral, Ülker, “Kara para, Kayıt dışı Ekonomi İlişkisi Ve Türkiye’ye Yansımaları” Vergi Denetmenleri Derneği Yayınları, Ankara, 2003, s.21.

⁷ Aydın, Süleyman, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 176

sayılı Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanunla⁸ girmiş olup, buna göre kara para; muhtelif kanunlarda suç teşkil eden fiillerde bulunulmasıyla kazanılan para veya para benzeri kıymeti olan evrak ve mallardan sağlanacak gelirler ya da bir ülkenin para biriminden başka bir ülkenin para birimine dönüştürülmesi suretiyle sağlanacak iktisadi kıymeti olan her türlü değeri ihtiva etmektedir.

Avrupa Konseyi'nin 91/308/EEC sayılı direktifinde⁹ kara para; uyuşturucu maddelerin ticaretinden ve bu ticarete katılmaktan dolayı sağlanan her çeşit kazanç olarak tanımlanmıştır. 1994 tarihinde Strazburg'da düzenlenen Konferansta uyuşturucu madde ticareti ve bu ticarete iştirakten elde edilen kazanç tarif edilmiş ve bu kazanç her türlü kriminal faaliyetten elde edilen kazanç¹⁰ şeklinde kapsamı genişletilerek yapılmıştır.

Yukarıdaki tanımlarda kara paranın ekonomik ve hukuki boyutu öne çıkmakla birlikte kara para kavramını sosyal ve ahlaki boyutlarıyla da ayrı ayrı ele almak gerekir¹¹. Bu itibarla, kara paranın sosyal ve ahlaki boyutları atlanarak yapılacak tanımlar, kara paranın anlaşılması, analiz edilmesi ve önlenmesi konusunda yanılgılara neden olabilir.

Ekonomik anlamda kara para; ekonominin legal bir şekilde işlemlerini sağlayacak olan kural ve kaidelerin ihlal edilmesi ile sağlanan gelir¹² olarak tarif edilebilir ki örneğin, vergide kaçakçılık yapma, borsa manipülasyonu, hileli iflas, hayali ihracat vb. suçlar bu kapsamda değerlendirilebilir. Kara paranın sosyal açıdan tarifi yapılacak olursa; toplumsal düzene doğrudan doğruya veya dolaylı olarak zararı dokunacak faaliyetler neticesinde sağlanan kazançla kara para denilmektedir. Ahlaki anlamda kara para ise kanunlar çerçevesinde yasaklanmış olsun veya olmasın toplumsal değerlere göre suç olarak kabul edilen fiilleri yaparak elde edilen bütün kazançlar¹³ olarak tanımlanabilmektedir.

⁸ Anılan kanunda 9 kanuna atıf yapılarak, bu kanunlarda konuyla ilgili olarak belirtilen ve suç sayılan fiillerin işlenmesi sonucu elde edilen gelirler kara para olarak değerlendirilmiştir.

⁹ <http://www.masak.gov.tr/tr/content/avrupa-birligi-direktifleri/66> Erişim Tarihi: 09.01.2018.

¹⁰ Başak, Ramazan, 50 Soruda Kara para Ve Kara paranın Aklanmasının Önlenmesi, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No:206, 1998, s.2.

¹¹ Çelik, Kuntay, vd. Kara para aklama, Tanımı, Aşamaları, Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar, (2. Baskı) Masak Yayınları, Ankara, 2000, s.9.

¹² A.g.e, s. 9.

¹³ A.g.e, s.10.

Yukarıda değinilen tüm tanımlar değerlendirildiğinde kara paranın en bütünüleyici tanımı şüphesiz ahlaki anlamda yapılan tanımıdır. Çünkü hangi yollardan kazanılırsa kazanılsın toplum nezdinde ahlak/etik dışı yollardan elde edilen her türlü gelir gayrı meşrudur ve kara paranın kaynağını oluşturmaktadır.

Kara paranın tanımı ve kapsamı günümüzde ülkeden ülkeye değişiklikler göstermektedir. Bazı ülkeler her türlü suç sonucu elde edilen kazancı kara para kapsamına alırken diğer bazı ülkeler de belirli fiiller sonucu elde edilen kazançları kara para olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla ülkelerin hukuk sistemleri, toplumsal değer yargıları, insan ilişkileri ve iktisadi yaklaşımları kara paranın tanımı ve kapsamı konusunda belirleyici olmaktadır. Fakat bazı suçlar evrensel nitelik arz ettiğinden, örneğin uyuşturucu, silah ve nükleer madde kaçakçılığı, organ ve doku kaçakçılığı, insan kaçakçılığı gibi suçlar hemen hemen tüm dünya toplumları nazarında büyük suç kabul edilmekte ve doğal olarak dünya devletleri tarafından da kara paraya mesnet suçlar olarak kabul edilmektedir.

Esasen kara para kavramı, yukarıda da değinildiği üzere ilk başlarda uyuşturucu etki gösteren veya psikotropik maddelerin ticaretinden sağlanan kazanç olarak tanımlanırken, ilerleyen zamanlarda bu suçun içerisine örgütlü diğer suçlar da dâhil edilmiştir. Bu şekilde kara para kavramı ağır suçlar içerisine girmiş, kara para ile uyuşturucu madde ticareti veya bu ticarete iştirak suçlarına bağlı olacak şekilde bir seyir takip etmiştir¹⁴. Kara paranın küresel ölçekte bir problem olarak ortaya çıkması, 19 Şubat 1925 tarihli Cenevre Sözleşmesi¹⁵ ve 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair TEK Sözleşmesi¹⁶ ile büyük çapta yasaklanmasının ardından olmuştur. Dolayısıyla bu tarihlere kadar kayda değer bir kara para probleminden söz edilmemektedir.

Kara paranın uyuşturucu ticareti veya bu ticarete iştirak ile bir arada anılmasından daha eskilere dayanan tarihi Asurlulara kadar uzanmaktadır. Asurlular döneminde Anadolu'ya yapılan ticaret ile satılan malların vergisini ödemek istemeyen tüccarlar, ticareti yapılan mallarla ilgili sahte beyanlarda bulunmuşlar ve bu şekilde

¹⁴ Ergül, Ergin, Kara Para Endüstrisi ve Aklama Suçu, (1 baskı) Yargı Yayınevi, Ankara, 2001, s.2.

¹⁵ Birleşik Krallık Dışişleri ve İngiliz Milletler Topluluğu Ofisi, <http://treaties.fco.gov.uk/treaties/treaty.htm> Erişim Tarihi:09.01.2018.

¹⁶ TBMM, Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Resmî Gazete ile yayımı : 5.1.1967 - Sayı : 12496.

Asurluların elde etmiş olduğu kazanç, tarihçiler tarafından kara paranın ilk örnekleri olarak nitelendirilmiştir¹⁷.

Kara para konusu önemini, hem elde edilmesi için suç işlenmesi hem de elde edilen kazancın tekrar suç işlemekte kullanılması tehlikesinden almaktadır¹⁸. Günümüzde suç örgütlerinin ekonomiden siyaset dünyasına, yargıdan medyaya kadar pek çok alanda ve kişiler üzerinde etkinlik sağlamalarındaki en büyük koz şüphesiz ellerindeki büyük miktartlı kara paralardır ve bu paralarla suç faaliyetlerini dünyanın birçok yerinde rahatlıkla devam ettirmektedirler.

1.2. Kara Para Aklama Kavramı

Kara paranın tanımından da anlaşılacağı üzere, kara paranın doğmasına neden olan fiiller suç olarak tanımlanmakta ve yasalarla bu fiilleri işleyenlere cezai yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu fiiller güvenlik ve adli birimler tarafından araştırılıp soruşturulmakta ve faileri cezalandırılmaktadır. Günümüzde kişileri suç işlemeye iten temel faktörün ekonomik çıkar olduğu bir gerçektir. Suç işlenmesi sonucu elinde bir geliri olan kişi, doğal olarak bu geliri meşru faaliyetler sonucu elde ettiğini, herhangi bir suçla irtibatlı gelir olmadığını ispatlamaya çalışacaktır. Aksi takdirde elindeki bu gelire el konulacağını ve kendisinin de cezaya maruz kalacağını bilir.

Herhangi bir suç ve bu suçtan sağlanan menfaat arasındaki ilişki hep var olmuştur. Paranın bulunması ile birlikte suçtan sağlanan menfaatler para ile ilişkilendirilir olmuş ve para tüm zamanlar boyunca suçun en önemli sebeplerinden biri olmuştur¹⁹. Bu noktada uğruna suç işlenerek elde edilen paranın korunaklı hale gelmesi ve suçun izini taşınamaması aklayıcılar açısından büyük önem taşımaktadır. Devlet açısından ise suçluların yakalanıp cezalandırılmasının ardından, elde edilmiş olan gayri yasal kazancın araştırılıp bulunması ve müsadere edilmesi de suç işleme konusundaki caydırıcılığı bakımından cezalandırma kadar önemli bir etki doğurmaktadır.

İşlenen suçlar karşılığında cezalandırmanın yanında elde edilen menfaatlerin yani parasal kazanca el konulması, suçu işleyenlerin sağladıkları parasal menfaatleri

¹⁷ Ergül, Ergin, Karapara Endüstrisi ve Aklama Suçu, Yargı Yayınevi, Ankara, 2001, s.2.

¹⁸ Taşkın, Mustafa, “Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri Kara para İlişkisi ve Türkiye’de Bu Suçlarla Mücadele”, (Yayımlanmamış doktora tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001.

¹⁹ Çelik, Kuntay, vd. Kara para aklama, Tanımı, Aşamaları, Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar, (2. Baskı) Masak Yayınları, Ankara, 2000, s.5.

gizleme ve bu gizleme sırasında yeni teknikler bulma eğilimine sokmuştur²⁰. Böylelikle aklama kavramı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda kara para aklama kısaca; suçtan sağlanan parasal menfaatin kaynağının gizlenerek sanki legal yoldan elde edilmiş imajını vermek amacıyla yapılan eylemler bütünü²¹ olarak tanımlanabilir.

Bu bağlamda kara para aklamayı, kanunlarla belirlenmiş ve suç olarak kabul edilen fiiller ile elde edilmiş olan kazancın, illegal bir kazanç olmadığını ve legal yolla elde edildiğini göstermek amacıyla ortaya konulan tüm faaliyetler olarak tanımlamak mümkündür²². Kara para aklama aynı zamanda, suçlunun suçunu gizlemek için tercih edilen bir yöntemdir ve suçtan dolayı elde edilen kazancın kaynağını gizleyerek elde edildiği kaynağı değil, kanunlar çerçevesinde legal olacak bir kaynaktan sağlanmış olduğu gösterme çabasıdır²³.

Mali Eylem Görev Grubu (FATF) ise kara para aklamayı, süreci temel alan bir yaklaşımla tarif etmiştir. Buna göre; yasa dışı silah satışları, uyuşturucu kaçakçılığı, diğer kaçakçılık türleri ve fuhuş sektörü de dâhil olmak üzere büyük miktarlarda paranın döndüğü çok sayıda suç eyleminin amacı, eylemi gerçekleştiren kişi veya grup için bir kazanç elde etmektir. Bir suç faaliyeti bu şekilde önemli ölçüde kâr sağladığında, söz konusu kişi veya grup, bu suç faaliyetinden sorumlu kişiler için, dikkat çekmeden fonları kontrol etmenin bir yolunu bulmak zorundadır. Suçlular bu işlemi, kaynakları gizleyerek, formunu değiştirerek ya da fonları dikkat çekmeyecek bir yere taşıyarak yaparlar. Bu süreç, suçlunun fonun kaynağını tehlikeye atmadan bu kârlardan yararlanmasını sağladığı için kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla kara para aklama, bu suç gelirlerinin yasadışı menşeyini gizlemek için işlenmesi sürecidir²⁴.

Kısaca kara para aklama, kanunlarla belirlenmiş olan yasal çerçeveler dışında, illegal yollardan, özellikle uyuşturucu ticaretinden elde edilen kazancı yasal olan bir kaynaktan kazanmış gibi gösterme amacıyla yapılan işlemlerin bütünüdür²⁵.

²⁰ A.g.e. s.5.

²¹Anti-Money Laundering / Combating the Financing of Terrorism -Topics-
<http://www.imf.org/external/np/leg/amlcft/eng/aml1.htm#moneylaundering> Erişim tarihi; 30.10.2016.

²² Kara paranın aklanması suçu ile mücadele ve bankaların yükümlülükleri, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 235, Aralık,2003, s.8.

²³ Çelik vd. 2000, s. 7.

²⁴ What is Money Laundering, FATF, <http://www.fatf-gafi.org/faq/moneylaundering/>, Erişim Tarihi: 11.04.2017.

²⁵ Ergül, 2001, s. 6.

Yukarıda birkaçını aldığımız tanımları toparlayacak olursak kara para aklama olgusunun ortaya çıkması için;

- Ortada işlenen bir suç olmalıdır,
- İşlenen bu suç sonucu ekonomik bir kazanç/menfaat elde edilmiş olmalıdır,
- Elde edilen bu menfaatin veya kazanca yasal olduğu görüntüsü vermek amacıyla bir başka eylem yapılmalıdır.

Yukarıda sayılan ilk iki madde tek başına kara para aklama olgusunun ortaya çıkması için yeterli değildir. Çünkü alelade bir suç bile örneğin gasp, hırsızlık ve benzeri suçlar da ekonomik menfaate dayanmaktadır. Hâlbuki kara para aklama fiili çok daha organize ve teknik işlemler gerektirmektedir. İşte üçüncü maddede belirtildiği üzere kara parada asıl amaç meşru olmayan kazancın birtakım işlem ve eylemler sonucu yasal hale getirilip ekonomiye sokulmak istenmesidir.

Kara para aklama eylemi 1920'lerin Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar gitmektedir. Nitekim o yıllarda yasa dışı bir grubun Al Capone adındaki lideri, ticaretin sadece nakit olarak yapılabildiği bir çamaşırhaneler zinciri kurarak yasadışı işlerden sağladığı bütün kazancını sürekli çamaşırhanenin gelirlerine eklenmiş, sanki yasal bir kazançmış gibi yasal olmayan kazancını ekonomiye dâhil ederken yetkili mercilerden de yasa dışı olarak elde ettiği gelirini saklamıştır²⁶. Bu nedenle kara para aklama kavramı için İngilizcede çamaşır yıkama ile aynı anlamı taşıyan veya çağrışımı yapan “Money Laundering” veya “Laundering” terimleri kullanılmaktadır. Pek çok batı dilinde de kara para aklama kavramı için yıkama-temizleme anlamına gelen sözcükler kullanılmaktadır.

Terimin İngilizce karşılığı olan “Money Laundering” ifadesi, 1973-74 yılları arasında devam eden Watergate Davası sırasında basına haber olmuştur²⁷. Nitekim 1973

²⁶ Miynat, Mustafa, Selim Duramaz, Türkiye’de Kara Para ile Mücadelede Mali Kurumların Rolü, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2012/10 (Sayı:2), ss. 98-115.

²⁷ ABD’de 1972-74 yılları arasında gelişen ve Başkan Richard Nixon’un istifasıyla sonuçlanan siyasi skandaldır. 17 Haziran 1972’de 5 hırsız, Washington D.C.’deki Demokrat Parti’nin o dönemki merkezi olarak kullanılan Watergate adlı binaya girerken yakalandı. 5 kişinin Nixon’un Cumhuriyetçi Parti ile bağlantılı olduğu ve binaya Demokratlar’ı dinlemek için mikrofonlar yerleştirdiği belirlenince olay büyümüş, Başkan Nixon, olayı araştırması için Adalet Bakanını, Bakan da özel bir savcıyı görevlendirmiştir. Özel savcı, Beyaz Saray’da Başkan’ın bütün konuşmalarının teybe alındığını öğrenerek bu bant kayıtlarının kendisine verilmesini isteyince Yüksek Mahkeme’ye başvurulmuştur. Sonunda Başkan Nixon kayıtları teslim etse de istifa etmek zorunda kalmıştır.

yılında Meksika’da yasal olmayan yollarla elde edilen ve Cumhuriyetçi Partinin seçimlerde kullandığı 200.000 dolardan bahseden bir haber The Guardian gazetesinde yayınlanmıştır²⁸.

2016 yılının Nisan ayında dünya gündemine düşen Panama Belgeleri skandalı ise kara para aklamanın boyutunu ve güncelliğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Söz konusu skandalda Panama merkezli ve dünyanın sayılı hukuk firmalarından olan ve Mossack Fonseca’nın sahip olduğu yaklaşık on bir milyon sayfalık belge Panama Kayıtları adıyla basın kuruluşlarına ihbar edilmiştir. Bu belgelerde, hukuk işleri ile uğraşan söz konusu firmanın müşterilerinin, ekonomik yaptırımları delmeleri, vergi kaçırmaları ve kara para aklamaları hakkında bilgiler bulunmaktadır. Belgelerde bir kısmı halen görevde olan 72 devlet adamı ile sanat, iş ve spor dünyasından birçok ünlü kişinin adının geçtiği belirlenmiştir²⁹.

Kara para aklamayı önemli kılan hususlardan biri de hiç şüphesiz aklanan paranın tekrardan suç işlemek üzere kullanılmasıdır. Günümüzde aklanan para öylesine devasa boyutlara ulaşmıştır ki, suç örgütleri siyasetten bürokrasiye, iş dünyasından medyaya kadar daha pek çok alana sızmakta ve bu sayede kendilerine dokunulmazlık zırhı edinmektedirler. The Economist dergisinde yer alan bir yazıdaki “eğer tedbir alınmazsa 2020 yılında Amerika Birleşik Devletlerinin başkanını illegal örgütlerin seçtireceği” şeklindeki³⁰ açıklama konunun ciddiyetinin anlaşılması bakımından anlamlıdır.

Dünyada aklanan kara paranın boyutuyla ilgili olarak sonraki bölümlerde daha ayrıntılı bilgiler verilecek olup, bu bölümde kısaca değinilmiştir. Buna göre, konuyla ilgili çeşitli rakamlar verilmekle birlikte, genellikle Uluslararası Para Fonu’nun (IMF) tahmin ettiği oran dikkate alınmaktadır. Buna göre tüm dünyada aklanan paranın boyutu dünya ulusal gelirinin %2 ila %5’i arasındadır. T.C. Kalkınma Bakanlığının hazırlamış olduğu 2014 yılı Uluslararası Ekonomik Göstergeler³¹ raporuna göre; 2014 yılında IMF rakamları baz alınması durumunda tüm dünya ülkelerinin toplam milli geliri 77 trilyon

²⁸ Çelik vd., 2000, s.6.

²⁹ <http://www.ntv.com.tr/dunya/panama-kayitlari-basinasizdi-putinin-gizli-serveti-ortaya-cikti-panama-pap,Pffivct4U0KPVAAEQZOyng> Erişim Tarihi, 30.10.2016.

³⁰ Ergül, 2001,s.2.

³¹ <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/UluslararasıEkonomikGostergeler.aspx> Erişim tarihi: 19.11.2016.

dolar civarında olup, % 2 oranına göre 1.540 trilyon dolar gibi korkunç bir rakamın aklandığı hesaplanacaktır.

Tablo 1.1: Aklanan Kara Para Miktarı İle İlgili Çeşitli Tahmin ve Hesaplamalar

Tahmini Yapan	Yıllar	Hacim (ABD Doları)
National Criminal Intelligence Service (NCIS, Washington D.C. USA)	1998	1,3 Trilyon
	2001	1,9 Trilyon
	2003	2,1 Trilyon
UN-Estimates (New York; USA)	1994-1998	700 Milyar-1 Trilyon
International Monetary Fund and Interpol (Washington D.C; USA)	1996	500 Milyar
Ilöd Takats	2005	600 Milyar-1,5 Trilyon
Raymon W. Baker (2007,2005) 2002	2002	1-1,6 trilyon
M.D. Agarwal and Aman Agarwal	2002	500 milyar-1 trilyon
	2005	2-2,5 trilyon
The Economist (London)	1997	400 milyar
	2001	600 milyar
Sam Kerry	1997	420 milyar-1 trilyon
Michael Schuster	1994	500-800 milyar
John Walker	1998	2,85 trilyon

Kaynak: Aykın, Hasan, Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelenin Küresel Boyutu, Ankara, 2010, s. 23.

1.3. Kara Para Ekonomisinin Nedenleri

Kara para elde edilen faaliyetler, kanunlarla yasaklanmış faaliyetlerden oluştuğu için, bu alanda çok yüksek kazanç elde etme imkânları doğmuştur. Suçlular ve suç örgütleri ise riski kimi zaman yüksek olmasına rağmen, geliri de büyük olan suç alanlarında faaliyet göstererek kara para ekonomisinin oluşmasına yol açmaktadırlar.

“Suç ekonomisi” olarak da adlandırılan ve konusu suç teşkil eden, yasalarla cezalandırılan faaliyetler sonucu oluşan ekonomik değerlerin tümü³² olan kara para ekonomisine yol açan, daha doğrusu kara para kazanmak için işlenen suçların ana nedenlerini başlıca altı başlık altında toplayabiliriz.

³² Yolsuzlukla Mücadele, TBMM Raporu “Bir Olgu Olarak Yolsuzluk, Nedenler, Etkiler, Çözüm Önerileri, (2. Baskı) Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı TEPAV, Ankara 2006, s. 68.

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik düzenin doğal hali, piyasada oluşan talebe göre üretilen mal ve hizmetlerin piyasaya arz edilmesidir. Doğal düzen bu şekilde işlemesine rağmen kamu sağlığını ve düzenini bozucu mal ve hizmetlerin piyasada talep olsa bile arz edilmesi kanunlar ile yasaklanmıştır. Kanunlar tarafından men edilen bu ticaret, kara para ekonomisini besleyen en önemli faktörlerden biridir³³. Bu bağlamda, uyuşturucu ve psikotrop maddeler, silah ve mühimmat, alkollü içecek ve tütün ürünleri, değerli madenler ve taşlar, antika eserler, ülkelere özgü bitki tohumları ve hayvan türleri gibi pek çok madde ve emtianın ticareti yasaklanmış olmasına karşın arzının kısıtlılığı her durumda fiyatlarının yükselmesine, elde edilen yüklü kazançlardan ötürü pek çok bireyi cezbeder ve bu durum kara para ekonomisinin oluşmasına zemin hazırlar.

Gelir dağılımında yaşanan bozukluklar ve kronikleşen işsizlik sorunu da kara para ekonomisini tetikleyen nedenler arasında sayılabilir. Türkiye'de genel olarak gelir dağılımının adil olduğu söylenemez. Bunda uygulanan faiz ve kâr politikalarının önemli payı vardır. Kanunun yasaklamış olduğu yollardan kazanılan para çalışarak kazanılan paraya göre kolay olmaktadır. Bir anda kazanılan bu büyük para çalışarak kazanan birçok kişinin de suç işleyerek kolay para kazanma düşüncesine kapılmasını sağlamaktadır³⁴.

Tablo 1.2: Türkiye’de % 20’lik gruplar İtibariyle Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı

Yıllar		Toplam	En Yoksul %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	En Zengin %20
2006	Yüzde (%)	100,0	5,1	9,9	14,8	21,9	48,4
2007		100,0	5,8	10,6	15,2	21,5	46,9
2008		100,0	5,8	10,4	15,2	21,9	46,7
2009		100,0	5,6	10,3	15,1	21,5	47,6
2010		100,0	5,8	10,6	15,3	21,9	46,4
2011		100,0	5,8	10,6	15,2	21,7	46,7
2012		100,0	5,9	10,6	15,3	21,7	46,6
2013		100,0	6,1	10,7	15,2	21,4	46,6
2014		100,0	6,2	10,9	15,3	21,7	45,9
2015		100,0	6,1	10,7	15,2	21,5	46,5
2016		100,0	6,2	10,6	15,0	21,1	47,2

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

³³ Mavral, 2003, s. 185.

³⁴ A.g.e, s. 186.

Yukarıdaki Tablo 1.2.'de Türkiye İstatistik Kurumunun 2006 ile 2016 yılları arasında kapsayan, yüzde 20'lik gruplar itibariyle yıllık eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirinin dağılımı gösterilmiştir. Buna göre; toplumun en yoksul % 20'lik kesimi, toplam kullanılabilir gelirin 2006 yılında % 5,1'ine sahipken 2016 yılında bu oran 1,1 artarak % 6,2'ye yükselmiştir. En yoksul % 20'lik kesim kullanılabilir gelirin ortalama olarak % 5,8'ini elde etmektedir. Buna mukabil en zengin % 20'lik toplum kesimi ise kullanılabilir gelirin yıllar ortalaması dikkate alındığında % 46,9'unu elde etmektedir. Dolayısıyla bu tablodan toplumda gelir dağılımının adil olmadığı sonucuna rahatlıkla ulaşılabılır.

Tablo 1.3: 2011 Yılı G-20 Ülkeleri Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı

Ülkeler		Toplam % 100	En Yoksul %20	İkinci %20	Üçüncü % 20	Dördüncü % 20	En Zengin % 20
ABD	Yüzde (%)	100,0	5,1	10,3	15,4	22,7	46,4
Almanya		100,0	8,1	12,9	16,9	22,4	39,8
Arjantin		100,0	4,8	9,6	14,9	22,9	47,8
Avustralya		100,0	7,3	11,8	16,1	22,7	42
Brezilya		100,0	3,6	8	12,8	19,6	56
Çin		100,0	5,2	9,8	14,9	22,3	47,9
Endonezya		100,0	7,2	10,4	14,3	20,7	47,4
Fransa		100,0	8	12,7	16,8	22	40,5
G. Afrika		100,0	2,5	4,7	8	15,9	68,9
G. Kore		100,0	7,3	13	17,5	23,2	39
Hindistan		100,0	8,3	11,9	15,3	20,6	44
İngiltere		100,0	7,3	12	16,6	22,9	41,3
İtalya		100,0	6,2	12,3	17,2	23,3	41
Japonya		100,0	7,4	12,9	17,3	22,7	39,7
Kanada		100,0	6,6	12,4	17	23,3	40,8
Meksika		100,0	5,1	8,8	12,7	18,9	54,5
Rusya		100,0	6,9	11,1	15,2	21,5	45,3
Türkiye		100,0	5,8	10,6	15,2	21,7	46,7

Kaynak: <https://www.indexmundi.com/facts/visualizations/income-distribution/#country=cn> Erişim Tarihi: 27.12.2018

Yukarıdaki Tablo 1.3.'de ise 2011 yılında G-20 ülkelerinde yüzde 20'lik gruplar itibariyle kullanılabilir fert gelirinin dağılımı gösterilmiştir. Tablodan hareketle İngiltere, Almanya, Avustralya, Fransa, Güney Kore ve Japonya gibi gelişmiş ülkelere en yoksul % 20 ile en zengin % 20 arasında gelir farkının diğer ülkelere nazaran daha az olduğu göze çarpmaktadır. Buna karşılık Rusya, Arjantin, Çin, Güney Afrika gibi ülkelere ise en zengin ile en yoksul kesimler arasındaki gelir farkının bariz şekilde yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Tabloda en dikkat çeken noktalardan biri ise

dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gelir dağılımının gelişmekte olan ülkelerin rakamlarıyla paralel olmasıdır. Suç oranlarının yüksek olduğu bilinen ABD'de bu durumun nedenleri arasında gelir dağılımındaki adaletsizlik de gösterilebilir. Yine gelişmekte olan ülke kategorisinde değerlendirebileceğimiz Brezilya ve Meksika gibi Latin Amerika gibi ülkelerde 2000'li yıllarda artış gösteren ve çoğunluğu uyuşturucuyla ilgili suçların meydana gelmesinde gelir adaletsizliğinin önemli bir etken olduğu iddia edilmiştir³⁵.

1990'lı yıllarda Çin ve Rusya gibi sosyalist devlet yapısından piyasa ekonomisine geçen ülkelerde de suç oranlarında da bir artış meydana geldiği kaydedilmiştir. Özellikle Çin'de bu yıllardan itibaren suç kalıplarının değiştiği, cinayet, tecavüz ve saldırı gibi suçların yerine ekonomik menfaate dayanan suçların yükselmeye başladığı ortaya çıkmıştır³⁶.

Suç ekonomisine neden olan ekonomik faktörlerden bir diğeri de işsizliktir. Genel kabul görmüş düşünceye göre işsizlik ve suç arasında doğrusal olan bir ilişki söz konusudur. İşsizlik bireylerin hayatlarını sürdürmeleri için yetecek miktarda gelir sağlayamamalarına sebep olmakta, bu da insanların toplumsal değerlerine olan bağlılığını zayıflatarak bireylerin ahlaki ve insani tutumlarının değişmesine sebep olmaktadır³⁷. Toplumsal değerleri kaybolan birey, eşine ve çocuklarına karşı sert ve yanlış davranışlar sergilemeye, toplumun onaylamadığı hareketleri yapmaya başlar ve bu yolla suç işlemeye meyilli bir hale gelir³⁸. Bireyin işsiz olması toplum tarafından da hoş karşılanmamakta, işi olmayan, bir şey beceremeyen, yetersiz biri olarak algılanmaktadır. Toplumda iyi bir statüde olamayan işsiz suç işlemeye de meyilli olarak görülmekte ve bir suç işlenmesi durumunda ilk şüphelenilen ve açıklama yapması gereken kişi olmaktadır³⁹. Dolayısıyla belirtilen faktörlerin kişileri suç işlemeye yönlетеceği açıktır. İşlenen suçun ise ekonomik bir menfaate dayanması daha olasıdır.

³⁵ Winkler, Hernan, Does Lower Inequality Lead to Less Crime, <http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/does-lower-inequality-lead-less-crime>, Erişim Tarihi: 28.12.2018.

³⁶ Kızmaz, Zahir, Gelişmekte Olan Ülkelerde Suç: Suç Oranlarının Artışı Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme, Mukaddime Dergisi, 2012, Sayı:5, s.s. 51-74.

³⁷ Kızmaz, Zahir, Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2003/13 (sayı:2), ss. 279-304.

³⁸ Ata, Ahmet Yılmaz, Ücretler, İşsizlik ve Suç Arasındaki İlişki, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2011/4, ss. 113-134.

³⁹ Kızmaz, 2003, s. 286.

1970 ila 2000 yılları arasında suç oranlarının Fransa'da suç oranı % 97, İngiltere'de % 145 ve İspanya'da % 410 oranında artması Avrupalılar arasında büyük bir endişeye neden olmuş ve işsizlik bağlamında da değerlendirilen bu artışlar için bir takım çalışmalar yapmaya başlanmıştır⁴⁰. İşsizliğin suç üzerindeki etkisinin ekonomik olarak önemli olduğunun saptandığı bir araştırmada; İngiltere ve İtalya'nın, işsizlik oranındaki % 1 puanlık artış için suç başına yılda yaklaşık 45.000 ila 80.000 dolar maliyete katlandığı belirlenmiştir. Suç başına sosyal maliyetin en az 45.000 dolar olduğu düşünüldüğünde, 1999'da İtalya ve İngiltere, işsizlik oranındaki 1 puanlık yükselmenin etkisiyle meydana gelen ekonomik suçlardaki artışın neden olduğu yaklaşık 2-4 milyar dolarlık bir ek maliyete maruz kalmışlardır⁴¹. Yine ABD eyaletlerinin 40 yıllık suç verilerinin kullanılmasıyla yapılan bir araştırma sonucuna göre de işsizlik oranının yüksek olduğu eyaletlerde suç oranının da yüksek olduğu ve suç oranının yüksek olduğu eyaletlerde adi suçlardan daha çok ekonomik suçların daha fazla işlendiği belirlenmiştir⁴².

İşsizlik ülkemizde de uzun yıllardan beri, gerek iktisadi gerekse sosyolojik anlamda birçok sorunun hem sebebi hem de sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. İşbaşına gelen hükümetlerin vaatleri arasında ilk sırayı işsizlik sorunu almakta, sonrasında ise ekonomi yönetimlerinin en çok uğraştığı konuların başında yine yaşanan işsizlik sorunu gelmektedir. Türkiye özelinde de konuyla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış ve işsizlik ile suç arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir⁴³.

1.3.2. Hızlı Nüfus Artışı ve Kentleşme

Hızlı nüfus artışı yaşanan refah artışının toplumun genelinde eşit bir şekilde dağılımına engel olmaktadır. Toplumun içerisinde her birey toplumsal refah düzeyinden eşit bir şekilde yararlanamamaktadır. Bu durum genel ekonominin gelişmesinin önündeki en önemli engellerden biridir. Nüfusun her kesimine temel kamu hizmetleri olan sağlık, altyapı, konut ve eğitim gibi hizmetler yeterince gidememekte, her kesimin

⁴⁰ Altındag, Duha Tore, Crime and Unemployment: Evidence from Europe, Louisiana State University Department of Economics Working Paper Series, Working Paper 2009-13, s.1.

⁴¹ A.g.e., s.21.

⁴² Bender, Keith, Ioannis Theodossiou, Economic Fluctuations and Crime: Temporary and Persistent Effects, University of Aberdeen Business School Department of Economics, Discussion Paper in Economics 2015/15 s. 8.

⁴³ Cömertler, Necmiye, Muhsin, Kar, Türkiyede suç oranının sosyo-ekonomik belirleyicileri: Yatay kesit analizi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 2007/62 (Cilt 2), ss. 37-57.

ihtiyacı tam anlamıyla karşılanamamaktadır. Bu da ihtiyaçların her geçen gün daha da artmasına sebep olmaktadır⁴⁴. Ülkede büyüme oranı ne kadar yüksek çıkarsa çıksın hızlı nüfus artışı ve bu artışa bağlı olarak artan ihtiyaçlar karşılanamayacak hale gelmektedir. Yeterince büyüyemeyen/gelişemeyen istihdam alanları nedeniyle bir yandan her işte çalışabilecek bir işsizler ordusu meydana gelmekte diğer yandan da kamu alanında aşırı istihdam nedeniyle ciddi anlamda kaynak israfı oluşmaktadır.

20'nci yüzyılın ortalarında dünya nüfusunun yüzde 30'u büyük şehirlerde yaşarken, günümüzde bu oran yüzde 50'yi aşmış durumda. 2050 yılına kadar ise dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 80'inin kentlerde yaşayacağı tahmin ediliyor. Bu anlamda büyük yerleşim merkezlerinde nüfus patlaması yaşandığı söylenebilir. Nüfusu en az 10 milyon olan mega kentlerin sayısı 2020'de 27'ye ulaşmış olacak ve bu şehirlerin çoğunluğu ise kalkınma halindeki ülkelerde bulunmaktadır. Yoksul mahallelerde ve gecekondu mahallelerinde çoğunluğu Afrika'nın Sahra altı ülkelerinde olmak üzere 900 milyon kişi yaşamaktadır. Zengin ülkelerde de başını sokacak yeri olmayanlar az değil. Örneğin New York'ta devletin yardımına muhtaç 60 bin evsiz insanın yaşadığı tespit edilmiştir⁴⁵. Bugün, yaklaşık 20 milyon aşkın nüfusuyla Mexico City, hızlı nüfus artışı ve kentleşmenin yol açtığı yüksek suç oranlarıyla karşı karşıyadır. Kentsel bir faaliyet olan uyuşturucu madde ticareti, kaynakların yoğunluğu ve yüksek tüketim miktarı nedeniyle şehirlerde yoğunlaşmakta, bu da organize suç örgütlerinin sayısını arttırmakta ve faaliyet alanlarını genişletmektedir. Bu nedenlerden ötürü Mexico City dünyada suç örgütlerinin en aktif olduğu şehirlerden biri olarak öne çıkmaktadır⁴⁶.

Ülkemizde 1950'lerden bu yana hızlı bir şekilde kırsaldan kentlere göç yaşanmaktadır. Kırsalda elde edilen tarımsal gelirin, bilhassa miras yoluyla bölünmesi sonucu küçülen arazilerden elde edilen gelirin bireyleri tatmin edecek bir seviyede olmaması, kentlerdeki hayat standartlarının kırsala göre çok daha gelişmiş ve cazip oluşu gibi pek çok etken, buralarda yaşayan insanları şehirlere göç etmeye zorlamaktadır. Tüm bu göçler sonucu, ekonomideki büyümenin seyri kentleşmeye

⁴⁴ Mavral, 2003, s. 263.

⁴⁵ Hille, Peter, Dünyanın Büyüyen Sorunu: Mega Kentler, <https://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyan%C4%B1n-b%C3%BCy%C3%BCyen-sorunu-mega-kentler/a-40768800> Erişim Tarihi: 30.12.2018.

⁴⁶ Ruble, Blair A., Institutional Weakness, Organized Crime, and the International Arms Trade, Urbanization, Population, Enviroment And Security Report, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/urban_rpt.pdf Erişim Tarihi: 30.12.2018.

nazaran daha geride kalmıştır. Diğer yandan kente göç eden nüfus buraya adapte olup gelir sağlamakta zorlanmış bu da gelir dağılımına olumsuz bir etki yapmıştır⁴⁷. Kendi köyünde bir şekilde ekip biçerek günlük ihtiyacını karşılayan insanlar, kent yaşamı içerisinde bu imkânı bulamayarak günlük işlerde çalışıp, nispeten bakımsız, gecekondularda yaşamaya mecbur kalmışlardır. Kendi köyünde kurulu olan toplumsal düzenini kentte sağlayamayan bireyde toplumsal ve ahlaki değerler/normlar zayıflamaya başlamış, yeterince geliri olmayanlar suça yönelmişlerdir⁴⁸. Bu konuda yapılan araştırmalar toplumsal değerlerin azalmasıyla birlikte özellikle gecekondu mahallelerinde suça yönelmenin fazla olduğunu göstermiştir. Çalışarak para kazanma imkânı bulamayan insanlar illegal yoldan para kazanma düşüncesine kapılmışlar, bu düşünceye sahip olanlar bir araya gelip, kendi aralarında dayanışma göstererek birlikte daha organize olmuş suç çeteleri haline gelmişlerdir⁴⁹. Ülkemizde yaşanan geçim sıkıntısına ilaveten terör sebebiyle özellikle 1980’li yıllardan itibaren yaşanan göç de, kent nüfusunun hızla artmasına ve kentlerde daha önce olmayan yeni mahallelerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu bölgelerde hemşehrilik esasına göre oluşan dayanışma ruhu zamanla mafyavari bir yapıya dönüşmüş ve suç oranları da her geçen gün artarak, gecekondu mahalleleri geçmişteki durumunun aksine suç ile anılır olmuştur⁵⁰.

1.3.3. Toplumsal Değişim

Ekonomik anlamda gelişmiş veya gelişmekte olsun tüm ülkelerde çeşitli nedenlere bağlı olarak belli bir oranda suç mevcuttur. Yapılan araştırmalar özellikle modernleşme süreci ile birlikte gelişmekte olan ülkelerin suç oranlarında belirgin bir artışın yaşandığını göstermektedir. Modernleşme sadece suç oranlarında değil, suç türlerinde de bir değişme yaratmış ve yaşanan bu değişim sürecinde, ekonomik motivasyonlu suç türlerinin diğer suç türlerine göre daha hızlı arttığı ortaya konulmuştur. Diğer bir ifade ile modernleşme süreci ile birlikte tüm suç oranlarında belirli düzeylerde artışların gerçekleştiği ancak ekonomik motivasyonlu suçlarda bu artışın daha yüksek oranda seyrettiği söylenebilir⁵¹.

⁴⁷ Özsoylu, Ahmet Fazıl, Yeraltı Ekonomisi (1. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara, 1999, s. 20.

⁴⁸ Mavral, 2003., s. 266.

⁴⁹ Özsoylu, 1998, s. 25.

⁵⁰ Fırat, Muhammet, Değişim Sürecinde Türkiye’de Organize Suçluluk Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2015/4 (sayı:4) ss. 946-964.

⁵¹ Kızmaz, Zahir, Modernleşme ve Suç: Kuramsal Açıdan Bir Bakış, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2013/23 (Sayı:1), ss. 229-240.

Örneğin, sosyal yapının oldukça homojen olduğu, planlı bir komuta ekonomisine sahip ve bireysel ekonomik girişimlerin neredeyse tamamen yasaklandığı sosyalist bir ülke olan Çin’de, son yirmi yılda yaşanan hızlı modernleşme süreci, sosyalist bir ekonomiden pazar ekonomisine geçişte bireyler için ekonomik motivasyonu engelleyen baskıları ortadan kaldırmakla kalmayıp, aynı zamanda onu teşvik eden temel bir kurumsal değişim süreci olmuştur. Piyasa kurumları, kişisel ekonomik hırs, başarı yönelimi, girişimci ruh ve bireyciliği teşvik eden değerler ulusal bilinç halini almış ayrıca girişimcilik ödüllendirilmiş ve teşvik edilmiştir. Tüm bu sosyal süreçler altında suçlar da çarpıcı biçimde artmıştır. Şiddet suçları ile karşılaştırıldığında ekonomik motivasyonu olan suçlarda ise bariz bir yükseliş yaşanmıştır⁵². 2. Dünya savaşından sonra özellikle İskandinav ülkeleri ve Almanya’da da suç oranları artmıştır. Ancak diğer ülkelerle karşılaştırıldığında bu dönemde Amerika Birleşik Devletlerindeki artış en yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Tarihsel perspektiften bakıldığında Japonya’nın da dâhil olduğu tüm ülkelerde özellikle ekonomik suçlarda ciddi artışların gerçekleştiği gözlenmiştir. Bazı araştırmacılar, çoğu ülkelerdeki suç türlerindeki farklılaşmayı ve suç oranlarındaki artışı, ülkelerdeki kentleşme ve endüstrileşme düzeyinin artması gibi modernleşme dinamiği ile yakından ilişkili olarak ele almışlardır⁵³.

Ülkemiz sosyolojisi açısından bakıldığında, önemli toplumsal dönüşüm ve değişimlerin yaşandığı birkaç önemli dönem göze çarpmaktadır. Bunlardan birisi de önemli sosyal değişimlerin yaşandığı ve birçok sosyal bilimcinin sosyal değişim açısından önemli bulduğu Türkiye’nin 1950’li yıllarıdır.

Türk siyasetinin tek partili yapıdan çok partili siyasete geçmesinden sonra tarım ekonomisi de yerini yeni sanayi yatırımlarına bırakmış, bu gelişme köyden kente göçün hızlanmasına sebep olmuştur⁵⁴. Böylece ülkenin hem sosyal hem de ekonomik yapısı değişmiştir. Bu dönemde çok partili yönetim sisteminin hayata geçmesi farklı toplumsal sınıflara mensup insanların ve grupların siyasi rekabete girmesine neden olmuş ve bu durum günümüze kadar gelen süreç içerisinde siyasi yelpazenin ana fraksiyonlarını belirlemiştir. 1950’lerde başlayan ve 60’lardan itibaren hızlanan sanayileşme hamleleriyle birlikte kırsaldan kentlere doğru yoğun bir göç başlamış, bu bağlamda

⁵² Liu, Jianhong, Modernization And Crime Patterns In China, Journal of Criminal Justice, 2006/34, ss.119-130.

⁵³ Kızmaz, 2013, s.231.

⁵⁴ A.g.e, s.957.

gecekondulaşma, kentleşme ve kırsal alanlardaki çözölme toplumsal değışimin ana dinamiğini oluşturmıştır.

Kara para ekonomisinin sebeplerinden birisi de yaşanan bu toplumsal değışimdir. Türkiye'de geleneksel toplum yapısından sanayi toplumu olma yolunda yaşanan hızlı değışim sürecinde ahlak kuralları, değır yargıları, inanç düzeyi, gibi manevi baskı mekanizmaları da değışmekte, dolayısıyla bu kuralların suçluları ve illegal yollara yönelimi engelleyici fonksiyonu azalmaktadır⁵⁵. Çalışıp çaba göstermeden kolay ve hızlı yoldan para kazanma düşüncesi ve böylesi bir duruma özenme sonucu, piyasadaki alacaklar, yasaların izin verdiği yöntemlerle değıl de mafya yoluyla tahsil edilir olmuş⁵⁶ ve bütün bunlar suç ekonomisinin yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Hiç şüphe yok ki toplumsal değır yargılarının güçlü olduğu toplumlarda hukuk sistemi çok daha kolay ve sağlıklı işlemektedir. Özellikle ölkemizde ticari ilişkilerden doğan alacakların mafya yoluyla tahsil edilmeye başlaması hukuk sistemindeki eksikliklerden kaynaklanmakta, bu zaafın ortaya çıkmasındaki en önemli sebebin de yaşanan toplumsal değışim sonucu ahlaki normların zayıflaması⁵⁷ olarak gösterilebilir.

1.3.4. Siyasi Nedenler

Kara para ekonomisinin ortaya çıkmasının ve yaygınlaşmasının sebeplerinden birisi de siyaset kurumudur. Bir ölkedeki en büyük rant dağıtıcısı devlettir. Devlet denilen mekanizmayı işleten, devletin sahip olduğu rantın nereye ve ne kadar dağıtılacağına karar veren ise siyasal iktidarlardır. Seçimler sonucu ölkayı yönetmek amacıyla iktidara gelen partilerde ölkenin mevcut kaynaklarını en etkin şekilde kullanma isteğı bulunsa bile bu konu pratikte pek de uygulama alanı bulamamış ve siyasal iktidarlar kendi taraftarlarına pozitif ayrımcılık yaparak onların devletin rant imkanlarından ve ekonomik büyümeden daha kazançlı çıkmalarını sağlamışlardır. Böylesi adil olmayan bir paylaşımın memnun olmayan kesimler de ölkede bulunan kaynaklardan yararlanabilmek için yasal düzenlemelerde bulunan açıklardan yararlanma yoluna gitmektedirler. Bu şekilde bir hareket kanunların suç olarak saydığı meşru olmayan yollardan kazanç sağlama hareketlerinin artmasına neden olmaktadır.

⁵⁵ Mavral, 2003, s. 188.

⁵⁶ A.g.e, s.189.

⁵⁷ Özsoylu, 1998, s. 29.

Suç ekonomisinin önemli bir ayağını da organize suç örgütleri ve bu örgütlerin yasa dışı faaliyetlerini daha rahat icra edebilmek veya kanuni bariyerleri aşabilmek için siyaset kurumuyla girdiği ilişki oluşturmaktadır. Organize suç örgütleri çoğu gelişmekte olan ülkede siyasi sürece sızmak veya siyaset kurumunu manipüle etmek için, yolsuzluğun birçok çeşidini kullanmakta, yasadışı faaliyetlerindeki tıkanıklıkları ortadan kaldırmak için politikacıları etkilemeye, siyasi nüfuz sağlamaya çalışmaktadır. Son zamanlarda, organize suçlar birçok gelişmekte olan ülkede siyasi istikrar ve güvenliğe yönelik en büyük tehdit olarak algılanmaktadır⁵⁸. Bu konudaki en çarpıcı örnek ise hâlihazırda devam eden İtalya deneyimidir. İtalya’da organize suç örgütleri ve mafya kamu ihalelerinin kendilerine tahsisi veya ihale komisyonu elde etme, etkisi altına aldıkları politikacıları kendi çıkarları için kullanma, istedikleri kişiyi seçtirmek için seçim bölgesindeki seçmeni şiddet kullanarak baskı altına alma veya emri altına girdikleri siyasetçiler tarafından yasa dışı işler için kullanılma gibi pek çok kirli işin içine girebilmektedirler⁵⁹.

Türkiye’de siyaset kurumu kamu yararı doğrultusunda icraatta bulunmak yerine, toplumsal hayatı kendi istediği doğrultuya getirmeyi amaçlar bir halde olduğu için ülke kaynaklarının etkin dağılımı sağlanamamış, toplumsal yapı bozulmaya başlamış ve illegal düşünce ve yaşam tarzı artmaya başlamıştır. Toplum hayatındaki bu yozlaşma ve bozulma toplumu yeniden dizayn etmiştir⁶⁰. Bu tarz bir siyaset düşüncesi, devletin talep ve ihtiyaçlarının karşılanması için kamu yararının feda edilmesi gibi bir yanlışı da beraberinde getirmektedir. Siyasetteki çarpık anlayış toplumsal yaşama da sirayet etmekte ve bu durumun yol açtığı yozlaşma, ülkesini düşünen, kendi gayret ve çabasının ülkesinin de kalkınmasına bir nebze katkıda bulunacağına inanan duyarlı vatandaşların sayısının azalmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla siyasi yapıdaki yanlış gidişat, toplumsal yaşamı da olumsuz etkilemesi sonucunda illegal yapıların sayısının artmasına zemin hazırlamıştır⁶¹.

⁵⁸ Oral, G. Burcu, Ali Rıza Gökbunar, Karapara Aklamanın (Politik) Araçları: Yolsuzluk, Organize Suç ve Mücadelede Mali Önlemler, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 2017/24 (Sayı:1), ss.89-114.

⁵⁹ Alesina, Alberto vd., Organized Crime, Violence And Politics, National Bureau Of Economic Research Working Paper No:22093,United States, 2016, s.3.

⁶⁰ A.g.e, s.56.

⁶¹ A.g.e, s.55.

1.3.5. Adli Nedenler

Türkiye'de bağımsızlık mı tarafsızlık mı tartışmaları arasında kalan yargı erki, bir taraftan da halkın adaletin sağlanması konusunda yargıya olan güvensizliğinin artması nedeniyle önemli çelişkiler ve sorunlar yaşamaktadır. Yargının bağımsızlığı ilkesinin zedelenmesi anlamına gelen bu değişim yargı organlarının da bir çıkmaza sürüklenmesine sebep olmuştur. Özellikle adaletin sağlanmasındaki gecikmeler halkın yargıya olan inancının zayıflamasına sebep olmuş, bu da suç ve suçluluğun artmasına sebep olmuştur⁶². Geciken adalet adalet değildir düsturunun aksine yaşanan adli gecikmeler ve suça olması gerektiği gibi tam ceza verilmediği düşüncesi, insanların adalete olan inancının yok olmasına sebep olurken, diğer taraftan da kanunlara uyma hassasiyetinin zayıflamasına sebep olmuştur⁶³. Netice itibariyle yukarıda belirtilen kötü işleyişin yargı sisteminde bir kısır döngüye dönüşmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Ülkemizde yargının öteden beri sağlıklı işlemediği algısı, sık sık haberlere konu olan ve yargı mensuplarının rüşvet aldıklarına dair yolsuzluk iddiaları nedeniyle kamuoyu nezdinde itibar kaybı yaşayan adalet kurumu, aslında kara para ekonomisinin yargı erkini neden etkileme çabasına girdiği açıklamaktadır. Aşağıda değişik tarihlerde medyaya yansıyan ve yargı mensuplarıyla ilgili birkaç haber özeti aslında konunun neden ciddiye alınması gerektiğinin çarpıcı örnekleridir.

İstanbul Bakırköy Eski Asliye Ceza Hâkimi olarak görev yapmakta olan M.S.H hakkında, bir davanın görüşülmesi sırasında beş bin sekiz yüz lira rüşvet aldığı iddiasıyla "icbar suretiyle irtikap" suçlamasıyla on yıla kadar hapis istemiyle iddianame hazırlanmıştır. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca hazırlanan iddianamede S. D.'nin müşteki, M.S.H'nin ise şüpheli olduğu davanın konusu kasten yaralamadır. Şüpheli olan M. S. H. Hakim sıfatıyla Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesinde görev yapmıştır⁶⁴.

Bir başka olayda; İzmir'de B.K isimli illegal bir çetenin liderinin teknik takibi sırasında, davasına bakan hâkime rüşvet verdiği bilgisine ulaşıldığı iddia edilmiştir. İddiaya konu olan olay, B.K'nın adam yaralama suçundan mahkemede olan kardeşi S.K'nın suçsuz bulunarak tahliye edilmesi amacıyla hâkime rüşvet olarak para ve altın

⁶² Mavral, 2003, s. 271.

⁶³ Özsoylu, 1998, s. 71.

⁶⁴ Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/hakime-rusvet-aldigi-iddiasıyla-iddianame-/649093>, Erişim Tarihi: 19.03.2017.

verdiği iddia edildi⁶⁵. Farklı bir haberde ise; Antalya'da bir mahkûmun dilekçesi akıllara durgunluk veren bir olayı gündeme getirdi. Vergi kaçakçılığından yargılanan Serkan D.'nin 18 yıllık hapis cezasının, 30 bin lira rüşvet karşılığında zabıt kâtibi tarafından silinerek 18 aya indirildiği ve hükmün açıklanmasının geri bırakılarak zanlının serbest bırakıldığı ileri sürüldü⁶⁶.

Yukarıda birkaç örneğini verdiğimiz haberlerin konumuz açısından önemi şu noktada ortaya çıkmaktadır. Suç sonucu elde edilen gelir suçlular tarafından tekrardan suç işlemek üzere, devlet kademelerindeki bir takım yetkililere veya siyaset adamlarına rüşvet olarak dağıtılmakta, böylece kurdukları suç organizasyonları kamu yaptırımlarından kurtulmaktadır.

Ülkemizde yargı erki açısından yaşanan problemlerin benzerlerinin Avrupa Birliği üyesi ülkelerde de yaşandığı yapılan araştırmalar sonucu ortaya konulmuştur. Yukarıda suç ekonomisinin siyasi nedenleri başlığı altında verilen İtalya örneği adli nedenler bahsinde de geçerli bir konudur. Nitekim İtalya'da yargı unsurlarının, mafya ile politikacılar arasındaki kirli ilişkileri örtmek için kullanıldığı, politikacıların yargı mensuplarına daha iyi bir kariyer vaat ederek hakim ve savcılar yozlaştırdıkları ortaya çıkarılmıştır⁶⁷. Orta ve Doğu Avrupa'da ise suç örgütlerinin yargı erki üzerine doğrudan etkisi olmaktadır. Bu ülkelerde suç örgütleri; emekli savcı ve hâkimler kanalıyla görevdeki yargı mensuplarını nüfuz altına almak, kendilerinin suç örgütü mensubu olduğundan habersiz olan yargı mensuplarına küçük miktarlarda borç vererek veya kumar borçlarını silerek etkilemek, gece kulüpleri ve genelevlere götürüp uygunsuz resimlerini çekmek suretiyle şantaj yapmak, yargı mensuplarının haberleri olmadan aile bireylerini etkileyerek hâkim ve savcılar kontrol altına almak gibi pek çok yöntem kullandıkları açığa çıkarılmıştır⁶⁸.

1.3.6. Bürokratik Nedenler

İşbölümü esasına ve içerisinde hiyerarşik kademeler olan bir otorite ile birlikte, daha önceden belirlenmiş kural ve kaideler çerçevesinde, seçilmiş siyasi erk ve yasama

⁶⁵ <http://www.yenisafak.com/gundem/ceteden-hakime-rusvet-157526> Erişim Tarihi: 19.03.2017.

⁶⁶ <http://www.cnnturk.com/turkiye/hakimin-verdigi-cezayi-rusvet-alan-katip-sildi-iddiasi>, Erişim Tarihi: 19.03.2017.

⁶⁷ Examining The Links Between Organised Crime And Corruption, European Commission Center For The Study Of Democracy, 2010, s.36.

⁶⁸ A.g.e., s.37.

organının emri altında faaliyet gösteren, maaşları karşılığında çalışanların oluşturduğu bir organizasyon biçimi⁶⁹ veya devletin düzenleyici gücünden dolayı toplumun üstünde olan ve toplumu düzenleyecek şekilde çalışan kişilerce yürütülen hizmet⁷⁰ olarak tanımlaması yapılabilecek bürokrasinin, öteden beri tüm dünyada suç ve suç örgütleriyle ilişkisinin olduğu bilinmektedir. Dünya çapında 50 ülkeden fazla ülkeden alınan veriler karşılaştırılarak yapılan bir araştırmada, bürokraside yaşanan yolsuzluklar sonucu organize suç faaliyetlerinde de artışlar meydana geldiği tespit edilmiştir⁷¹.

2010 yılında, Avrupa Komisyonu tarafından, organize suç ve bürokrasideki yolsuzluklar arasındaki bağlantıları analiz etmek için Avrupa Birliği üyesi olan Hollanda, Yunanistan, İtalya, Bulgaristan, Fransa ve İspanya’da saha çalışması ve konuyla ilgili istatistikleri içeren bir araştırma yapılmış ve sonuç olarak organize suç ve bürokratik yolsuzluk arasında istatistiksel olarak güçlü bir ilişki olduğunu açıklanmıştır. Söz konusu çalışma, kara para aklama ile çoğu kurumsal yolsuzluk türü arasındaki ilişkinin çok güçlü olduğunu göstermiştir⁷². Benzer şekilde Avustralya’da yolsuzlukla mücadele organları tarafından yapılan araştırmalarda, organize suç örgütlerinin kamu çalışanlarını suça yardımcı olmaları için nasıl kullandıkları ortaya çıkarılmıştır. Örneğin, uyuşturucu kuryelerinin Sidney’e geldiklerinde yakalanmalarını ya da aranmalarını önlemek için, Avustralya Gümrük ve Sınır Koruma görevlisi üç personeli kullandıkları tespit edilmiştir. Özellikle uluslararası havalimanlarındaki kamu görevlilerinin suç örgütlerinin ilgi alanında oldukları belirlenmiştir⁷³.

Ülkemizde ise gerek işleyişi aşamasında gerek çevre ile ilişkilerinde problemlili ve değişen toplumsal koşullara uyum sağlayamayan hantal bir görünüm sergileyen⁷⁴ bürokrasi, bu hantal yapısından dolayı toplumsal sorunların çözülmesinde etkili olamamaktadır. Toplumsal değişimden dolayı ortaya yeni çıkan sorunların çözüme kavuşturulmasında bürokrasinin çözüm üretememesi, suç ve buna bağlı olarak ortaya

⁶⁹ Akçakaya, Murat, Weber’in Bürokrasi Kuramının Bugünü ve Geleceği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2016 (Özel Sayı) s.s. 275-295.

⁷⁰ Çevikbaş, Rafet, Bürokrasi Kuramı ve Yönetiş İşlevi, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2014/3 (Sayı.2), s.s. 75-102.

⁷¹ Buscaglia, Edgardo vd, Undermining The Foundations Of Organized Crime And Public Sector Corruption, Stanford University Hoover Institution, 2005, s.2.

⁷² Smith, Russel G. vd, Understanding And Responding To Serious And Organised Crime Involvement In Public Sector Corruption, Trends & Issues In Crime And Criminal Justice, Australian Institute of Criminology, Australia, 2018, s.5.

⁷³ A.g.e., s.3.

⁷⁴ Mavral, a.g.e. s. 193.

çıkan suç ekonomisinin gelir paylaşımı içerisinde daha büyük bir paya sahip olması sonucunu doğurmaktadır. Ülkemizde bürokrasi ile siyaset arasındaki ilişki aşılammakta, bürokrasi siyasetin gölgesinde kalmaktadır. Örneğin, ülkede yapılacak yatırımların bölgesel önceliklere veya aciliyet durumlarına ya da bir işte istihdam edileceklerin nitelik ve niceliğine karar verme süreci önceden hazırlanmış bir plan dahilinde olmamakta, siyasi mekanizma asıl karar alıcı olarak öne çıkmaktadır⁷⁵.

Toplumun ihtiyaç duyduğu hizmetleri sunmakla görevli olan bürokrasi, zaman zaman suç ekonomisinin aktörleri ile etkileşimde bulunmakta, bu ilişki medya aracılığıyla kamuoyuna da yansıdığı üzere, yeraltı dünyasıyla veya organize suç örgütleriyle kurdukları menfaate dayalı gizli ve yasadışı ilişkilerdir. Ekonomik suç işleyen kesim bu tür çalışmalarını daha kolay yapabilmek için özellikle bürokrasi ile ilişkiye girmek istemektedir⁷⁶. Suç örgütlerinin uluslararası boyutlarda gizli bağlantıları ve güçlü iletişim ağları vardır. Bazı iddialara göre bu iletişim ağında önemli bürokratlar olmadığı takdirde suç sisteminin yürümesi olanaksızdır⁷⁷. Bu nedenle suç örgütleri, suç gelirlerini bürokratlara rüşvet olarak dağıtmakta, parasal ilişkilere girerek kamu otoritesinin denetiminden kurtulmaktadırlar.

1.4. Kara Paranın Ekonomi ve Finansal Sistem Üzerine Olumsuz Etkileri

Bir ülkenin finansal sistemi, bankaları, menkul kıymet piyasalarını, emeklilik ve yatırım fonlarını, sigorta şirketlerini, piyasa altyapıları ve merkez bankası ile düzenleyici ve denetleyici kurumlarını içerir. Bu kurumlar ekonomik işlemleri ve para politikasını yürütmek için bir çerçeve oluşturmakta ve tasarrufları yatırıma yönlendirerek ekonomik büyümeyi desteklemektedir⁷⁸. Finansal ve ekonomik suçların en önemlilerinden biri olan ve ekonomik sistemi yoğun bir şekilde etkileyen kara para aklama da ekonomi sistemi içerisinde yürütülmektedir. Kara para aklama faaliyetlerinin finansal sistem içerisinde gerçekleşmesi ise sadece finans piyasalarını tehdit edici bir

⁷⁵ Gökçe, vd., Türkiye’de Siyasetin Bürokrasi Üzerindeki Etkisi: Siyasallaşma, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2002/2 (4), s.s. 45-58.

⁷⁶ Özsoylu, 1998, s. 62.

⁷⁷ Özsoylu, 1998, s. 63.

⁷⁸ IMF Factsheet, Financial System Soundness, Kasım 2017, <http://www.imf.org/About/Factsheets/Financial-System-Soundness?pdf=1> Erişim Tarihi: 21.01.2018.

unsur olmamakta, aynı zamanda ülkedeki para politikasının etkin işleyişine de mani olarak birden fazla alana zarar vermektedir⁷⁹.

Kara paranın aklanması, iktisadi hayattan, politikaya, toplumsal yapıdan insani değerlere değin birçok sahada olumsuz sonuçlar doğuran uluslararası bir suç faaliyetidir. Beklenmedik bir tarzda ekonomik yapıya dâhil olan ekonomik suçlular ekonomi ve finans politikalarını da manipüle etmektedirler.

Kara para aklama suçuna katılanların, kara parayı ne zaman ve ne şekilde aklayacaklarını kestirmek güçtür. Çünkü bu kesim, piyasada oluşan açıklardan yararlanarak hareket etmekte, diğer piyasa aktörleri gibi standart hareket etmemektedirler. Bu durumda ülke ekonomisinde anlam verilemeyen hareketlenmelerin olmasından, finansal piyasalarda istikrarsızlıkların ve dalgalanmaların meydana geleceğinden şüphe yoktur. Para arz ve talebindeki öngörülemez hareketliliğe bağlı olarak bozulan sistem ülkede uygulanan ekonomi politikalarının bozulmasına ve başarısız olmasına sebep olmaktadır⁸⁰.

Aklayıcılar, fonlarını bulunduğu ülkeye ekonomik açıdan faydalı olmayan faaliyetlerde yatırım yapmak üzere kullanılmaktadırlar. Bu fonlar sağlam yatırımlardan, geliri gizleyen düşük kaliteli yatırımlara yönlendirecek olursa, geçici bir ekonomik büyüme yaşanabilir. Örneğin bazı ülkelerde, inşaat ve otelcilik gibi endüstriler, gerçek talebin değil, para aklamanın kısa vadeli çıkarları nedeniyle finanse edilmiştir. Bu endüstrilere aklama konusunda sıkı denetimler uygulandığında yasa dışı fonlar bulundukları sektörleri terk ederek bu sektörlerin çökmesine ve ekonomilere bu kayıpları karşılayamayacak kadar büyük zararlar vermesine neden olmaktadır⁸¹. Benzer şekilde para aklama, birçok ülkenin özelleştirme yoluyla ekonomik reform çabalarını da tehdit etmektedir. Özelleştirme girişimleri genellikle ekonomik açıdan faydalı olmasına rağmen, fonların aklanması için bir araç görevi görebilirler. Suçlular, yasadışı kazançlarını ve suç faaliyetlerini gizlemek için marinalar, tatil köyleri, casinolar ve

⁷⁹ Şahin, İlhan, Suç Gelirlerinin Aklanmasının Gelişmekte Olan Ülkelerin Makroekonomi ve Finansal Sistemleri Üzerinde Yarattığı Etkilere İlişkin Bir İnceleme, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2015/13 (1), ss. 392-417.

⁸⁰ Kara paranın Aklanması Suçu İle Mücadele Ve Bankaların Yükümlülükleri, TBB Yayınları, Yayın No:235, İstanbul, 2003, s.2.

⁸¹ McDowell, John, Economic Perspectives, U.S. Department of State, Volume 6, Number 2, 2001, Washington DC, s. 8.

bankalar satın alabilmektedirler⁸². Dolayısıyla ekonominin daha kırılgan olan böylesi sektörlerinde meydana gelebilecek büyük çaplı para giriş ve çıkışları ciddi anlamda risk taşımaktadır. Bu itibarla, doğası gereği gizlilik, belirsizlik, istikrarsızlık gibi olumsuzlukları bünyesinde barındıran kara paranın diğer ekonomik faaliyetlere etkisinin de olumsuz olarak yansıtacağı ve istikrarsızlık getireceği açıktır.

1.4.1. Para Politikası Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Kara para aklama faaliyetleri çoğu zaman uluslararası alanda yapıldığından, aklayıcılar kara para aklama işlemini hangi ülkede yapacaklarına karar verirken bazı konularda daha hassas davranmaktadır. Bu konulardan en önemlileri arasında kara para aklama işlemi yapılacak ülkede bu konuda yasal düzenlemelerin yapılmamış olması veya yapılmış olsa bile uygulamanın etkin yapılmaması, özellikle kişisel bilgilerin mahremiyeti konusunda bankacılık sisteminin sağlam temellere oturtulamaması, yüklü para hareketlerinin şüphe uyandırmayarak takip edilmediği bir finansal yapı, kayıt altına alınamayan ekonomik faaliyetler, şirket kurma ve kapatmanın kolay bir şekilde yapılıyor olmasıdır⁸³. Aklama sürecinde kara paranın ülke piyasasına giriş nedenleri belli olsa bile kara paranın hangi dönemlerde piyasaya gireceğini kestirmek kolay değildir. Piyasaya ne zaman veya hangi yoldan gireceği belli olmayan kara para, para talebinde istikrarın yok olmasına sebep olmaktadır⁸⁴. Talepteki bu öngörülemeyen dalgalanma para politikasının etkinliğini zayıflatarak ülkede para politikasının başarısız olmasına sebep olabilecektir.

Kara paranın para talebinde meydana getirdiği istikrarsızlık, Peter James Quirk tarafından yapılan ampirik bir çalışma ile yukarıda değinilenleri destekler mahiyettedir. Bu çalışmada sanayileşmiş ülkelerde oluşan döviz ve para talebinin sebeplerini tespit için İnterpol'den önceki dönemlere ait suça ilişkin veriler ile suçla ilişkisi bulunmayan fakat kayıt dışı faaliyet alanlarında çalışanların işgücüne katılımları ile ilgili veriler kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre özellikle sanayileşmiş ülkelerdeki suç işleme

⁸² A.g.e. s. 9.

⁸³ Alp, İnönü Akgün, Paranın Karası, Kara Paranın Makro Ekonomik Etkileri, s.1 <http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/akgunmakale.htm#> Erişim Tarihi:21.03.2017.

⁸⁴ A.g.e., s. 2.

oranındaki %10'luk bir artışın döviz talebinde de %10'luk ve toplam para talebinde %6'lık bir düşüş meydana getirdiği iddia edilmiştir⁸⁵.

Kara para aklama hareketleri, özellikle ekonomisi güçlü olmayan ülkelerde, para değerinde hareketlenmelere sebep olmaktadır. Bu hareketlenmeler az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde fazlasıyla hissedilmektedir. Bu hareketlenmeyi ekonomiye en az zarar verecek hale getirmek için de ülke merkez bankaları parasal müdahalelerde bulunmaktadırlar. Tahvil ihraç ederek borçlanma yoluna giden merkez bankaları bu yolla para piyasasında dengeyi kurmaya çalışırlar⁸⁶. Merkez bankaları tarafından yapılan bu müdahaleler kimi zaman piyasa sürecinin olumsuz etkilenmesine, ülkede makroekonomik dengelerin bozulmasına sebep olmaktadır. Kara para aklama faaliyetleri sebebiyle bozulan para arz talep dengesi faizlerin artmasına sebep olurken, faizleri düşürmek için de talep kısma yoluna gidilmektedir. Bütün bu müdahale çabaları sadece para piyasalarının değil diğer piyasaların da dengesinin bozulmasına sebep olmaktadır⁸⁷. Sonuçta az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yapısal bir problemi olarak, üretimle desteklenmeyen yoğun para girişi ekonominin genel dengesini bozmakta ve para politikalarının etkinliğini azaltmaktadır.

1.4.2. Para ve Sermaye Piyasalarında Yarattığı İstikrarsızlıklar

Gelişmiş ülkeler, kara para aklama faaliyetleri ile mücadele konusunun, ekonomik ve hukuksal boyutunu iyi planlayıp gerekli tedbirleri alarak daha güçlü yaptırımlar ve hukuki yaptırımlarla genişletmiş ve aklayıcılara rahat hareket edebilecekleri çok fazla alan bırakmamışlardır. Bu sebeple kara para aklayıcıları gelişmiş ülkelerdense gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelerin ekonomilerini kara para aklama faaliyetleri için tercih etmektedirler. Çünkü kontrol ve ceza sistemin tam olarak oturtulamadığı ekonomiler kara para aklama için en uygun zemin durumundadırlar⁸⁸. Kara para aklama faaliyetleri çerçevesinde ülkeye giren yüksek miktarda yabancı para ülkede döviz arzını arttırdığı için ülke parasının döviz karşısında değer kazanmasına sebep olur. Bu değer kazanmanın sonucu olarak ülkeden ihraç edilen ürünlerin fiyatı

⁸⁵ Quirk, P. J., Money Laundering: Muddying the Macroeconomy, Finance & Development, IMF, 1997, s.8.

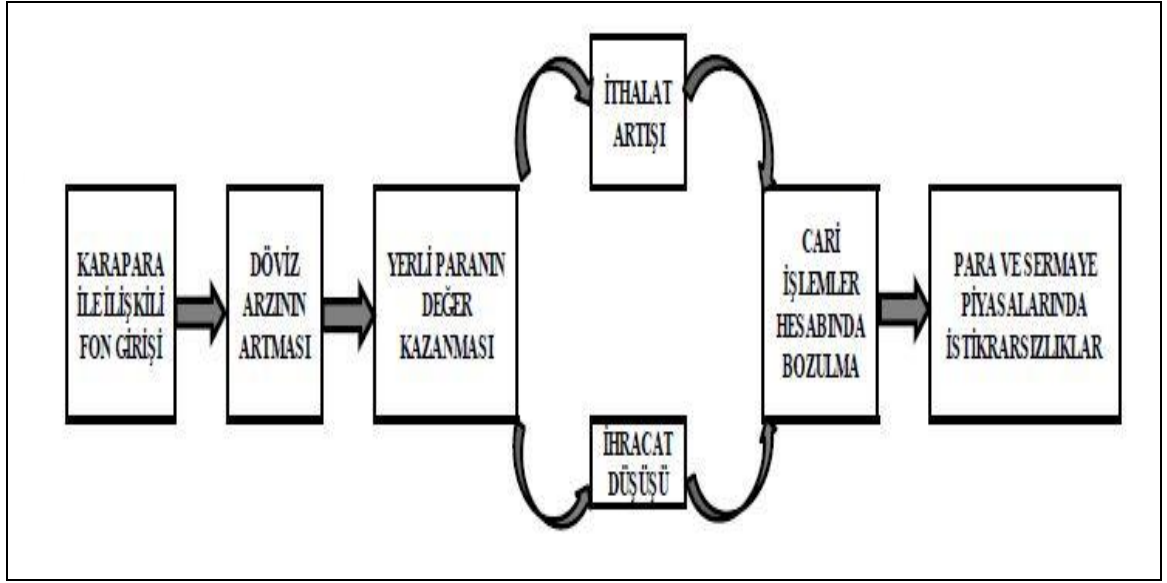
⁸⁶ Şahin, 2015, s. 401.

⁸⁷ A.g.e. s. 400.

⁸⁸ McDowell, 2001, s. 9.

artarken, ithal edilen ürünlerin fiyatı düşmekte ve ithalata yönelik başlamaktadır⁸⁹. İthalattaki artışın büyük bir çoğunluğu da tüketim eşyalarına yöneldiği için özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin zaten bıçak sırtı olan ödemeler dengesi daha da bozulmaktadır⁹⁰. Bunun sonucu oluşan cari işlemler açığı piyasalar için bir tehdit unsuru olmaktadır.

Şekil 1.1: Suç Kaynaklı Fonların Ülkeye Girişiyle Para ve Sermaye Piyasalarında Yaşanan İstikrarsızlık

Kaynak: Şahin, 2015, s. 403

Büyük miktartlı kara para girişi, küçük ekonomilerde hükümetlerin plan yapma yeteneğini ve uyguladıkları makroekonomik politikaları özellikle de Merkez Bankası'nın para politikasını olumsuz etkilemektedir. Ödemeler bilançosu da aklama amaçlı yabancı para girişi nedeniyle güvenilir olmaz olduğundan hedefler tutmayacak, sermaye girişi ülke ekonomisini daha kırılgan yapacaktır⁹¹. Neticede politika yapımcılar izlenecek politika konusunda tereddüde düşebileceklerdir. Örneğin yüksek enflasyonda aşırı değerli döviz kurunda ve bütçe açığında kara para kaynaklı sermaye girişi mevcut politikanın değiştirilmesini güçleştirecektir⁹². Böylece aklama, netice itibariyle ülke ekonomilerinin etkin bir şekilde faaliyet göstermesini engellemekte ve bazı ülkelerde de daha zayıf ve kırılgan ekonomik politikaların izlenmesi sonucunu getirmektedir.

⁸⁹ Şahin, 2015, s. 402.

⁹⁰ Şahin, 2015, s. 402.

⁹¹ Yetim, a.g.e. s.338.

⁹² A.g.e. s.338.

Kara para aklama faaliyetleri kapsamında 1980’li yıllarda gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere doğru yönelen fonların bu ülkelerin piyasalarına girişleri bankalar, döviz büroları, altın borsaları gibi kanallarla olmuş ve bu kanallardan aklanan paralar tekrar geri çekilerek geldikleri kaynağa geri dönmüştür. Bu tersine hareketlilik uluslararası çapta faiz ve döviz piyasalarını olumsuz etkileyerek mali yapıyı olumsuz yönde etkilemiştir⁹³.

Kara para aklama, sadece para piyasalarını değil, sermaye piyasalarının işleyişini de bozmaktadır. İlegal olarak piyasaya giren sıcak para borsanın ani hareketlenmesine sebep olurken, ileriki dönemlerde borsadan çıkışlarla birlikte sermaye piyasasında da sert düşüşler yaşanmaktadır⁹⁴. Sermaye piyasasında yaşanan bu iniş çıkışlar gayrimenkul fiyatlarında da suni yükseliş ve düşüşlerin yaşanmasına sebep olmaktadır. Gayrimenkul fiyatlarındaki bu suni yükseliş sermaye sahiplerinin mallarının fiyatlarını daha da yükseltmelerine sebep olmaktadır⁹⁵.

Şekil 1’de özetle belirtildiği üzere yasadışı kaynaklı fonların ülkeye girmesi sonucu, artan döviz arzına paralel olarak yerli para değer kazanmakta, sonrasında ithalat yükselişe ve ihracat düşüşe geçmekte, cari işlemler hesabında yaşanan bozulmanın sonucu olarak da piyasalarda denge bozulmaktadır.

1.4.3. Gelir ve Kaynak Dağılımında Meydana Getirdiği Bozulmalar

Kara para aklama faaliyetlerinin gelir ve kaynak dağılımı üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. İlegal yollardan kazanılan para zamanla sosyal yapının zarar görmesine ve toplumun moral değerlerinin aşınmasına neden olmaktadır. Çalışarak, emek ve alın teri sarf ederek kazanılan gelir, bazı kesimler için anlamsız hale gelmektedir. İlegal yolla kolay para kazanma güdüsü toplum içerisindeki sosyal sınıflar arasındaki düzeni de bozmaktadır⁹⁶. Suç işleyerek elde edilen para, suç organizasyonlarının içerisinde bulunanların diğer kişilere göre bir anda daha çok zenginleşmesini sağlarken, insanların yasal olmayan kazanç yollarına yönelmesine yol açmaktadır. Paranın kolay elde edildiğini görenler bu şekilde bir kazançla yönelmeye

⁹³ Şen, Furkan, Ersin Yalçın, Global Bir Suç: Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması ve Ortaya Koyduğu Sorunlar, Polis Bilimleri Dergisi, 2007/9 (1-4), s.s. 65-94.

⁹⁴ Alp, İnönü Akgün, Paranın Karası Kara Paranın Makro Ekonomik Etkileri,s.2 <http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/akgunmakale.htm> Erişim Tarihi: 23.01.2018.

⁹⁵ A.g.e., s.2.

⁹⁶ Şahin, 2015., s. 408.

başlamaktadırlar. Bireyler akılcı ve riski az olan alanlarda çalışmak yerine riskin ve kazancın yüksek olduğu alanlara yönelmektedirler⁹⁷. Riski fazla olmasına karşın, kazancı hızlı ve büyük miktarda olan gelir, toplumsal gelir seviyesi ve refahın bazı kişilerin lehine olacak şekilde bozulmasına sebep olmaktadır.

Ayrıca kara para aklamanın bazı sosyal ve kamusal maliyet ve riskleri de ortaya çıkmaktadır. Bu sosyal maliyet ve riskler kısaca şöyle izah edilebilir. Para aklama, suçu değerli hale getiren bir süreçtir. Böylelikle uyuşturucu kaçakçılarına, silah kaçakçılarına, mafya ve diğer suçlulara operasyonlarını genişletme fırsatı verilmektedir. Aklamaya giden yolda kara parayı elde etmek için işlenen suçlarla mücadele etmek amacıyla, gerek artan kolluk kuvvetleri, gerek yapılan sağlık harcamaları (örneğin, uyuşturucu bağımlılarının tedavi maliyetleri) veya yeni mücadele birimlerinin oluşturulması gibi faaliyetler devlete maliyet olarak dönmektedir⁹⁸.

1.4.4. Vergi Hâsılâtının Düşmesi ve Bunun Sonucu Oluşan Diğer Sorunlar

Devletlerin en önemli gelir kaynağı hiç şüphesiz vergidir. Borçlanma da bir diğer kaynak olarak görülse bile karşılıksız olması vergiyi daha önemli bir hale getirmektedir. Kara para, aklanıncaya kadar yasal ekonomik sistemin içerisine girmeye ve aklanmaya çalışırken, aklanma sonrasında yasal sistemin dışında durmaya çalışmaktadır. Diğer bir deyişle; ülke içerisine, suç geçmişiyile bağı koparılmış yani aklanmış olarak dönen para her türlü değer kayıplarından uzak tutulmak istenecektir. Bunun için mevcut vergi altyapısıyla ilgili her türlü planlama yapılarak verginin düşük olduğu alanlar tercih edilir ya da kayıt dışı faaliyetlere yönelinilir. Bu durumun devletin vergi gelirinde azalmaya neden olacağı kesindir⁹⁹. Öte yandan vergisini tam ve zamanında ödeyen dürüst mükelleflere dolaylı olarak zarar görmektedir. Ayrıca devletin vergi tahsilatı zorlaşacağından, meydana gelen bu gelir kaybı genellikle, daha yüksek vergi oranları ile dürüst vatandaşlara fatura edilecektir¹⁰⁰.

Suç sonucu elde edilen yasadışı fonlar bir ülkeye akmaya başladığında bu durum bazı sektörlerin olağandan daha hızlı gelişmelerine neden olmakta ve hükümetler büyüme projeksiyonlarını daha yüksek tutmak gibi bir yanılgıya kapılabilmektedirler.

⁹⁷ Yetim, A.g.e, s. 319.

⁹⁸ McDowell, 2001, s. 8.

⁹⁹ Yıldırım, Murat, Kara Paranın Kayıtdışı Ekonomi İçindeki Yeri ve Kara para Aklamanın Ekonomiye Getirdiği Tehlikeler, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE Dergisi, 2001/9,(1) s. 552-567.

¹⁰⁰ McDowell, 2001, s. 8.

Böylesi bir yanılgıya düşen bir hükümet, bu yapay olarak şişirilmiş sektörlerden beklenen potansiyel vergi gelirinden umduğunu bulamadığı için, borçlarını ödeyememekte ve borçlanmaya başvurmak zorunda kalmaktadır¹⁰¹. Sonuçta para aklayıcılar bu fonları ülke dışına çıkarmaya karar verdiklerinde; etkilenen sektörler öngörülen büyüme hedeflerine ulaşamamakta; vergi hâsılatı düştüğünden, ülkenin borçlarını kapatma ihtimali de önemli ölçüde riske girmektedir.

Bununla birlikte, kara para aklanması yoluyla kaçırılan vergi, ülkelerin gelirlerinin azalmasına sebep olmaktadır. Ülke gelirlerinin azalması ile birlikte bütçe açığının ortaya çıkması ülkeleri borçlanmaya yöneltmektedir. Borçlanmanın devamında bozulan ekonomik koşullar ülkede enflasyonun yaşanmasına sebep olmaktadır. Ortaya çıkan bu enflasyon da sadece ekonomik değil toplumsal olarak birçok olumsuz sonuç doğurmaktadır. Yaşanan bu süreç özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde kendini daha yoğun hissettirmektedir. Nitekim bu ülkelere akan veya dolaşımda olan illegal paralar siyasi iktidarların ekonomi politikaları üzerindeki kontrolü yitirmelerine ve daha küçük bütçeler ile yetinmelerine neden olabilmektedir¹⁰².

Vergiden sağlanan gelirin azalması devletleri gelir konusunda çözüm bulmaya itmektedir. Bu konudaki çözüm yollarından ilk olarak dile getirilebilecek olanı borçlanmadır. Devlet, borçlanma ile yoluyla özel sektörün verimli olarak sayılabilecek yatırımlarını kendisine çekmektedir. Dışlama¹⁰³ (crowding-out) etkisi olarak adlandırılabilen bu durum özel sektörün yatırımlarını düşürmektedir. Bu durum özel sektör tahvillerinin değerinin artmasına, dolayısıyla faiz ve enflasyonda yükselmeye sebep olur ve yapılan bu işlemin olumsuz sonucu birçok alana yayılmış olur¹⁰⁴. Vergi gelirleri azalan devletin meydana gelen açıkları kapatmasının diğer bir yolu da Merkez Bankaları yoluyla uygulanan emisyon politikasıdır.

¹⁰¹ Moodley, M.S. Money Laundering And Countermeasures: A Comparative Security Analysis Of Selected Case Studies With Specific Reference To South Africa, (Master Thesis) Faculty of Humanities at the University of Pretoria, 2008, s. 18.

¹⁰² Şahin, 2015, s. 409.

¹⁰³ Dışlama etkisi: Devlet tarafından yapılan kamu yatırımlarının hacim olarak artması neticesinde özel sektör tarafından yapılacak olan yatırım ve harcamaların hacminin düşeceği varsayımdır. Ülkelerin yatırım harcamalarını vergileri arttırarak finanse edeceğini vurgulayan Klasik iktisatçılar vergilerin artmasının talebi düşüreceğini, talepteki azalmanın da özel sektör yatırımlarını azaltacağını ve bu şekilde dışlama etkisinin gerçekleşeceğini belirtmektedirler.

¹⁰⁴ Yıldırım, 2001, s. 565.

1.4.5. Büyüme Oranlarında Meydana Getirdiği İstikrarsızlık

Kara para aklama, günümüzde bütün ülke ekonomilerini etkileyen uluslararası ve kronik sorun halini almıştır. Kara paranın da sebep olduğu finansal istikrarsızlıklar doğal olarak reel ekonomiyi de olumsuz etkilemektedir. Kara paranın olduğu ekonomilerde yabancı yatırımcı için güven ortamı olmadığından yabancı yatırımcıyı bu ekonomilere çekmek oldukça zordur. Çünkü bir ülkeye dışarıdan gelen yatırımlar ülkedeki mali riskin durumunu analiz ederler ve buna göre yatırım yaparlar¹⁰⁵. Bunun sonucu olarak ülke içerisinde yasal olan para illegal yollarla sağlanan para tarafından uzaklaştırılmış olur¹⁰⁶. Kötü para iyi parayı kovar şeklinde mecazlaştırılan ve Gresham Kanunu olarak adlandırılan bu durum, legal olarak ülkeye girmesi beklenen parayı engelleyerek ülke genelinde illegal paranın hakim olmasına sebep olur¹⁰⁷. Bu durum orta ve uzun vadede, hedeflenen ekonomik büyümenin gerçekleşmemesi anlamına gelmektedir.

Kara para aklamanın reel sektör üzerindeki en önemli etkilerinden biri de, üretken sektörlerdeki yatırımın azaltılmasıdır. Kara para ekonomideki verimsiz yatırımları artırarak, sistemde dışlama durumunu yaratmaktadır. Suçlular, bu tür bir sektörde yeniden yatırım yaparak, sektörün fiyatını veya varlıkların değerini artırır; bu da daha verimsiz yatırım ve daha fazla kara para aklama anlamına gelir¹⁰⁸. Kara para aklayıcılarının yoğun olarak tercih ettikleri sektörlerden biri olan emlak sektörüne kara paranın girmesi bu sektörde fiyatların yapay ve astronomik bir şekilde yükselmesine sebep olmaktadır. Fiyatlardaki yükselmeye bağlı olarak satış hacminde de bir yükselme meydana gelse de bu yükselme ülkenin büyüme rakamlarına pozitif yönlü bir etki

¹⁰⁵ Alp, İ.A., <http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/akgunmakale.htm#>, Erişim Tarihi: 28.03.2017.

¹⁰⁶ Dönemin İngiliz kralı olan 8. Henry, Şilin'in yapıldığı maden olan gümüşü oransal olarak azaltmıştır. %40 miktarında gümüş azaltılması yoluyla piyasaya yeni vergiler konulmamış buna karşılık yeni para basma imkanı doğmuştur. 8. Henry bu şekilde artan kamu harcamalarını karşılamayı planlamıştır. Bu işlemin yapılmasından önce piyasada bulunan ve %100 oranında gümüş olan paralar gümüş oranı daha düşük olan paralar karşısında piyasadan çekilmiştir. Bu gelişmeler sonrasında kötü para iyi parayı kovar şeklinde formüle edilen Gresham kanunu İngiltere Kraliçesi olan I. Elizabeth'e sunulmuş ve piyasada bulunan ve tamamı gümüşten yapılan paraların eritilerek yerine düşük gümüş oranlı paraların basıldığı belirtilmiştir.

¹⁰⁷ Alp, a.g.e., s. 2.

¹⁰⁸ Kutubi, Shawgat S., Combating Money-Laundering by the Financial Institutions: An Analysis of Challenges and Efforts In Bangladesh, World Journal of Social Sciences, Vol. 1. No. 2. May 2011 ss. 36 – 51.

sağlamaz¹⁰⁹. Dolayısıyla böyle yatırımlar varlık fiyatlarındaki spekülatif yükselmelere neden olmaktadır.

Yasa dışı fonların işletilmesi ekonomi içinde yasal fonlardan farklı bir yol izlemektedir. Daha fazla yatırım için üretken sektörlerle yerleştirilmekten ziyade, aklanmış fonlar genellikle değerlerini korumak veya daha kolay aktarılabilir kılınmak için verimsiz yatırımlara dönüştürülür. Bu gibi yatırımlar arasında gayrimenkul, sanat eserleri, mücevher, antika eşyalar veya lüks otomobiller gibi yüksek değerli tüketim varlıkları bulunur. Bu tür yatırımlar, daha büyük ve güçlü bir ekonomi için ek verimlilik üretmez. Daha da kötüsü, suç örgütleri, kâr üreten işletmeler yerine yasadışı kazançların aklanmasının esas amacı doğrultusunda faaliyet göstererek verimli işletmeleri verimsiz yatırımlara dönüştürebilir. Böyle bir teşebbüs, tüketici talebine veya sermayenin diğer meşru ve üretken kullanımlarına tepki vermez. Bir ülkenin kaynaklarının verimsiz yatırımlara ayrılmış olması, diğer üretken amaçları yönlendiren yatırımların aksine ekonominin verimliliğini tamamen düşürür¹¹⁰.

Para aklama, bir ekonomide daha fazla ithalat yapmayı teşvik eder, bu da daha az üretime ve daha fazla işsizliğe neden olur. Aklanan para, dövizdeki istikrarsızlığı artırabildiği için reel sektöre fiyatlarda enflasyonist baskı şeklinde yansır. Böyle bir enflasyonist baskı, ekonomideki faiz oranını artırmakta, dolayısıyla daha az yatırım, daha az büyüme, işsizlik ve finansal sektörde kredi temerrüdü olasılığını artırmaktadır¹¹¹. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelen kara para o ülkedeki yatırım ve tüketimi etkileyerek piyasaların hareketlenmesini sağlamaktadır. Sadece üretime yönelen kara paraya rastlamak pek mümkün olmaz. Bu şekilde bir yönelim olması ülkenin ekonomisini geliştirici etki doğurabilir¹¹². Kara paranın yönelimi genelde tüketime doğru olmaktadır. Doğrudan yatırım gibi hemen çıkmanın mümkün olmadığı alanlara girmeyen kara para, faiz, borsa gibi alanlara yönelmektedir. Bu durum da ülkede faizlerin artmasına, ülkenin ödemeler dengesinin negatif yönde etkilenmesine sebep olmaktadır.

¹⁰⁹ Şahin, 2015, s. 406.

¹¹⁰ Schott, Paul Allan, Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Second Edition, The World Bank and International Monetary Fund, Wasington D.C., 2006, s.II-8.

¹¹¹ Kutubi, 2011, s. 4.

¹¹² Şahin, 2015, s.405.

1.4.6. Sermaye Hareketlerinde Meydana Getirdiği Olumsuzluklar

Para aklama faaliyetleri, ticaret ve uluslararası sermaye hareketleri yoluyla herhangi bir ülkenin ekonomisine zarar verebilir. Başka bir ülkeden gelen ve gerek yerli finansal kuruluşlar gerek yabancı finansal kurumlar tarafından gerçekleştirilen yüksek miktartlı sermaye kaçışı, özellikle gelişmekte olan ekonomilerin kaynaklarını tüketmektedir. Dolayısıyla söz konusu ekonominin büyümesi olumsuz yönde etkilenmektedir.

Para aklama, yerli finansal kurumlarla çalışan vatandaşların güvenini de olumsuz yönde etkilemekte ve eninde sonunda ekonomik büyümeye katkıda bulunan bir devletin ekonomisi içinde yer alan yabancı yatırımcıların ve finansal kurumların güvenini olumsuz yönde etkilemektedir. Para aklama kanalları bir ülkenin ithalat ve ihracatındaki bozulmalarla da ilişkilendirilebilir. Aklayıcılar yasadışı gelirleri, aklama sürecinin bir parçası olarak, ithal lüks malları satın almak için kullanabilirler¹¹³.

Kara para aklama faaliyeti ve suç geliri, para talebinde açıklanamayan değişiklikler ve uluslararası sermaye akımlarının, faiz ve döviz kurlarının oynaklığının artmasına neden olabilmektedir. Para aklamanın öngörülemeyen doğası ve buna bağlı olarak para politikalarının kontrolünü kaybetmesi, sağlam ekonomik yapı oluşturmayı zorlaştırabilir¹¹⁴.

Sermaye ve tasarruf açığı bulunan az gelişmiş durumdaki ülkelere giren sıcak paranın içerisinde genellikle yüklü miktarda kara para bulunduğu bilinmektedir. Az gelişmiş ülkelerde tasarruf miktarı istenilen seviyelerde olmadığı için dışarıdan gelen paraya piyasayı cazip kılabilmek adına yüksek faizler verilmektedir. Bu durumu takip eden kara para aklayıcıları yüksek faizin olduğu ülkelere yönelmektedir. Faiz seviyesi yüksek olan ülkelere yönelen kara para, uzun vadeli olan yatırım harcamalarına değil kısa vadede faiz getirisi elde edilecek yatırımlara yönelmektedir. Uzun vadeli yatırımlardan hemen çıkması mümkün olmayan kara para, her hangi bir hareketlenmede hemen piyasadaki çekilme imkanı olduğu için dolaylı yatırımları tercih eder¹¹⁵. Özellikle az gelişmiş veya geçiş ekonomilerinde meydana gelen yüksek miktarda para girişinin

¹¹³ Kumar,Ajar Vandana, Money Laundering:Concept,Significance and its Impact, European Journal of Business and Management, Vol. 4 (2), 2012, s.117.

¹¹⁴ McDowell, 2001, s. 7.

¹¹⁵ Şahin, 2015, s. 410.

enflasyonu ve reel döviz kurunu yükseltici yönü de bulunmaktadır¹¹⁶. Sonuç olarak, uluslararası finans sisteminin birbirine entegre yapısından ötürü çoğunlukla iktisadi bir hedefi olmayan kara para kaynaklı ve büyük miktartlı bu tür sermaye hareketleri ekonomik istikrarı rahatlıkla bozabilmektedir.

1.4.7. Mali ve Ekonomik Krizlerin Oluşumuna Etkisi

Uluslararası alanda, 2009 yılı verilerine göre 1.4 trilyon Dolar¹¹⁷ olduğu tahmin edilen kara para, dünya genelindeki ülkelerin mali sistemlerin içerisine sokularak aklanmaya çalışılmaktadır. Bu durum ülkelerin mali sistemine zarar vermektedir. Bu zarar ülke ekonomilerinin daralması sonucunu doğurduğu gibi, kara paranın mali sisteme dahil olması ülkedeki para talebini de belirsiz hale getirmektedir.¹¹⁸ Para arzındaki ani artış, piyasalardaki ani giriş çıkışlar, döviz piyasasında ve faizlerdeki hızlı ve keskin iniş çıkışlar piyasa mekanizmasını bozmaktadır¹¹⁹. Yıllık aklanan paranın yukarıda belirtildiği gibi 1,4 trilyon dolar ve biriken kısmın ise bunun birkaç katı olduğu düşünüldüğünde, bu fonların bir kısmının herhangi bir andaki hareketinin¹²⁰ ekonomik ve mali krize yol açacağı kuskusuzdur.

Soğuk Savaş sonrası Rusya'daki deneyim, kara paranın ekonomik krizlerin oluşmasına etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Yaşananlar; sermaye kaçıışı, zimmete geçirme, haraç almak, kamu varlıklarının yağmalanması, yolsuzluk ve organize suç arasında karmaşık bağlantılar olduğunu göstermiştir. Organize suç ve yolsuzluklardan kaynaklanan önemli miktardaki kazançlar İsviçre bankalarına yatırılmış ve büyüyen ulusal borcun finanse edilmesi için Rusya'ya yeniden yatırım yapılmıştır. Kamu borcu yaratmak ve spekülasyon yurtdışı finansal piyasalarda fon tahsis etmek için yolsuzluk ve suç faaliyetleri önemli rol oynamıştır. Rus Merkez Bankası, devalüasyon yılı olan 1998'de Rus bankalarından offshore hesaplarına 74 milyar dolar transfer edildiğini hesaplamıştır. Bu kleptokratik¹²¹ ve mafya tarzı istismar örneği, Rus hazine tahvillerine

¹¹⁶ Yetim, Sedat, Kara Paranın Aklanması Boyutları ve Mafyokrasi, Nesil Matbaacılık, İstanbul, 2000, s. 342.

¹¹⁷ OECD Observer, "Ten years of combating money laundering", OECD Observer No 217-218, Summer 1999.

¹¹⁸ Şen, 2007, 80.

¹¹⁹ Dursun, Hasan, Bankacılık Yoluyla Kara Para Aklanması ve Alınması Gereken Karşı Önlemler, Kamu-İş Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2008, s. 97.

¹²⁰ Yetim, 2000, s. 340.

¹²¹ Kleptokrasi: bir ülkede iktidarı ele geçiren bir ailenin ya da siyasi veya dini grubun, o ülkenin kaynaklarını sistemli olarak soyması demektir.

olan talep de dahil olmak üzere, uluslararası sermaye piyasalarında kara para aklama için büyük talep yaratmış ve Rus finansal krizinde önemli bir faktör olmuştur¹²². Duruma tersi bir açıdan bakılacak olursa, kara parayla ilgisi olmasa bile küresel krizlerde suç örgütleri aktif rol alabilmektedir. Bu dönemlerde sadece gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler değil gelişmiş ülkeler de dolaylı olarak kara paraya bulaşabilmektedir. Nitekim kriz dönemlerinde bankaların borç verme konusundaki isteksizliği çoğu mafya bağlantılı tefecilerin önünü açmakta, hükümetlerin bütçe harcamaları konusundaki azaltıcı politikaları suç örgütlerine alan açmaktadır¹²³.

Sonuç olarak; hangi kaynaktan ne zaman ve ne miktarda geleceği öngörülemeyen kara para, ülkelerin makroekonomik dengelerini alt üst etmektedir. Ekonomiye yön veren aktörlerin davranışlarını negatif yönde etkilemekte olan kara para, ülkelerin gündemini her dönem meşgul etmiş, ülkeler kara para hareketleri ile mücadele edebilmek için politikalar geliştirme çabasına girmişlerdir. Kara para ülke ekonomileri için ilk anda sıcak para etkisi yaratarak olumlu gibi görünse de uzun vadeli olarak yukarıda sayılan gerekçelerle birlikte düşünüldüğünde ülkelerin istemedikleri bir durumdur.

1.5. Kara Para Hakkında Taraf ve Karşıt Görüşler

Kara Paranın varlığına ilişkin olarak genelde aleyhteki görüşler revaç bulsa da bazı ekonomistler kara paranın bazı ekonomiler için olumlu etkileri olan bir olgu olduğunu iddia etmektedirler. Aşağıda kara parayla ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceler belirtilmektedir.

1.5.1. Kara Parayı Savunan Görüşler

Kara parayı savunanlara göre kaynağı ister yasal ister yasadışı olsun önemli olan bizatihi paranın kendisidir. Eğer kara para dışarıda kazanılarak ülkeye getiriliyorsa suç dışarıda işlendiğinden dolayı zararı da ülke dışında kalır¹²⁴. Zaten kaynağını sorgulamaksızın tüm gelirlerin vergilendirilmesi eğiliminin baskın olduğu günümüzde

¹²² Fabre,Guilhem, Prospering on Crime: Money Laundering and Financial Crisis, Lund University, Working Paper No 9, Sweden, 2005, s.2.

¹²³ Financial Crisis Benefits, Organized Crime and Corruption Reporting Project, 2009, <https://www.occrp.org/index.php/en/ccwatch/cc-watch-indepth/239-financial-crisis-benefits-crime> Erişim Tarihi: 05.02.2018.

¹²⁴ Akar, Yıldırım, Kara Paranın Aklanması, (1. Baskı) Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın no:90, Ankara,1997, s.17.

birçok ülkedeki düzenlemeler bu yöndedir. Kaynağı yasa dışı olan fonlar ülke dışında kazanılarak getiriliyorsa bundan ülkenin bir zararı olmamaktadır¹²⁵. Daha da ötesi suç unsuru mal ve hizmeti arz edenlerin yanında talep edenler de olduğuna göre bu faaliyetin yasal faaliyet olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunacak kadar ileri gidenler bile olmaktadır¹²⁶.

Yine az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler hem suçun kaynağı bakımından hem de bu konudaki düzenlemelerin yokluğu nedeniyle para aklamaya en müsait ülkelerdir. Bu ülkelerin kalkınma için sürekli fona ihtiyaçları vardır¹²⁷. Dolayısıyla hem kalkınma için gerekli finansal sistemin oluşturulması hem de kaynak ihtiyacının karşılanması için bu tür kaynağı belirsiz fonlar yararlı olabilir. Ayrıca her şeyin daha hızlı ve sınırlamaların mümkün olduğunca kaldırıldığı küreselleşme olgusu ile para aklamak için çıkarılan ek yükümlülükler ve sınırlamalar birbiriyle zıt bir durum oluşturmaktadır. Yine kara paranın lehinde düşünenler, kalkınmanın aklama suçunun önlenmesinden daha öncelikli bir konu olduğunu savunmaktadır¹²⁸.

Yukarıda belirtilen görüşler her ne kadar az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler tarafından savunuluyor olsa da pratiğe bakıldığında gelişmiş ülkelerin de bu faaliyetlere girdiği görülmektedir. Ulusal ve uluslararası alanda suç ekonomisi ve suç ekonomisinden gelen para ile mücadele ediyormuş gibi görülen birçok Avrupa ülkesi ve Amerika Birleşik Devletleri, kara paranın mali sistemlerine girmesine de müsaade etmektedirler¹²⁹. Örneğin, 90'lı yıllarda eşi benzeri görülmemiş bir soyguna maruz kalan Rusya'dan kara para olduğu düşünülen tahminen 150 ila 300 milyar dolar arası para yurt dışına çıkarılmış, ya Avrupa ülkelerindeki bankalara yatırılmış ya da çevre ülkelerden gayrimenkul alınmak suretiyle kullanılmıştır. Bundan başka, Suudi Arabistan'daki Suud hanedanına ait yaklaşık 400 milyar dolar Avrupa ve ABD'deki bankalara yatırılmıştır. Yine benzeri bir durum Afrika'da da yaşanmış, ülke kaynaklarının sömürülmesiyle elde edilen milyarlarca dolar, darbeci diktatörler tarafından İsviçre veya diğer batı bankalarına yatırılmış, hatta İsviçreli bankacılar işi daha ileri bir boyuta taşıyarak Hindistan'da reklamlar yapmak suretiyle yüklü miktarda

¹²⁵ Yılmaz, Sacit, Kara Paranın Aklanması ve Türkiye Boyutu (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Dumlupınar Üniversitesi, S. B. E. İktisat Ana Bilim Dalı, Kütahya, 2006.

¹²⁶ Akar, 1997, s. 17.

¹²⁷ A.g.e. s. 18.

¹²⁸ A.g.e. s.19.

¹²⁹ Yılmaz, 2006, s. 5.

parası bulunan mevduat sahiplerini ki; bunların arasında önemli sayıda gayrı meşru kazancı bulunan sermaye sahipleri mevcuttur, kendi bankalarıyla çalışmak üzere ülkelerine davet etmeleri oldukça ilginçtir.¹³⁰

1.5.2. Kara Para Aleyhindeki Görüşler

Kara para aleyhindeki kanaatlere göre; kara para sorunu uluslararası boyutta bir konudur. Kara paranın bir ülkede olması, sadece o ülkenin ekonomisini bozucu etki göstermez, kara paranın etkisi aynı zamanda ülkenin finansal ilişkide olduğu diğer ülkelere kadar uzanmaktadır¹³¹. Dünya ekonomik sistemi ve finansal sistemi dünya devletlerinin ortak malıdır ve kara paradan korunması gerekmektedir¹³². Bu nedenle kara para ve kara paranın aklanması sadece suç parasının bulunduğu ülkeler ile sınırlandırılmamalı ve bütün dünya ekonomik sistemi için olumsuz bir unsur olduğu için bütün ülkelerde sınırlandırılmalıdır.

Sürekli ve istikrarlı fon girişi, bir ülke ekonomisi için arzu edilen bir durumdur ve bu fon girişleri ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu şekilde bir fon girişinin sağlanabilmesi için; finansal alt yapısı sağlam ve güven verici bir ekonomi, bilgi konusunda üretken ve paylaşımcı bir mali sistem, ulusal ve uluslararası kurallara uygun çalışan finansal kurumların olması gerekmektedir. Etkin bir şekilde işlemeyen finansal sistem ülkeye sürekli ve istikrarlı fon girişinin önünde engeldir¹³³. Bir ülkede finans sektörüne duyulan güven, bu sektörün yasal, mesleki ve ahlaki normlar altında faaliyet gösterebilme becerisiyle ölçülür. Bu bağlamda güven finansal kuruluşların aktiflerindeki en değerli varlıktır¹³⁴. Dolayısıyla suç gelirlerinin bu finansal kuruluşlarda kolaylıkla işlem gördüğünün belirlenmesi söz konusu kuruluşun kamuoyundaki itibarını telafisi mümkün olmayacak şekilde zedeleyebilir.

Bir ekonomide sağlanacak olan güven ve istikrar ortamı ve o ülkedeki legal bütün finansal aktörlerin uyum içerisinde çalışması anlamına gelmektedir. Birbiri ile uyum içerisinde çalışan ekonomik birimler, kara para gibi ekonominin istikrarını

¹³⁰ Baker, Raymond W. The Biggest Loophole in The Free-Market System, The Washington Quarterly, The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts Institute of Technology, Washington, 1999. ss.29-46.

¹³¹ Akar, 1997, s. 17.

¹³² Yılmaz, 2006, s. 7.

¹³³ Akar, 1997, s. 18.

¹³⁴ Yumuşak İbrahim, Kara Paranın Aklanması ile Mücadelenin Nedenleri ve Bu Konudaki Uluslararası Çabalar, Vergi Dünyası Dergisi, 2000, Sayı 229, ss. 44-47.

sarsacak, finansal kurumların düzgün çalışmasını engelleyecek bir faktörün ekonomiye dâhil olmasını arzu etmezler¹³⁵. Gelişmiş pek çok ülke, aklamaya ilişkin yükümlülükler ve kanunlar koyarken, bu ülkelerden fon sağlayacak olan az gelişmiş ülkelerde kara para aklanmasına müsaade etmezler. Böylesi bir durumda istenen fonlar zaten elde edilemez. Ayrıca kara para ve aklama ile mücadele konusunda yürütülecek herhangi bir uluslararası girişim bu ülkeleri daha da sıkıntılı bir duruma düşüreceği de kesindir¹³⁶.

Kara para ile mücadelede ilave yasa ve yükümlülükler getirilmekle birlikte bu düzenlemeler sanılanın aksine mali sisteme destek olmayı amaçlamaktadır. Bu düzenlemeler küreselleşmenin temel mantığı olan serbestliğe karşı değildir. Bu düzenlemeler fon transferini engellemekten ziyade, transfer işlemi hakkında tarafları bilgilendirmeye yöneliktir. Aklama ile mücadele için finansal kuruluşların sır saklama yükümlülüklerinin tamamen kalkmasına da gerek yoktur. Denetleyici birimlerin bilgilendirilmesi yeterlidir. Ayrıca bu düzenlemeler sonucu oluşan istikrar ve güven küreselleşmenin temelini oluşturmaktadır¹³⁷.

1.6. Dünyada Suç Geliri ve Aklanan Kara Paranın Boyutları

Dünyada aklanan paranın miktarına ilişkin en yaygın şekilde kullanılan tahmin, 1998 yılında IMF tarafından kamuoyuna açıklanan ve IMF'nin küresel GSYİH'nın % 2 ila % 5'lik kısmını oluşturan bir uzlaşma aralığı olmuştur. Çeşitli araştırmalardan elde edilen sonuçların bu tahmin aralığına göre hesaplanması sonucu tüm suç gelirlerinin yaklaşık 1,4 trilyon dolar (maksimum 2,1 trilyon dolar, 2009 rakamları ile) eşdeğer olduğu ve küresel GSYİH'nın % 3,6'sına (% 2,3-5,5) ulaştığı tahmin edilmektedir¹³⁸.

Sadece uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer ulus ötesi örgütlü suç faaliyetleri ile ilgili parasal hareketler dikkate alınırsa, yeni binyılın ilk on yılında yılda yaklaşık 650 milyar ABD doları gelir elde edildiği ve bunun küresel GSYİH'nın % 1,5'ine denk geldiği sanılmaktadır. Yukarıda IMF'nin belirttiği tahmin oranlarında bir değişiklik olmadığı varsayıldığında ise 2009 yılında 870 milyar ABD Doları kara para akışının olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu fonların 2009 yılında küresel GSYİH'nın % 1'ine veya 580 milyar ABD doları seviyesine denk gelen kısmının mevcut finansal sistem aracılığıyla

¹³⁵ Yılmaz, 2006, s. 7.

¹³⁶ A.g.e. , s. 7.

¹³⁷ Akar, 1997, s. 19.

¹³⁸ Estimating Illicit Financial Flows Resulting From Drug Trafficking And Other Transnational Organized Crimes, United Nations Office On Drugs Crime (UNODC) Research Report, Viyana, 2011.s.5

aklandığı düşünülmektedir. Uluslararası örgütlü suçların en büyük geliri, dünyadaki tüm suç gelirlerinin yaklaşık % 20'sini oluşturan, uluslararası örgütlü suç gelirlerinin ise yaklaşık yarısı ve küresel GSYİH'nın % 0,6'sı ile % 0,9'u kadarını kapsayan yasadışı uyuşturucu gelirdir. Finansal sistem yoluyla uyuşturucuya bağlı olarak aklanan kara para miktarı küresel GSYİH'nın % 0,4 ile % 0,6'sını oluşturmaktadır¹³⁹.

Tablo 1.4: FATF ve IMF Tarafından Çeşitli Yıllar İçin Yapılan Kara Para Aklama Tahminleri

		Minimum	Maksimum	Ortalama
FATF Tahmini Rakamları	Aklanan Paranın Küresel GSYİH'ye Oranı	-	-	% 2
	1990 Yılı İçin Tahmini Tutar (Trilyon Dolar)	-	-	0,34
IMF Tahmini Rakamları	Aklanan Paranın Küresel GSYİH'ye Oranı	% 2	% 5	% 3,5
	1996 Yılı İçin Tahmini Tutar (Trilyon Dolar)	0,6	1,5	1,1
	2005 Yılı İçin Tahmini Tutar (Trilyon Dolar)	0,9	2,3	1,5
	2009 Yılı İçin Tahmini Tutar (Trilyon Dolar)	1,2	2,9	2,0

Kaynak: IMF, Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering- Background Paper, February 12, 2001. ve OECD Observer, "Ten years of combating money laundering", OECD Observer No 217-218, Summer 1999 and World Bank, World Development Indicators (WDI), 2010.

Mali Eylem Görev Grubu (FATF) tarafından bu konuda ilk olarak 1990 yılında yapılan tahmine göre, bahse konu yılda tüm dünyada yapılan aklama tutarı 340 milyar dolara tekabül etmekte ve bu tutar küresel Gayrı Safi Yurt İçi Hasılanın %2'si gibi büyük bir orana ulaşmaktadır. Yukarıdaki tablo incelendiğinde görüleceği üzere, FATF (Financial Action Task Force – Mali Eylem Görev Grubu) tarafından 1990 yılında öngörülen kara para aklama tahmini tutar bazında 340 milyar Dolara tekabül ederken, aklama oranı küresel GSYİH'nın %2'sine tekabül etmektedir. IMF'nin 1998 yılında hazırladığı raporda ise küresel GSYİH'nın artışına paralel olarak aklanan tutarda da artış olduğu, 2009 yılında IMF'nin aklama oranı tahmini, FATF'ın 1998 yılı tahminine

¹³⁹ A.g.e, s.7.

eşit olduğu görülmekte olup, aklanan kara para oranı her halükarda en az %2 olarak varsayılmaktadır.

Tablo 1.5: ABD’de Suç Faaliyetlerinden Elde Edilen Tahmini Kazançlar

Suç Geliri (Vergi Kaçakçılığı Dahil)			Suç Geliri (Vergi Kaçakçılığı Hariç)		
Yıllar	Tahmini Suç Geliri (Milyar Dolar)	GSYİH’ya Oranı	Tahmini Suç Geliri (Milyar Dolar)	GSYİH’ya Oranı	Suç Gelirinin Toplam Yasadışı Gelire Oranı
1965	49	% 6,8	18	% 2,5	% 37
1970	74	% 7,1	26	% 2,5	% 35
1975	118	% 7,2	45	% 2,7	% 38
1980	196	% 7,0	78	% 2,8	% 40
1985	342	% 8,1	166	% 4,0	% 49
1990	471	% 8,1	209	% 3,6	% 44
1995	595	% 8,0	206	% 2,8	% 35
2000	779	% 8,0	224	% 2,3	% 29
2010			300 (235-350)	% 2,0 (%1,6 – % 2,3)	

Kaynak: Estimating Illicit Financial Flows Resulting From Drug Trafficking And Other Transnational Organized Crimes, United Nations Office On Drugs Crime (UNODC) Research Report, Viyana, 2011, s.21

Tabloda, Birleşik Devletler’de 1965 yılında 49 milyar dolar olarak tahmin edilen Vergi kaçakçılığı dahil suç geliri ABD GSYİH’nın % 6.8’ini oluşturmaktadır. Aynı yıl vergi kaçakçılığı hariç suç geliri ise 18 milyar dolar ile ülke GSYİH’nın %2,5’ini oluşturmaktadır. Sonraki yıllarda vergi kaçakçılığı dahil suç gelirlerinde hem oransal hem de rakamsal olarak sürekli bir artış meydana gelmiştir. Buna paralel olarak vergi kaçakçılığı hariç suç gelirlerinde ise oransal olarak yıllar bazında düşüşler ve artışlar yaşansa da tutar bazında sürekli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle 1980 ve 1985 yılları arasında vergi kaçakçılığı hariç suç geliri Amerika Birleşik Devletleri gayri safi yurt içi hasılasının % 4’üne tekabül eden 166 milyar dolar gibi korkunç bir rakama ulaşmıştır. Yıllar itibariyle dikkate alındığında vergi kaçaklığı hariç suç geliri her halükarda toplam suç gelirinin 3’te birinden fazlasını oluşturmakta ve GSYİH’ya oranı % 2’nin altına düşmemektedir. Sonuç itibariyle, gerek vergi kaçakçılığı dahil suç geliri gerekse vergi kaçakçılığı hariç suç gelirinin ABD Gayri Safi Yurt İçi Hasılasındaki oranı stabil kalsa dahi ABD’nin büyüyen ekonomisi içerisinde çok büyük bir tutar oluşturacağı açıktır.

Tablo 1.6: Bazı Gelişmiş Ülkelerde Suç Gelirlerinin Özeti

Ülkeler	Tahmin Yılı	GSYİH'ye Oranı		
		Uyuşturucu	Vergi Kaçakçılığı Hariç Suç Geliri	Vergi Kaçakçılığı Dahil Suç Geliri
ABD	2000	% 0,7	% 2,3	% 8,0
İngiltere	1996/2003/2004	% 0,5	% 1,2	-
Avustralya	2003	% 0,3	% 1,5	-
Hollanda	2003	% 0,4	%1,7	% 3,5
Almanya	2007	%0,4	%1,3	% 2,3
İtalya	2009	% 0,7	% 7,7	-
Ağırlıksız Ortalama		% 0,5 (%0,4 - %0,6)	% 2,6 (%0,6 - %4,6)	% 4,6 (%2,2 - %7,0)
Ağırlıklı Ortalama		% 0,6 (%0,5 - %0,7)	% 2,5 (%0,5 - %4,5)	% 5,3 (%2,9 - %7,7)
Küresel seviyeye (2009) göre trilyon US \$ olarak çarpım		0,35 (0,27 – 0,43)	1,5 (0,3 – 2,6)	3,1 (1,7 – 4,5)

Kaynak: Estimating Illicit Financial Flows Resulting From Drug Trafficking And Other Transnational Organized Crimes, United Nations Office On Drugs Crime (UNODC) Research Report, Viyana, 2011, s.30

Yukarıda gelişmiş 6 ülkenin çeşitli yıllara ait ve uyuşturucunun başat rol oynadığı suç gelirleri tablosu incelenirse; ağırlıklı ortalama¹⁴⁰ dikkate alındığında vergi kaçakçılığı hariç suç gelirlerinin adı geçen ülkelerin gayri safi yurt içi hâsıllarına oranı % 2,6 gibi yüksek bir oranı bulmaktadır. Adı geçen ülkeler arasında ABD ve İtalya'da uyuşturucu gelirleri, suç gelirleri arasındaki en yüksek oranlara sahip ülkeler olarak göze çarpmaktadır. Yine bu ülkelerde, küresel GSYİH baz alındığında, 0,35 Trilyon doları uyuşturucu geliri olmak üzere 1,5 trilyon dolar suç geliri elde edildiği görülmektedir.

En dikkat çeken detaylardan biri ise tezin muhtelif yerlerinde de geçtiği üzere mafyatik yapıların hala etkin olduğu İtalya'da vergi kaçakçılığı hariç suç gelirlerinin anılan ülkeler içerisinde en yüksek değere sahip olmasıdır. İtalya'nın 2009 yılı gayri safi

¹⁴⁰ Eşit öneme sahip olmayan değerlerin toplamdaki ağırlığına (oranına) göre yapılan ortalama hesabıdır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere ağırlıklı ortalama her değerlerin ortalama katkıları farklıdır. Her değerlerin katkısı "ağırlık çarpanı" olarak tanımlanabilecek toplam içindeki payı kadardır.

yurt içi hasılası olan 2,118 trilyon dolar¹⁴¹ rakamı dikkate alındığında yaklaşık 148 milyar dolar suç geliri elde edildiği söylenebilir. Küresel veriler bazında incelendiğinde ise vergi kaçakçılığı dahil olmak üzere 2009 yılında 3,1 trilyon dolar suç geliri elde edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 1.7: Küresel Aklama Miktarına İlişkin Güncel FATF Modeli

Temel pazarlardaki uyuşturucu satış tahminleri (2003 Yılı)	322 Milyar USD
Küresel GSYİH'ya oranı	% 0,9
Varsayılan aklama oranı (İlk FATF Tahmini)	2/3 - % 70
Uyuşturucu ile ilgili olarak aklanan maddelerin tahmini miktarı	220 Milyar USD
Küresel GSYİH'nın yüzdesi	% 0,6
Aklanan toplam miktarlarda ilaçların tahmini oranı	% 25
2003'te aklanan tahmini toplam miktar	880 Milyar USD
Küresel GSYİH'ya oranı	% 2,4
2009 yılında küresel GSYİH'ya göre hesaplanan	1,4 Trilyon USD

Kaynak: UNODC, 2005 World Drug Report, Volume 1, Analysis, Vienna, s. 127.

Yukarıda Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC – United Nations Office on Drugs and Crimes) tarafından 2003 yılı için yapılan çalışmada 322 milyar dolar civarında uyuşturucu satışı gerçekleştirildiği tahmin edilmiştir. Bu rakam söz konusu yılda Küresel GSYİH'nın yaklaşık yüzde birine tekabül etmektedir. Yine yapılan bu satış tutarının % 0,6'sına tekabül eden 220 milyar doların ise amlandığı tahmin edilmiştir. Tüm aklanan paranın % 25'ini uyuşturucu gelirleri oluşturmaktadır. 2003 yılında amlandığı tahmin edilen toplam 880 milyar doların küresel GSYİH'ya oranı ise % 2,4'tür. 2009 yılı rakamları dikkate alındığında ise aklanan toplam rakamın 1,4 trilyon dolar olduğu tahmin edilmiştir.

¹⁴¹ İtalya Ülke Etüdü, İstanbul Ticaret Odası, Mart, 2012 İstanbul, s. 3.

1.7. Kara Para ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi

Kara paranın en fazla karıştırıldığı, aynı zamanda en fazla ilişkili olduğu kavram hiç şüphesiz kayıt dışı ekonomidir. Kara parayı en yalın ifadesiyle kanunların suç saydığı fiiller sonucu elde edilen gelir ve kazanç olarak nitelerken, kayıt dışı ekonomi, kara parayı da içine alan daha geniş ve komplike bir kavram ve iktisadi bir olgudur. Bu bağlamda kara para kapsamında değerlendirilen her şey aynı zaman kayıt dışı ekonomi kapsamına da girmektedir.

Suç ekonomisi sonucu elde edilen kazanç ve vergilemeden kaçırılmış olan kazancın toplamı kayıt dışı ekonomiyi oluşturmaktadır. Kara para ekonomisi; narkotik suçlar, terörist faaliyetler, suç organizasyonları gibi yasal olmayan yollardan elde edilen parayı ifade etmektedir¹⁴². Belirtilen bu faaliyetler yasadışıdır. Hatta kara para kayıt dışı üretimin likiditeye dönüşen kısmıdır¹⁴³ denilebilir. Kayıt dışı ve yasa dışı faaliyetler sonucu ortaya çıkan para aklama çalışmaları sonrasında kayıtlı ekonomi içerisine dahil edilmekte, sanki normal yollardan kazanılmış gibi piyasa içerisinde dolaşmaktadır. Hatta kara para aklayıcıları normal bir kazançmış gibi kara paradan elde edilen gelirlerinin vergisini bile ödeyerek yetkili merciler tarafından oluşabilecek şüpheleri bertaraf etmeye çalışmaktadırlar.

1.7.1. Kavramsal Olarak Kayıt Dışı Ekonomi

Literatürde informel ekonomi, düzensiz ekonomi, gayrı resmi ekonomi, ikincil ekonomi, vergisiz ekonomi¹⁴⁴, kara ekonomi, gizli ekonomi, yeraltı ekonomisi¹⁴⁵, vb. adlarla anılan ve elde edilen gelirlerin ulusal muhasebe kayıtlarına alınmadığı, ülkenin gayrı safi hâsılası hesaplamalarına dâhil edilemeyen parasal tüm faaliyetlerdir¹⁴⁶. Kayıt dışı ekonomi kavramı, birbiriyle ilişkili pek çok alanı ve iktisadi olguyu ihtiva ettiği için, bu alanda çalışanların önceliklerine göre de bazı tanım çeşitliliklerine sahip olmaktadır¹⁴⁷. Bu bağlamda, kayıt dışı ekonominin ilgilileri hariç herkesten saklanarak

¹⁴² Güner, Sedat, Organize Suç Örgütleri Kara Para ve Aklanması, (1.Baskı), Bilgi Yayınları, Ankara, 2003, s. 21.

¹⁴³ A.g.e. s. 35.

¹⁴⁴ Altuğ, Osman, Kayıt dışı Ekonomi, (2. baskı), Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1999, s.5.

¹⁴⁵ Erkuş Hakan, Kadir Karagöz, Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Kaybının Tahmini, Maliye Dergisi, 2009, sayı:156 s.s. 126-140.

¹⁴⁶ Kırbaş, Sadık, Kayıt dışı Ekonomi, Nedenleri, Boyutları, Çözüm Yolları, TESAV Yayını No:9 İstanbul, 1995, s. 4.

¹⁴⁷ Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Yayın no:87, Ankara, 2009, s. 3.

ifa edildiği vurgulanmak isteniyorsa saklı ekonomi, gölge ekonomi, yeraltı ekonomisi ya da gizli ekonomi gibi adlandırılmalar, kanunlara aykırılığı vurgulanacaksa; kara, gri ya da yasadışı ekonomi şeklinde, ekonomik faaliyetin devletin veya yetkili otoritelerin bilgisi ve denetimi dışında ifa edildiği belirtilecekse; gayri resmi ekonomi, resmi olmayan ekonomi, enformel veya kayıt dışı ekonomi şeklinde ve nihai olarak yapılan ekonomik faaliyetin GSMH hesaplarına giremeyecek kadar önemsiz ve tali olduğu vurgulanacaksa; ikincil ekonomi veya marjinal ekonomi gibi adlandırmalar yapılmaktadır¹⁴⁸. Bu bağlamda, yukarıdaki bilgilerden hareketle kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin çeşitliliğinin, bu kavramın adlandırılmasında da farklılıklara neden olduğunu açıkça görmek mümkündür.

Ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği, kayıt dışı ekonominin adlandırılmasında farklılığa neden olduğu gibi bu kavramın tanımlanmasını da çeşitlendirmiştir. Prof. Dr. Osman Altuğ tarafından yapılan kayıt dışı ekonomi tanımında; ya hiç bir belgeye dayanmayan veya gerçeklerle ilgisi olmayan bilgiler ihtiva eden belgelerle gerçekleştirilen ekonomik faaliyetin, devletten veya ilgili üçüncü şahıslardan tamamen ve kısmen gizlenerek ve yapılan işlemlerin gizlilik içerisinde yürütülüp kayıtlı ekonominin dışında tutulması şeklinde ifade edilmiştir¹⁴⁹. Bir başka tanım ise; resmi istatistiklerce tespit edilip, gayri safi milli hâsıla (GSMH) rakamlarında hesaplanmış ekonomik faaliyetlerin dışındaki tüm ekonomik faaliyetler¹⁵⁰, ya da yasalara hiç uyulmaması (suç ekonomisi) veya yasaların bazı hükümlerine uyulmadan (gayri resmi sektör) yürütülen, üzerinde devlet tarafından herhangi düzenlenme yapılmayan veya kamu kurumları tarafından denetimi yapılmayan/yapılamayan, resmi istatistik yöntemleriyle hesaplanamadığı için GSMH büyüklüklerine dahil edilemeyen, buna karşılık ekonomiye sıcak para aktarıldığı için bir katma değer meydana getirildiği iktisadi çalışmaların tamamı¹⁵¹ şeklinde bir tanım yapılması mümkündür. Netice itibarıyla yapılan tüm tanımlar doğru olmakla birlikte, bu tanımlar çok geniş kapsamlı ve katmanlı bir kavram olan kayıt dışı ekonominin sadece bir veya birkaç yönüne işaret edebilmektedir.

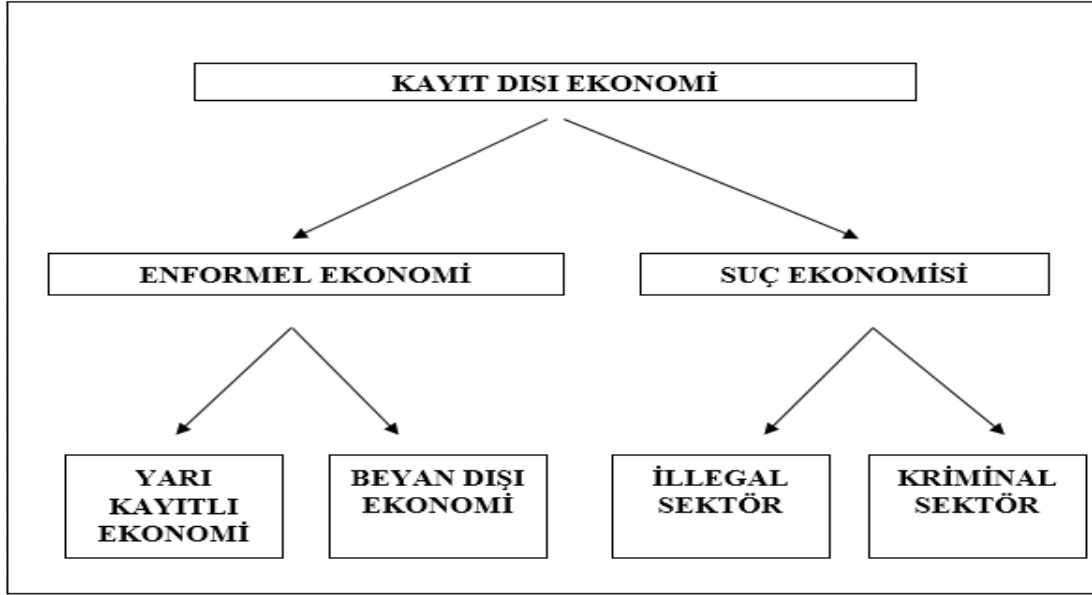
¹⁴⁸ A.g.e. s. 3.

¹⁴⁹ Altuğ, 1999, s.2.

¹⁵⁰ Özsoylu, Ahmet Fazıl,(2) Kayıt Dışı Ekonominin Etkileri, Kim Kazanıyor Kim Kaybediyor, TOBB Ekonomik Forum Dergisi, 1994, Şubat, s.s. 14-17.

¹⁵¹ Bağırzade, Elşen Resuloğlu, Kayıtdışı Sektörün Ekonomideki Rolü Tartışmaları Üzerine Bir Literatür Taraması, International Journal of Economic and Administrative Studies, 2015/7 (14), s.s. 39-54.

Şekil 1.2: Kayıt Dışı Ekonomi Suç Ekonomisi İlişkisi

Kaynak: Özsoylu, Ahmet Fazıl, Suç Ekonomisi ve Mafya, Ekonomik Forum Dergisi, TOBB, 1998,s.13

1.7.1.1. Yarı Kayıtlı Ekonomi ve Beyan Dışı Ekonomi

Yapılan ekonomik faaliyetlerin kanuni olduğu fakat bu faaliyetler sonucu elde edilen kazançların büyük kısmının kayıt dışında kaldığı ekonomik yapıya¹⁵² kısaca yarı kayıtlı ekonomi diyebiliriz. Burada yapılan faaliyet yasadışı olmamakla birlikte, yapılan ekonomik faaliyetler sonrasında ortaya çıkan verginin tamamını ya da bir kısmını ödemekten kaçınmak gibi bir gaye güdülmektedir. Bu, vergiden uzaklaşma durumu, yasalardan kaynaklanan istisna ve muafiyet gibi bir düzenleme ile olabileceği gibi yasalarla yasaklanmış faaliyetlerden de kaynaklanabilir¹⁵³. Yine, Doktor, Avukat, Muhasebeci gibi kendisini hayat standardı üzerinden ödenen vergiye endekslemiş olan serbest meslek erbabı, oto galericileri, emlak komisyoncuları, kum ocakları, kuyumcular, döviz büroları, yüksek ücret alan ücretliler, müteahhitler, proje büroları, oto yedek parçacılar, deri imalatı ve satışı ile uğraşanlar, otel, lokanta, eğlence yerleri gibi bazı sektör ve meslek gruplarında yürütülen faaliyetlerin tespiti, denetimi ve ölçülmesi zor olduğu için kolaylıkla kayıt dışında kalınabilmektedir¹⁵⁴.

¹⁵² Sarılı, Mustafa Ali, Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler, Bankacılar Dergisi, 2002, sayı 41, s.s.32-50.

¹⁵³ Us, Vuslat, Kayıt Dışı Ekonomi Tahmini Yöntem Önerisi: Türkiye örneği, Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni, 2004/17 s.10.

¹⁵⁴ Sarılı, 2002, s. 34.

Bir bütün olarak ekonomi içerisinde faaliyette bulunuluyor olsa da kayıtlı olarak vergi mükellefi olmayan¹⁵⁵, yasal ekonomik faaliyetlere dayalı işlemlerin kanunen kayıtlara geçirilmesi zorunluluğu bulunduğu halde vergi ya da başka mükellefiyetlerden kaçınmak için bunların kısmen veya tamamen kayıt dışı bırakıldığı¹⁵⁶ kesimin oluşturduğu yapı ise Beyan Dışı Ekonomiyi oluşturmaktadır.

- İşportacılar, hamallar, iş takipçileri, boş buldukları yerleri otopark olarak işletenler,
- Belediye hallerine girmeyen sebze-meyve satıcıları, şehir içi nakliyat yapan bir kısım kişiler,
- Belli bir işyeri olmaksızın küçük çapta imalat ve ticaret yapanlar, Canlı hayvan ticareti yapanlar,
- Küçük çaplı tamir-bakım işleriyle uğraşanlar, inşaat işçileri, jeton ve bilet satanlar¹⁵⁷,

Bu sektörlerde ekonomik faaliyette bulunanların yaptıkları işlerini küçük çaplı olması dolayısıyla kontrol edilmeleri ve gerçekleştirdikleri ekonominin toplam parasal büyüklüğünü belirlemek oldukça zordur¹⁵⁸. Bu alanlarda bulunanların gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetler de kayıt dışı ekonominin önemli bir kısmına tekabül etmektedir.

1.7.1.2. İllegal Sektör ve Kriminal Sektör

Suç ekonomisi kapsamında değerlendirilebilecek ilk sektör illegal sektördür. Bu sektördeki üretim ve paylaşım sistemi yasalara aykırı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. İllegal sektördeki en yaygın faaliyet alanı fikri ve sınai hakların ihlal edilmesi sonucu yapılan üretimdir¹⁵⁹. OECD tarafından 2016 yılında yayınlanan Sahte ve Korsan Ürün Ticareti isimli rapora göre Türkiye, korsan ve sahte ürün ticaretinde dünyada Çin'den sonra 2. sırada gelmektedir¹⁶⁰. Yine İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (İSMMM) tarafından 2011 yılında hazırlanan “Suç Ekonomisinin Türkiye Bilançosu”

¹⁵⁵ Yetim, Sedat, Kara Paranın Aklanması, Boyutları ve Mafyokrasi, Kendi Yayını, 2000, s.138.

¹⁵⁶ Sarılı, 2002, s. 35.

¹⁵⁷ A.g.e., s. 35.

¹⁵⁸ Bağırzade, 2012, s. 198.

¹⁵⁹ Özsoylu, 1998, s.12.

¹⁶⁰ Trade in Counterfeit and Pirated Goods, OECD, 2016, <http://www.oecd.org/gov/risk/trade-in-counterfeit-and-pirated-goods-9789264252653-en.htm> Erişim Tarihi: 12.02.2018.

adlı araştırmasına göre¹⁶¹ 2010 yılında Türkiye’de sadece korsan kitap ve DVD ticareti sonucu elde edilen ciro 450 milyon TL’nin üzerindedir.

İllegal sektör yapısı itibariyle enformel sektöre benzemektedir. İkisi arasındaki en önemli ayırt edici unsur ise; enformel sektörde elde edilen yasal kazanç, yasalara aykırı olarak kayıt dışına çıkarılırken, illegal sektörde ise üretim ve dağıtım yasalara aykırı olarak gerçekleştirilmektedir¹⁶². Dolayısıyla kanunlara aykırı olarak yapılan üretim sonucu elde edilen kazanç da kayıt dışı kalmış olur.

Suç ekonomisi kapsamı içerisinde incelenecek diğer sektör ise Kriminal Sektördür. Bu sektörün faaliyetleri, daha çok organize suç örgütleri tarafından yürütülen yasa dışı faaliyetlerden oluşmaktadır¹⁶³. Başta uyuşturucu ticareti olmak üzere, hırsızlık, silah, insan ve organ kaçakçılığı, yasa dışı nükleer madde ticareti, hayali ihracat, kumar, fuhuş, çek-senet tahsili suçlar ve bunların sonucu elde edilen kazanç kriminal sektörün kapsamındadır.

Gerek uluslararası gerekse ulusal boyutta olsun kriminal faaliyetlerin en temel iki özelliği; bunların organize olması ve şiddete içermeleridir. Bu nedenle kriminal sektör denilince akla mafya gelmektedir¹⁶⁴. Dolayısıyla bu sektör faaliyetlerine Mafya Ekonomisi¹⁶⁵ de denilmektedir. Bu sektörlerde risk durumu yüksek olduğu için karşılığında elde edilen kazanç da yüksektir. Arz kısıtlıdır, çünkü bu sektörlerde piyasaya arz edilen mal ve hizmetler yasalar tarafından kısıtlanmaktadır ve fiyatları da genel olarak yüksek gerçekleşmektedir¹⁶⁶. Kar marjının yüksekliği de doğal olarak bu sektörü, suça meyilli pek çok insan için cazip hale getirmektedir.

Ekonomik hayatın işleyişinin temelinde; öncelikle faaliyetin gerçekleştirilmesi, ardından da belgelendirilmesi yatar. Belgelendirme; yapılan faaliyet üzerinde hak iddia edenlerin ya da hak sahiplerinin artması sonucu kazancın, faaliyete katılanlara paylaştırılması için gerekmiştir. Dolayısıyla yapılan faaliyetin belgelendirilmemesi paydaşların (devlet, ortaklar, vb.) haklarının gaspı anlamına gelmektedir. Bu durumda

¹⁶¹ Suç Ekonomisinin Türkiye Bilançosu, İSMIMO, 2011/15, s. 3.

¹⁶² Güner, 2003, s. 31.

¹⁶³ Özsoylu, 1998, s. 13.

¹⁶⁴ Mavral, 2003, s. 245.

¹⁶⁵ Altuğ, 1999, s. 3.

¹⁶⁶ Özsoylu, 1998, s. 13.

kayıt dışı ekonomi ile yeraltı ekonomisinin ortak özelliği olan her ikisinin de belgeye bağlanmaması durumu ortaya çıkmaktadır¹⁶⁷.

Kayıt dışı ekonomi başlıca dört sektöre ayrılmaktadır.

- Hane halkı sektörü
- Belge kayıt düzeni olmayan sektör
- Düzenlemelere uymayan sektör
- Suç sektörü¹⁶⁸.

Kayıt dışı ekonominin ilk sektörü olarak adlandırılacak olan hane halkı sektöründe üretim ve bu üretilenlerin kullanımı daha çok hane halkının kendi tüketimi içindir. Hane halkının ürettikleri başka kişilere satmadıkları için hem bu ürünlerin piyasa fiyatı oluşmaz, hem de bu tür üretimler ülke geliri içerisinde değerlendirilmez, çünkü bu ürünlerin satışı ve parasal değeri yoktur¹⁶⁹. Hane halkı sektöründe en çok görülen faaliyetler arasında, gelir karşılığı ev temizliği yapılması, özel ders verilmesi, evde büro işi yapılması¹⁷⁰ veya tarımsal üretimde geçimlik ve tohumluk olarak ayrılan ve piyasa işlemlerine tabi tutulmayan ürünler¹⁷¹ hane halkı sektörü kapsamında kayıt dışı olarak yapılan ekonomik faaliyetlerdir.

Belge ve kayıt düzeni olmayan sektöre örnek olarak, genellikle gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde görülen kaçak çalışmak, vergi ödemeksizin kira ve gayri menkul geliri elde edilmesi¹⁷² işportacılar, küçük ölçekli işletmeler vesaire verilebilir¹⁷³. Genellikle aile işletmesi olan küçük işletmelerde mal üretimi, çalıştırılan işçiler aracılığıyla yapılmakta aynı zamanda bu mallar ara mal veya nihai mal olarak tüketilmek üzere başkalarının kullanımına sunulmaktadır¹⁷⁴. Belge ve kayıt düzeni olmayan sektör, hane halkı sektörü ile bu noktada ayrılmaktadır.

Düzenlemelere uymayan sektör; belli bir yasa dışılık, yapılan bazı işlemlerin kayıtlara geçirilmeden yapılması ya da eksik bir şekilde kayıt altına alınması

¹⁶⁷ Altuğ, 1999, s. 4.

¹⁶⁸ Akar, 1997, s. 8.

¹⁶⁹ A.g.e. s. 8.

¹⁷⁰ Özsoylu, Ahmet Fazıl, Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi, Bağlam Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 1996, s.14.

¹⁷¹ Yetim, 2000, s. 138.

¹⁷² Özsoylu, 1996, s. 14.

¹⁷³ Yetim, 2000, s. 139.

¹⁷⁴ Akar, 1997, s. 9.

durumlarını kapsar¹⁷⁵. Vergi kaçırılması ve sosyal güvenlik primlerinin eksik yatırılması gibi durumlar, eksik hesaplamalara yol açacağı için ülkedeki toplam hasıla miktarının tam olarak ortaya çıkarılamamasına sebep olur¹⁷⁶. Suç sektöründen farkı; Düzenlemelere uymayan sektör faaliyetleri sonucu ortaya çıkan mal ve hizmetler ve bunların üretimlerinin yasal olmasıdır.

Suç sektöründe ise ekonomik faaliyetin hemen tüm aşamalarının yani üretim, dağıtım ve tüketimin kanun dışı olmasıdır. Suç sektöründe dikkat edilmesi gereken nokta, bu faaliyetin kanunlarca belirlenen şekillerde yapılmaması değil, bizzatıhi faaliyetin kendisinin yasa dışı veya yasaklı olmasıdır¹⁷⁷. Bu sektörde yapılan bütün işlemler kanunlarca yasaklanmasına rağmen yapılmaktadır. Suç sektörü ile kayıt dışı ekonomi arasındaki farka bakıldığında kayıt dışı ekonomide yapılan üretim faaliyeti yasalara uygun olabilirken buna mukabil yapılan ekonomik faaliyet kayıt altına alınmamış durumdadır. Suç sektöründe ise yapılan faaliyet yasalara uygun değildir ve uygun olmayan ekonomik faaliyet zaten kayıt altına alınmamıştır¹⁷⁸. Hayali ihracat, uyuşturucu madde ticareti, yetkisiz para toplamak, hırsızlık, silah ve nükleer madde ticareti, çek ve senet tahsilâtı, sahte vize ve pasaport ticareti, rüşvet, zimmet, banka batırma, insan ve organ kaçakçılığı, ihaleye fesat karıştırma, naylon fatura kesme ve yolsuzluk bu sektörün yasa dışı olan ekonomik faaliyetlerine örnek olarak verilebilir.

Tablo 1.8: Kayıt Dışı Ekonomiye Oluşturan Sektörler

Sektör	Ticaret	Üretim	Dağıtım
Hane Halkı Sektörü	Yok	Yasal	Yasal
Belge ve Kayıt Düzeni Olmayan Sektör	Var	Yasal	Yasal
Düzenlemelere Uymayan Sektör	Var	Yasal	Yasadışı
Suç Sektörü	Var	Yasadışı	Yasadışı

Kaynak: Akar, Yıldırım, Kara Paranın Aklanması, (1. Baskı) Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın no:90, Ankara,1997,s.10

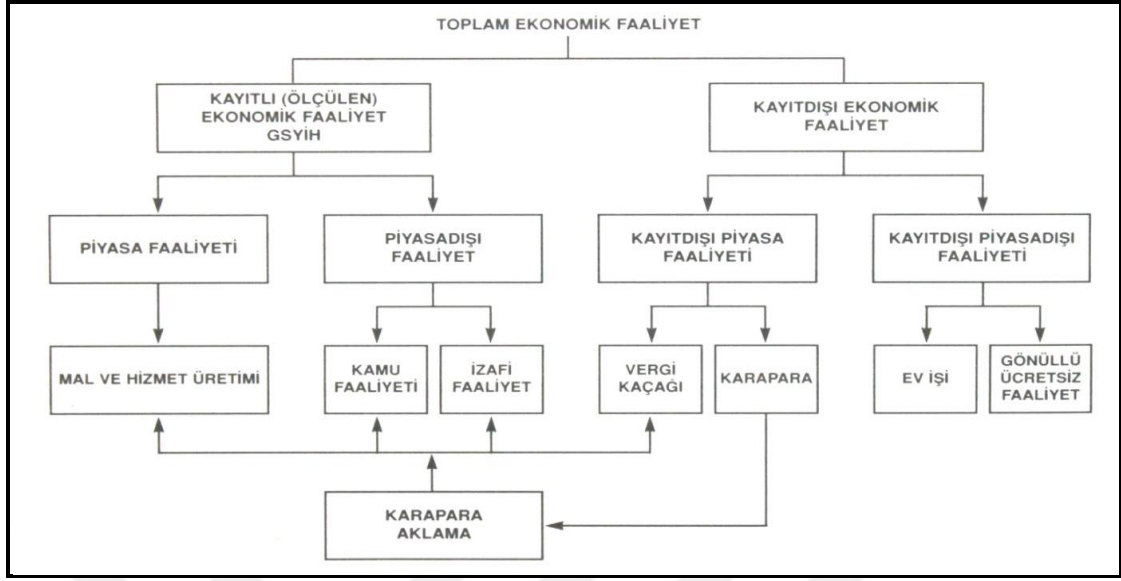
¹⁷⁵ Akar,1997, s. 9.

¹⁷⁶ Yetim, 2000. s. 140.

¹⁷⁷ A.g.e., s. 140.

¹⁷⁸ Gelir İdaresi Başkanlığı, Kayıt Dışı Ekonomiye Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2008-2010), Ankara, 2009, s.3.

Şekil 1.3: Kayıt Dışı Ekonomi ve Kara Paranın Toplam Ekonomi İçindeki Yeri

Kaynak: Çelik, Kuntay, vd. Kara para aklama, Tanımı, Aşamaları, Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar, (2. Baskı) Masak Yayınları, Ankara, 2000, s.12.

1.7.2. Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri

Kayıt dışı ekonomi, farklı büyüklüklerde ve farklı boyutlarda da olsa hemen hemen her ülkede bulunabilmektedir. Kayıt dışı ekonominin ortaya çıkmasına sebep olan faktörlerin çoğu tüm dünyada ortaktır. Fakat yine de bir ülkedeki kayıt dışılığın boyutunun tespitinde bir takım belirleyici unsurlar daha baskın olabilmektedir.

Ekonomik aktörlerin kayıt dışılığa yönelmeleri farklı sebeplerden kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kayıt dışılığa yönelim genellikle, işgücü piyasasından ve vergiden kaynaklanmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde ise kayıt dışılığın en önemli nedenleri nüfusun demografik özellikleridir. Özellikle köyden kente göç, gelir dağılımı, vergilemedeki adaletsizlik gibi pek çok faktör az gelişmiş ülkelerde kayıt dışılığın nedenleri arasındadır¹⁷⁹. Yine kayıt dışılık için gelişmiş ekonomilerde verginin yanı sıra diğer kamu müdahaleleri gerekçe olarak gösterilmekte iken, ekonomik işleyişteki düşük katma değer, işsizlik oranının yüksek olması gibi nedenler de gelişmekte olan ülkelerin kayıt dışılığa yönelmelerindeki etkenlerdendir¹⁸⁰. Kısaca kayıt dışılık gelişmekte olan ülkelerde yapısal bir sorundur ve sürengenlik göstermektedir. Bir

¹⁷⁹ Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Yayın no:87, Ankara,2009, s. 3.

¹⁸⁰ Erdağ, Nevzat, Kayıt Dışı, Kara Para, Yolsuzluk, Cinius Yayınları, İstanbul, 2007, s. 82.

ülkedeki vergi standartları ile kayıt dışılık birbirlerini tetikleyen ve/veya destekleyen unsurlardır. Kayıt dışı ekonominin nedenlerini;

- Ekonomik nedenler
- Mali nedenler
- İdari nedenler
- Sosyal ve siyasi nedenler başlıkları altında inceleyebiliriz.

1.7.2.1. Kayıt Dışılığın Ekonomik Nedenleri

Ülkemizde mikro, küçük ve orta boy olarak sınıflandırılan işletmeler ekonominin ağırlıklı grubunu oluşturmaktadır. Bu durum, ülkemizde kayıt dışılığın fazla olmasında en önemli faktörlerden birisidir. Küçük ve orta boy işletmelerin yaygınlığı bir yandan denetim ve izlemeyi zorlaştırırken, diğer taraftan bu işletmeler çoğu kanuni düzenlemenin dışında kalmakta, vergi, iş ve sosyal güvenlik, muhasebe gibi alanlarda yapılan yasal düzenlemeler bu türden işletmeleri kapsamamaktadır¹⁸¹.

Aşağıda Tablo 2’de görüleceği üzere ülkemizde imalat sanayinde mikro (1 – 9 arası kişi çalışan) ve küçük (10 – 49 arası kişi çalıştıran) işletmeler tüm imalat sanayindeki işletmelerin % 97,36’sına tekabül etmekte ve yukarıda değindiğimiz gibi kayıt dışılığın fazla olmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Buna mukabil orta ve büyük boy diyebileceğimiz işletmeler ise oran olarak kusuratlar ile ifade edilebilmekte ve imalat sanayindeki tüm işletmelerin sadece % 2,03 gibi çok küçük bir oranına denk gelmektedir.

Tablo 1.9: İmalat Sanayindeki İşletmelerin Ölçeklerine Göre Dağılımı

Çalışan Sayısı	İşletme Sayısı	%
Sadece İşletme Sahibi	1.509	0,61
1 - 9	220.030	89,12
10 – 49	20.325	8,24
50 – 99	2.453	0,99
100 – 150	946	0,38
151 – 250	719	0,29
250+	917	0,37
Toplam	246.899	100,00

Kaynak: Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Yayın no:87, Ankara, 2009

¹⁸¹ GİB, 2009. s. 12.

Kayıt dışılığı neden olan ekonomik faktörler arasında sayacağımız bir diğer önemli konu da ülkedeki gelir dağılımının durumudur. Gelir dağılımının adaletsiz olduğu toplumlarda dağılımdan umduğunu bulamayan veya düşük pay alan kesimler, ekonomik getiriden paylarına düşeni arttırmak amacıyla kayıt dışılığı yönelmektedirler¹⁸². Gelir dağılımındaki aksaklıklar sebebiyle günlük geçimini sağlayamayan aileler mecburen yeni iş alanlarına yönelmekte, mevcut işlerinin yanında başka işler de yapmaktadırlar. Bu ikinci işler de genellikle kayıt dışı olmaktadır¹⁸³. Normal haliyle işgücü piyasasında bulunmayan kadınlar ve çocuklar da kayıt dışı olarak bu piyasaya dâhil olmaktadır¹⁸⁴.

Türkiye’de hızlı nüfus artışı ve belirli dönemlerde köyden kente doğru yaşanan göç sonucu oluşan durum da kayıt dışı ekonominin önemli sebeplerinden biri olmuştur. Bu nüfus artışı ve göçler sonucu özellikle büyük şehirlerde ciddi oranda niteliksiz iş gücü meydana gelmiştir. Bu durum, emek sahiplerinin daha az ücretle ve sosyal güvenceye sahip olmaksızın çalışmaya razı olmalarına sebep olmuştur.

Ekonomik krizler ve enflasyon da kayıt dışılığı neden olan önemli faktörler arasındadır. Ekonomik kriz dönemlerinde, bireyler cari ekonomide bulamadıkları iş olanaklarını kayıt dışı alanlarda arama yolunu seçerler. Fakat bu iş talepleri piyasalardaki daralmalardan dolayı imkânsızlaşır. Bu imkânsızlığı aşmanın yollarından biri işgücünün kayıt dışı olarak çalışmasıdır. Bu dönemlerde kayıt dışı olarak çalışmak işveren için maliyet azaltıcı bir unsur olmakta, işgücü için ise normalde çalışamayacağı bir işe girip çalışabilmesi anlamına gelmektedir¹⁸⁵. Kriz dönemi olsun olmasın vasıfsız çalışanlara kayıtlı alanlarda iş temin etmek oldukça zordur. Nitelikli olmayan kişilerin ise kayıt dışı olarak iş bulmaları daha kolay olmaktadır¹⁸⁶. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde de gelirleri enflasyon karşısında eriyenler, bu eksilmeyi gidermek için ikinci bir işte kayıt dışı olarak çalışmaya yönelmektedirler¹⁸⁷.

Maliyetleri düşürme kaygısı işletmelerin de kayıt dışına yönelmelerinde etkin bir rol oynamaktadır. İşçi maliyetleri işletmeler için önemli bir gider kalemidir. Piyasadaki

¹⁸² Erdağ, 2007, s. 22.

¹⁸³ Karagül, Mehmet, Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye’deki Kayıt Dışı Ekonominin İncelenmesi, Celal Bayar Üniv. İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 1997/3, ss. 185-206.

¹⁸⁴ Erdağ, 2007, s. 22.

¹⁸⁵ G.İ.B, 2009, s. 15.

¹⁸⁶ A.g.e, s. 15.

¹⁸⁷ Savaşan, 2011, s. 14.

rekabet gücünü korumayı ve sürdürmeyi hedefleyen işletmeler yüklü işçi giderlerini azaltma eğilimine girmekte ve bu amaçla da kayıt dışılığa yönelmektedirler. Çünkü kayıt dışı bir işletmenin faaliyetlerinin kayıt altına alınması o işletmenin ek vergi ve diğer mali yükümlülükleri ile karşı karşıya gelmesi anlamına gelir¹⁸⁸. Bu durumda piyasada daha rahat rekabet etmek ve piyasada bulunan rakipleri ile mücadele etmek isteyen işletmeler olabildiğince masraflarını azaltarak kendilerini rakiplerinden daha güçlü hale getirmeyi hedeflemektedirler. Bu da işletmelerin kayıt dışına yönelmesi ile mümkün hale gelmektedir.

Yine yoğun nakit kullanımı kayıt dışı ekonominin takibini zorlaştırmaktadır. Çünkü ekonomik faaliyetlerin nakit ile yapılması durumunda ödeme delilleri ortadan kalkmaktadır¹⁸⁹. Kayıt dışı ekonomi içerisindeki para hareketleri de çoğunlukla bilinçli olarak banka kayıtlarına dâhil edilmemekte, genellikle nakit olarak yapılmaktadır. Resmi herhangi bir kanala dâhil olan paranın kayıt dışında tutulması oldukça zordur. Bu sebeple kayıt dışı ticari faaliyet ve paranın kayıt altına alınması için önlemler alınması gerekmektedir. Oysaki elektronik ödeme sistemleri (banka kartı, kredi kartı vs.) ödemelerin takibini kolaylaştırdığından kayıt dışılığın önlenmesinde önemli bir argümandır.

Ülkemizde 2004 yılında Hesap Uzmanları Kurulu tarafından yapılan çalışmada belirlenen dokuz katrilyon tutarındaki matrah farkının %10'a yakını (yaklaşık 1.1 katrilyon lira) kayıt dışı para hareketlerinin incelenmesi ile tespit edilmiştir. Kartlı ödeme sistemlerinin takibi ile yapılan bu kontroller, kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almada önemli bir aşama olarak öne çıkmaktadır. Bu sebeple kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına alma önlemleri kapsamında kartlı ödeme sistemlerinin yaygınlaştırılması etkin bir adımdır¹⁹⁰.

1.7.2.2. Kayıt Dışı Ekonominin Mali Nedenleri

Kayıt dışı ekonomiyi doğuran nedenlerin başında hiç şüphesiz vergi ve vergiyle ilgili sorunlar gelmektedir. Bunları dört ana başlık altında toplayabiliriz.

¹⁸⁸ Karagül, 1997, s. 188.

¹⁸⁹ G.İ.B. 2009, s. 16.

¹⁹⁰ A.g.e., s.16.

1.7.2.2.1. Vergi Oranlarının Yüksekliği ve Vergilemede Adaletsizlik Algısı

Ülke içerisinde geçerli olan vergi oranları veya piyasa aktörlerinin üzerindeki vergi yükü ile kayıt dışılığın arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki mevcuttur. Ekonomideki vergi yükünün artması kayıt dışı ekonomiyi tetiklemekte, kayıt dışı ekonominin toplam miktarı artmakta, bu ikisi kısır bir döngü halini almaktadır¹⁹¹. Buna karşılık ekonominin kayıt altına alınamaması da ülkenin giderlerini karşılayabilmek için gerekli olan gelirlerin elde edilememesi anlamına gelmekte, ülkeler gelirleri yetmeyince yeni kaynak arayışına girerek ağır olan vergi yükünü daha da arttırma yoluna gitmektedirler. Bu açıdan bakıldığında vergi yükü ile kayıt dışılığın birbirini besleyen iki unsur olduğunu söylemek mümkündür. Ekonomide kayıt dışılığın artması verginin geniş bir tabana yayılmasının önündeki en önemli engeldir¹⁹². Neticede kayıt dışılık sonucu artırılan vergi oranları daha geniş kayıt dışı kesimlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Artan vergi yükü, ekonomi içerisindeki tüm taraflara az veya çok ama olumsuz olarak yansımaktadır. Bu da ekonomik faaliyetlerini artırması beklenen sektörlerin önüne bir engel olarak çıkmaktadır. Hükümetler bu olumsuz gidişatı bertaraf edebilmek amacıyla gelişmesini arzu ettikleri sektörleri çeşitli yollarla desteklemeye gitmektedirler. Bu destekler arasında istisna, muafiyet ve teşvikler bulunmaktadır. Devlet tarafından teşvik kapsamına alınan sektörler bu imkânlardan yararlanarak ağır vergi yükünden kurtulmakta, ekonomik faaliyetlerinden daha çok kazanç elde etmektedirler¹⁹³. Buna mukabil devletin bu imkânlarından yararlanamayanlar açısından bir vergi adaletsizliği söz konusu olmakta ve bu kişiler vergi kaçırma yolunu seçebilirler.

Bu bağlamda adaletsizlik algısı da vergi kaybına neden olan faktörler içinde yer almaktadır. Emeklerinin karşılığını vergiler nedeniyle tam olarak alamadıklarını düşünen çalışanlar, çalışmalarının süresini veya verimliliğini düşürmek benzeri

¹⁹¹ Uş, 2004, s.45.

¹⁹² Bilen, Abdulkadir, Kayıt Dışı Ekonomi ve Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemeye Yönelik Çabalar, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2007/36 S. 134-143.

¹⁹³ Yılmaz, S, 2006, s. 38.

şekillerde, işletmeler de ağır vergi yükü dolayısıyla gelirlerinin düştüğü ve adaletsizliğin olduğu düşüncesine kapılarak vergiden kaçınmaya yönelmektedirler¹⁹⁴.

1.7.2.2.2. Vergilendirme Ortamının Belirsizliği

Vergilemenin en önemli ilkelerinden birisi hiç şüphesiz “vergide belirlilik ilkesidir”. Bu kavram, vergiye konu olan gelirlerin, bu gelirlere uygulanacak olan vergi miktarının, belirlenmiş olan verginin tahsilatının yapılacağı zamanın kesin olarak belli olması anlamına gelmektedir. Vergilemenin kural ve kaidelerinin belirliliği ve kesinliği mükelleflere yönelik keyfiliğin önlenmesini amaçlamaktadır. Türk Vergi Sisteminin basit olmadığı, istisna ve muafiyetlerin geniş yer tuttuğu ve vergi idaresi çalışanlarının vergisel işlemlerde yeterli donanımına sahip olmadıkları yönünde bulgularla dolu çok sayıda çalışma mevcuttur¹⁹⁵. Vergi mevzuatının anlaşılabilir olmadığını, karmaşık olduğunu düşünen mükellef oranı yaklaşık yüzde 50’ler civarındadır¹⁹⁶.

Ayrıca Türkiye’de uygulanan vergi istisna ve muafiyetlerinin sayı ve kapsam olarak fazla olması da verginin etkin bir şekilde belirlenmesine ve tabana yayılmasına engel teşkil etmektedir. Devletin sağlamış olduğu bu olanaklardan yararlananlar, bunların dâhil olduğu kriterleri bildikleri için gelirlerini bu kriterler çerçevesinde beyan ederek bir kısım gelirlerinde eksik beyanda bulunmuş olurlar¹⁹⁷. Bu da kayıt dışılığın farklı bir boyutunu oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, vergi kanunlarının karmaşıklığı, sürekli değişen ve istikrar arz etmeyen yapısı doğru beyanda bulunmama eğilimine katkıda bulunmakta ve vergi kayıp kaçacağını artırmaktadır. Vergi mevzuatlarının bütün halkın anlayabileceği şekilde hazırlanması, uygulanabilirliğinin, sadeliğinin ve kesinliğinin sağlanması mükelleflerin vergiden kaçmalarının önüne geçebilmek adına önemli bir adımdır.

1.7.2.2.3. Vergi Bilinç ve Ahlakı

Vergi bilinci; mükelleflerin aldıkları kamusal mal ve hizmetlerin, ödedikleri vergiler ile finanse edildiğinin farkında olması¹⁹⁸ durumu veya devletin gerçekleştirmesi gereken kamu hizmetlerini yerine getirirken vergiye ihtiyacı olduğunun bilincinde olan

¹⁹⁴ Savaşan, 2011, s. 17.

¹⁹⁵ A.g.e. s. 20.

¹⁹⁶ G.İ.B. 2009, s. 21.

¹⁹⁷ Sarılı, 2002, s. 41.

¹⁹⁸ Savaşan, 2011, s. 19.

kişilerin vergi ödeme konusundaki istekliliğini ifade etmektedir¹⁹⁹. Vergi bilinci mükellefler arasında ne kadar yerleşmiş olursa verginin tahakkuku ve tahsili de o kadar kolay olmaktadır. Vergi bilincinin yüksek olduğu ülkelerde halk verginin ne anlama geldiğini iyi bilmekte, ödemiş olduğu verginin nerelere harcandığını, bu harcamaların kendisine nasıl döneceğini ve kendisine nasıl bir yarar sağlayacağını bilmektedir. Böylesi bir bilgiye sahip olan toplumlar vergiden kaçınmaktansa üzerlerine düşen vergi yükünü ödeme konusunda olumlu bir tutum sergilemektedir.

Kişinin içinde bulunduğu sosyal çevre ve bu sosyal çevreyi besleyen psikolojik, ahlaki, kültürel, kurumsal, dinsel, siyasal vb. pek çok faktör vergi bilincini etkilemektedir. Bu bağlamda, vergi bilincinin oluşmasında, devletin göstereceği çaba daha büyük yer tutmaktadır. Nitekim adil bir vergileme yapıldığı ve toplanan vergilerle en uygun kamusal mal ve hizmetlerin üretildiği algısını oluşturmak devletin bu konularda göstereceği çabaya bağlıdır.

Vergi ahlakı ise; bireylerin yasa ile belirlenmiş vergisel sorumluluklarını yine yasalarla belirlenmiş olan sürelerde yerine getirme konusundaki değer yargılarını²⁰⁰ veyahut vergi ahlakını haiz bireylerin, kazançlarından vergi olarak ödemeleri gereken kısmı ödeme konusunda hassas hareket ederek vergiden kaçınma davranışına girmedikleri davranış, inanç kalıbı veya sosyal duyarlılığını²⁰¹ ifade etmektedir..

Vergi yükü, vergide adaletsizlik ve vergiden kaçınma arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir çalışmada mükelleflere sorular sorulmuş ve alınan cevaplara göre bu kavramlar arasında sıkı ilişkilerin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Vergiden kaçınmanın vergi sistemindeki adaletsizlikten kaynaklanacağı şeklinde bir soruya mükelleflerin yüzde 56'sı evet cevabını vermişlerdir. Vergi yükünün fazla olması vergiden kaçınmayı haklı çıkarmaktadır şeklinde bir önermeye ise mükelleflerin yüzde 59'u evet cevabını vermişlerdir²⁰². Benzer konuda yapılan başka bir çalışmada mükelleflerin yüzde 50'si vergi kaçırmasının anlaşılması halinde çevrelerindeki insanların yüzüne

¹⁹⁹ Teyyare, Erdoğan, Ensar Kumbaşı, Vergi Bilinci ve Ahlakının Gelişmesinde Maliye Bölümü Eğitiminin Rolü, AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016/16 (Yıl:16 Sayı:4), ss. 1-29.

²⁰⁰ Sandalcı, Ulvi, İnci Sandalcı, Vergi Ahlakı Ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerinde Bir İnceleme, Sakarya İktisat Dergisi, 2017/6 (Sayı:1) ss. 70-93.

²⁰¹ Şehitoğlu, Fatih, Vergi Ahlakı ve Anomik Davranışlar, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, 2015, Antalya, s.s. 219-242.

²⁰² Bayraklı, H. Hüseyin, N. Tolga Saruç ve İsa Sağbaş, Vergi Kaçırma Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Ve Vergi Kaçaklarının Önlenmesi: Anket Çalışmasının Bulguları 19. Maliye Sempozyumu, Antalya, 2004, ss. 204-253.

bakamayacaklarını belirtmişler, katılımcıların çoğunluğu da vergi kaçırdığında vicdan azabı çekeceğini söylemişlerdir. Bu araştırma verilerinden elde edilen sonuçlar, mükelleflerin vergide adaletsizliğe karşı kendilerince bir çözüm buldukları, bir savunma mekanizması geliştirdikleri, buna karşılık vergi kaçırma olayı gerçekleştikten sonra da içlerinin rahat etmediği görülmektedir²⁰³.

Vergi ahlakının ülkeler arasındaki durumlarının incelendiği bir çalışmada; OECD ülkeleri arasında en yüksek seviyede vergi ahlakının İsviçre’de, en düşük olanının ise İtalya’da olduğu belirlenmiştir. Vergi kaçırma konusunda en etkili faktörlerden birisi de mükellefin toplumsal refahı mı yoksa bireysel refahı mı önde tuttuğudur. Toplumsal refahın yükselmesi gerektiğini düşünenler vergiden kaçınmamakta, buna karşılık toplumun refahının yerine kendi refahını koyanlar ise vergi ödeme konusunda olumsuz tutum sergilemektedirler²⁰⁴. Vergi bilincinin de vergi ahlakının da bir toplumda yerleşmesinin en önemli unsuru mükelleflerin ödemiş oldukları vergilerinin harcanmış olduğu yerler ve mükelleflerin vergilerini harcadıkları yerleri bilip onaylamalarıdır. Mükellefin ödediği verginin harcandığı yeri bilmemesi ya da harcanan yeri onaylamaması onun vergiden kaçınmasına sebep olmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde vergi mükellefleri vergi ödeme konusunda olumlu tutum içerisindedirler. ABD’de halkın yüzde 85’i vergi ödeme konusunda istekli bir tavır sergilemektedir ve bu veri de gelişmiş ülkelerdeki vergi bilinci ve ahlakı konusunda mükelleflerin olumlu tutum içerisinde olduklarını göstermektedir²⁰⁵.

Bu bağlamda vergi idareleri açısından irdelenmesi gereken konulardan biri de mükelleflerin vergi ile ilgili yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmeleri anlamına gelen²⁰⁶ vergi uyumu kavramıdır. Nitekim irtikâp, zimmet ve dolandırıcılık gibi doğrudan mükellefin ilgisinin bulunmadığı, tamamen vergi bürokrasisi tarafından yapılan yolsuzluklar veya çağın gerisinde kalmış vergi uygulamalarının devam ettirilmesi, piyasa ekonomisindeki değişimler karşısında

²⁰³ Aktan, Coşkun Can, Fatih Savaşan, Kayıt Dışı Ekonomi ve Etik, Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2009, s. 20.

²⁰⁴ Yılmaz, Gülay Akgül, Kayıt Dışı Ekonomi, Ulusal ve Küresel Boyutları ve Dinamiklerinin Analizi, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üniv. İİBF Maliye Bölümü, Antalya, 2004, s.s. 15-50.

²⁰⁵ Yeniçeri, Harun, Beyan Esasına Dayanan Vergilerde Vergi kayıp ve kaçaklarının psikolojik tespitine yönelik bir araştırma, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üniv. İİBF Maliye Bölümü, Antalya, 2004, s.s. 908-927.

²⁰⁶ Benk, Serkan, Kadir Kartalcı, Gelir İdarelerinde Risk Yönetimi: Oecd Risk Yönetim Modeline Yönelik Bir Değerlendirilme, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2015/11, (Sayı 1), ss. 43-60.

yapılması gereken mevzuat yenilemelerinin yapılamaması, düşük teknoloji kullanımı, uzun bürokratik prosedürler ve kalifiye personel problemleri²⁰⁷ gibi genel sorunlar, gelir idaresinin etkin biçimde çalışmasını engellemekte dolayısıyla yukarıda sayılan ve benzeri pek çok etken mükelleflerin vergiye gönüllü bir şekilde uyumlarını engellemektedir. Dolayısıyla vergi uyumunun yeterince sağlanamadığı bir ülkede vergi gelirlerinin de olumsuz etkileneceği açıktır.

1.7.2.2.4. Vergi Afları

Vergi sisteminde zaman zaman mükelleflerin üzerindeki ağır vergi yükünü hafifletmek ve verginin ödenmesindeki devamlılığını sağlamak amacıyla aflar uygulanmaktadır. Uygulanan bu aflar mükelleflerin kayıt dışına yönelmelerine sebep olmaktadır. Affın uygulanacağını bilen mükellef, vergi ödeme konusunda eskisi gibi hassas davranmayı bırakarak vergi ödememeye ve kayıt dışılığa yönelmektedir²⁰⁸. Türkiye’de 1960’lardan bu yana neredeyse rutin hale gelmiş bulunan vergi afları, mükelleflerin zihninde ciddi bir yer edinmiş ve vergi affının çıkma ihtimali mükellefi vergiden kaçınmaya yöneltmiştir. Vergi affında mükellef ödemesi gereken vergiyi aslında yine ödemektedir. Fakat vergiyi doğuran olay gerçekleştikten sonra vergiyi ödemesi gereken mükellef bunu yapmayarak elindeki vergi olarak ödemesi gereken parayı yeni yatırımlara yönlterek buradan bir kazanç sağlamaya çalışmaktadır. Daha kısa anlatımla mükellef vergi affı sayesinde zaman kazandığını düşünmektedir.

Vergi aflarının kısa dönemde bir takım faydaları ortaya çıkmaktadır. Nitekim vergi gelirlerinde bir artış sağlanmakla birlikte, yönetim maliyetleri ve yargı yükünde de bir azalma görülebilir. Affın maliyeti ise uzun dönemde kendini göstermektedir ki, bunun en önemli maliyeti vergi gelirlerinde meydana gelen azalmadır²⁰⁹. Bunun yanı sıra vergi affı uygulamaları bir yandan da vergisini gününde ödeyen mükelleflerin haksızlığa uğramaları anlamına gelmektedir²¹⁰. Bütün bu sebepler mükelleflerin vergiden kaçınmak gibi bir yola girerek ekonominin kayıt dışı hale gelmesin sebep olmaktadır.

²⁰⁷ A.g.e, 2015, s.47.

²⁰⁸ Kahya, Yavuz, Fatih Irmak, Kayıtdışı Ekonomi ve Suç Örgütlenmeleri İlişkisinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2014/18 (1), 349-362.

²⁰⁹ Savaşan, 2011, s. 22.

²¹⁰ Us, 2004, s. 12.

Aşağıda Tabloda mükellefler ve Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) çalışanları açısından kayıt dışılığın nedenleri araştırılmıştır. Buna göre; mükellefler açısından ilk beş madde sırasıyla vergi yükü, ekonomik krizler, vergide adaletsizlik, ayakta kalma çabası ve cezaların caydırıcı olmaması gibi etkenler sayılırken, GİB çalışanları açısından ilk sırayı denetimin azlığı, ikinci sırayı vergi yükü, üçüncü sırayı cezaların caydırıcı olmaması, dördüncü sırayı ise vergi adaletsizliği almaktadır. Bu bağlamda, gerek mükellefler açısından gerekse GİB çalışanları açısından kayıt dışı ekonominin en önemli sebepleri olarak vergi ve vergiye dayalı problemlerin olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 1.10: Kayıtdışılığın Nedenleri: Mükellefler ve GİB Çalışan Perspektifi

* Türkiye’de kayıt dışılığın size göre önemli üç nedenini sıralayınız	Mükellefler (Sıra)	GİB Çalışanları (Sıra)
Vergi Yükü	54,1 (1)	43,1 (2)
Ekonomik Krizler	38,0 (2)	19,3 (6)
Vergide Adaletsizlik	30,1 (3)	32,8 (4)
Ayakta Kalma Çabası	29,5 (4)	9,1 (12)
Cezaların Caydırıcı Olmaması	24,7 (5)	41,1 (3)
Küçük İşletmelerin Çokluğu	19,4 (6)	13,7 (8)
Kamuda Yolsuzluk	18,6 (7)	11,4 (11)
Denetimin Azlığı	16,4 (8)	44,3 (1)
Nakit Kullanımı	13,4 (9)	20,1 (5)
Bürokratik Formalite	12,8 (10)	13,1 (9)
Karmaşık Vergi Düzenlemeleri	11,6 (11)	18,3 (7)
Devlet Hizmetlerinin Yetersizliği	10,6 (12)	4,7 (13)
Bilgi Ve Yönlendirme Eksikliği	6,6 (13)	11,9 (10)
Diğer	1,2 (14)	5,7 (14)

Kaynak: Savaşan, Fatih, Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Kayıt Dışılıkla Mücadelenin Serencamı, Seta Analiz, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2011.

1.7.2.3. Kayıt Dışı Ekonominin Siyasi Nedenleri

Ekonomik sistem içerisindeki birimlerin, devletin yönetim ve karar alma şekli, kamu kaynaklarını nasıl kullandığı, kaynakların israf edilip edilmediğine ilişkin düşünceleri kayıt dışı ekonominin boyutlarını belirleyici etkenler arasındadır. Kamu tarafından yapılan harcamaların yerinde oluşu ve toplum tarafından onaylanması mükelleflerin vergi bilincinin yükselmesinde etkili olmaktadır. Devlete harcama yetkisini verenler, yani vatandaşlar yapılan harcamaların durumunu bilmezler veya onaylamazlarsa vergiden kaçınma yoluna gitmektedirler²¹¹. Ayrıca, sanayici ve yatırımcı görünümündeki kişi ve kurumlara ucuz kredi, yatırım indirimi, uzun süreli kiralamar adı altındaki teşvikler, özelleştirmelerdeki kayırmalar, kamu bankalarından piyasa faiz oranlarının altında veya geri dönüşümsüz kredi temini²¹² gibi siyasi iktidarın kontrolündeki alanlarda yapılan yolsuzluk ve usulsüzlükler kamuoyu nezdinde kamu kaynaklarının peşkeş çekildiğine dair bir algının oluşmasına neden olmakta ve bu durum yukarıda belirtilen yargıyı desteklemektedir.

Ayrıca, seçmen ortalamasının küçük çiftçi ve küçük esnaftan oluştuğu ülkemizde kayıt dışılıkla mücadelenin bedeli siyasi karar alma mekanizması açısından oldukça ağır olma ihtimali de mevcuttur. Nitekim götürü ve basit usulde vergileme nedeniyle küçük esnafın ve çiftçinin yasal koruma altına alınarak kayıt dışı ekonomiye bir anlamda göz yumulduğunu söylemek yanlış olmaz²¹³. Sonuç olarak, anılan siyasi nedenlerden ötürü kayıt dışı ekonomik alan genişleyeceğinden devletin vergi gelirleri de azalacak ve devlet, aynı vergi gelirlerine tekrar ulaşabilmek için vergi ve vergi oranlarını arttırma yoluna gidecektir.

1.7.3. Kayıt Dışı Ekonomiye Ölçüm Yöntemleri

Kayıt dışı ekonominin hacmini tahmin etmek için günümüzde pek çok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemleri doğrudan ve dolaylı ölçme yöntemleri şeklinde sıralamamız mümkündür.

²¹¹ Çetintaş, Hakan, Hasan Vergil, Türkiye’de kayıt dışı ekonominin tahmini, Doğu Üniversitesi dergisi, 2003/4 (1) s.s. 15-30.

²¹² Altuğ, 1999, s. 178.

²¹³ Işık N, Acar M., Kayıtdışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar Ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme, Erciyes Üniversitesi. İİBF Dergisi, 2003, sayı. 21, s. 122.

1.7.3.1. Kayıt Dışı Ekonomiye Doğrudan Ölçüm Yöntemleri

Kayıt dışı ekonomiyi doğrudan ölçüm yöntemlerinin en sık kullanılan iki yöntemi Anket Yöntemi ve Vergisel Denetim ve İnceleme Yöntemidir. Bu yöntemlerde, ulusal düzeydeki anket verilerine ya da vergi denetim ve incelemelerine dayalı olarak, kayıt dışı ekonominin tamamının veya sektörel bazda, belli bir zamandaki kayıtdışılığın büyüklüğü tahmin edilmeye çalışılır.

1.7.3.1.1. Anket Yöntemi

Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerle ilgili olarak, ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla bireylere doğrudan sorularla sonuç alınmasını amaçlayan bir yöntemdir. Bu yöntemde sadece kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin hacmini değil, kayıt dışılığın hangi faaliyet kollarında yoğunlaştığı ve kayıt dışı faaliyetlerde bulunanların özelliklerinin tespit edilmesi de mümkün olmaktadır²¹⁴. Anket yöntemi ile kayıt dışı ekonominin yapısal özellikleri hakkında teferruatlı veriler toplamak mümkündür. Bu yöntemin dezavantajlı tarafı ise elde edilen verilerin ankete katılanların verecekleri cevaplar ile sınırlı olmasıdır. Katılımcıların geneli temsil ediyor olduğu ve verdikleri cevapların kendi özgün görüşlerini yansıttığı varsayılmaktadır²¹⁵. Bu yöntemin maliyetinin yüksek olması, bu çalışmaların belli zaman aralıklarıyla tekrarlanmadığı için karşılaştırma yapmaya imkân vermemesi, örneklem olarak seçilen kitlenin belli bir bölge veya grup ile sınırlandırılması sorunu ve kayıt dışı faaliyetlerde bulunanların bu faaliyetlerle ilgili genellikle konuşmak veya bilgi paylaşmak istememesi gibi nedenler anket yönteminin olumsuz yönlerini oluşturmaktadır²¹⁶.

1.7.3.1.2. Vergisel Denetim ve İnceleme Yöntemi

Vergi denetimi ve inceleme yöntemi, mükelleflerin vergiye tabi olan gelirlerini tam olarak beyan etmedikleri düşüncesinden hareketle yapılmaktadır. Buna göre beyan edilen gelir ile denetim esnasında ortaya çıkarılan matrah farkının istatistiki yöntemler kullanılarak ekonominin tümüne teşmil edilmesi suretiyle kayıt dışı ekonominin

²¹⁴ Yılmaz, Gülay A. Kayıtdışı Ekonomi Ve Çözüm Yolları, İSMMMO, İstanbul, 2006, s. 118.

²¹⁵ Çetintaş, 2003, s. 21.

²¹⁶ Yılmaz, G. A., 2006, s. 118.

büyükluğu hesaplanmaktadır²¹⁷. Bu yöntemde Gayrı Safi Milli Hasılaya dahil tüm faaliyetlerin vergiye tabi tutulduğu dikkate alınır.

Fakat vergisel denetim ve inceleme yöntemi ile kayıt dışı ekonominin boyutları değil aslında vergi dışı bırakılmış ekonomik faaliyetlerin büyüklüğü tespit edilmektedir. Dolayısıyla bu yöntem ile belirlenen vergilendirilmemiş kazançların kayıt altına alınmasının hedeflenmesi ve bu yönde bir perspektif geliştirilmesi daha mümkün olmaktadır. Bazı ekonomik faaliyetlerin vergilendirilmemelerine rağmen GSMH içerisinde olmaları ülkedeki kayıt dışı ekonominin gerçekte vergi dışı kalan ekonomiden çok daha yüksek olduğuna işaret etmektedir²¹⁸.

1.7.3.2. Kayıt Dışı Ekonomiye Dolaylı Ölçüm Yöntemleri

Dolaylı ölçüm yöntemlerinde kayıt dışı ekonominin büyüklüğünü belirlemek için çoğunlukla makroekonomik göstergeler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerde, örneklem olarak seçilen bir ülkede belirli bir zaman süreci içerisinde, belirli ekonomik göstergeler baz alınarak kayıt dışılığın hacmi tahmin edilmeye çalışılır²¹⁹. Dolaylı ölçüm yöntemlerinde her yaklaşımın esas aldığı ve izlediği göstergeler birbirinden farklı olabilmektedir. Örneğin Gayrı Safi Milli Hasılanın değişik yönlü hesaplamaları, istihdam ve nüfus istatistikleri veya faiz, vadeli-vadesiz mevduat ve nakit gibi parasal değişkenler de esas alınabilmektedir.

1.7.3.2.1. GSMH Yaklaşımı

GSMH'nın hesaplanma yönteminde harcama, üretim ve gelir yöntemlerinden biri tercih edilmektedir. Bu yöntemlerden hangisi kullanılırsa kullanılsın bütün hesaplamalarda aynı sonucun elde edilmesi gerekmektedir. Buna karşılık bir ülkedeki kayıt dışı ekonomin varlığı ve boyutu bu yöntemlerden her birinin aynı neticeyi vermesine engel olmaktadır²²⁰. GSMH yaklaşımına göre harcama ve gelir yöntemleri ile yapılan hesaplamalar arasındaki fark ülkede bulunan kayıt dışı ekonominin miktarını vermektedir. Bu yöntem, ekonomide dışarıya döviz çıkışı varsa ve tasarruf araçları olan

²¹⁷ Us, Vuslat, Kayıtdışı Ekonomi Tahmini Yöntem Önerisi: Türkiye Örneği, Türkiye Ekonomi Kurumu, Ankara, 2004, s. 17.

²¹⁸ Sarılı, Mustafa Ali, Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler, Bankacılar Dergisi, Sayı,41,2002, ss.32-50.

²¹⁹ Yılmaz, G. A, 2006, s. 121.

²²⁰ Işık N, Acar, M, Kayıtdışı Ekonomi, Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar Ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme, Erciyes Üniv. İİBF Dergisi, 2003/21, s. 117-136.

döviz ve altına yatırım şeklinde yöneliyorsa tam olarak kayıt dışı ekonomiyi belirleyememektedir²²¹.

Genellikle harcamaların gelirden fazla olması şeklindeki uyumsuzluk ve ülkemizde, gelir ile ilgili istatistikleri temin etmekte yaşanan güçlükler nedeniyle, gelir yöntemi göz ardı edilerek, karşılaştırmalarda harcama yöntemi ile hesaplanan GSMH rakamı ile üretim yöntemiyle hesaplanan GSMH rakamı kullanılmaktadır²²².

1.7.3.2.2. İstihdam Yaklaşımı

Bu yaklaşımda kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, istihdam verileri ile bulunmaya çalışılır. Burada resmi istatistikler ve çeşitli anket sonuçları kullanılır. İstihdam yaklaşımının temel varsayımı işgücüne yeni katılımların sabit olmasıdır²²³. Bu yaklaşıma göre istihdam ile toplam nüfus arasındaki oran göstergedir. Bu orandaki değişiklikler kayıt dışılığın göstergesi olmaktadır. Yani, işgücünün ülke nüfusuna oranı seviyesini korurken, istihdamın toplam nüfus içerisindeki oranının düşmesi toplam istihdamda kayıt dışı ekonomideki istihdamın payının artması demektir²²⁴ ki bu da kayıt dışılığın büyüklüğüne ilişkin ipuçları verir.

1.7.3.2.3. Parasalcı Yaklaşım

Parasalcı yaklaşımda kayıt dışı ekonominin boyutlarını belirlemek amacıyla parasal veriler kullanılmaktadır. Bu yaklaşımı üç ayrı başlık halinde incelemek mümkündür.

Sabit Oran Yaklaşımı: Bu yaklaşım Para Talebi Yaklaşımı veya Emisyon Hacmi Yaklaşımı olarak da adlandırılmaktadır. Bu yaklaşımda ekonomi içerisinde dolaşımda bulunan nakit para ile toplam mevduat oranı sabit değer olarak alınmaktadır. Bu yaklaşımın temel varsayımı dolaşımdaki paranın kayıtlı ve kayıt dışı paranın toplamı olduğu ve paranın dolaşım hızının sabit olduğudur. Buna göre dolaşımdaki paranın toplam mevduata oranının artması, ekonomideki kayıt dışılığın artması anlamına gelmektedir²²⁵.

²²¹ Sarılı, 2002, s. 36.

²²² Işık, 2003, s. 123.

²²³ Erkuş, Hakan, Kadir Karagöz,, Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Kaybının Tahmini, Maliye Dergisi, 2009/156, ss.126-140.

²²⁴ Sarılı, 2002, s. 37.

²²⁵ Uş, 2004, s. 21.

İşlem Hacmi Yaklaşımı Miktar Teorisinden²²⁶ yararlanılarak ekonomideki kayıt dışılığın miktarını yine ekonomideki işlem hacmi ile milli gelir rakamlarının birbirlerine oranlanmaları ile tespit etmeyi hedefleyen bir yaklaşımdır ²²⁷. Bu yaklaşımda kayıt altında olan ve kayıt dışı ekonomideki paranın devir hızı aynı olmakla beraber hesaplamalar yapılırken çek, senet ve diğer ödeme araçlarıyla yapılan işlemler dikkate alınmaktadır.²²⁸.

Kayıtdışı ekonominin büyüklüğünü tahmin etmeye çalışan parasalcı yaklaşımlardan bir diğeri ise ekonometrik yaklaşımdır. Bu yaklaşımın da temel varsayımı ister kayıtlı ekonomi olsun ister kayıt dışı ekonomi olsun paranın dolaşım hızının aynı olduğu ve ekonomik işlemlerin nakit para ile yapıldığıdır.²²⁹. Bu yaklaşım vergi oranlarının yüksekliğinin kayıt dışı ekonominin en temel kaynağı olarak görmektedir. Ekonometrik yaklaşımda verginin uygulanıp uygulanmaması ile nakit para talebi arasındaki ilişki ve paranın dolaşım hızı birlikte dikkate alınmaktadır²³⁰.

1.7.3.2.4. MIMIC ve DYMIMIC Yaklaşımı

Ekonomi gibi sosyal bilimlerin alanındaki bilim dallarından olan sosyoloji ve psikoloji alanlarında sıklıkla kullanılan çoklu gösterge-çoklu neden (MIMIC) yaklaşımı ekonomideki kayıt dışılığı açıklamakta da kullanılmaktadır. İlk defa Frey-Weck-Hanneman tarafından bir grup OECD ülkesi Kayıt Dışı Ekonomilerinin tahmini için kullanıldıktan sonra birçok ülkenin Kayıt Dışı Ekonomisini tahmin için de kullanılmıştır²³¹. Modelde genel olarak kullanılan nedensel değişkenler arasında dolaylı ve dolaysız vergi yükü ve sosyal güvenlik katkılarının yükü, regülasyonların yoğunluğu, caydırıcılık, kamu hizmetleri, kamu idarelerinin verimliliği, vergi bilinç ve ahlakı,

²²⁶ Miktar Teorisi, piyasadaki paranın miktarının paranın değerini belirleyeceğini savunmaktadır. Bu teori piyasada bulunan mal ve hizmetlerinin sabit kalması durumunda para arzının yani para miktarının artması durumunda paranın değerini düşürecek ve piyasadaki fiyatlar genel seviyesi yükselecektir. Buna göre fiyatlardaki artış para miktarındaki artışa bağlıdır. Miktar Teorisine göre piyasadaki para miktarının toplamı (M) ile paranın dolaşım hızının (V) çarpımı ile piyasada oluşan fiyatlar (P) ile piyasadaki mal ve hizmet miktarının (T) çarpımına eşittir. $M.V=P.T$.

²²⁷ Işık, 2003, s. 125.

²²⁸ Erkuş, 2009, s. 131.

* Nominal büyüme, ekonomik büyümenin mal ve hizmet fiyatlarındaki artış sonucu büyümesi durumudur.

²²⁹ Us, 2004, s. 22.

²³⁰ Işık, 2003, s. 125.

²³¹ Savaşan, Fatih, Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi ve Vergi Kaybı Tahminleri 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üni. İİBF Maliye Bölümü, Antalya,2004, ss.51-73.

işsizlik oranı, kişi başına düşen gelir, iş özgürlüğü, bağımsız çalışma, kamu tüketim harcamaları sayılabilmektedir²³².

Bu model yaklaşımının en önemli özelliği, kayıt dışı ekonominin para, işgücü ve üretim piyasalarında bıraktığı izlerden sadece birinden değil, hepsinden ve eş zamanlı olarak faydalanmasıdır²³³. Kayıt dışı ekonominin hacminin tahmin edilmesinde yukarıda değinilen yöntemler çeşitli nedenlere dayandırılarak tahmin edilmektedir. Ekonometrik yaklaşım ve Vergi Denetimleri yaklaşımında kayıt dışılığın vergisel olduğu varsayımından hareket etmekteyken, İstihdam yaklaşımında ise ekonominin istihdam boyutu baz alınmakta, GSYH yaklaşımında ise ekonominin gelir, üretim ve harcama boyutları dikkate alınmaktadır.

MIMIC modelinin bir adım ileri olarak ise dinamik çoklu gösterge, çoklu neden (DYMIMIC) modeli geliştirilmiştir. DYMIMIC model tahmin edilirken kayıt dışı ekonominin herhangi bir yıldaki büyüklüğünün nedenleri arasına bir önceki yılın kayıt dışı ekonomisinin büyüklüğü de dahil edilmektedir²³⁴.

1.7.4. Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutu

Kayıt dışı ekonomi kavramına olan ilgi ülkemizde 1990’lı yıllardan itibaren başlamış, sonraki yıllardan itibaren devam eden bütçe açıklarını ve bu açıkların ekonomik sebeplerini açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Bütçe açıklarının finansman probleminin olması, bu açıkların sebeplerinin araştırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Önemli bir sorun olarak bütçe açıkları ekonomideki yerini korurken kayıt dışı ekonominin varlığı, hacmi ve neden olduğu vergi kaybı, konu hakkında çalışmalar yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Kısaca, kamu otoritelerinin denetimi dışında kalan her türlü ekonomik işlem²³⁵ olarak tanımlayabileceğimiz, gözlenemeyen, daha doğrusu resmi istatistiklere girmeyen ve vergi idarelerince izlenemeyen kayıt dışı ekonominin büyüklüğü konusunda çeşitli varsayımlar ve yöntemler mevcuttur. Kayıt dışı ekonomi farklı sektörlerde farklı katman

²³² Yalaman, Gamze Öz, Kayıt Dışı Ekonominin Belirleyicileri Ve Yayılım Etkileri (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 2015.

²³³ Savaşan, 2004, s. 58.

²³⁴ Yalaman, 2015, s. 13.

²³⁵ Erol, Ahmet, Mali ve Ekonomik Kayıt dışılık: Etkileri ve Çözüm Önerileri, Yolsuzluk Ekonomisi ve Yolsuzlukla Mücadele, TOBB Yayın No: 80, Ankara, 2008, s.s. 35-60.

ve boyutlarda meydana geldiği için kayıt dışını ölçmede kullanılan yöntemler de doğal olarak farklı sonuçlar doğuracaktır.

Türkiye’de GSMH içerisinde kayıt dışı ekonominin payının oldukça yüksek olduğu bilinen bir gerçektir. Beklenmedik fiyat hareketlilikleri, vergi oranlarının yüksek olması, enflasyonun uzun yıllar yüksek seyretmesi, üretimdeki düşük verimlilik ve bunun sonucu düşük ücretlendirme, yüksek orandaki işsizlik gibi etkenler mükellefin kayıt dışılığa yönelmesi konusundaki en önemli etkenlerdir²³⁶. Kayıt dışılık, gelişmekte olan ülkelerde; ekonomideki katma değeri düşük mal ve hizmet üretimi ve işsizlik gibi sebeplerden de kaynaklanırken, gelişmiş ülkelerde ise ağır vergi yükü ve işgücü haklarının düzenlenememiş olmasından kaynaklanmaktadır²³⁷. Buna göre kayıt dışı ekonominin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için kronik bir sorun olduğunu söylemek mümkündür. Bu ülkelerde vergi yükü ve kayıt dışılık birbirini besleyen unsurlar durumundadır.

Türkiye’de kayıt dışı ekonominin boyutuna ilişkin olarak çeşitli araştırmacılar tarafından farklı metotlar kullanılarak hesaplanan tahmin oranlarının bulunduğu aşağıdaki Tablo-11’den hareketle; tahminler arasında farklılıklar olsa da Türkiye’de kayıt dışı ekonominin varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Tablo-12 de belirtildiği üzere daha güncel çalışmalar en iyimser tahminle kayıt dışı ekonominin Gayrı Safi Yurt İçi Hasılanın üçte birleri civarına tekabül ettiğini göstermektedir.

Yeni ödeme araçlarının yaygınlaşarak nakit kullanımının düşmesi, bankacılık sektöründeki gelişmelerden enflasyonla mücadeledeki kısmi başarı, vergi idaresinin etkinliğinin artmasının yanı sıra kamu mali yönetim ve denetimi ve mali teşkilatın yeniden yapılandırılması gibi hukuksal ve idari reformlar gibi pek çok etken²³⁸ kayıt dışılığın azaltılmasında etkili faktörler olarak öne çıkacaktır.

Yukarıda kayıt dışı ekonomiyi doğrudan ve dolaylı olarak ölçme yöntemleri olarak sayılanların haricinde de daha başka pek çok tahmin yöntemi bulunmakta olup, aşağıdaki tablo 1.11’de çeşitli yazarlar ve akademisyenler tarafından kullanılan tahmin

²³⁶ Avşar, Nursel Aydıner, Arzu A. Bozdereli, Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Sisteminin Rolü, Dosya, Ankara Sanayi Odası, Ankara, 2012, ss. 54-65.

²³⁷ Yazıcı, Ayla, Kayıt Dışı Ekonomi Ve Geçiş Ülkeleri, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2009/16, s.s. 107-130.

²³⁸ Savaşan, 2011, s. 11.

yöntemlerinden yola çıkılarak Türkiye’de çeşitli dönemlerdeki kayıt dışılığın büyüklüğü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1.11: Türkiye İçin Çeşitli Kayıtdışı Ekonomi Tahminleri

Yazarlar	Periyot	Tahmin Yöntemi	Min Max (%)
Zehra Kasnakoğlu	1968-1990	Nakit Oranı	-4,2 – 34,9
	1963-1993	Para Talebi	0 – 22,6
Adil Temel, Ayşegül Şimşek Kuddusi Yazıcı	1984-1991	Vergi İnceleme	8,2 – 91,6
	1970-1992	Nakit Oranı	0 – 26,3
Münür Yayla	1968-1993	Nakit Oranı	-4,30 – 99,6
Vuslat Us	1985-2002	Vergi İnceleme	26 – 184
	1978-2000	Fiziksel Girdi	-1 -33
	1987-2003	Nakit Oranı	0 – 90
	1987-2003	Para Talebi	3 -12
Türkmen Derdiyok	1984-1991	Vergi Denetimi	6 -18
	1960-1991	Ekonometrik Yaklaşım	26 – 47
F. Schneider, F. Savaşan	1999-2005	(DY) MIMIC	32,1 – 35,1
Hesap Uzmanları Kurulu	1998-2004	Girdi-Çıktı Yöntemiyle KDV Kaçağı	26,1 – 37,3
Fethi Ögünç ve Gökhan Yılmaz	1987-1999	GSYİH Yaklaşımı	-11, -8
	1976-1998	İstihdam Yaklaşımı	32, 36
	1960-1979	Basit Parasal Oran Yaklaşımı	0 - 23
	1980-1998		0 - 46
	1971-1999	Ekonometrik Yaklaşım	10 – 22
A. Fazıl Özsoylu	1986-1990	GSMH Yaklaşımı	5 - 7
	1980-1990	Nakit Oranı	2 - 20
	1980-1990	İşlem Hacmi Yaklaşımı	6 - 24

Kaynak: Kaynakçada belirtilen çeşitli yazarlardan derlenmiştir.

Aşağıda tablo 1.12’de, Andreas Buehn ve Friedrich Schneider tarafından 1999 ile 2010 yılları arasında MIMIC metoduyla OECD ülkelerindeki kayıt dışı ekonominin boyutuna ilişkin çalışmadan elde edilen veriler gösterilmiştir. Buna göre sadece Türkiye ve OECD ortalamasının belirtildiği tablodan hareketle, Türkiye kayıt dışı ekonomi büyüklüğünde OECD ortalamasının yaklaşık 10 puan üzerinde görünmektedir. Buna mukabil 1999 yılından itibaren OECD ülkelerinin kayıt dışı ekonomi büyüklüklerindeki düşüşün farklı oranlarda olsa da Türkiye’de de yaşandığı söylenebilir. Nitekim OECD kayıt dışı ekonomi büyüklüğü 12 yıllık periyotta 2 puan düşmüşken Türkiye kayıt dışı ekonomi büyüklüğü de 2,1 puan düşerek OECD ortalaması ile benzer bir seyir izlemiştir.

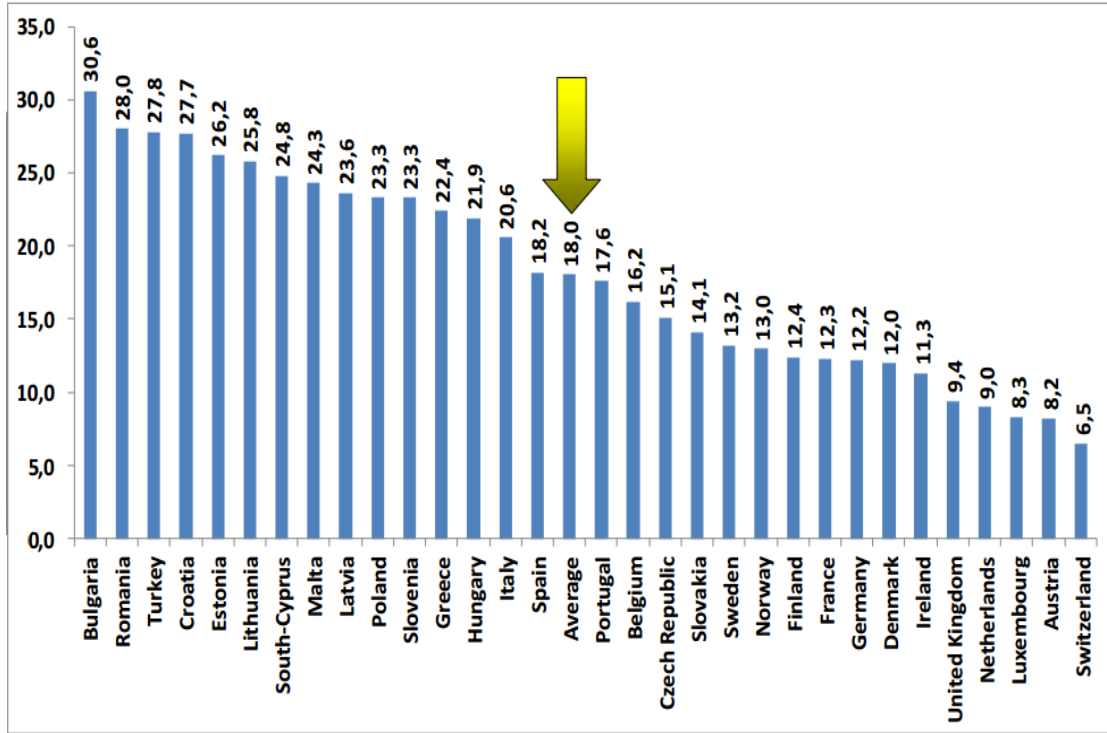
Tablo 1.12: Yıllar İtibariyle Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutu

Ülke	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Ortalama
Türkiye	32,7	32,1	32,8	32,4	31,8	31,0	30,0	29,5	28,0	28,6	29,4	29,0	30,6
OECD Ortalaması	20,3	20,7	20,6	20,5	20,4	20,1	19,9	19,6	19,3	19,2	18,3	18,3	20,3

Kaynak: Andreas Buehn, Friedrich Schneider, Shadow Economies in Highly Developed OECD Countries: What Are the Driving Forces? IZA Institute of Labor Economic Discussion Paper, No: 6891, 2012

Aşağıdaki grafikte de yine Friedrich Schneider tarafından 2015 yılı için DYMIMIC (Dinamik çoklu gösterge-çoklu neden) metodu kullanılarak aralarında Türkiye’nin de bulunduğu Avrupa ülkelerinin kayıt dışı ekonomi büyüklükleri tahmin edilmiştir. 31 Avrupa ülkesinin bulunduğu ve ortalamanın % 18 olduğu listede, Bulgaristanın % 30,6 kayıt dışı ekonomi büyüklüğü olduğu tahmin edilirken, Türkiye % 27,8 gibi büyük bir oranla 3. sırada yer almaktadır. Ülke gelişmişliği arttıkça kayıt dışı ekonomi oranlarının da düştüğü açıkça görülmektedir. Nitekim İsveç, Norveç, Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, Hollanda, İsviçre gibi ülkelerde kayıt dışı ekonominin GSMH’ya oranının avarajın çok altında olduğu görülmektedir.

Grafik 1.1: Avrupa Ülkeleri Kayıt Dışı Ekonomi Büyüklüğü Karşılaştırması

Kaynak: Friedrich Schneider, <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>

Aşağıdaki Tablo 13'te ise Friedrich Schneider ve Andreas Buehn tarafından 1999 ile 2010 yılları arasında 38 OECD ülkesinde kayıt dışı ekonomiye neden olan değişkenlerin toplam kayıt dışı ekonomi içerisindeki oranına yer verilmiştir. Buna göre OECD ülkeleri arasında kayıt dışılığı en fazla arttıran etken %29,4 ile dolaylı vergiler olarak görülmektedir. Türkiye'de de bu oran OECD ülkelerine benzer bir şekilde %31,4 olarak hesaplanmıştır. OECD ülkelerinde kayıt dışılığı arttıran diğer etkenler ise sırasıyla, 22,2 ile serbest meslek sahiplerinin yarattığı kayıt dışılık, %16,9 ile işsizlik, %13,1 ile kişisel gelir vergisi, %9,5 ile vergi ahlakı ve diğer nedenlerdir. Türkiye'de ise kayıt dışılığı en fazla arttıran etken % 41,4 ile serbest meslek sahiplerinin yarattığı kayıt dışılık oluşturmaktadır. Sonrasında ise sırasıyla, %31,4 ile dolaylı vergiler, %16,4 ile işsizlik, % 4,9 ile kişisel gelir vergisi, % 4,6 ile iş özgürlüğü ve diğer nedenler gelmektedir.

Tablo 1.13: 1999-2010 Arası 38 OECD Ülkesinde Kayıt Dışı Ekonomideki Nedensel Değişkenlerin Ortalama Göreceli Etkisi (% Olarak)

Ülke	Kayıt Dışı Ekonomi Ortalama	Kişisel Gelir Vergisi	Dolaylı Vergiler	Vergi Ahlakı	İşsizlik Oranı	Serbest Meslek	GSMH Büyümesi	İş Özgürlüğü
Avustralya	13,8	21,3	25,4	7,4	15,8	19,3	0,9	9,9
Avusturya	9,8	18,5	27,4	11,6	12,1	20,5	0,8	9,1
Belçika	21,5	19,2	20,2	19,1	16,5	17,3	0,4	7,2
Bulgaristan	34,6	5,1	37,7	5,7	25,9	17,5	1,9	6,2
Kanada	15,6	22,1	17,5	7,7	19,2	22,4	0,7	10,4
Şili	19,4	1,8	35,3	5,5	17,3	32,7	0,8	6,7
Kıbrıs R.K.	27,2	4,3	35,9	9,1	11,2	29,9	0,8	8,7
Çekya	17,6	7,8	30,7	9,4	19,0	23,5	1,2	8,3
Danimarka	17,3	34,6	33,5	4,0	9,5	9,9	0,3	8,2
Estonya	21,7	10,0	36,0	11,7	21,8	10,4	1,8	8,3
Finlandiya	17,4	19,7	29,1	8,7	18,6	15,2	0,8	7,9
Fransa	14,8	12,8	24,3	15,5	23,2	15,1	0,4	8,6
Almanya	15,7	16,6	24,2	8,3	24,3	16,9	0,6	9,1
Yunanistan	27,0	5,8	21,8	10,4	18,0	37,6	0,7	5,7
Macaristan	24,1	12,3	34,9	6,4	18,6	18,5	1,2	8,0
İzlanda	15,2	19,9	39,7	6,5	7,1	17,9	0,6	8,2
İrlanda	16,1	12,5	36,4	7,9	12,5	21,3	1,0	8,5
İtalya	26,9	15,6	18,9	9,0	18,6	31,0	0,1	6,8
G. Kore	26,3	5,7	27,3	3,4	9,8	44,3	1,4	8,0
Letonya	22,2	8,2	32,3	13,3	23,3	14,6	1,8	6,6
Litvanya	25,4	9,0	288	17,5	19,9	17,1	1,5	6,1
Lüksemburg	9,6	13,2	33,4	20,0	10,4	11,9	1,2	9,8
Malta	27,3	5,9	39,7	3,2	20,0	21,2	0,8	9,3
Meksika	30,0	2,3	42,1	10,2	5,9	33,8	0,4	5,3
Hollanda	13,2	13,6	32,5	13,0	10,4	19,7	0,8	10,0
Y. Zelanda	12,2	21,8	25,4	8,4	11,9	22,9	0,6	9,1
Norveç	18,6	21,2	31,5	12,5	10,8	13,0	0,5	10,5
Polonya	26,4	6,1	27,8	7,8	26,1	25,7	1,3	5,3
Portekiz	22,7	8,1	29,9	8,7	14,6	31,1	0,4	7,2
Romanya	32,2	4,2	24,5	14,2	13,1	37,7	1,1	5,2
Slovakya	17,5	4,8	31,7	6,4	34,9	13,7	1,5	7,1
Slovenya	25,2	9,6	33,9	9,6	15,4	21,7	1,2	8,6
İspanya	22,8	10,6	17,9	10,4	29,2	23,8	0,6	7,5
İsveç	18,6	23,5	30,6	8,7	15,2	13,2	0,8	8,0
İsviçre	8,3	17,7	30,7	9,0	9,6	23,8	0,5	8,7
Türkiye	30,6	4,9	31,4	0,7	16,4	41,4	0,6	4,6
İngiltere	12,5	18,2	30,8	8,1	14,3	18,0	0,6	9,9
ABD	8,7	27,5	5,1	13,2	22,0	16,0	0,9	15,4
Ortalama	20,3	13,1	29,4	9,5	16,9	22,2	0,9	8,1

Kaynak: Friedrich Schneider, Andreas Buehn, Shadow Economies in Highly Developed OECD Countries: What Are the Driving Forces? IZA Institute of Labor Economic Discussion Paper, No: 6891. 2012

2. BÖLÜM

ORGANİZE SUÇ ÖRGÜTLERİ, KARA PARA VE AKLAMA YOLLARI

2.1. Organize Suç, Suç Örgütleri ve Kara Para

Gerek parasal kaynak, gerekse insan kaynağı olarak devasa boyutlara ulaşmış durumdaki organize suç örgütleri gelir getiren her türlü suçu işleyebilmektedirler. Kimi örgütler belirli suç alanlarında yoğunlaşırken kimisi ise birden çok alanda faaliyet göstermektedirler. Organize suç örgütleri; uyuşturucu ticareti, yasal olmayan silah ticareti, göçmen kaçakçılığı, organ ticareti, çek-senet tahsilâtı, hırsızlık, çalıntı mal ticareti, sahtecilik ve dolandırıcılık, rüşvet ve diğer yolsuzluk suçları, hileli iflas, fikri ve sınai mülkiyet haklarının ihlali (özellikle korsan yayın), kalpazanlık, haraç, şantaj, fidye için adam kaçırma, tefecilik, bilişim suçları, ihaleye fesat karıştırma, kredi kartı veya internet dolandırıcılığı, kimlik hırsızlığı, kara para aklama²³⁹ suçlarından birini veya birkaçını işlemek suretiyle suç geliri elde etmektedirler.

Ülkemizde ise organize suç örgütleri yukarıda sayılan suç türlerinin yanında, ihalelerin sonuçlarına etki ederek komisyon alma veya üçüncü kişiler aracılığıyla ticarete atılarak dengeleri bozma, iş adamları, gazino, bar, pavyon vb. yerlerden koruma adı altında para alma, otoparklardan haksız kazanç elde etme, korku, baskı ve hile yolu ile emlak ve arazi satışlarından gelir elde etme, maden ve kömür ocaklarını baskı ve korku yolu ile ele geçirme, sanayi tesislerini, fabrikaları ve firmaları ele geçirmeye çalışma, Futbol sektöründe futbolcu transferlerini yönlendirme, bahis oynatma, maç sonuçlarına ve kulüp yönetimine etki etmek suretiyle imkânlarından faydalanma, Müzik ve medya sektörüne nüfuz ederek menfaat temin etme, gıda piyasasında tekel yaratmak suretiyle fiyatların düşmesine veya artmasına sebebiyet verme²⁴⁰ şeklinde verilebilecek yöntemlerle ülke ekonomisine olumsuz etki etmektedir. Suçlular için sayılan tüm bu suçlardan elde edilen paranın kökeninin gizlenerek bir taraftan suçtan uzaklaşılması, diğer taraftan suç gelirine devlet tarafından el konulmasının önüne geçilerek yasal bir görüntü altında kolay bir şekilde kullanılabilir olması zorunlu bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla

²³⁹ Aykın, Hasan, Organize Suç Örgütleri Ve Karapara Aklama, Aklama ve Terörün Finansmanı, Vergi Dosyası,2017, https://vergidosyasi.com/2017/01/10/organize-suc-orgutleri-ve-karapara-aklama/#_ftn14, Erişim Tarihi: 05.01.2019.

²⁴⁰ Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2006 Raporu, KOM Daire Başkanlığı, Ankara, 2006, s. 61.

aklama, suçlular için zorunlu olan bu ihtiyacın ortaya çıkardığı bir araçtır ve organize suç örgütlerinin yaşam kaynağıdır²⁴¹.

2.1.1. Genel Olarak Organize Suç ve Suç Örgütleri

Günümüz dünyasında yasadışı faaliyetlerin merkezinde artık bireyler değil, düzenli gruplar ve ulusal veya uluslararası suç örgütleri yer almaktadır. Bu örgütler, şiddet kullanarak çeşitli toplumsal gruplara kendi istediklerini yaptırmakta, elinde bulundurdıkları olağanüstü ve yasa dışı ekonomik kaynakları kullanarak siyaset veya bürokrasi kanalıyla devlet kurumlarını yönlendirebilmekte, medya üzerinden ise toplumsal algıya etki etmekte hatta manipüle etmektedirler. Örneğin bazı suç örgütü liderlerinin medyada “yardımsever işadami, gariban babası vb.” şekillerde lanse edilmeleri bu manipülasyonun en bariz örnekleridir.

Literatürde Organize Suç Örgütü, Çıkar Amaçlı Suç Örgütü veya Mafya²⁴² olarak da adlandırılan suç örgütlerinin, 30.07.1999 tarih ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu’nda tanımı geniş olarak yapılmıştır. Bu tanımlamanın ana unsuru suç örgütlerinin kendi etki alanını arttırmak amacıyla başkaları üzerinde baskı kurarak imtiyaz sağlama faaliyeti bulunmaktadır. Bu suç örgütlerinin etkisi altına aldıkları kurum ve kuruluşlar kendi çıkarlarına uyacak şekilde çok çeşitli olabilmektedir. Yani etki altına alınan devlet kurumu da olabilir özel sektör kuruluşu da olabilir. Üzerinde baskı kurulan kurum veya kuruluşun yapmış oldukları faaliyetler bu suç örgütlerinin istekleri doğrultusunda yönetilmektedir. Çıkar amaçlı suç örgütlerine dâhil olanlar arasında gizli ya da açık bir şekilde işbirliği bulunmaktadır.

²⁴¹ Aykın, 2017.

²⁴² **Mafya** (İtalyanca: **Mafia**), en kısa anlatımla yasa dışı işlerle uğraşan topluluktur. Bu topluluk kendisine çıkarlar sağlamak amacıyla gizli bir yapılanmaya giderek kendisine hiyerarşik bir düzen kurmuştur. Bu yasa dışı örgütsel gurubun temel faaliyetleri arasında uyuşturucu ticareti, kumar, adam öldürme, bir kişiyi yada malı alıkoyarak fidye isteme, gasp etme gibi illegal faaliyetlerdir. Sicilya bölgesinde de teşkilat olan mafya kelimesinin anlamı Fransızcada da aynı anlamda kullanılmaktadır. Mafya tipi örgütsel yapıların otaya çıkışı ortaçağ dönemine kadar gitmektedir. Bu çağlarda küçük silahlı guruplar halinde yasa dışı faaliyetler gösteren mafya örgütleri, Müslüman ve İspanyol iradelerine karşı çıkarak bu yönetimleri ortadan kaldıracak faaliyetler ortaya koymuşlardır. Sicilya’da mafya örgütleri toprak sahiplerinin topraklarını koruma karşılığında bu toprak sahiplerinden bu günkü deyimle haraç almışlardır. Ülke yönetiminin uygulamalarından bıkan halk da mafyaya yönelmiş, mafyanın kendilerinin çıkarlarını koruyacağını düşünmüşlerdir. 1900’lere gelindiğinde de Sicilya’da mafya, toprakları çiftçinin elinden almaya başlamış ve hemen hemen bütün bölgenin denetimini ellerine geçirmişlerdir.

Benzer şekilde 30.01.2003 tarihli 4800 Sayılı Kanun²⁴³ Madde 2’de örgütlü suç gurubu tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre; örgütlü suç gurubu, üç veya daha fazla kişiden oluşan, yasalarla belirlenmiş bir veya birden fazla suçu işleyecek şekilde birlikte hareket eden maddi veya maddi olmayan çıkarlar elde etmek amacıyla bir araya gelmiş gruptur. Bir başka tanımda ise; Organize suç örgütleri, doğrudan veya dolaylı olarak kendileri veya başkalarının yararına haksız kazanç ve maddi/manevi güç elde etmek amacıyla hareket eden, barış ve sükûnu, demokrasiyi, hukuk devleti ilkesi gereklerini ciddi bir biçimde tehdit eden ve mutlaka mücadele edilmesi gereken suç organizasyonları²⁴⁴ şeklinde açıklanmıştır.

2.1.2. Dünyada Organize Suç

Çok eski tarihlerden beri var olan ve 1970’li yıllardan itibaren çoğalan suç örgütlerinin asıl tırmanışında 20. Yüzyılın sonunda gerçekleşen iki önemli özgürlük hareketinin etkisi büyük olmuştur. Bunlardan biri Sovyetler Birliğinin dağılması, diğeri de telekomünikasyon alanında meydana gelen muazzam gelişmelerdir. Bu iki özgürlük yüz milyonlarca insanın önünde yepyeni ufuklar açtığı gibi aynı zamanda organize suç örgütlerinin de sayılarının artmasına sebep olmuştur. Bu örgütler gelişmiş, akıllı ve güçlü sistemler sayesinde suç alanlarını genişletme imkanına kavuşmuş ve dünyanın her yerine ulaşmanın sağladığı kolaylıkla temiz ülke bırakmamışlardır²⁴⁵.

Dünyada organize suç, başlangıçta İtalya’nın Sicilya Adası’nda yuvalanmış ve daha sonra tüm ülkeye yayılarak ekonomik ve siyasi hedeflere yönelmiş karmaşık ve gizli bir suç organizasyonudur. Mafya olarak da adlandırılan bu yapı içerisinde örgütlü suçlara dahil bulunan ve başlangıçta 24 aileden ibaret olan İtalyanlar, 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında ABD’ye göçmeleri üzerine organize suç örgütleri bu ülkede de kendilerine yer bulmuş ve kısa bir sürede gelişmiştir. ABD’de organize suçluluk denilince akla hemen La Cosa Nostra verilen bu 24 aile gelmektedir²⁴⁶. La Cosa Nostra hem sendika kasasına hâkim olmak hem de işvereni baskı altına almak amacıyla işçi sendikalarını kontrol altına almış, kurdukları firmaları illegal yollarla tekelleştirmiş,

²⁴³ 4800 Sayılı Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun.

²⁴⁴ EGM, Kaçakçılık Ve Organize Suçlarla Mücadele Raporu, Ankara, 2015, s. 51.

²⁴⁵ Güner, 2003. s. 47.

²⁴⁶ Aşık, Metin, Organize Suç ve Ankara E.M. Organize Suçlar Silah Kaçakçılık Şube Müdürlüğü, Polis Dergisi, Ankara, 2000, Sayı 23, s.s. 147-152.

şans oyunlarını denetimi altına almış, işyerlerini haraca bağlanmış, tefecilik, suç eşyası ve uyuşturucu ticareti ile ilgilenmiştir²⁴⁷.

La Cosa Nostra'nın yanı sıra İtalyan menşeli Napoli Camorra, Calabrian Ndrangheta, Sacra Corona Unita gibi örgütler de uyuşturucu ticaretinden haraç toplamaya, cinayetten fidyeye kadar pek çok suç türünde faaliyet göstermektedir. Anılan örgütlerin Türk Mafyası ve Terör Örgütü PKK ile de ilişkileri olduğu ortaya çıkmıştır²⁴⁸. Günümüzde İtalyan Suç Örgütlerinin zayıflaması ve Berlin duvarının yıkılmasıyla birlikte organize suç konusunda gücünü ve etkisini en fazla artıran oluşum Rus Suç Örgütleridir. Uluslararası faaliyete ve bağlantıya sahip eski KGB ajanları, üst düzey bürokratlar ve askerden oluşan yetenekli ve kalifiye kişileri bünyesinde barındıran Rus suç örgütleri 44 ülkede faaliyet göstermekte olup, bu yapının 114 bin aktif elemanı ve 3 milyona yakın yandaşıyla yıllık 200 milyar dolar ciroya ulaştığı tahmin edilmektedir²⁴⁹.

Yukarıda anılan İtalyan ve Rus kökenli suç örgütlerinin yanı sıra, başta Çinli Triadlar olarak adlandırılan Çin Mafyası, Japon Yakuzası, Doğu Bloku Suç Örgütleri, Arnavutluk Mafyası, Kolombiyalı Karteller ve Çeçen Mafyası gibi pek çok örgüt her yıl yüz binleri aşan mensubuyla yüz milyarlarca dolar suç gelirine hükmetmektedirler.

2.1.3. Türkiye’de Organize Suç ve Suç Örgütleri

Ülkemizde özellikle enflasyon, hayat pahalılığı ve işsizlik gibi kronikleşmiş sorunların meydana getirdiği göç hareketleri, insanların organize suç örgütleri içerisinde yer almasında önemli faktörler olarak durmaktadır. Bu tür faaliyetlerin toplumun bazı kesimlerinde kabul görmesiyle günümüzde organize suç örgütleri temelinde, siyasi ve etnik kimlik etrafında birleşme, bir grup oluşturma, eleman kazanma ve bunları kullanma amacına yönelik maddi bir olgu haline gelmiştir²⁵⁰. Türkiye’de organize suçluluğun tarihine bakıldığında, bu yapının kendisini Osmanlı’nın son döneminde gösterdiği görülmektedir. Cumhuriyet döneminin sokak kabadayıları ise özellikle 1960’lı yıllarda örgütlenmeye başlamış, 1970’li yıllardan itibaren terör örgütlerinin

²⁴⁷ Sözüer, Adem, Organize Suçluluk Kavramı Ve Batı Ülkelerinde Bu Suçlulukla Mücadele İle İlgili Gelişmeler, Hukuk Araştırmaları Dergisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1995/9 (Sayı: 1-3), s.s. 255-272.

²⁴⁸ Güner, 2003, s. 56.

²⁴⁹ A.g.e., s. 58.

²⁵⁰ Aşık, 2000, s. 147.

sayısının artması ve kapalı ekonomik yapının meydana getirdiği karaborsacılığın artması ile bu gruplar faaliyetlerini daha da arttırma fırsatı bulmuştur²⁵¹.

Haksız kazanç temelinde özellikle ülke içerisindeki sosyal, toplumsal ve ekonomik gelişmeleri yakından takip eden organize suç örgütleri, faaliyet alanlarını günün değişen koşullarına uygun olarak belirlemektedir. Geçmişten günümüze bakıldığında suç örgütleri kendilerine uğraşacak yasa dışı bir çok faaliyet alanı buldukları görülmektedir. Bu faaliyetler arasında haraç toplama, çek senet tahsilatı, kumar, uyuşturucu, arsa ve arazi spekülasyonculuğu gibi birçok yasa dışı faaliyet bulunmaktadır²⁵². Gelişmiş sanayisi ve ekonomik zenginliği, turizm ve ticari hayatın canlı olduğu İstanbul başta olmak üzere özellikle büyükşehirlerimiz, organize suç örgütlerinin revaç bulduğu ve rahat hareket ettikleri yerler olarak başta gelmektedirler.

Ülkemizde daha çok mafya olarak bilinen organize suç örgütleri, dünyadaki benzer yapılardan oldukça farklılık göstermektedir. Türk mafyası olarak adlandırılan grupların temelini şehirlerde külhanbeyi, kabadayı olarak bilinen kişiler, kırsal kesimde ise eşkıya olarak bilinen kişiler atmışlardır. Diğer ülkelerdeki mafya yapılanmalarının tersine Türkiye’de kırsal alanda görülen eşkıyalar, devlet baskısı altında kalan fakir halkla devlet arasında bir bariyer görevi görmüş, hatta kimi zaman halkın yanındaymış gibi görünerek saygı ve itibar da kazanmışlardır²⁵³. Buna karşılık kentlerde ise kabadayılar suç ortamlarında sözü dinlenen kişiler olarak ortaya çıkmışlardır. Şehir kabadayılarının etkinlikleri ise kentleşme süreci ile sona ermiş, yerini kısmen daha organize ve daha geniş alanda faaliyet gösteren mafya babalarına bırakmışlardır²⁵⁴. 1950’li yıllardan sonra “baba” olarak adlandırılan bu şahıslar, taşrada zenginleşerek merkeze gelen zenginlerin isteklerini yerine getirmek amacıyla, gazino, pavyon ve kahvehane gibi eğlence merkezli sektörlerde faaliyette bulunmuşlardır. Çoğunlukla da haraç toplama, kumar, kadın ve uyuşturucu ticareti gibi illegal yollara yönelmişlerdir²⁵⁵. 1960’lı yıllara kadar devam eden bu süreçte bu suç gurupları gazino işletmeciliği, çay bahçeleri gibi alanları kendilerine çalışma alanı olarak benimsemişlerdir.

²⁵¹ Fırat, Muhammet, Değişim Sürecinde Türkiye’de Organize Suçluluk Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2015/4 (sayı:4) s.s. 946-964.

²⁵² Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Faaliyet Raporu, 2010, Ankara, s. 109.

²⁵³ Özsoylu, 1999, s. 10.

²⁵⁴ A.g.e., s. 11.

²⁵⁵ Gökpınar, Mahmut, Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Organize Suç, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı, 60, 2005, ss. 214-234.

1960'ların sonlarına doğru ve 1970'li yıllarda siyasi arenada meydana gelen hararetlilik yasa dışı çalışanlara da çeşitli kapılar açmıştır. Türkiye'de 68 kuşağı olarak adlandırılan gençlik örgütlerinin eylemlere başladığı dönemdeki siyasi hareketlilik, değişik görüşlerdeki gurupların karşı gurupla mücadele etmek amacıyla silahlanmaya yönelmesi sebebiyle yasa dışı çalışanların silah kaçakçılığına girmelerinin yolunu açmıştır. Bu dönemde sivrilene organize örgütler ve dönemin ünlü babaları talep edilen silahları temin eder olmuştur²⁵⁶. 1980'li yıllara gelindiğinde ise ülkede yaşanan ekonomik çalkantılardan ötürü legal yollardan ticaret yapmakta olan birçok iş adamı tahsilatlarını yapamaz olmuşlar ve bu tahsilatları yapabilmek için suç örgütlerinden, piyasadaki alacaklarını tahsil edebilmek için, yardım almak durumunda kalmışlardır. Bu oluşumların suç örgütü olarak kabul edilmesi de 1997 yılından sonra olmuştur. Bu tarihten sonra çek senet tahsilatı yapanlar, ihalelere fesat karıştıranlar kara para aklama çalışmaları yapanlar organize olmuş suç örgütü sayılmışlardır²⁵⁷.

1980'lerde Türkiye'de özellikle ekonomik koşulların da etkisiyle sigara, teknolojik ürünler ve döviz gibi alanlarda kaçakçılık faaliyetleri artmıştır. Bu dönemde illegal faaliyetleri önleme çabaları çok fazla sonuç vermemiş, silah ve uyuşturucu kaçakçılığına hayali ihracat ve altın kaçakçılığı da eklenmiştir²⁵⁸.

2.1.4. Organize Suç Örgütleri ve Kara Para İlişkisi

Dünya ekonomisinde yaşanan ve küreselleşme olarak ifade edilen süreç suç örgütlerinin hareket alanlarının da genişlemesi sonucunu doğurmuştur. Küreselleşme ile ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalkmaya başlaması ile birlikte suç örgütleri de daha geniş alanlara yayılmaya başlamışlardır²⁵⁹. Bu durumda ülkelerin organize suç ve suç örgütleriyle tek başlarına mücadele etmeleri imkânsız hale gelmiş ve uluslararası işbirlikleri zorunluluk olmuştur. Avrupa Organize Suçlulukla Mücadele Çalışma Grubunun 28-31 Mart 1996 tarihlerinde Almanya'nın Leipzig şehrinde yaptığı toplantıda organize suç örgütü kriterleri belirlenmiştir. Buna göre;

²⁵⁶ A.g.e., s. 225.

²⁵⁷ Aşık, 2000., s. 148.

²⁵⁸ Gökpınar, 2005, s. 225.

²⁵⁹ Yılmaz, 2006, s. 50.

- Haksız gelir elde etmek üzere bir araya gelmiş ve aralarında işbölümü yapılmış olan elemanlar bakımından hiyerarşik bir düzen bulunması gerekir²⁶⁰. Organize suçlulukta asıl olan kazanç, ekonomik kazanç olmasına karşın bunun yanında siyasi bir takım kazanımlarında da hedeflenmesi mümkündür. Fakat mafya için esas amaç ekonomik kazanç olmakla beraber, terör örgütleri için amaç ilk olarak siyasi kazanım ve kozlar elde etmektir ve siyasi kazancın yolu da ekonomik kazanç elde etmekten geçmektedir²⁶¹.

- Kural olarak suç işlenmesi sonucu elde edilen bir kazanç ve suç işleme konusunda bir sürekliliğin olması gereklidir²⁶². Organize suçluluk; uyuşturucu ve silah kaçakçılığından arsa spekülasyonuna, gecekondu ticaretinden, kültür varlıklarının yağmalanmasına, kan-organ ve insan ticaretinden, haraç toplamaya kadar kısa sürede büyük kazanç teminine müsait her alanda ortaya çıkabilir²⁶³.

Yine mevcut organize yapı içerisinde uygulanan bir yaptırım sisteminin olması, amaca ulaşmada şiddet, şantaj ve tehdit gibi yöntemlerin kullanılması gereklidir. Bu sayede kamu ve özel sektöre kolaylıkla nüfuz edilebilmektedir²⁶⁴. Son aşamada suç işlenerek elde edilen gelir aklanmak suretiyle piyasaya sokulur²⁶⁵. Bu amaca yönelik olarak paravan şirketler kurulur. Organize suç ilişkisi içerisinde olanlar, kendilerini işadami veya saygın insanlar olarak takdim ederler ve paravan şirketler aracılığıyla kara para aklarlar²⁶⁶.

Yukarıda tanımı ve kriterleri belirtilen suç örgütleri büyük miktarlarda suçtan kaynaklı kazanç elde etmektedirler. Bu kazançların izlerinin takip edilememesi ve müsadere edilememesi açısından aklanması büyük önem arz etmektedir. Özellikle suç örgütlerinin uyuşturucu kaçakçılığından ötürü ellerinde aşırı miktarda nakit para birikmektedir.

Uyuşturucu piyasasında sokaktaki ticaretin yüzde doksanının 5, 10, 20 dolarlık kupürler halinde yapıldığı düşünüldüğünde satıcıların ellerinde ufak kupürler halinde

²⁶⁰ EGM Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu, 1999, Ankara, s. 74.

²⁶¹ Yılmaz, 2006, s. 50.

²⁶² EGM, 1999, s. 74.

²⁶³ Yılmaz, 2006, s. 51.

²⁶⁴ EGM, 1999, s. 74.

²⁶⁵ A.g.e., s. 74.

²⁶⁶ Yılmaz, 2006, s. 51.

milyonlarca dolar birikmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığı sonucu üretilen para uyuşturucunun kendisinden çok daha hacimlidir. 1996 yılına ait rakamlarla ifade edecek olursak, kokain için, 100 dolarlık bir banknotun ağırlığı bu parayla alınabilecek kokainin üç katıdır²⁶⁷. Dolayısıyla üretiminden nihai kullanıcısına ulaşana dek büyük bir organizasyon gerektiren uyuşturucu ticaretinden elde edilen muazzam gelirin de aklanması ve devlet tarafından müsadere edilmesine engel olunması için bir o kadar büyük bir suç organizasyonu kurulması ve işletilmesi gerekmektedir.

2003 yılı rakamlarıyla 322 milyar dolar²⁶⁸ civarında olduğu tahmin edilen dünya uyuşturucu piyasasında, organize suç örgütlerinin politika, emniyet, yargı, medya ve ekonomi çevrelerinden destek görmeden var olması mümkün değildir. Bu suç türünü ifa edenler kamu makamları ile toplumda önemli konuma sahip çevrelerde bulunan kişilere nüfuz ederek, onların güç ve itibarından yararlanır²⁶⁹. Böylelikle suç örgütleri hem etkili bir adli takibattan kurtulmuş olur, hem de organize suç örgütleriyle mücadele edecek birimlerin hareket alanları kısıtlanarak pasifize edilmeleri sağlanmış olur.

2.1.5. Terörün Finansmanı ve Kara Para Aklama

Hukuk dışı bir şekilde, ulusal, dinsel, toplumsal, ırksal, fitne ve fesat çıkarıcı veya daha başka saiklerle halk sınıfları arasında gerilim, kargaşa ve savaşı tahrik etmek amacıyla planlı ve bazen kontrollü bir şekilde şiddet kullanılması²⁷⁰, gerçek veya hayali hedeflere ulaşmak üzere geniş bir korku iklimi oluşturmak amacıyla organize bir grubun şiddet kullanması²⁷¹ ya da toplumdaki küçük bir grubun ulaşmak istedikleri hedefe demokratik veya makul yöntemlerle ulaşamayacağını anlayıp bu hedefe halka dehşet ve korku salarak ulaşmak istemesi²⁷² şeklinde sadece bir kaç tanımına yer verdiğimiz terör veya terörizm kavramı günümüz siyaset ve toplum bilimcilerin en çok tartıştığı kavramlar arasındadır.

Arapçada tedhiş, halk dilinde ise uzun süre kullanılan anarşi kelimelerinin evrensel karşılığı olan terör, modern çağlarda ortaya çıkmış bir kavram değildir. Roma İmparatorluğuna karşı gerçekleştirilen vur-kaç ve suikast eylemleri ile yine dönemin

²⁶⁷ Ergül, 2001, s. 64.

²⁶⁸ United Nations Office On Drugs Crime (UNODC) Research Report, 2011, s.7.

²⁶⁹ Sözüer, 1995, s. 260.

²⁷⁰ Türkiye ve Terör, Türkiye Barolar Birliği Raporu, Ankara, 2006, s.5.

²⁷¹ Yayla, Atilla, Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1990/45 s.s. 335-385.

²⁷² TBB Raporu, 2006, s. 5.

hükümdarlarının öldürölmelerine kadar varan kanlı eylemleri gerçekleştiren Sicar Örgütünün eylemleri ilk organize terör eylemleri olarak kabul edilmektedir²⁷³. Ortaçağda ise adından en çok söz ettiren ve eylemleri günümüz terör örgütlerinin eylemleriyle önemli benzerlikleri olan Haşşaşinlerdir. Hasan bin Sabbah'ın kurucusu ve lideri olduğu örgüt, iyi organize olmuş, gizli ve disiplinli yapısıyla Selçuklu İmparatorluğuna karşı savaşırmış²⁷⁴, Haçlı Kralı Conrad, Selahattin Eyyubi, Melikşah ve Nizamül Mülk gibi devlet adamlarına suikastlar düzenlemiştir²⁷⁵. 11 Eylül 2001'de New York'ta Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırılar ise terör kavramını farklı bir boyuta taşımış, güçlü ve özellikle batılı ölkelerin elinde rakiplerini bir itham ve şantaj aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Gerek yukarıda sadece bir kaçını belirttiğimiz Terörizmin tanımlarında, gerekse realitede; şiddet ve zor kullanılması, politik saiklerle hareket etme, halkta korku ve endişe yaratma, tehdit ve korku içirme, eylemin hedefi ile kurbanlar arasındaki ilgisizlik, planlı, kasıtlı, sistematik ve organize eylemler²⁷⁶ terörü oluşturan başlıca unsurlardır.

Öncelikli amaçları gelir elde etmek olmamasına karşın terör örgütleri, operasyonlarını yürütmek için ulusal ve uluslararası finansal sistemden yararlanmaktadır. Örgüte eleman kazandırılması, örgüt elemanlarının ideolojik ve silahlı eğitimi, barınma ve iaşelerinin sağlanması, eylemler için gerekli silah ve patlayıcının sağlanması, seyahat etmeleri ve propaganda faaliyetleri için yüklü miktarda parasal kaynağa ihtiyaç vardır²⁷⁷. Bu operasyonların çoğu, bireysel teröristlerin maddi imkânlarını çok aşmakta ve ciddi anlamda pahalı olduğundan terör örgütleri tarafından parasal kaynak toplanmasını ve dağıtımını gerektirir. Terör örgütlerinin finans kaynaklarını, gelir getirici yasadışı faaliyetler, yasal görünömlü faaliyetler sonucu elde edilen gelirler ve yabancı devletler tarafından sağlanan fonlar şeklinde üç ana başlık altında toplamak mümkündür²⁷⁸.

²⁷³ A.g.e. s. 28.

²⁷⁴ Yayla, 1990, s. 343.

²⁷⁵ TBB, 2006, s. 29.

²⁷⁶ Aykın H., K. Sözmen, Terörün Finansmanı, (2. Baskı) MASAK Yayın No:12, Ankara, 2009, s. 2.

²⁷⁷ Yayla, Ahmet Said, Terörizmin Finansmanı ve Organize Suç Örgütleri ile İlişkileri, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008, s.s. 417-440.

²⁷⁸ Aykın, 2009, s. 19.

Tıpkı organize suç örgütlerinde olduğu gibi, terör örgütleri için de gelir getirici yasadışı faaliyetler içerisinde en büyük pay hiç şüphesiz uyuşturucu ticaretindedir. Uyuşturucu ticaretinin tek başına dünya ticaretinin önemli bir bölümünü oluşturduğu günümüzde terör örgütleri de uyuşturucu kaçakçılığı üzerinden, gerek direkt bunun ticaretini yaparak gerekse de kontrol ettikleri mıntikalardan geçirilmesine izin vermek suretiyle komisyon alarak gelir elde etme ve faaliyetlerini destekleme yoluna gitmektedirler²⁷⁹. Yine bazı terör örgütleri de hedef aldıkları genç kuşakların dejenerasyonu adına uyuşturucunun o ülke ve bölgede kolay bulunmasını sağlamak adına sevkiyatlar yapmakta ve pazara uyuşturucu sürmektedir²⁸⁰. Ülkemiz için terörizmin finansmanı başlığı altında yapılacak araştırmaların odak noktası hiç şüphesiz terör örgütü PKK'dır. Afganistan'dan başlamak üzere Batı'ya kadar uzanan uyuşturucu trafiği içerisinde en önemli aktörlerden birinin PKK olduğu bilinen bir gerçektir.

Ülkemizde 1970'li yılların sonlarına doğru kurulan ve 80'li yılların ortalarından itibaren silahlı bir şekilde terörist faaliyetlerde bulunan PKK terör örgütü, örgütsel faaliyetleri için gereksinim duyduğu silahları ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmek için uluslararası alanda uyuşturucu satışı ve dağıtımını yapan örgütlerle işbirliği yapmaya yönelmiştir²⁸¹. PKK ve benzeri terör örgütleri terörün finansmanını yapmak amacıyla uyuşturucu ticaretinin üretim, nakil, komisyonculuğu, satışı ve nihai müşteriye ulaştırılması (sokak satışı) olmak her aşamasında çalışmalar yürütmektedirler. Uyuşturucunun imalat, dağıtım gibi birçok alanında faaliyet gösteren PKK, ASALA, DHKP-C gibi örgütlere 1985-2005 yılları arasında ülkemiz güvenlik güçlerinin yapmış oldukları operasyonlarda 333 adet narkotik içerikli yakalama olayı yaşanmıştır²⁸².

Ayrıca, Amerikan Bilim Adamları Federasyonuna göre terör örgütü PKK, 1993 yılından beri İtalya, Hollanda, Almanya ve İskandinav ülkelerine yönelik uyuşturucu kaçakçılığı yapmaktadır. İddiaya göre Terör örgütü uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer organize suçlardan elde ettiği gelirleri Avrupa'da yayın yapan MED-TV üzerinden aklamakta ve yine aynı kanalı akladığı kaynaklar ile finanse etmektedir²⁸³.

²⁷⁹ Yayla, 2008, s. 425.

²⁸⁰ A.g.e., s.425.

²⁸¹ EGM Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu, 2006, Ankara, s.57.

²⁸² Aykın, 2009, s.25.

²⁸³ Yayla,2008, s.426.

Terör örgütlerinin kazanç elde ettiği yasadışı faaliyetlerden diğerleri ise sigara ve diğer malların kaçakçılığıdır ki; sağlık eski bakanlarından olan Bülent Akarcalı yasa dışı olarak yapılan sigara satışının arka planında iki tane büyük Amerikan şirketinin olduğunu söylemiştir. Akarcalı ayrıca Avrupa Birliği'nin hazırladığı raporlara dayanarak yaptığı açıklamada; yasa dışı sigara satışından elde edilen paranın dörtte birinin PKK'ya aktarıldığını vurgulamış, bu yolla yapılan sigara ticaretinin toplam bedelinin ise 300 milyon Euro belirtmiştir²⁸⁴. Bunun yanı sıra; insan kaçakçılığı, yasa dışı yollarla yapılan silah ticareti, gasp, her türlü sahtecilik, terör örgütlerinin kendilerine finansman sağladıkları kaynaklardır.

Terör örgütlerinin finans kaynaklarından ikincisi; yasal görünümlü faaliyetler sonucu gelir elde ettiği alanlar olup, bunlar başlıca; ticari işletme kurulması, görsel ve yazılı basın organlarının kullanılması, üyeler veya sempatizanlardan çoğu zaman baskı suretiyle bağış toplanması ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar kurulması suretiyle kaynak sağlanmaktadır.

İrlanda'nın bağımsızlığı için faaliyet gösteren IRA'nın (Irish Republican Army) yüksek iş hacmi bulunan işletmeleri doğrudan veya dolaylı olarak kontrol etmek suretiyle kara para aklama konusunda uzmanlaştığı ileri sürülmektedir. IRA yasadışı yollardan elde etmiş olduğu kazançların kendi finansmanından arta kalan fazlasını nakit akışının çok olduğu market, birahane, kafeterya veya otel gibi işletmelere yönlendirmektedir. Kuzey İrlanda Organize Suç Görev Gücü'ne göre IRA, soygun, gümrük kaçakçılığı, vergi dolandırıcılığı, adam kaçırma, kara para aklama ve sahtecilik gibi birçok illegal faaliyeti yapmakta ve bu faaliyetlerden yıllık on milyon Sterlinden fazla kazanç elde etmektedir²⁸⁵. 2003 yılında El-Kaide terör örgütünün İstanbul'da düzenlediği terör eylemlerinin hazırlık aşamasında cep telefonu şirketi kurmak suretiyle hem gelir elde ettiği hem de örgüt elemanlarının kullanacağı cep telefonlarını müşterileri adına kaydettirerek polis takibinden kurtulmayı amaçladıkları belirlenmiştir²⁸⁶.

²⁸⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/sigara-icen-pkkya-mermi-veriyor-8157679> Erişim Tarihi: 08.03.2017.

²⁸⁵ Chrisafis, Angelique, Spotlight Turns to Slick IRA Money-Making Machine, The Guardian, 2005, <https://www.theguardian.com/uk/2005/feb/19/northernireland.northernireland1> Erişim Tarihi: 11.03.2018.

²⁸⁶ Yayla, 2008, s. 437.

Terör örgütlerinin siyasi ve ideolojik görüşlerine destek vermek isteyen sempatzanlardan fon toplanması amacıyla kurulan ve kullanılan vakıf ve dernekler, toplanan fonların yasal mercilerin denetiminden ve tespitinden korunması amacıyla yine vakıf ve dernekler aracılığı ile transfer edilmekte veya harcanmaktadır²⁸⁷. Bu bağlamda, Bölücü terör örgütü PKK'nın özellikle kar amacı gütmeyen kuruluşlar maskesi ile kara para aklamakta ve akladığı paraları tekrar terörün finansmanında kullandığı ortaya çıkmıştır. 1997 yılında yapılan “Sputnik” Operasyonu örgütün nasıl kara para akladığını açık şekilde göstermektedir. Örgüt, uyuşturucudan elde ettiği gelirleri Avrupa şehirlerinde kurulmuş olan kadın, kültür ve benzeri derneklerine bağış ve yardım adı altında aktarmış, belli hesaplarda toplanan paralar aklanmış olarak MED-TV'nin finansmanı, silah alımı, militan yetiştirilmesi ve diğer işlerde kullanılmak üzere kanuni mercilerin dikkatini çekmeden terör örgütüne aktarılmıştır²⁸⁸.

Terör örgütlerinin bir diğer finans kaynağı ise diğer devletlerden sağlanan karşılıklı ya da karşılıksız fonlardır. Şu bir gerçektir ki günümüzde bir çok ülke, terörü ve terör örgütlerini çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. Terör örgütlerine yönelik dış mali yardımlar, soğuk savaşın yaşandığı dönemlerde, özellikle de ABD ve SSCB arasındaki gerilim ve karşılıklı tehditlerden ötürü yoğunlaşmıştır²⁸⁹. Örneğin, Güney Afrika'da faaliyet gösteren Sovyet yanlısı Marksist/Komünist örgütler SSCB'nin finansal ve lojistik desteğini alırken Orta Amerika'daki devrim karşıtları ise ABD'den destek görmüşlerdir²⁹⁰. Ülkelerin teröre vermiş oldukları destek sadece parasal destek değildir. Bu destekler arasında terör örgütlerinin şiddet içeren eylemlerine göz yumma, onlara faaliyetlerini sürdürebilecekleri yer temin etme, hazırlanacak sahte belge, kimlik

²⁸⁷ Lilley, Peter, Dirty Dealing, The Untold Truth About Global Money Laundering, International Crime And Terrorism, (3rd Edition), Kogan Page, London And Philedelphia, 2006, s.140.

²⁸⁸ Aykın, 2009, s. 43.

²⁸⁹ Savaşların maliyetleri savaşa katılan bütün ülkeler için çok önemli boyutlara ulaşmaktadır. Sadece yenilen ülkeler için değil aynı zamanda kazanan ülkeler için de savaşların maliyetleri azımsanamayacak ölçülerdedir. Ülkeler bu maliyetlere katlanmak istemedikleri için yeni savaş stratejileri geliştirme yoluna gitmektedirler. Ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarına artık küresel güçler karar vermektedir. Yapılan bütün çatışmalar bu güçlerin çıkar alanlarını genişletmek amacıyla yapılmaktadır. Ülkelerin bu küresel güçlerin istediği doğrultuda hareket ederek bu küresel ve bölgesel güçlerin istekleri doğrultusunda hareket etmesine veya savaşmasına vekalet savaşı adı verilmektedir.

²⁹⁰ Gücenmez, Bekir, Terörizmin Finansmanı: Pkk, Eta Ve Ira Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri ABD, Ankara, 2014.

ve pasaportlarla terör örgütü üyelerinin ülke içerisinde veya başka ülkelerde serbestçe dolaşmalarını sağlamak da terör örgütlerine verilen desteklerden bazılarıdır²⁹¹.

Bölücü Terör Örgütü PKK'nın başta Irak ve Suriye olmak üzere, birçok ülkede kamplarının bulunduğu bilinmektedir. Özellikle Suriye'nin PKK'nın örgüt merkezinin kurulduğu yer olması, birçok eğitim kampının bu ülkede bulunması ve sınırı geçmek isteyen örgüt mensuplarına engellenmek bir yana Suriye askerlerince destek verildiği, yakalanan örgüt mensuplarının ifadelerinden anlaşılmıştır²⁹². Benzer şekilde terör örgütü DHKP-C'nin Yunanistan'da kampları bulunduğu, örgütün sözde lider kadrosunun bu ülkeyle gizli ilişkiler içerisinde bulunduğu kamuoyuna yansımıştır.

Sonuç olarak, terörün finansmanında kullanılan para eğer yasa dışı yollarla kazanılmışsa gerçekleştirilen faaliyet aklama faaliyetine benzer bir seyir izlemektedir. Yasa dışı gelir öncelikle aklanır ve yasal görünüme kavuşan para teröristlere ve terör örgütlerine aktarılır. Böylece aklanmış paranın tekrar kirletilmesi söz konusu olmaktadır. Ancak terörü finanse edenler bazen suç gelirlerini aklamaya ihtiyaç duymaksızın örgütlere aktarabilirler. Fakat bu durumda adli mercilerin tespit yapması kolaylaştığından ve müsadere söz konusu olduğundan fazla tercih edilmemektedir²⁹³. Ayrıca bu noktada şöyle bir ayrım ortaya çıkmaktadır. Yasadışı yollardan kazanılan paranın yasal görünüm kazandırılmak ve yasal finansal sisteme sokulması olarak tanımlayabileceğimiz para aklama durumu söz konusu iken, bir de yasal ve yasa dışı yollardan sağlanan veya toplanan fonların terör örgütlerine aktarılması olarak tanımlayabileceğimiz terörün finansmanı yani paranın kirletilmesi durumu mevcuttur²⁹⁴.

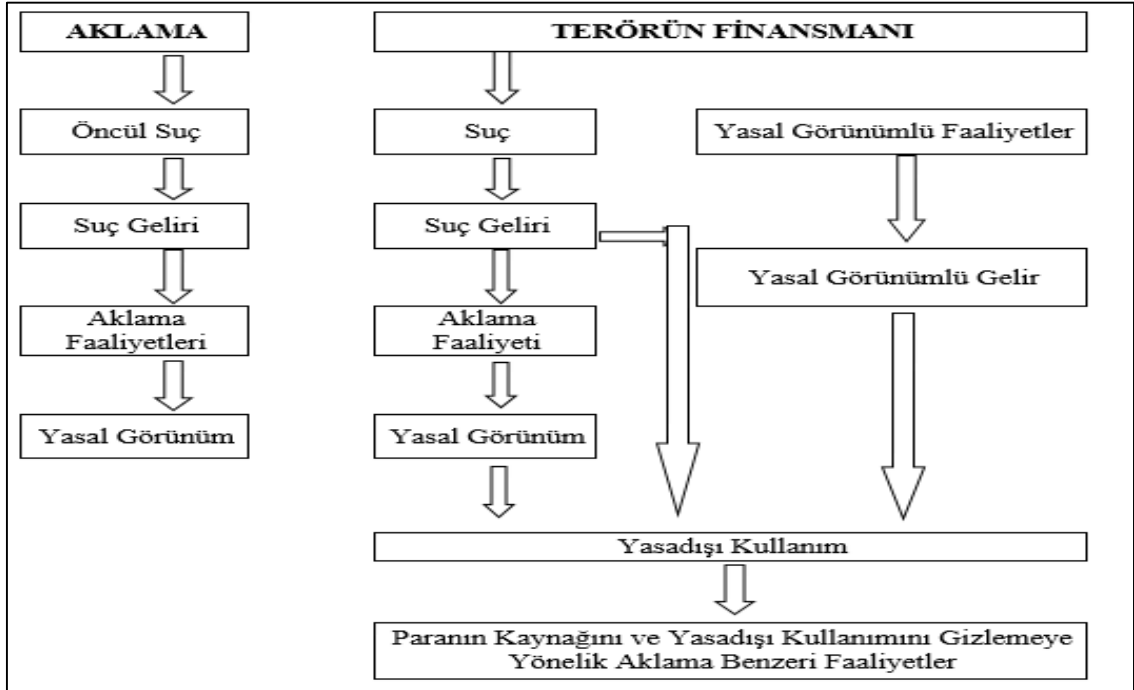
²⁹¹ Yayla, 2008, s. 424.

²⁹² A.g.e, s. 424.

²⁹³ Aykın H., K. Gümüşay, Terörle Mücadelede Yeni Boyut: Terörizmin Finansmanı ile Mücadele, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008, s.s. 342-416.

²⁹⁴ Masciandaro, Donato, Combating Black Money: Money Laundering And Terrorism Finance, International Cooperation And The G8 Role, Bocconi University and Department of Economics, 2004, s. 2.

Şekil 2.4: Aklama ve Terörün Finansmanı İlişkisi

Kaynak: Aykın H., K. Gümüşay, Terörle Mücadelede Yeni Boyut: Terörizmin Finansmanı ile Mücadele, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008, s.410.

2.2. Kara Paranın Aklanma Aşamaları ve Başlıca Aklama Yöntem ve Alanları

2.2.1. Kara Para Aklama Aşamaları

Kara paranın genel olarak 3 aşamada aklandığı kabul edilmektedir. Bu aşamalar kirli çamaşırların bir makinede yıkanıp temizlenmesine benzetilerek kavramsallaştırılmıştır. Bu aşamalar;

- Yerleştirme (Placement) Aşaması
- Ayırıştırma (Layering) Aşaması
- Bütünleştirme (Integration) Aşaması'dır.

2.2.1.1. Yerleştirme Aşaması

Bu aşama plasman (Placement) aşaması olarak da adlandırılmaktadır. Bu aşama başta uyuşturucu olmak üzere elde edilen büyük miktarlarda nakit formdaki kara paranın bir şekilde finansla sisteme sokulduğu aşamadır. Bu aşama aklayıcılar için en

zor, adli merciler için ise en kolay aşamadır²⁹⁵. Çek, kredi kartı ve diğer ödeme araçlarının yaygın olarak kullanıldığı günümüzde büyük miktarlardaki nakit para dikkat çekeceği için nakit paranın finansal sisteme sokularak bir an önce transfer edilebilir hale getirilmesi gerekir.

Paranın nakit formundan çıkarılması için çeşitli metotlar kullanılır. Bu anlamda ya finans kuruluşları kullanılır ki; mevduat hesabı açılması, tahvil ve döviz alınması, gazinolar yoluyla uluslararası havale yapılması, ya da barlar, restoranlar, oteller gibi nakit paraların yoğun olarak kullanıldığı sektörler ile ikinci el mal, mücevher ve değerli metallerin alınıp satıldığı piyasalar kullanılır. Benzer şekilde gayri menkule yatırım yapılması veya pahalı sanat eserlerinin ve antika eşyaların alınıp satılması bu aşamada kullanılan yöntemlerdendir²⁹⁶. Yerleştirme işlemi ayrıca finansal kuruluşlarda çalışmakta olan personeller kanalıyla yapılabildiği gibi bu finansal kuruluşların suç örgütleri tarafından işletilmesi kanalıyla da yapılabilmektedir²⁹⁷.

Bu aşamada gelir bir kez finansal sisteme girdikten sonra ilk finansal kuruluş tarafından gerekli sorgulamalar yapıldığı varsayımıyla ikinci finansla kuruluş tarafından çok belirgin emareler olmadıkça sorgulanmaz²⁹⁸. Yerleştirme aşamasında finansal kuruluşlar arasındaki hesap hareketlerini hızlandırmak ve paraları kaynağından mümkün olan en etkili şekilde ayırmak en karmaşık teknik araçlar kullanılmaktadır. Bu amaçla, kara para küçük tutarlara bölünmekte ve ülke içindeki çeşitli bankalara farklı kişiler adına açılmış hesaplara yatırılmakta, hisse senedi, tahvil, bono gibi finansal araçlara dönüştürülmekte veya bir şirketin geliri gibi gösterilerek banka hesaplarına yatırılmakta ve zaman içinde şirket karı suretinde finansal sisteme dâhil edilmektedir²⁹⁹.

2.2.1.2. Ayırıştırma (Layering) Aşaması

Yasadışı yollardan elde edilen fonlar mali sisteme girdikten sonra yasadışı kaynağından ayrılması için ayırıştırma işlemine tabi tutulmaktadır. Yerleştirme aşamasında kara para özellikle bankacılık sistemine sokulmuşsa sistemin imkânlarından faydalanılarak transfer etmek ve kaynağından uzaklaştırmak son derece hızlı ve kolay

²⁹⁵ Akar, 1997, s. 69.

²⁹⁶ Ergül (2). 2005, s. 8.

²⁹⁷ Kara Paranın Aklanması Suçu İle Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 235, Aralık, 2003. s. 15.

²⁹⁸ Akar, 1997, s. 69.

²⁹⁹ Güner, 2003, s. 204.

olacaktır. Para, kaynağının gizlenmesi amacıyla parçalara bölünerek ve karmaşık finansal işlemler kullanılarak suç sayılan işlemlerden ayrılmaktadır³⁰⁰.

Ayrıştırma aşamasında suç gelirinin takibini yapmak, mali işlemlerin hareket ettiği sistemlerdeki karmaşıklık sebebiyle oldukça zordur. Suç örgütleri bu izlemeyi daha da zorlaştırmak için bir bankadan diğerine veya bir hesaptan başka hesaba veya hesabın alt hesabına seri havale ve aktarmalar yaparak sistemi yetkili mercilerin içinden çıkamayacakları kadar karmaşık hale getirmektedirler. Bu amaçla açılan banka hesaplarının önce sayısı arttırılmakta daha sonra da bu hesaplar alt hesaplara ayrılarak bankalar arasında para transferleri yapılmaktadır³⁰¹. Özellikle kısa adı SWIFT³⁰² olan Dünya Bankalar Arası Mali İletişim Sistemi'nden yararlanılmaktadır.

Bu aşamada aklayıcıların kullandığı karmaşık işlemler, inceleme yapan görevlileri bıkırtıcı bir hal almaktadır. İncelemeyi sürdürmek için her işleme ilişkin bilgiye eksiksiz olarak ulaşılması, her bir işlem için sürecin tekrarlanması, işlemin çeşitliliğine göre de farklı alanlarda yetkin kişilerle çalışılması gerekebilmektedir³⁰³. Dolayısıyla ayrıştırma aşamasına gelmiş bir kara paranın kaynağına ulaşılması önemli bir emek ve zaman gerektirmektedir.

Ayrıştırma aşamasında, birçok hesap üzerine dağıtılan ve bölünen fonlar, daha sonra onları yönlendiren örgütlerin isteği doğrultusunda rahatlıkla kullanılabilecekleri seçili bankalar grubu üzerinden tekrar bir araya getirilebilir³⁰⁴. Özellikle offshore bankacılık sistemi bu aşamada aklayıcıların en çok işine yarayan enstrümandır.

2.2.1.3. Bütünleştirme Aşaması

Bu aşama kısaca; yasadışı paranın diğer iki aşamayı veya finansal bariyerleri aştıktan sonra asıl sahibine döndüğü aşamadır. Burada kazanç yasal bir hüviyet

³⁰⁰ Mavral, Ülker, A.g.e. s. 61.

³⁰¹ Çelik vd., 2000. s. 78.

³⁰² Swift (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) işlemi, bütün dünyadaki bankacılık sistemine kayıtlı olan bankalar arasında para aktarımı yapmak için kullanılan bir sistemdir. 1973 yılında oluşturulmuş, 1977 yılında da faaliyete geçmiştir. Bu sisteme dahil olan bankalara 8 ila 11 haneli bir kod verilmektedir Bank Identifier Codes (BIC) adı verilen bu kodu kullanan bankalar bütün dünyadaki bankacılık sistemlerinde tanınmakta, her bir kod bir bankayı temsil etmektedir. Örneğin Türkiye'de TCZBTR2A şeklindeki bir kodu kullanan bankaya dünyanın herhangi bir yerinden para transferi yapılmak istendiğinde bu kod kullanılarak işlem yapılabilir.

³⁰³ Çelik vd., 2000. s. 79.

³⁰⁴ Ergül (2). 2005, s. 10.

kazanmış ve kaynağına ilişkin sorulabilecek sorulara yasal bir açıklama yapılabilecek duruma gelmiştir.

Ayrıştırma aşamasında illegal kaynağı ile irtibatı koparılan yasa dışı para, bu aşamada kanunlara uygun bazı işlemlere tabi tutularak finansal sisteme sokulmaya çalışılır. Yasal ticari para olarak ekonomiye sokulan kara parayla teminat gösterilerek kredi çekilmesi, borç ödenmesi, değerli kâğıtlar satın alınması, menkul ve gayri menkul satın alınması gibi işlemleri yapmak mümkün hale gelmiştir. Bu ve benzeri birçok alım-satım faaliyetinin içerisine sokulan kara para ülkedeki finansal sistem ile bütünleşmektedir³⁰⁵.

İllegal yollardan elde edilen paranın mali sistem içerisine girmesi ayrıştırma aşamasında veya yerleştirme aşamasında da mümkün olabilmektedir. Yani her iki aşamada da yukarıdaki paragrafta belirtilen alım satım işlemlerinin yapılması mümkündür. Fakat burada dikkat edilecek nokta; yerleştirme aşamasında asıl gaye, çoğunlukla nakit halde bulunan paranın formunun değiştirilerek sisteme girmeye uygun bir hale getirilmesi, ayrıştırma aşamasında ise temel amaç kullanılacak çok sayıda argüman ve yapılacak çok fazla sayıda işlemle para, kazanılmış olduğu yasa dışı kaynağından uzaklaştırılmaktadır³⁰⁶. Ayrıştırma aşamasında suç parası henüz yasal bir işlemin içerisine girmemiş, hala yasal para olmamıştır ama kaynağından uzaklaştırılmıştır. Buna karşılık yasal olmayan para bütünleşme aşamasında artık yasal olarak kullanılabilecek bir hal almış bulunmaktadır. Tüketime veya yatırıma aktarılabilecek bir duruma gelmiştir³⁰⁷.

ABD’de yaşanan bir kara para aklama faaliyetinde, uyuşturucu ticareti yapılarak sağlanan para, bir kuyumcunun hesabına yatırılmak suretiyle yerleştirme işlemi gerçekleştirilmiş, düzenlenen sahte faturalarla gizlenerek ayrıştırması yapılmış ve telexle başkasının hesabına gönderilerek bütünleşme işlemi tamamlanmıştır³⁰⁸. Diğer bir örnek olayda ise; İtalya’da adam kaçırma olayı sonucu elde edilmiş olan yasa dışı nakit para Andora’ya nakledilmiş ve burada da dış ticaretle uğraşan bir işletmeye yatırılmıştır. Daha sonra bu şirket elindekileri Andora’da bulunan bankalardaki

³⁰⁵ Aykın, 2009, s. 179.

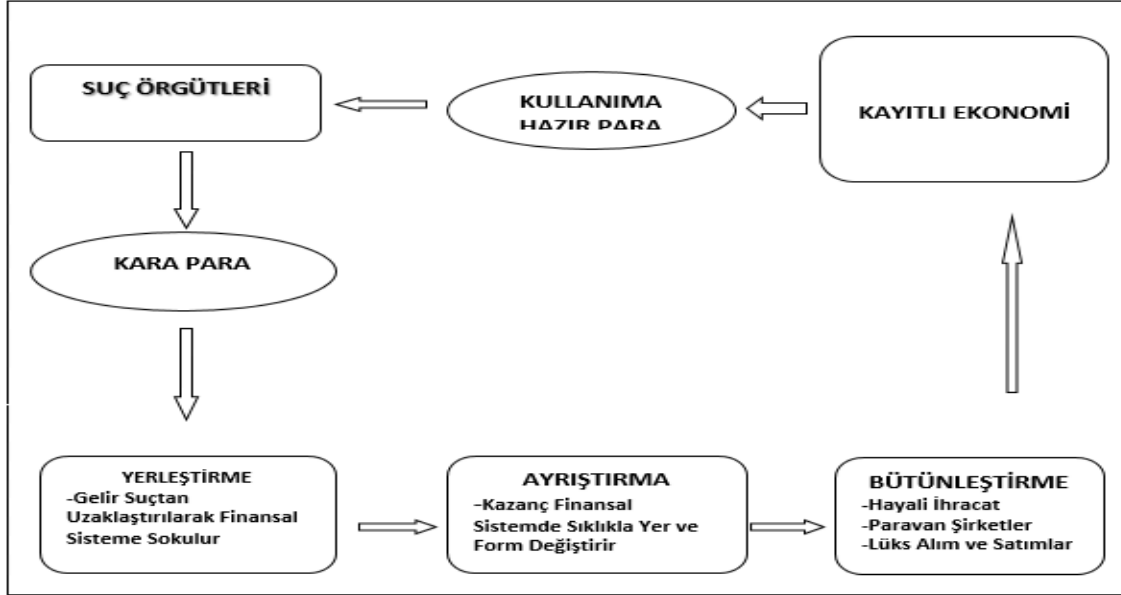
³⁰⁶ Çelik vd. 2000, s.81.

³⁰⁷ <http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklamanin-asamaları/58>.

³⁰⁸ Ergül (1), 2001, s. 13.

hesaplara yatırmış ve sonra da bu paralar ABD dolarına dönüştürülerek Panamada bulunan bankalara aktarılmıştır³⁰⁹.

Şekil 2.5: Kara Paranın Aklanma Döngüsü

Kaynak: Ergül, Ergin, Kara Ekonomi ve Aklama Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2005, s.11

2.3. Başlıca Aklama Yöntem ve Alanları

Kara para elde eden ve bu parayı aklamak zorunda olan suçlular, sürekli yeni yöntem ve aklama alanları bulmakta pek zorlanmazlar. Aklama suçu temelde, elde edilen ve çoğu zaman nakit formda olan paranın yasallaştırılarak piyasaya sokulması ihtiyacından doğmuşsa da, zamanla ödeme araçlarının ve finansal enstrümanların çeşitlenmesi, iletişim ve bilişim imkânlarının da yaygınlaşması gibi olanakları kullanarak, suçlular suç gelirlerini aklayabilmektedirler.

2.3.1. Nakdin Fiziki Olarak Ülke Dışına Çıkarılması (Currency Smuggling)

Kara para aklama kavramı esasen yasadışı yollarla elde edilen ve çoğunlukla nakit formunda olan kirli paranın yetkililere yakalanmadan bir an önce elden çıkarılması zorunluluğundan doğmuştur. Dolayısıyla nakit kaçakçılığı veya transferi kara paranın aklanmasında sıklıkla kullanılan en eski yöntemdir. Özellikle Türkiye gümrük kapılarında, yolcu otobüslerinde veya havaalanlarında yakalanan beyan edilmemiş

³⁰⁹ A.g.e., s. 14.

dövizlerin büyük meblağlarda oluşu bu yöntemin sıklıkla kullanıldığının bir göstergesidir³¹⁰.

Bu işlem kısaca, nakit paranın fiziki olarak ülke dışına çıkarılması, kazanıldığı ülkedeki sıkı denetimler nedeniyle denetimin daha az veya aklamaya aracılık edecek kuruluşların mevcudiyeti gibi nedenlerden ötürü başka bir ülkeye nakledilmesi işlemidir³¹¹. Bu durumdaki nakit para, nakledildiği ülkedeki finansal kurumlar kullanılarak ya geldiği ülkeye ya da bir başka ülkeye transfer edilmek suretiyle kaynağından iyice uzaklaşmış olur³¹². Nakit kara paranın ülke dışına çıkarılmasında çok çeşitli yollar kullanılmaktadır. Pek çok kez profesyonel kuryelerin kullanıldığı bu yöntemde aklayıcı genellikle nakitleri valizlere doldurarak, gemi yükünün içine gizleyerek ya da uluslararası nakliye şirketlerini kullanarak nakleder³¹³. Amerikalı kara para aklayıcıları bu iş için özel uçaklarını dahi kullanmaktadırlar³¹⁴.

Gerek kara para aklama gerekse terörizmin finansmanı ile mücadele kapsamında yapılan operasyonlar, nakit kuryelerin, Orta Doğu ve Güney Asya'daki birçok ülkeye para transfer ettiğini göstermiştir. Doğrudan nakit sevkiyatları için basit transferler kullanılırken; bununla birlikte, çoklu nakit kurye kullanan dolaylı uçuş hareketlerinde ve para birimlerinde değişiklikler olması durumunda daha karmaşık planlar yapılır. Elektronik bankacılık sisteminin yetersiz kaldığı veya toplum tarafından çok az kullanıldığı ülkelerde, sınır ötesi nakit hareketi yaygındır. Afrika ve Orta Doğu'nun çoğu bölgesi ağırlıklı olarak nakit yoğun kullanan toplumlara sahiptir ve bu da doğal olarak alternatif havale sistemleri veya kurye ile nakit akışlarına olan talebi yükseltmektedir. Terör vakalarının analizi, para kuryelerinin, Avrupa içinde ve iyi işleyen bir finansal sisteme sahip ülkeler arasında bile aktif olduğunu göstermiştir. Çoğu durumda kuryeler finansal sistemin dışında üretilen fonları harekete geçirmekte ve tespitten kaçınmak için finansal sistemden uzak tutulmaktadır³¹⁵.

Mali Eylem Görev Gücü (FATF), nakit transferi esnasında yaşanan süreci şu şekilde izah etmektedir; Bölgesel uyuşturucu satışlarından elde edilen nakit, genellikle

³¹⁰ Mavral, 2003. s. 66.

³¹¹ Çelik vd. 2000, s. 99.

³¹² A.g.e., s. 100.

³¹³ Ergül (2), 2005, s. 20.

³¹⁴ Ergül (1), 2001, s. 28.

³¹⁵ Terrorist Financing, Financial Action Task Force-FATF, Paris-France, 2008, s. 23.

Atlanta, Boston, Chicago ve Los Angeles dâhil olmak üzere çeşitli ABD şehirlerinin birinde merkezi bir sayım evine götürülür. Nakit, orijinal formunda genellikle düşük oranlı banknotlardadır ve konsolidasyon noktalarında veya orijinal satış şehirlerinde nominal değeri yüksek ABD Dolarlarına çevrilir. Bu, öncelikle paranın büyüklüğünü azaltmak ve gizlemeyi kolaylaştırmak için yapılır. Nakit para, daha büyük banknotlara dönüştürüldükten sonra, fiziki olarak daha fazla küçültmek için vakumlanarak sızdırmaz hale getirilir ve araçların adli merciler tarafından bilinmeyen bölmelerinde gizlenir. Böylece araçların, durdurulduklarında şüphe uyandıracak için hiçbir emaresi kalmaz³¹⁶.

Suç grupları, uyuşturucu nakliyatında çoğunlukla kamyon olmak üzere kullandıkları araçları bu sefer ters yönde para nakletmek için kullanırlar. Aklayıcılar, gümrük noktalarındaki nöbet değişimlerinin olumsuz etkisini azaltmak için ulaşım araçlarının düzenli rotasyonu dâhil olmak üzere farklı araçlar kullanmakta ve tek tek gönderilerin büyüklüğünü 150.000 ABD Doları ile 500.000 ABD Doları arasında sınırlamaktadırlar. Böylece herhangi bir araç durdurulduğunda yaşanacak kayıp önemli olmamaktadır. Bu durum söz konusu suç örgütünün faaliyetlerini çok fazla etkilemez. Genel olarak, her biri belirli bir nakdi gönderinin nispeten küçük bir yüzdesini taşıyan çok sayıda araba gönderilir³¹⁷.

Meksikalı suç örgütleri nakit sevkiyatlarını planlarken, konsolidasyon merkezinden ticaretin yoğun olduğu bir kasabanın, uyuşturucu kaçakçılığı merkezine yakın belirlenen diğer sınır kasabasına götüren sürücüleri sürekli olarak yönlendirmektedir. Nakit para, ya Meksika'ya gönderilmeden önce sınırın ABD tarafındaki güvenli bir evde toplanmış ve vakumla paketlenmiş ya da çoğunlukla, sürücülerin parayı teslim etmek için doğrudan Meksika'ya gitmesi suretiyle devam etmektedir. Ayrıca suç örgütleri, tüm bu transfer işlemlerini gerçekleştirirken, para sayma makineleri ve farklı tipte paketleme ekipmanı gibi belirli ekipmanların satışının izlenmesine yönelik artan ABD yasalarının uygulanması dahil olmak üzere pek çok yasal prosedürü dikkatle takip etmektedirler³¹⁸.

³¹⁶ Money Laundering Through The Physical Transportation Of Cash, Financial Action Task Force-FATF Report, Paris-France, 2015, s. 38.

³¹⁷ FATF, 2015, s. 38.

³¹⁸ A.g.e, s. 38.

2.3.2. Bankacılık ve Finans Kurumları Kanalıyla Kara Para Aklanması

Banka ve Finans Kuruluşları öteden beri kara para aklayıcılarının en çok kullandıkları kurumların başında gelmektedirler. Sahip oldukları büyük imkânlar nedeniyle organize suç örgütlerinin bu kurumlara olan ilgisi halen devam etmektedir. Her ne kadar bankacılık alanında ulusal ve uluslararası düzeyde pek çok düzenleme yapılmasına, uluslararası seviyede kara parayla mücadele edilmesine karşın, bilişim ve internet teknolojileri ile finansal sistemlerde kullanılan araçların çeşitliliğine paralel olarak aklayıcılar tarafından sürekli yeni tip kara para aklama teknikleri keşfedilmekte, finans kuruluşları ve bankalar yoluyla sonsuz denilebilecek sayıda kara para aklama yöntemleriyle kirli paralarını aklamaktadırlar.

2.3.2.1. Şirinler (Smurfing) Yöntemi

Ülkelere göre bir takım farklılıklar göstermekle birlikte kara paranın aklanmasıyla ilgili kanuni düzenlemelerin yapıldığı ülkelerde belirli tutarların üzerindeki nakit işlemlerin bildirilmesi mecburiyeti bulunmaktadır. Dolayısıyla kara paranın konusu olan suç faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin, miktar ve tutar yönünden büyüklüğü ve bildirim zorunluluğu olan miktarın kara paraya oranla çok küçük olması bu metotla kara para aklamak için çok sayıda insanın çalışmasını zorunlu kılmaktadır.

ABD Florida’da yapılan bir kara para soruşturmasında birden çok bankaya ya da bankanın farklı şubelerine çok sayıda şahıs tarafından muhtelif tutarlarda paranın toplu halde değil de parça parça yatırıldığı tespit edilmiştir. Bu yöntemle büyük para hareketlerinin banka hesaplarında görülmesinden küçük hesap hareketleri yoluyla paranın takip dışına çıkması sağlanmıştır. Adeta küçük insanlar ordusu denilebilecek onlarca hatta yüzlerce kişinin rol aldığı bu yöntem meşhur çizgi filminden hareketle Şirinler (Smurfing) denilmesi tesadüf değildir. Çünkü yüzlerce farklı tutara ayrılmış büyük tutardaki parayı çok sayıda yere başka bir şekilde yatırmak neredeyse imkânsızdır. Bunun yerine küçük paralar halinde yatırılmış ve takibi zorlaştırılmıştır³¹⁹.

Bu yöntemle bir ülkedeki nakit işlem bildiriminden kurtulmak veya nakit işlem bildiriminin olduğu ülkede büyük tutardaki meblağların daha az tutardaki parçalara bölünerek yetkililerin dikkatinden kaçmak amaçlanmaktadır. Örneğin, ABD’de nakit işlem limiti 10.000 Dolardır ve bu tutarın üzerindeki işlemler kimlik tespiti

³¹⁹ Ergül, 2005, s. 21.

yükümlülüğüne tabidir. Aklayıcılar bildirim yükümlülüğünden kaçınmak için büyük tutardaki fonu 10.000 Doların altındaki herhangi bir tutara sınırsız sayıda bölerek çok sayıda kişi (şirin/smurf) eliyle çok sayıda bankaya ve/veya aynı bankanın farklı şubelerine yatırırlar³²⁰. Böylece yasadışı fon dikkat çekmeksizin elektronik ortama girerek istenilen ülkeye transfer edilir.

Bazen de, aklayıcılar ellerindeki fonu yukarıdaki şekilde küçük tutarlara bölerek bankaya yatıracak çok sayıda kişi bulamadığında ise kişi sayısı yerine işlem sayısını arttırarak para transferini gerçekleştirmektedir. Miami’de yakalanan bir şahsın bu yöntemi kullanarak 18 ay içerisinde 88 bankaya 12,8 milyon dolar yatırdığı anlaşılmıştır. Yine bu yöntem kullanılarak yapılan ve Ekvador’a transfer yoluyla 29 milyon doların amlandığı bir olayda yapılan transferler, 48.000 işleme tekabül eden ortalama 600 dolara dayanmaktaydı³²¹.

Ülkemizde nakit işlem bildirimini ile ilgili düzenleme, 11.10.2006 tarihinde 5549 sayısı yürürlüğe girmiş olan Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ile yasalaşmıştır. Bu kanunun 6. Maddesi nakit işlem bildirimlerini düzenleyici niteliktedir. Bu maddeye göre kanunun muhatabı olan yükümlüler, para transferine aracılık etmeleri veya transferin tarafı olmaları durumunda Maliye Bakanlığı’na belirlenmiş olan tutarlardan fazla olan miktarları MASAK Başkanlığına bildirmek ile yükümlüdürler. Aracılık edilen tutarın üst limitini belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Maliye Bakanlığı henüz bu konuda düzenleyici bildirimin usul ve esaslarını belirleyecek bir tebliğ yayınlamadığı için bu bildirim yapılamamaktadır. Fakat para transferine aracılık yapan bankalar yapmış oldukları para transferinin 50.000 Amerikan doları ve daha fazlası tutarında olanları Merkez Bankasına bildirmekle yükümlüdürler³²².

2.3.2.2. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan Back)

Bankacılık yoluyla kara para aklamada en sık kullanılan yöntemlerden birisi de loan back yöntemidir. Yurt dışında bir bankaya yatırılan suç geliri, aklayıcıya kendi ülkesinde kredi olarak dönmektedir. Yöntem özetle şu şekilde işlemektedir; suç geliri

³²⁰ Mavral, 2003, s. 66.

³²¹ Ergül, 2005, s. 22.

³²² Mutlu, Faruk, Aklama ve Terörün Finansmanı İle Mücadelede Önleyici Tedbirler, 1. Baskı, MASAK Yayın No: 27 Ankara, 2015, s. 24.

sahibi kişi parasını yurt dışındaki bir bankaya yatırır. Daha sonra kendi ülkesindeki bir bankadan kredi talebinde bulunur ve yurt dışı banka hesabındaki fonu da teminat olarak gösterir. Çekilen kredi geri ödenmez ve buna mukabil yurt dışı banka hesabındaki paraya haciz konularak kirli para yurt içine geri döndürölür ve bu şekilde aklanmış olur.

Yaşanmış bir kara para aklama olayında kurye vasıtasıyla Kanada'dan Londra'ya gönderilen paralar önce büyük banknotlara çevrilmiş sonra on dört ayrı banka şubesine yatırılmış, daha sonra da banka hesapları teminat gösterilerek Kuzey Amerika'daki bir emlak şirketine kredi olarak aktarılmıştır³²³.

2.3.2.3. Banka Kiralık Kasaları Yoluyla

Bankaların kullanılması yoluyla kara para aklanılmasında bazen dikkat çekmemek adına banka kiralık kasalarının kullanılması gibi basit yöntemlerin de uygulandığı görölmektedir. Bu konuda Mali Eylem Görev Gücü (FATF) şöyle bir ilginç örnek vermektedir; Eski tip banknotları yenileriyle değıştirdiğı görünen bir banka müşterisinin şüpheli davranışına odaklanılan bir güvenlik soruşturmasında, şüpheli şahıs, eski banknotları bankanın kasalarından birinde saklıyormuş gibi görünmektedir. Şüphelinin, bir sosyal güvenlik kurumundan aldığı emekli aylığından başka tanımlanabilir meşru bir geliri yoktur. Araştırmanın derinleştirilmesi sonucu, şüphelinin kapsamlı bir cezai geçmişe sahip olduğı, kısa bir süre önce büyük miktarda nakit parayla lüks bir araç satın aldığı ve çok sayıda yüksek değerde gayrimenkule sahip olduğı ortaya çıkmıştır. Yine araştırma sonucu, şüphelinin uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerinin gelirlerini kullanarak satın aldığı evlerde uyuşturucu yetiştirdiğı tespit etmiştir. Şüpheli, yasadışı uyuşturucuların satışından elde edilen parayı depolamak ve aynı gelirle satın alınan mücevherleri depolamak için bankanın kiralık kasalarını kullanıyordu³²⁴.

2.2.2.4. Muhabir Bankacılık Yoluyla

Muhabir bankacılık, bir bankanın başka bir ülkede şube açmak yerine o ülkede yerleşik bulunan başka bir banka kanalıyla fakat kendi nam ve hesabına bankacılık faaliyetleri yapmasıdır. Finansal yoğunluk bakımından az sayıda işlemin olacağı küçük bir yerde kendisine şube açmak istemeyen banka, o ülkede bulunan yerel bir banka ile

³²³ Ergöl, 2005, s.26.

³²⁴ Report On Money Laundering Typologies 1999-2000, FATF, Paris, France, 2000, Case No 2, s. 21.

danışmanlık hizmeti sağlama, nakit transfer işlemleri, çek, poliçe kabulü gibi işlemlerin yapılabilmesi için anlaşılmaktadır³²⁵.

Muhabir bankacılık ilişkisi belirli kara para aklama düzenlerini kolaylaştırmakta oynadığı rol bakımından karmaşık bir konudur. FATF uzmanları, bu tür ilişkilerde meşru finansal ağlara erişmek ve aynı zamanda kimliklerini ya da faaliyetlerinin gerçek yapısını gizlemek isteyenler tarafından istismar edilebilecek bazı zayıflıklar bulunduğunu belirtmişlerdir³²⁶. Başka bir bankanın işlemlerinin farklı ülkedeki yerel bir banka kanalıyla yapılması dolaylı bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Muhabir durumundaki banka temsilcisi olduğu bankanın işlemlerini yapar fakat asıl bankanın bilmesine izin verdiği kadar bilgileri bilir. Örneğin müşterilerin kimlik bilgilerini asıl banka bilir fakat muhabir banka bu müşteriler kendi müşterileri olmadığı için kişisel bilgilerini bilemeyebilir³²⁷. Bu durum büyük bir kara para aklama konusunda önemli bir risk taşımaktadır.

Muhabir bankacılık sisteminde sorumlu konumda olan banka müşterilerin kişisel bilgilerini ve hesap hareketlerini ayrıntıları ile bildiği için kara para aklama konusunda daha etkin haldedir. Sorumlu bankanın kara para aklama konusunda takınacağı tutum, muhabir bankanın da bu konuda yapacaklarının çerçevesini belirleyecektir. Sorumlu bankanın yetersiz bir tutum sergilemesi, muhabir bankanın da kara para aklama konusunda yetersiz kalmasına sebep olacaktır³²⁸.

2.3.3. Alternatif (Yasadışı) Bankacılık Sistemleri

Alternatif bankacılık sistemleri para transferinde yaygın olarak kullanılan sistemlerdir. Bundaki amaç; vergi, fon ve munzam karşılık gibi yasal yükümlülüklerden, kambiyo kontrollerinden, paranın nakdi olarak taşıma zorunluluğundan ve riskinden kurtulmaktır³²⁹. Bu sistemler parayı nakit hareketi olmaksızın transfer etmekte ve çoğunlukla belirli etnik gruplar tarafından kullanılmaktadır. Bu etnik grupların tamamı aynı tarihi ve kültürel kökten gelmekte ve kendi ülkelerindeki sınırlayıcı nakit yasalarını delmek için istekli olmaktadır³³⁰.

³²⁵ Correspondent Banking Services, FATF Guidance, Paris, France, 2016, s. 7.

³²⁶ Annual Report 2001-2002, FATF, Paris, France, 2002, s. 17.

³²⁷ Dursun, 2008, s. 107.

³²⁸ A.g.e. s. 108.

³²⁹ Güner, 2003. s. 228.

³³⁰ Mavral, 2003, s. 85.

Küreselleşmeyle beraber yaşanan uluslararası göç hareketleri de bu sistemlerin artmasında önemli faktörlerdendir. Alternatif sistemler kullanıcıları açısından güvenli olup, kimlik tespiti ve gizlilik konusunda kolaylık sağlamaktadır. Dolayısıyla bu durum yapılan işlemlerin takip ve tespitini zorlaştırmaktadır.

Bu sistemler, çoğu ülkesinden uzakta ve ailesi tarafından gönderilen parayla yaşayan yabancılar tarafından geliştirilmiştir. Bunlar, aile bağlarına ya da güvene dayalı olarak hep aynı tarzda çalışırlar³³¹. Bu alternatif bankacılık sistemlerinin ortaya çıkışlarını birebir olarak suçlulara bağlamak yanlış olmakla birlikte, maliyetinin düşük olması, daha hızlı, bürokrasisi az ve gizlilik güvencesine sahip olmalarından ötürü kara para aklayıcıları için de adeta biçilmiş kaftandır³³².

2.3.3.1. Hawala Sistemi

Değişik isimlendirmeler yapılmakla beraber genelde “Hawala” terimi adı altında toplanan gayri resmi finansal transfer sistemleri, Orta Doğu, Güney Asya ve Güneybatı Asya’da geniş çapta kullanılmaktadır. Esas olarak Hindistan kökenli bir sistem olan Hawala sistemi dünya üzerinde Hindistan, Pakistan ve Bangladeşlilerin bulundukları her yere yayılmıştır³³³. Başlıca kullanıcıları ise Avrupa, Basra Körfezi ve Kuzey Amerika’da yaşayan ve Güney ve Orta Asya, Afrika, Doğu Avrupa ve diğer bölgelerdeki ailelerine para göndermek isteyen kişilerdir. Bunun yanı sıra yerleşik bir bankacılık ve finansal sistemin bulunmadığı Afganistan’da finansal işlemlerin yaklaşık yüzde 90’ı döviz işlemleri, fon transferleri, ticaret ve mikro finans ve bazı mevduat alma faaliyetleri dahil olmak üzere, hawala sisteminden geçmektedir³³⁴. Terör örgütleri ve organize suç örgütleri tarafından da sıklıkla kullanılan bu sistem, güven esasına dayalı bir sistem olup, çok az kayıt tutan veya hiç tutmayan bir ağ sistemi ile hesapların denkleştirilmesi esasına dayanır³³⁵. Sistemin işleyişi özetle şu şekildedir;

Bir ülkede bulunan kişi başka bir ülkede bulunan kişiye para transfer edecektir. Bu transfer işlemine aracılık yapacak olan hawaladar ile bağlantı kurar ve transfer etmek istediği para ile bu paranın alıcıya teslim edilmesinin şartlarını hawaladara verir.

³³¹ Ergül, 2005, s. 32.

³³² Güner, 2003. s. 229.

³³³ Mavral, 2003, s. 87.

³³⁴ Money Laundering And Financial Crimes Country Database, United States Department of State, Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, 2014, s. 17.

³³⁵ Aykın, 2009, s. 56.

Parayı ve teslim şartlarını alan hawaladar alıcının ülkesindeki hawalalara ulaşır. Buradaki hawaladar da alıcı ile iletişime geçer. Alıcının ülkesindeki hawaladar alıcıya teslimat ile ilgili şartları aktararak ondan gerekli teyitleri alır. Hawaladar ile alıcı arasında transferden dolayı oluşan masraflar görüşülür. Daha sonra hawaladar gerekli koşulların tamamlanması durumunda parayı alıcıya teslim eder. Nihayetinde göndericinin ve alıcının ülkesindeki hawaladarlar arasındaki denkleştirmeler yapılır. Bu denkleştirme işlemi elektronik transfer, fatura sahtekârlığı, mal ticareti ile ilgili ödemelerin yapılması gibi yöntemlerle yapılır³³⁶.

Hawala sistemi bankacılık sistemine göre daha hızlı işleyen bir sistemdir ve hawaladarların elde ettiği kazanç bankacıların elde ettiklerine göre daha yüksektir. Bu sistem, ülkelerin gelişmişlik durumlarına bakılmaksızın transferi düşünülen paralar için iyi bir şekilde işlemektedir³³⁷. Özetle Hawala sistemi kara paranın dünya çapında hareketini sağlayan sıra dışı bir uluslararası transfer sistemidir. Hiçbir dış denetime ve kontrole tabi olmadığı için yasal bankacılığın işleyişini bozacak kadar köklü bir sistemdir³³⁸. Ayrıca bu sistemde müşteri bilgilerinin gizliliği esas olduğundan kanun uygulayıcı birimler tarafından kontrol edilmesi neredeyse imkânsızdır.

2.3.3.2. Kara Borsa Peso Alım Satım Sistemi

Batı Yarıküresi'ndeki ticaret yoluyla para aklamanın en yaygın yöntemlerinden biri Kolombiya Kara Borsa Peso Alım Satım Sistemidir. Bu kara para aklama tekniği, ABD Bankalar Gizlilik Yasası'nın bildirim gereksinimleri aracılığıyla tespiti yapılmaktan kaçınmak için kullanılır. Basitçe, Kolombiya uyuşturucu kartelleri ellerindeki suç geliri ABD dolarını döviz bürosu, finans dışı kurum veya başka bir işle iştiğal ederek döviz bozduran bir brokere satar. Bu döviz bozduktan sonra, ticaret organizasyonu parasını aklamış ve Kara Borsa Peso Alım Satım Sistemi sürecinden çıkmış olur. Diğer taraftan, peso komisyoncusu elinde birikmiş ABD Dolarını Birleşik Devletlerde aklamalıdır. Peso komisyoncusu, gelirlerini finans kurumlarına yerleştirmek için çeşitli yöntemler kullanır. Kolombiya'da faaliyet gösteren pezo komisyoncusu, Amerika'da kullanılmak için uyuşturucu kaynaklı bir fon havuzuna veya değiş tokuş

³³⁶ Aykın, Hasan, Alternatif Havale Yöntemi; Hawala, <https://vergidosyasi.com/2017/03/18/alternatif-havale-yontemi-hawala/> Erişim Tarihi: 05.11.2017.

³³⁷ Güner, 2003. s. 230.

³³⁸ Çelik vd., 2000, s. 96.

yapacak olan Kolombiyalı ithalatçılara sahiptir. Fonlar, sigara, elektronik malzemeler ve altın gibi ticaret mallarını almak için kullanılır³³⁹.

2.2.4. Sıra Dışı Bir Metot: Bankanın Ele Geçirilmesi

Küreselleşme akımının dünyayı etkilemeye başladığı 90'lı yıllardan itibaren organize suç şebekeleri banka ve diğer mali kurumlara sızmaya hatta ele geçirmeye başlamış, önemli ölçüde başarılı da olmuşlardır. Suç örgütleri bu alanda kara para aklamak için banka yöneticilerini ve çalışanlarını kullanmakta, böylelikle karmaşık bankacılık işlemlerinin kolaylıkla üstesinden gelmektedirler. Konuyla ilgili olarak, ABD Senatosu tarafından yapılan bir soruşturmada, dünyanın en önde gelen bankalarından birinin Venezuela'dan Pakistan'a Meksika'dan Nijerya'ya bir çok siyasi ve askeri liderin kaynağı şüpheli servetini herhangi bir soruşturma yapmaksızın kabul ettiği belirtilmektedir³⁴⁰. Haberde bankanın özellikle Meksika eski Devlet başkanının kardeşinin uyuşturucudan elde ettiği geliri kabul ettiği ve konuyla ilgili olarak resmi makamlara eksik ve yanlış bilgi verdiği de belirtilmektedir³⁴¹.

Bazen suç örgütleri işi daha fazla abartarak direkt bankaya sahip olma fırsatını da yakalamaktadırlar. Son zamanlarda Rusya'da suç örgütlerinin bankaların % 50'sine sahip olduğu iddia edilmektedir. Yine eski Yugoslavya topraklarında, nakit karşılığında müşterilerine ortalamanın çok üzerinde faiz ödeyen bir çok banka mevcuttur. Bunların bir bölümünün sahibi ise, Bosna'da Müslümanlara karşı yürüttükleri savaşı finanse etmek için uyuşturucu parası aklayan önemli Sırp politikacıdır³⁴².

2.2.5. Vergi Cennetleri ve Kıyı Bankacılığı

Her ülkenin kendi vergi sistemini dilediğince kurma hak ve yetkisine sahip olması (vergi egemenliği) kuralı sayesinde, vergi cennetlerinin varlığı vücut bulmaktadır³⁴³. Sıfır vergi ya da yalnızca çok düşük vergi uygulamaları, vergi yükümlülükleri ile ilgili olarak diğer ülkelerle bilgi değişimini önleyen yasal ve idari uygulamalar, şeffaf olmayan uygulamalar, yükümlülüklerin o ülkedeki mevcudiyetinin

³³⁹ Money Laundering and Financial Crimes, s.29 <https://www.state.gov/documents/organization/18171.pdf> 05.11.2017.

³⁴⁰ Ergül, 2001. s. 50.

³⁴¹ Citibank'a Kara Para Soruşturması, Milliyet, 10.11.1999.

³⁴² Ergül, 2005. s. 37.

³⁴³ Bilici, Nurettin, Vergi Cennetleri İle Mücadele, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üniv. İİBF Maliye Bölümü, Antalya, 2004, ss. 600-620.

yalnızca vergi düşüncesine dayanıyor olması, yani gerçek bir faaliyetin olmayışı, katma değer yaratılmayışı, şeklinde uygulamaların olduğu ülkeler vergi cenneti olarak sayılmaktadır³⁴⁴.

Vergi cennetlerinin sayısı, 80'li yıllardan itibaren globalleşmeye, telekomünikasyon hizmetlerindeki iyileşmeye ve kambiyo hareketlerindeki serbestleşmeye bağlı olarak hızla artmaya başlamıştır. Artık para transferleri saniyeler içerisinde ve düşük maliyetle yapılabilmektedir. Ülkeler arasındaki insan, sermaye ve malvarlığı gibi unsurlardaki mobilitenin artması, fonlar açısından vergilemenin ağır olduğu ülkelere, daha hafif olanlarına doğru hızlı bir akış meydana getirmiştir³⁴⁵. Sayılan tüm bu yönleri, vergi cennetlerini kara para aklayıcılar için cazip hale getirmekte, özellikle kara paranın yerleştirme aşamasında vergi cenneti sayılan ülkelerdeki offshore bankalar kullanılarak kara para aklanmaktadır.

2.2.5.1. Vergi Cennetleri

Kara para aklama faaliyeti denilince akla ilk gelen terimlerden biri de hiç şüphesiz vergi cennetleridir (Tax Haven). Vergi cennetleri; özellikle kıyı bankacılığı (Off-shore banking) ve paravan şirketler (shell company) vasıtasıyla kara para aklamamanın basit ve elverişli olduğu yerlerdir. Vergi cennetleri; çok düşük vergi oranlarına ve vergisel bir takım kolaylıklara sahip, yabancı yatırımcılara yönelik olarak düzenlenen ya da zorlaşan uluslararası rekabet şartlarında, işletmelere ve bireylere vergiden kaçınmak için çeşitli imkânlar sunan özel yerler olarak tanımlanabilir³⁴⁶. Vergi cennetlerinde, elde edilen kazançlar düşük ya da sıfır vergi oranlarında işlem gördükleri için ister dürüst olsun ister kara para aklayıcısı olsun pek çok kişinin ilgisini çekmektedir.

Vergi cenneti sayılan ülkeler kendilerinin bu kapsamda bir olduklarını kabul etmemekle birlikte, vergi cenneti ülkelerin hükümetleri sırayla çok uluslu şirketler tarafından sağlanan istihdam, teknoloji ve sermaye için bazı potansiyel vergi gelirini

³⁴⁴ Ulusoy, Ahmet, Birol Karakurt, Vergi Politikasının Mali Amacının Karşılanamamasında Vergi Cennetleri ve Offshore Finansal Merkezlerin Rolü, Tisk Akademi, 2009/4, (sayı 8), ss. 80-105.

³⁴⁵ Bilici, 2004, s.602.

³⁴⁶ Öztürk, Serdar, Özlem Ülger, Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma ve Kara Para Aklamadaki Rolü, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2016/9 (1), ss. 237-254.

feda etmeye gönüllüdürler³⁴⁷. Bu kapsamda belli ölçüde politik istikrar, tatminkâr ve güvenilir ulaşım yolu, iletişim hizmetleri, tarafsız yargı ve kurumlara ilişkin esnek yasal statü³⁴⁸ şeklindeki imkânlarla uluslararası yatırımcıları cezbetmektedir. Ayrıca, vergi cenneti olan ülkelerde faaliyet gösteren kurumlara hizmet sunabilecek ve destek olabilecek düzeyde profesyonel hukukçuların, danışmanların, denetçilerin, muhasebe uzmanlarının ve finansal analistlerin de olduğu görülmektedir³⁴⁹.

Günümüzde uluslararası alanda yatırım yapan şirketler birçok vergi cenneti sayılan ülkelerde faaliyette bulunmaktadır. Uluslararası doğrudan yatırımı teşvik etmek için vergi cenneti ülkeler çok düşük vergi oranları uygulamaktadır³⁵⁰. Vergi cenneti sayılan ülkeler; banka işlemlerinde gizlilik, politik istikrar, bankacılığın nispi önemi, nakit kontrolünün yokluğu, vergi anlaşması yapılmaması, sermaye hareketlerinin tam serbestlik içinde olması, telekomünikasyon, ulaşım ve konaklama gibi altyapı hizmetlerinin varlığı, alanında uzman personel ve kurumlar gibi özellikleri nedeniyle öne çıkmaktadırlar³⁵¹.

Vergi cennetleri ilk başta piyasaların işleyişini kolaylaştırmak ve Petro-dolarların³⁵² akışını sağlamak için kurulmuşsa da sonradan uyuşturucu ticaretinden sağlanan paranın saklanma ihtiyacını karşılamak için kullanılmaya başlanmıştır. Bu finansal barınaklar özellikle Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya'daki gelişmiş ülkelerin çevresinde kurulmuştur. Bunların yarısında İngiliz bayrağı dalgalanmakta ve çoğu Avrupa ülkesinin vergi cenneti bulunmaktadır³⁵³.

Vergi cenneti ülkeler genel olarak az nüfuslu ve küçük ancak çok sayıda uluslararası banka ve şirkete sahiptir. Örneğin, 387.000 nüfuslu Lüksemburg'da 143 banka, 176.000 nüfuslu Bahama Adaları'nda 382 uluslararası finans kuruluşu, 3.000

³⁴⁷ Günaydın, İhsan, Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 126, 1999, s. 76.

³⁴⁸ Öztürk, 2016, s. 238.

³⁴⁹ A.g.e., s. 238.

³⁵⁰ Günaydın, 1999, s. 76.

³⁵¹ Güner, 2003, s. 234.

³⁵² Petro-Dolar kavramı, dünya genelinde petrolün satılması sırasında sadece Amerikan dolarının kullanılması ve Doların hakim para olmasını sağlayan bir sistemdir. Bu sistem Amerika Birleşik Devletleri ile Suudi Arabistan arasında 1973 yılında yapılan müzakereler sonrasında uygulamaya konulmuştur ve Sudi Arabistan petrolünü satarken sadece Amerikan dolarıyla satış yapar olmuştur. Ayrıca petrol ticaretinden gelen dolarları da Amerikan bankalarına yatırmaktadırlar. Amerikan bankaların yatan petrol paraları Amerika'nın zenginleşmesine ve IMF'nin de petrol ihraç eden ülkelere borç vermesine bir kaynak olmuştur.

³⁵³ Ergül, 2005, s. 23.

yoksul nüfusa sahip Turk ve Caicos adalarında 6729 şirket bulunmaktadır³⁵⁴. BM'nin 1998 yılında yayınladığı bir rapora göre vergi cenneti ülkelerdeki şirketlerin toplam aktifleri 5 trilyon doları bulmaktadır. 1 trilyon dolarlık mevduatın yanı sıra 4 trilyon dolar değerinde hisse senedi, tahvil, gayri menkul ve mal kontratı da bu cennetlerde saklanmaktadır³⁵⁵. Daha güncel araştırmalara göre ise günümüzde vergi cennetlerinde 20 trilyon doların üzerinde varlık tutulduğu tahmin edilmektedir³⁵⁶. Bu rakam Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'nın gayrisafi milli hâsıllarının toplamına ve dünya gayrisafi milli hâsıllarının ise yaklaşık yüzde 25'ine denk gelmektedir.

2016 yılında patlak veren ve kamuoyuna Panama Belgeleri olarak yansıyan olayda; faaliyetleri arasında uluslararası şirketlerin ve sermaye sahiplerinin off-shore hesaplarına hukuki destek vermek ve varlık yönetimi hizmeti veren Panama merkezli Mossack Fonseca hukuk firmasından sızdırılan belgeler, dünyanın bir çok zengin ve güçlü kişinin, servetlerini paravan şirket ve hesaplar yoluyla vergi cennetlerinde nasıl gizlediklerini ortaya koyması bakımından güncel bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır³⁵⁷. Benzer şekilde offshore finansal merkezler olarak da ifade edilen vergi cennetleri, bir çok ülkenin vergi sistemindeki kaçınma yollarına hizmet etmekte ve vergiden kaçınma ile birleşen sermaye kaçışı, sosyal hizmetler sunmak ve yatırımı finanse etmek için gerekli sermayeyi geliştirmek isteyen ülkelere yardımcı olmaktadır³⁵⁸.

Henüz kesin bir liste oluşturulamamakla birlikte Andora, Lihtenştayn, Guernsey, Monako, Morityus, Liberya, Seyşeller, Brunei, Hong Kong, Maldivler, Cook Adaları, Nauru, Niue, Marshall Adaları, Vanuatu, Anguilla, Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Barbados, Belize, Bermuda, İngiliz Virgin Adaları, Cayman Adaları, Grenada, Montserrat, Panama, St Vincent ve Grenadines, St. Kitts ve Nevis, Turks ve Caicos, Amerikan Virgin Adaları³⁵⁹ dünyada öne çıkan vergi cennetleri olarak sayılmaktadır.

Sonuç olarak; Vergi cennetleri kara para aklamada her zaman hayati bir rol oynamakla birlikte, Birleşik Krallık gibi ülkesinin vatandaşı olmayan kişilere yönelik,

³⁵⁴ Güner, 2003, s. 234.

³⁵⁵ Ergül, 2005, s. 23.

³⁵⁶ Panama'dan Kıbrıs'a offshore bankacılık nasıl işliyor? <http://www.bloomberght.com/forex/haber/1871657-panamadan-kibrisa-offshore-bankacilik-nasil-isliyor> Erişim Tarihi: 20.03.2018.

³⁵⁷ http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160420_panama_abd_sorusturma_bharara Erişim Tarihi: 12.11.2017.

³⁵⁸ Günaydın, İhsan, Serkan Benk, Globalleşme Sonucu Oluşan Vergi Kayıp ve Kaçaklarını Önlemede Uluslararası İşbirliğinin Önemi 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, 2004, Antalya, s.s. 383-420.

³⁵⁹ Lilley, 2006, s. 90.

vergi cenneti merkezleri olarak hareket eden Londra gibi başka offshore finans merkezlerinin de olduğu bir gerçektir. Vergi cennetleri, gerçek hesap sahibinin neredeyse anonim olduğu ve böylece para aklamayı ve varlıkların daha kolay gizlenmesini sağlayan ürün ve hizmetleri sağlamaya devam etmektedir. Nitekim büyük terör gruplarının, yozlaşmış politikacıların ve suç örgütlerinin bu merkezlerdeki servetlerinin dondurulmasına ilişkin halen bir girişim mevcut değildir³⁶⁰.

2.2.5.2. Kıyı Bankacılığı

Off-Shore Bankacılık (off-shore banking), tabela bankacılığı, posta kutusu bankacılığı³⁶¹ gibi isimlerle de adlandırılan Kıyı Bankacılığı; kısaca ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışından kullanılmasını amaçlayan ve ülkede bankacılık sektörü için düzenlenmiş her türlü yasa ve yönetmeliklerin dışında kalan bankacılık türüdür³⁶². Ya da daha kapsamlı bir şekilde; *ülke dışından elde edilen fonların ülke dışında veya koşullara göre ülke içinde kullanılması, hiçbir devletin kontrolünde olmayan paraların fon fazlası bulunan merkezlerden fon ihtiyacı bulunan merkezlere transfer edilmesi gibi finansal hizmetler yürüten, genellikle vergi cenneti sayılan bölgelerde faaliyet gösteren ve ülke içerisindeki bankacılık sisteminin tabi olduğu kanunların kapsamı dışında tutularak, getirilen mali ve hukuksal avantajları sayesinde cazip çalışma koşullarının sağlandığı bankacılık*³⁶³ türü şeklinde tanımlanabilir.

Offshore bankacılık olgusu ikinci dünya savaşından sonra gelişmeye başlamıştır. Soğuk savaş döneminde parasal varlıklarının ABD tarafından dondurulabileceği endişesine kapılan Sovyet Rusya'nın paralarını, vergi, faiz kısıtlamaları ve zorunlu karşılık muafiyeti gibi imkânlar da sunan İngiliz bankalarına yönlendirmesi offshore bankacılığın başlangıç noktasını oluşturmuştur³⁶⁴. Ayrıca, 1973-1974 yıllarında meydana gelen dünya petrol krizi akabinde petrol üretimi yapan ülkeler elde ettikleri yüklü miktardaki paraları ABD'nin Avrupa'da bulunan offshore bankalara yatırmışlardır. Offshore bankalarda biriken yüksek miktardaki fonlar petrol ithal eden ülkelere kredi olarak kullanılmış ve böylelikle büyük bir Petro-dolar piyasası

³⁶⁰ A.g.e., s. 16.

³⁶¹ Güner, 2003, s. 235.

³⁶² Mavral, 2003, s.66.

³⁶³ Çelik vd. 2000, s.86.

³⁶⁴ Akdiş, Muhammet, Offshore Bankacılığındaki Gelişmelerin Kara Para ve Aklanmasına Olan Etkileri, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008, s.s225-255.

oluşturmuş³⁶⁵. Tüm yaşanan bu süreç sonunda Londra ilk offshore bankacılık merkezi haline gelmiştir.

Kıyı bankaları farklı bir banka çeşidi değildir. Tıpkı diğer bankalara benzer şekilde talep edenlere kredi açmakta, parasını yatırmak isteyenlerden mevduat toplamaktadır. Bu tür bankaların diğer bankalardan farkı, bankaların yapmakla ya da uymakla zorunlu oldukları bazı kuralları ve kriterleri yerine getirme yükümlülüklerinin bulunmamasıdır. Kıyı bankalarının yaptıkları işlemler karşılığında; harç, vergi vb. ödemeler, kanuni karşılık ve döviz bulundurma zorunluluğu, kredilendirme ve faiz yürütme yöntemlerindeki bir takım evrensel bankacılık kurallarına uyma yükümlükleri gibi birçok yükümlülükler bu tür bankalarda ya çok gevşek bırakılmış veya tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Kıyı bankalarını; şart olmamakla birlikte esasen yerleşik olmayan kişi ve kurumlarla çalışmaları, bulundukları ülkede geçerli olan para birimi dışındaki bir para birimini kullanmaları, yurt içi finans piyasasının tabi olduğu yasa ve sınırlamaların çoğundan muaf olmaları, sır saklama ilkesini çok sıkı bir şekilde uygulamaları, faiz oranlarının belirlenmesinde serbesti olması, doğrudan alınan gelir ve kurumlar vergisi türü vergilerin çok düşük tutulması veya hiç alınmaması, ayrıca bankaların müşterilerine ödeyecekleri faizden veya uluslararası bankacılık işlemlerinden doğacak faizlerden stopaj kesilmemesi³⁶⁶, yurt içi bankaların tabi olduğu kambiyo sınırlamalarına tabi olmaması, kredi faizleri ve kredi verme şekillerinde hükümetin koyduğu kurallara uyma zorunluluğu bulunmaması ve döviz bulundurma konusundaki sınırlamaların olmaması³⁶⁷ gibi özellikleriyle diğer bankalardan ayıran başlıca özellikleri olarak sayabiliriz.

Offshore banka kurmanın nedenlerinden en önemlisi, bu bankacılık türüyle ilgili hizmetleri kullanan gerçek veya tüzel kişilere belirli mali avantajlar sağlamaktır. Fakat birçok para aklama uzmanı, vergi kaçakçılığı metotları ve kara para aklama operasyonlarının genellikle benzer teknikler kullanılarak yapıldığını ve en uygun “mali

³⁶⁵ A.g.e., s. 225.

³⁶⁶ Çelik vd, 2000, s. 87.

³⁶⁷ Güner, 2003, s. 236.

avantajlar” arayışının, gerçekte suçtan elde edilen paraların bu tür yerlere taşınması için bir kılıf olarak sıklıkla kullanıldığına inanmaktadır³⁶⁸.

Diğer yandan vergi cenneti olarak adlandırılan serbest bölgelerdeki off-shore banka ve diğer finansal kuruluşlar aracılığıyla yapılan kara para aklama faaliyetlerinin çoğu ortaya çıkartılamamaktadır. Bunun nedeni, kıyı bankalarının müşterilerin sırlarını saklama konusunda özenli ve ketum davranmalarından kaynaklanmaktadır. Buralarda bilgi değişim ve paylaşım anlaşmaları bulunmamaktadır ve bu bölgeler yasa dışı yollardan elde edilen kara paraların cenneti olarak adlandırılmaktadır. Buralardaki bankalar ve bu bankaların bulunduğu ülkeler, bilgi değişimi ve paylaşımı konusunda yapılacak anlaşmaları yapmaktan kaçınmaktadırlar. Bu ülkelerin bilgi değişimi konusunda anlaşma yapmamalarındaki önemli bir etken de buralardaki bankalar, dünya bankacılık sistemine tam manasıyla dahil olarak müşterilerinin çift taraflı vergilendirme sorunuyla karşı karşıya kalmalarını istememektedirler³⁶⁹.

Kıyı bankacılığı konusunda 1993 yılında Amerika’da gerçekleştirilen ve Dinero Operasyonu olarak adlandırılan olayda, ABD’deki üç kolluk ve istihbarat birimi DEA, IRS ve FBI vergi cenneti olan bir bölgede off-shore banka kurmuşlardır. Bankaya hem bankacılık hem de söz konusu operasyonu bilen, İngilizce, Arapça, Fransızca, İspanyolca ve Almanca dillerine hâkim personel alınmıştır. Uluslararası işlemlere (ayrıştırma aşamasını sağlamak amacıyla) imkân vermek üzere 10 ülkede 12 şirket kurulmuş, 51 banka hesabı açılmıştır. Suçluları şüphelendirmemek için yüksek komisyon oranları uygulayan bankada teknolojinin son olanakları kullanılmıştır. Önceden uyuşturucu kaçakçılarıyla çalışıp sonradan devletle işbirliği yapan bir kişi suç örgütleri ile bağlantı kurmuş, ön görüşmelerden sonra nakit halindeki paralar banka elemanlarına buluşma yerinde hesap numarası ve transfer edileceği ülke belirtilerek teslim edilmiştir. Alınan paralar komisyon düşüldükten sonra transfer edilmiş, hatta alınan komisyonlarla bankanın günlük giderleri bile karşılanmıştır. Operasyonun daha ilk haftalarında milyonlarca dolarlık mevduat birikmiştir. Banka bu şekilde yaklaşık 1 yıl çalıştıktan sonra tasfiye edilmiş ve sonuçta Picasso, Trunbens ve Reynoldas’a ait

³⁶⁸ Annual Report, 1998-1999, Financial Action Task Force (FATF), France, 1999, s. 12.

³⁶⁹ Dursun, 2008, s. 115.

paha biçilmez değerde 5 tablo, 100 milyon dolar, 9 tonu kokain olmak üzere 40 ton uyuşturucu ele geçirilmiştir³⁷⁰.

Offshore bankacılığın, yukarıda belirtilen vergi kaçakçılığı ve kara para aklama faaliyetlerine olanak tanınmasından ayrı olarak bir takım olumlu yönlerine işaret edenlerde mevcuttur. Buna göre, offshore merkezlerin vergi ve kambiyo muafiyeti imkânı sunması sonucu düşük maliyetle mevduat toplandığından, dolayısıyla ucuz kredi fırsatı da doğmaktadır. Bu elverişli ortam ekonomik olarak bir hareketlilik meydana getirmekte ve uluslararası ticarete de katkı sağlamaktadır³⁷¹. Ayrıca offshore bankalar için birtakım sınırlama, denetim ve yükümlülüklerin hiç olmaması ya da az olması kıyı bankasının bu fonu etkin bir şekilde kullanmasına olanak sağlamaktadır. Yine kıyı bankasının bulunduğu ülke için de bazı yararları da mevcuttur. Çünkü offshore banka kurulurken alınan lisans ücretleri, personel çalıştırılması nedeniyle istihdama katkısı, kira ve benzeri birtakım gelirler ile bankanın ülkenin tanıtımına yaptığı katkı bunlardan bazılarıdır³⁷².

Kıyı bankacılığı konusunda bu yöndeki bir bakış açısına göre, bu olgu küresel kapitalist sistemin bir gereği olarak kabul edilmektedir. Dünya üzerinde dolaşım halindeki yaklaşık 1-2 trilyon dolar kara para, sahipleri tarafından her ne şekilde olursa olsun dünya piyasasına sokulmak ve suç geçmişinden arındırılmak istenmektedir. Küresel Ekonomi, bu parayı Off-shore şirketler ve bankalar kanalıyla kabul etmek veya bu paranın Amerika ve Avrupa bankalarına sokulması gibi iki seçenekle karşı karşıya kalmaktadır. Bu çaptaki bir kaynağın getirisini almak isteyen ülkeler ise iki tehditle yüzleşmek zorundadır. Ülkedeki bankacılık sisteminin çökmesi ve ekonomik sistemin çürümesi. Bu nedenle hükümetler hem kara paraya engel olmaya çalışırken, hem de bu paranın sistemlerine en az zararı verecek tarzda girmesine ses çıkarmamaktadır. Bu bakımdan Off-shore bankaların dünya mali sisteminin arıtma cihazı olarak kabul edilebilir. Zaten 1981 yılında Amerikan Merkez Bankası (FED) da ABD yasal yükümlülüklerinden kurtulmak için vergi cenneti sayılan ülkelerde şube açan Amerikan bankalarını kabul etmiş ve International Banking Facilities kapsamında yasallaştırmaya

³⁷⁰ Akar, 1997, s. 101.

³⁷¹ Dursun, Selman, Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı ve Ceza Hukuku Sorunları, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayını, 2004, s. 247-282.

³⁷² A.g.e, s. 251.

onay vererek bu sistemi resmen onaylamıştır³⁷³ Dolayısıyla kıyı bankacılığı, her halükarda globalleşmeye paralel olarak büyüyen ve işleyen dünya ekonomik sistemine ket vuracak bir argümanı amaca hizmet edecek bir noktaya taşımıştır. ³⁷⁴.

2.2.6. Yasal Ticari Faaliyetlerde Bulunarak Aklama

Kara para aklayıcıları, aşağıda bazı uygulama alanlarına yer vereceğimiz şekilde yasal ticari işletmeler ve yasal şirketler kurarak da aklama faaliyetinde bulunabilirler.

2.2.6.1. Nakit Yoğun İşyerleri (Tabela Şirketler)

Bu yöntemde eldeki kara paranın gerçek veya tamamen kağıt üstünde şirketler veya işletmeler kurularak mali sisteme sokulması sağlanır. Bu doğrultuda çoğunlukla nakit paranın kullanıldığı restoran, fast-food zincirleri, AVM'ler, akaryakıt istasyonu, araba yıkama, otopark işletmeciliği, çamaşır yıkama merkezleri, barlar, gece kulüpleri, süper market gibi işletmeler kullanılır³⁷⁵. Bu tür işletmelerde günlük, aylık veya yıllık kazancın tespit edilmesi oldukça zordur. Böylelikle aklayıcılar yasadışı gelirlerini söz konusu işletmenin gelirine ekleyerek ve bunu da işletmenin kendi geliri gibi göstererek yaparlar.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1984 yılında ortaya çıkarılan bir olayda, uyuşturucu kaçakçısına ait bir pizza dükkânı zinciri vasıtasıyla uyuşturucudan elde edilen gelirin amlandığı, İtalya ve İsviçre'ye 60 milyon dolar kara paranın gönderildiği tespit edilmiştir³⁷⁶. Benzer bir olayda ise; Monako'da büyük reklamlarla çok lüks bir İtalyan lokantası açılmıştır. Lokantadan ne zaman yer ayırtılmak istense ise masaların sürekli dolu olduğu söylenmiştir. Lokantanın önünden geçildiğinde ise binanın hep ışıklı, fakat kapılarının ise sürekli kilitli olduğu görülmüştür. Yapılan araştırma sonucu kara para aklayan lokanta sahiplerinin, kayıtlarda çok yüksek karlar elde ettikleri ve vergilerini ise tam olarak ödedikleri tespit edilmiştir³⁷⁷. İtalya'da pizza işletmelerinin hala yerel mafya için en gözde aklama alanı olarak kullanıldığı bilinmektedir³⁷⁸.

³⁷³ Birleşik Devletler'deki mevduat kurumlarının, bazı Federal Rezerv gereksinimlerinden ve bazı eyalet ve yerel gelir vergilerinden bağımsız olarak yabancı yatırımcılara ve kurumlara hizmetler sunmasını sağlayan yasa.

³⁷⁴ Özyakışır, Deniz, Küreselleşme Süreciyle Birlikte Artan "Kara Para" Sorunu ve Bu Soruna Yönelik Küresel Mücadele, Sayıştay Dergisi, Sayı. 58 Temmuz-Eylül 2005, s. 91.

³⁷⁵ Güner, 2003, s. 251.

³⁷⁶ A.g.e., s. 252.

³⁷⁷ Ergül, 2005, s. 28.

³⁷⁸ A.g.e, s. 28.

2.2.6.2. Paravan Şirketler Kurularak Aklama

Sınır ötesi merkezlerde şirket kurulması yoluyla da kara para aklanması mümkün olmaktadır. Paravan ya da yasal şirketler vasıtasıyla finansal sisteme sokulan paralar başka sınır ötesi merkezlerdeki benzer şirket hesaplarına transfer edilerek, oradan da dünyanın herhangi bir yerindeki finansal kuruluşa transfer edilmek suretiyle kaynağından iyice uzaklaşmış ve aklanmış olmaktadır.

Birçok vergi cenneti merkezde paravan şirket kurmak çok kolay hatta birkaç yüz dolara böyle bir şirket kurulabilir. Aklama işini yapanlar böylesi pek çok şirkete sahip olabilmekte ve sahip oldukları yasadışı fonları sahibi oldukları bir şirketten diğer şirketin hesabına aktarabilmektedirler³⁷⁹. Dolayısıyla paravan şirket kullanılmasındaki asıl amaç ayrıştırma aşamasında fon transferlerinin bu şirketler üzerinden yapılmak suretiyle inceleme anında paranın izini bulmayı zorlaştırmaktır³⁸⁰. Şirketler arası yapılan bu aktarımların sonucu olarak paravan şirket çok karlı bir işletme gibi gösterilir ve kağıt üzerindeki karın yerine kasaya kara para konur ve bu paranın vergisi de ödenerek yasallaştırılmış olur³⁸¹. Ayrıca paravan şirket, kar marjı düşük veya yüksek bir çok şirketi, gayrimenkulü veya değerli kağıdı satın alabilir, spekülasyon ve göstermelik alım satımlarla bu yatırımlar değerlendirilmiş gözükür, vergisi de ödenerek aklanmış olur.

2.2.6.3. Sahte Borç Alacak İlişkisi

Bu yöntemde hayali bir borç alacak ilişkisi çerçevesinde borç senede bağlanmakta ve daha sonrada sözde tahsilat yapılarak borç tahsil edilmektedir. Bunun için bono, poliçe ve çek gibi ödeme araçları kullanılmaktadır.

Çek tahsildarı kullanılması yönteminde, uyuşturucu kaçakçısı örneğin 50 bin dolarlık çeki, bir kurumda çek tahsildarı olarak çalışan arkadaşına verir. Bir çek tahsildarının elinde yüklü miktarda para bulunması dikkat çekmeyeceğinden ve bu iş için sık sık bankaya gitmesi gerektiğinden uyuşturucu parası sisteme dahil olabilir. Kaçakçı verdiği 50 bin dolarlık çek karşılığında 40 bin dolar alır. 10 bin dolar ise tahsildarın cebinde kalır. Kaçakçıya ödeme çek tahsildarının sıklıkla kullandığı posta

³⁷⁹ Çelik vd. 2000, s. 90.

³⁸⁰ Akar, 1997, s. 74.

³⁸¹ Mavral, 2003, s. 80.

çeki formunda yapılır. Bu aşamadan sonra kaçakçı bu şekilde elde ettiği posta çeklerini daha önceden hesap açtığı bir kıyı bankasına yatırır³⁸².

Kara para aklama konusunda tespit edilen başka bir yöntemde ise; aklanacak olan kara para gizli bir şekilde Cayman Adalarında faaliyette bulunan bir şirkete aktarılmıştır. Bundan sonra Boston’da faaliyette bulunan bir şirketin Cayman adalarında para aktarılan bu şirkete dava açarak alacağının olduğunu ve bu alacağını tahsil etmek istediğini belirtir. Cayman Adalarındaki şirkete dava karşısında iki farklı seçenek sunulur. Bu seçeneklerden birincisi davanın geri çekilmeyerek sonuç alınıncaya kadar devam ettirilmesi, ikinci seçenek ise dava konusu olan borcun daha az bir miktarının ödenmesi koşuluyla davadan vazgeçilmesi. Sonuçta Cayman Adalarındaki şirket açtığı davadan vazgeçmek karşılığında 8 milyon doları kabul eder. Cayman Adalarındaki şirket mahkûm olur ve mahkeme veya hakem tarafından kararlaştırılan miktarı öder³⁸³.

2.2.6.4. Casino ve Kumarhaneler Yoluyla Aklama

Casino ve Kumarhaneler yasa dışı faaliyet yoluyla para kazanıldığı yerler olmalarının yanı sıra kazanılan bu paranın da rahatlıkla amlandığı yerlerdir. Casinolar ayrıca kredi açılması, açılan kredinin komisyon karşılığı ödeme vadesinin geciktirilmesi, kiralık kasa hizmeti, çek ciro edilmesi ve yüklü para havalesi³⁸⁴ gibi birçok finansal işlemin yapılmasına imkân veren yerler olduğu için sıklıkla tercih edilmektedir.

Aklayıcılar çok büyük miktarda kara parayı casinolara yatırıp bunun için herhangi bir bildirimde bulunulmamasını talep edebilirler. Bu şekildeki kara para artık casino çekleri ile her an çekilebilir veya transfer edilebilir hale gelmiştir. Parçalama dediğimiz aşama burada ortaya çıkmaktadır³⁸⁵. Kara para, bildirim yükümlülüğüne ilişkin limitin altında, dikkat çekmeden fişe çevrilebilir. Diğer taraftan casino sahiplerinin işbirliği ile kara paranın kumar kazancı olarak gösterilmesi sağlanarak da aklama gerçekleştirilebilir³⁸⁶.

Kara paranın kumarhaneler vasıtasıyla aklanması şu şekilde hikâye edilebilir;

“bavul içindeki dolarınızı, markınızı alır bir kumarhaneden içeri girer ve paraları orada bırakırsınız.

³⁸² Güner, 2003. s. 253.

³⁸³ Ergül, 2001, s. 48.

³⁸⁴ Akar, 1997, s. 77.

³⁸⁵ A.g.e, s. 77.

³⁸⁶ Ergül, 2005, s. 29.

Daha sonra kumarhane yönetimi bu paranın içinden belli bir miktarı “temizleme komisyonu” olarak alır ve size kumar kazancı olarak iade eder. “Temizleme Komisyonu” diye söylenen rakam % 20-25 arası bir para. Yani her bir dolarınız temizlendikten sonra 75 – 80 cente iniyor. Kumarhaneci aradaki 20 – 25 centi kendine alıyor. Kumardan para kazanmış olmanız da yetmez. Kumarhane bu parayı sizin adınıza İsviçre’deki hesabınıza “kumardan kazandı” diye gönderir. Siz 1 milyon dolarınızdan geri kalan 800 bin dolar için de İsviçre’de vergi ödersiniz. İşte artık geri kalan para temiz paradır³⁸⁷.

Uluslararası Mali Eylem Görev Gücü (FATF) tarafından 2009 yılında hazırlanan dünya kumar raporunda; 2007 yılı itibariyle yapılan istatistikler sonucu, 150'den fazla ülkenin bir tür yasal kumar oynamaya katıldığını, bu ülkelerin 100'ünün kumarhane ve oyun odası kumarını yasal hale getirdiğini göstermektedir. 100'den fazla ülke bir çeşit piyango ürünü sunmakta ve 60'tan fazla ülke yarış ve spor bahisleri sektörüne katılmaktadır. Kumarhaneler, vergilendirme ve lisans ücretleri yoluyla hizmet sağlayıcılar ve devlet için muazzam gelir kaynakları üretmektedir. Dünya genelindeki kumar işlerinin büyüklüğü 2006 yılında 70 milyar ABD Doları'nın üzerinde gerçekleşmiş olmasına karşın toplam fonun çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Kuzey Amerika'daki (ABD ve Kanada) kumarhaneler bu rakamın neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Çin'deki Macao şehri, en hızlı büyüyen casino bölgesidir ve 2007 yılında 10 milyar ABD Doları'nın üzerinde bir gelir elde etmiştir. Buna ek olarak, küresel bazda 15 milyar ABD Doları civarında tahmin edilen internet kumar sitelerinin çoğalması sonucu ayrıca ciddi miktarda yasadışı kumar alanı meydana gelmiştir³⁸⁸.

Aynı raporda birçok casinonun, kötü yönetilen, siyasi istikrarsızlık ya da önemli suç ya da terörizm sorunları bulunan sınır bölgelerinde kurulduğu ve kumarhane turizmi sonucu oluşan fon hareketlerinin bazı para aklama risklerini beraberinde getirdiği belirtilmektedir. Raporda bir dönemler sosyalizmin merkezi sayılan Arnavutluk'un kumar sektörüne giriş yaptığı haber verilirken, Singapur ve Papua Yeni Gine'de yeni kumar merkezlerine onay veren yasaların yürürlüğe girdiği bildirilmektedir. Güney Kore, Macau-Çin ve Şili'nin de casino sektörlerini geliştirmekte olan ülkeler olduğu belirtilmektedir³⁸⁹.

³⁸⁷ Berkan, İsmet, Radikal Gazetesi, 29 Kasım 1996.

³⁸⁸ Vulnerabilities of Casinos And Gaming Sector, FATF Report, 2009, s.9.

³⁸⁹ A.g.e., s.13.

Geçmişte, Las Vegas'ta önemli çıkarları bulunan, bunun bir bölümünü günümüzde de koruyan mafya, aklama konusunda en çok kullandıkları alan casino ve kumarhanelerdir. Nevada'nın kumarhaneleri hala ABD'nin Federal Nakit İşlemleri kapsamındaki düzenlemelerden muaf olduğu için kara para aklama açısından idealdir. Vegas hala gözde bir kara para aklama merkeziyken, son dönemlerde Güneydoğu Asya'nın Vegas'ı haline gelen Macau, Çin'de kumar oynamanın yasal olduğu tek yer olup, kara para aklamaya yönelik mükemmel kumarhane ve casino tesislerine sahiptir. Burada aklanan kara para miktarının bazen ayda milyar dolarları bulduğu söylenmektedir³⁹⁰.

Kumarhane sektörünü kara para aklamaya karşı savunmasız hale getiren, çeşitlilik sıklık ve işlem hacimleridir. Kumarhaneler doğası gereği nakit yoğun işyerleridir ve işlemlerin çoğu nakit bazlıdır. Bir kumarhaneye yapılan tek bir ziyaret sırasında, müşteri oyun sırasında veya satın alma aşamasında bir veya daha fazla nakit veya elektronik işlem yapabilir. Kumarhane fişleri veya plakları, oyun biletleri ve sertifikalı çeklerin yanı sıra casino depozito hesaplarına ve elektronik depo işlemlerine, diğer yetkili kumarhanelere fonların taşınması rutin sayılan nakit hareketleridir. Bu durum casinoları para aklamaya çalışanlar için çekici bir hedef haline getirmektedir³⁹¹.

2.2.7. Döviz Büfelerinin (Yetkili Müessese) Kullanılması

Ülkemizde özellikle halk dilinde Döviz Büfesi şeklinde anılan işletmelere; Hazine Müsteşarlığına bağlı Bakanlıkça tespit edilen usul ve esaslar çerçevesinde dövizle ilişkin işlemler yapmasına izin verilen ve kıymetli maden, taş ve eşyalara ilişkin işlemler de yapabilen ve anonim şirket olarak kurulan işletmelere mevzuatta yetkili müessese³⁹² denilmektedir. Döviz büroları birçok ülkede nakit takasının yanı sıra seyahat çeki, Euro çek, kişisel çek gibi çekler verebilmekte, ülkemizde yasal imkânı olmamasına karşın kimi ülkelerde fon transferi yetkisine de sahiptirler.

Kara para aklayıcıları, ulusal para üzerinden elde ettikleri fonları yine farklı bir dövizli olan başka bir aklayıcınıninki ile değiştirebilmektedir. Döviz büfelerinin bankalar kadar sıkı denetime tabi olmaması ve büfelere sahip olmanın bankaya sahip olmaktan çok daha ucuz ve kolay olduğu göz önüne alındığında suçluların neden birçok ülkede

³⁹⁰ Ergül, 2005, s. 39

³⁹¹ FATF Report, 2009, s. 25.

³⁹² 07.08.1989 tarih ve 32 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı.

döviz büfesi kurdukları veya satın aldıkları daha iyi anlaşılmaktadır³⁹³. Aklanmak istenen nakit formundaki kara para çoğunlukla küçük kupürlü banknotlardan oluştuğundan döviz bürolarında başka ülkelerin büyük kupürlü paralarına çevrilmekte, çek benzeri finansal araçlara dönüştürülmekte, döviz bürosunun kendi nakdiymiş gibi alınıp mali sisteme sokulmakta ve daha sonra müşterinin istediği yere transfer edilebilmektedir³⁹⁴.

Ülkemizde her ne kadar döviz bürolarıyla ilgili yasal düzenlemeler ve denetimler yapılırsa da organize suç örgütleri kara para aklama yöntemleri arasında döviz bürolarını kullanmaya devam etmektedirler. Nitekim Eylül 2017’de Siirt ve Şırnak merkezli yapılan bir operasyonda, terör örgütü PKK-KCK-YPG'nin kaçak sigaralarından elde ettikleri parayı mahalle muhtarının döviz bürosunda aklayıp teröristlere kaynak olarak akıtan terör şebekesi çökertilmiştir. Çökertilen şebekenin sigara kaçakçılığı yolu ile iki yılda 100 milyon dolar gelir elde ettiği ve şimdiye kadar yürütülen çalışmalarla bu paranın 10 milyon dolarının dağdaki teröristlere aktırıldığının belgelendiği öğrenilmiştir. Mahalle muhtarının işlettiği döviz bürosunda suç geliri ile döviz bürosundaki paranın değiştirilmesi terör finansmanı aklamanın ilk adımıdır. Böylece terörün finansında kullanılacak suç geliri kaynağından uzaklaştırılmıştır. Teröristlerin kaçak sigaradan elde ettiği kara para döviz bürosunun kendi adına açtığı banka hesabına yatırılmış ve buradan transfer edilerek aklama süreci gerçekleşmiştir. Kayıtlı hale getirilen para ise terör örgütü PKK'ya finans kaynağı olarak aktarılmıştır³⁹⁵.

2.2.8. Hayali İhracat

Hayali ihracat kavramı, aslında gerçek anlamda bir ihracatın yapılmadığı ya da ihracat yapılmış olsa dahi ihraç edilen emtianın cins veya miktarını farklı göstermek anlamına gelmektedir. Olmayan ya da olanın farklı yansıtılmasıyla yapılan bu işlemde amaç yapılan ihracata verilen devlet desteklerini elde etmektir³⁹⁶. Ülkemizde uzun yıllar konuşulan hayali ihracat, Türkiye’de ilk kez 1975 yılında, dönemin ünlü siyaset adamlarından birinin yeğeninin karıştığı ve bu sayede 20 milyon lira kazandığı olayla Türkiye gündemine girmiş ve sonraki 10 yıllar boyunca da ülke gündemini meşgul

³⁹³ Güner, 2003, s. 242.

³⁹⁴ Mavral, 2003, s. 63.

³⁹⁵ <http://www.aksam.com.tr/guncel/pkky-kaynak-aktaran-terror-sebekesi-cokertildi/haber-658412> Erişim Tarihi: 16.11.2017.

³⁹⁶ Faaliyet Raporu, Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, 2014, s. 57.

etmeye devam etmiştir³⁹⁷. Hayali ihracatı kara para aklama bağlamında önemli yapan husus ise; hem kara para kaynağı olması hem de gözde bir aklama mecrası olmasıdır. Ayrıca hayali ihracat sonucunda haksız vergi iadesi alınması da işin trajikomik tarafını oluşturmaktadır³⁹⁸. Bu işin esası, değeri düşük olan bir emtianın değerli bir emtia gibi gösterilerek yurt dışına gönderilmesidir.

Ülkemizde hayali ihracatın yaygınlaşmasının nedenleri 1993 yılında hazırlanan TBMM Hayali İhracat Komisyonu raporuna da yansımıştır. Nitekim 1960'lı yıllara gelindiğinde, ödemeler dengesi probleminin çözümü için ihracatın mutlaka artırılması gerektiği, bunun içinde ihracatın ciddi şekilde teşvik edilmesinden başka alternatif bulunmadığı için bu yola gidildiği müşahade edilmektedir. İhracatta vergi iadesi ödemeleri, gerçek bir teşvik primi olarak bu dönemlerde uygulanmaya başlanmıştır. Daha sonra ihracat teşvikleri genişletilip yaygınlaştırılmaya başlanmış, Kaynak Kullanım Destekleme Fonu Primi, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Primi, İhracatta Katma Değer Vergisi iadesi gibi diğer teşvik sistemleri de devreye sokulmuştur. İhracat teşvikleri o derece yaygınlaştırılmıştır ki zaman zaman bazı ürünlerde bu oranların, gelen dövizin % 70-80'ine ve ürünün gerçek maliyetlerinin % 200'üne ulaştığı görülmüştür. Bunlara bir de Katma Değer Vergisi İadesi, gümrük muafiyeti, ucuz faizli ihracat kredisi, selektif kredi faiz iadesi, tahakkuk edecek vergi iadesine mahsuben avans şeklinde peşinen ödenen faizsiz krediler gibi mevzuatımızda zaman zaman yer almış diğer teşvikleri de ilave ettiğimiz takdirde bu sistemin ne kadar yaygınlaştırıldığı ortaya çıkmaktadır. İhracat teşviklerinin bu derece genişletilip yaygınlaştırılmasının yanı sıra bazı mevzuat düzenlemelerinin de etkisi ile kamuoyunun gündemine "Hayalî İhracat" ve haksız teşvik ödemeleri konusu gelmeye başlamıştır. Özellikle vergi iadesi ve prim alabilmek veya daha fazla vergi iadesi ve prim alabilmek için miktarı, değeri ve ihraç tarihleri çeşitli usullerle farklı gösterilen ihracata hayali ihracat denilmektedir³⁹⁹. Yine aynı raporda başlıca hayali ihracat yöntemleri ise; Ekonomik değeri olmayan malların ihraç edilmesi, ihraç fiyatının gerçek fiyatının çok üstünde gösterilmesi, ihraç edilen mal miktarının gerçeğin üzerinde gösterilmesi, ihraç edilen malın örneğinin gerçeğinden farklı gösterilmesi, fiilen ihraç edilmemiş malların ihraç edilmiş gibi gösterilmesi, ihracata ilişkin belgeler üzerinde tahrifat yapılması, yurt içi ve yurt dışında hayali ihracatı gerçekleştirmek için paravan şirketler kurulması ve sahte deklere belgesi ile ihracat bedeli dövizlerin yurda gelmiş gibi gösterilmesi olarak belirtilmiştir⁴⁰⁰.

³⁹⁷ https://www.ntv.com.tr/turkiye/hayali-ihracatin-mucidi-oldu,6Sm7HMI_o0GYrmDh0qLCdA Erişim Tarihi: 17.11.2017.

³⁹⁸ Güner, 2003, s. 270.

³⁹⁹ TBMM Hayali İhracat Komisyonu Raporu, Dönem:19, Yasama Yılı: 3, S. Sayısı: 398, s. 9.

⁴⁰⁰ A.g.e. s. 11.

Hayali ihracat yoluyla kara para aklanırken, düşük değerde veya kalitede olan mal kaliteli ve değerli bir mal gibi yurtdışına gönderilir. Örneğin 10 TL’lik mal 250 TL’ye ihraç edilmiş gibi gösterilir. Bu işlemden sonra vergi iadesi varsayımıyla, hem vergi iadesi alınır, hem de 240 TL’lik kara para ihracat geliri olarak gösterilebilir. Fakat muhtemel denetimlerde yakalanmamak için ve kara paranın mutlaka finansal sisteme sokulması gerektiğinden, kara paranın; sözde ihracatın yapıldığı hayali veya paravan bir şirket tarafından gönderilmesi gibi bir işleme tâbi tutulması gerekir⁴⁰¹. Hayali ihracatın benzeri bir işlem ithalat içinde yapılabilir. Bu durumda yurtdışında 1 TL’ye alınan mallar yurt içinde, aklama için kullanılan şirketlere 25 TL’ye satılır. Aradaki fark aklama için kullanılır⁴⁰².

Yukarıda bahsedilen ve Türkiye gündemine giren ilk hayali ihracat olayında ise; Y.D. isimli şahsın, ihraç etmiş olduğu ve ceviz malzemeden yapılmış mobilya olarak beyan ettiği ürünün, aslında sunta parçalarından oluşan sanayi kırıntıları olduğu dolayısıyla farklı bir ürün olarak gösterdiği, hatta ihraç ediyor olduğunu belirttiği firmanın da sahte olduğu anlaşılmıştır. Aynı şahsın Kıbrıs’ta açtığını beyan ettiği bankasının de hiç açılmadığı ve çalışmadığı belirlenmiş ve 1990’lı yıllarda devleti milyonlarca dolar soyduğu meydana çıkmıştır ⁴⁰³.

2.2.9. Sigortacılık Sektörü ve Aklama

Günümüz finans sisteminin en önemli enstrümanlarından olan sigortacılık sektörünün Dünyada 2016 yılı sonu itibariyle toplam prim büyüklüğü 4.7 trilyon dolar olmuştur. Dünyada toplam prim üretiminin 3.9 trilyon dolarlık kısmı Kuzey Amerika ve Avrupa ülkeleri ile Japonya ve Çin’de gerçekleşirken, gelişmekte olan ülkelere bu rakam yaklaşık 800 milyar dolarda kalmıştır⁴⁰⁴. Ancak son yıllarda primlerdeki artış oranı gelişmiş ülkelere nazaran gelişmekte olan ülkelere daha yüksektir⁴⁰⁵.

⁴⁰¹ Ergül, 2001, s. 40.

⁴⁰² A.g.e, s. 41.

⁴⁰³ https://www.ntv.com.tr/turkiye/hayali-ihracatin-mucidi-oldu,6Sm7HMI_o0GYrmDh0qLCdA Erişim Tarihi: 17.11.2017.

⁴⁰⁴ World Insurance in 2016: The China Growth Engine Steams Ahead, Swiss Re Institute Sigma, 2017/3, s. 50.

⁴⁰⁵ A.g.e, s. 20.

Ülkemizde ise sigortacılık sektörü 2016 yılı sonu itibariyle 40,5 milyar TL prim büyüklüğüne ulaşmıştır⁴⁰⁶. 2016 yılı rakamlarıyla 13 milyar Dolara tekabül eden bu prim büyüklüğüyle Türkiye, Avrupa’da 18. Sırada yer almıştır⁴⁰⁷.

Finans piyasalarının en temel unsurlarından birini oluşturan sigorta sektörü içerisinde sigorta şirketlerinin, gelecekte gerçekleşmesi olası risklerin sebep olacağı kayıp ve hasarların karşılanması taahhüdüyle sigortalılardan topladığı fonların, amacına uygun olarak kullanılması ve bu sürecin sorunsuz şekilde işlemesi ekonomik düzenin ve dolayısıyla genel kamusal düzenin sürdürülebilmesi için bir gerekliliktir⁴⁰⁸. Benzer şekilde fonların amacına uygun kullanılmasının yanı sıra sistemin suç örgütleri ve yasa dışı müdahalelerden de korunması önem arz etmektedir.

Yukarıdaki veriler dikkate alındığında sigortacılık sektöründeki büyüklüğün suç gelirlerinin aklanması için önemli bir kapasiteye sahip olduğu görülmektedir. Sigortacılık sektörü bugüne kadar, diğer aklama çalışmaları kapsamında kullanılmış olmasa da kara para işlemlerinin finansal yapı içerisindeki büyüklüğü göz önüne alındığında bu sektörün kara para aklanması için cazip bir sektör olduğunu söylemek mümkündür⁴⁰⁹. Sigortacılık sektöründe amaç kara para aklama olmasa bile gerçek hasarı tam olarak yansıtmayan hasar beyanları ve geri ödemeleri söz konusu olmuştur. Tek başına İngiltere’de yangın poliçesi ve kasko bazlı hasarlarda tertiplenen dolandırıcılığın yılda 1,6 milyar dolar⁴¹⁰ oluşu düşünüldüğünde sigortacılık sisteminin kara para aklama konusunda ne kadar cazip olduğu anlaşılmaktadır.

Kara para aklayıcıları tarafından sigorta şirketlerinin kullanılıyor olması, bu şirketler kanalıyla düşük bedelli bir ürünün yüksek bedelliymiş gibi sigorta ettirilmesi, aynı malın birkaç sigorta şirketine sigorta ettirilmesi, düşük bir hasarın fazla olduğunun beyan edilmesi gibi işlemlerin yapılmasının kolay olmasıdır. Sigorta şirketine sigorta edilen emtialar gerçek değerinden fazla bir değerde gösterilmek süratiyle elde edilen gelirler sanki gerçek kazanç gibi gösterilmekte ve kara para aklaması yapılmaktadır⁴¹¹.

⁴⁰⁶ <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909> Erişim Tarihi: 19.11.2017.

⁴⁰⁷ Swiss Re İnstitute, 2017, s. 50.

⁴⁰⁸ Tiryaki, Tercan, Türker Gürsoy, Ekonomik Suç Kavramı ve Sigortacılık Suçlarının Bu Açından Değerlendirilmesi, Sayıştay Dergisi, Sayı 55, Ankara, 2004, s.53.

⁴⁰⁹ Çuhacı Kemal, Kara Para Aklama ve Sigortacılık Sektörü, Reasürör Dergisi, 2003/48, s.16.

⁴¹⁰ A.g.e, s.17.

⁴¹¹ A.g.e, s.18.

Kara para aklanması konusunda, sigorta şirketlerinin farklı ürünleri kullanılarak aklama faaliyetleri yapılmaktadır. Bunlar arasında hayat sigortaları, kısa süreli ölüm poliçeleri ve emeklilik programlarıdır⁴¹². Daha çok yurt dışında görülen bir yöntemde hastalık vb. sebeplerle ölümüne kesin gözüyle bakılan şahısların hayat sigortası poliçelerine kendisini varis olarak kaydettiren aklayıcılar, bu şekilde gelirin kaynağını da gizlemiş olmaktadır. Özellikle, kanser, AIDS gibi ölümcül hastalıklara yakalanan hastalarla böylesi hileli işlemlere girilebilmektedir. Yapılmış olan bir sigorta poliçesinin ölümden önce satılması durumunda bazı ülkelerde alıcı sigortadan doğan parayı alabilmektedir. AIDS hastalığının yaygınlaşmasından itibaren bu tür sahtekarlıkların sayısı artmış, hatta bu türden poliçelerin alınıp satıldığı ikinci el piyasası bile oluşmuştur. Hasta tıbbi olarak kurtulma şansının kalmadığını anladığında kalan ömrünü güzel geçirmek amacıyla poliçeyi satmaktadır⁴¹³. Ayrıca yüksek bir pirim ödenerek alınmış poliçeler de satılmak suretiyle kara para aklama amacıyla kullanılmaktadır⁴¹⁴.

Elementer sigorta⁴¹⁵ branşında yaşanan örnek olayda; gerçek amacı kara para aklama olan bir şahıs, bir sigorta şirketi ile anlaşma yaparak gemisini sigorta ettirmiştir. Yapılan sigortalama işlemi için yüksek miktarlarda sigorta pirimi ödemek üzere sigorta şirketi ile anlaşılan şahıs, geminin gördüğü hasarları ödemek amacıyla sigorta şirketi tarafından verilen çekleri yasal gelirler olarak göstermiştir. Yasal işlemler yapmak için kurulan ve piyasada tanınan bu sigorta şirketinden alınan çekler bütün piyasa tarafından sorgulanmadan kabul edilmiş ve şahıs bu yolla kara para aklamayı yapmıştır⁴¹⁶.

Benzer şekilde kara para aklayıcısı sahip olduğu menkul veya gayri menkulü suç geliri parasıyla değerinden çok yüksek bir primle sigorta ettirir. Daha sonra cayma süresi içerisinde söz konusu sigorta poliçesinden memnun kalmadığını beyan ederek sigortasının iptal edilmesini ve ödediği primin kendisine iade edilmesini talep eder.

⁴¹² Çuhacı, Kemal, Kara Para Aklama ve Sigortacılık Sektörü, Reasürör Dergisi, 2003/48, s.16.

⁴¹³ Başak, 2001. s. 7.

⁴¹⁴ Çuhacı, 2003, s. 16.

⁴¹⁵ Sigortalının mal varlığında meydana gelecek çeşitli risklerin neden olacağı hasarlar ve kayıplar için yapılan hayat dışı sigortalara elementer sigorta denir.

⁴¹⁶ Report on Money Laundering Typologies 2003-2004, The Financial Action Task Force (FATF), Paris, 2004, s. 16.

Yapılan küçük bir kesintiden sonra şahsın parası kendisine iade edilir ve kirli para bu şekilde aklanmış olur⁴¹⁷.

2.2.10. Seyahat Şirketleri ve Turizm Yoluyla Aklama

Turistik amaçla ülkelere gelen turistlerden yararlanmak suretiyle, suç gelirlerinin yurt dışına gönderilmesi, yurda sokulması ya da turistler için ödeme araçları düzenlenerek aklama yapılabilmektedir⁴¹⁸. Aklayıcılar bazen seyahat şirketi ya da turistik tesisi de satın alarak aklama faaliyetine girişebilirler. Ekonomisi önemli oranda turizme dayanan ülkelerde organize suç örgütlerinin aklama faaliyetleri içinde turizm tesis ve yatırımları önemli bir yer tutmaktadır.

Meksika gibi bazı ülkelerde kara para aklamak için ülkede son yıllarda atılım yapan turizm sektöründen faydalanılmaktadır. Dünyada turizmin aklama faaliyeti için kullanılması yönünde bir trend olduğu bilinmektedir. Plaj tesislerine, finans piyasasına, alışveriş merkezlerine ve turizm merkezli yapılan ticari girişimlere yapılan yatırımlarla her yıl milyarlarca dolar aklanmaktadır⁴¹⁹. Söz konusu ticari girişimlerden biri de, Meksika'nın Guerrero eyaletindeki Punta Diamante'de yer alan turizm tesisleridir. Yine Karayip adalarındaki bir tatil merkezi olan Aruba'nın da bütün mali kaynaklarını Sicilya mafyasına borçlu olduğu, hatta adanın kendisinin bile mafyaya ait olduğu belirtilmektedir. Kara para baronları böylesi yasal yatırımlarla yerel halk nazarında sempati de kazanmaktadırlar⁴²⁰.

Konuyla ilgili olarak MASAK'tan yapılan bir açıklamada birçok sektörde kara para aklamasının yapıldığını bu sektörler içerisinde turizm sektörünün de dâhil olduğunu belirtmiştir. Turizm sektöründeki kara para aklayıcılarının, olmayan turistleri varmış gibi gösterdikleri belirtilmiştir. MASAK eski başkan yardımcısı Ramazan Başak yirmi bir ülkenin muadil kuruluşlarının yetkilileri ile yapmış olduğu toplantıda ülkemizde turizm sektöründe yapılan kara para aklama faaliyetleri ve bu faaliyetlerle mücadele konusunda hakkında bilgi vermiştir. Başak, Irak Hükümetinin İçişleri Bakan Yardımcısından aktardığına göre; kara para aklama faaliyetleri kapsamında ihracat

⁴¹⁷ Report on Money Laundering Typologies 2004-2005, The Financial Action Task Force (FATF), Paris, 2005, s. 47.

⁴¹⁸ Ergül, 2001, s. 23.

⁴¹⁹ Güner, 2003, s. 262.

⁴²⁰ Booth, Martin, Haşhaştan eroine uyuşturucunun 6000 yıllık öyküsü, Sabah Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1996, s. 287.

sektörünün kullanılmasının yanında turizm sektörü de kullanılmaktadır. Turizm sektöründe kara para aklamak amacıyla yapılan faaliyetlerde sanki ülkeye çok turist gelmiş ve çok para harcamışlar gibi gösterilmekte ve bu yolla gerçekte elde edilen gelirden çok daha fazlası kazanılmış gibi gösterilmektedir. Turizm sektöründe kara para aklamak amacıyla paravan şirketler kurulmakta, faaliyete ilişkin tüm işlemler bu paravan şirketler üzerinden yapılmaktadır. Paravan şirketlerin piyasa faaliyetleri çerçevesinde yapmış oldukları faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri yasa dışı sağlanan gelirler ile karıştırılarak sanki bütün gelirler yasal turizm geliriymiş gibi finansal sisteme dâhil edilmektedir⁴²¹.

2.2.11. Antika ve Sanat Eserleri Ticareti

Yasa dışı işlerden elde edilen kara para, antika eşya ve sanat eserlerinin alımında da kullanılabilir. Bu türden değerli eşyalar nitelikleri itibariyle pahalı olmalarının yanında genellikle fazla ağır olmadıkları için kolay taşınabilmekte, göze çarpmamakta ve kontrol altına alınmalarına lüzum görülmemektedir⁴²². Bu tür eserlerin satışı çoğunlukla müzeler ve müzayedelerde açık arttırma yoluyla yapılmakta, buralarda yapılan birçok işleme rağmen söz konusu eser fiziksel olarak el değiştirmemekte ve malın sahibi başka birisi olarak gösterildiğinden asıl sahibinin tespiti de zor olmaktadır. Alıcı ve satıcının kimliklerinin saklı tutulduğu bu piyasanın işlemleri kendine özgü olup, başka hiçbir piyasada bulunmamakta, bu da çok farklı aklama tekniklerinin uygulanmasına imkan yaratmaktadır.

Kimliklerin gizli tutulması antika piyasasında çok eskiden beri uygulanmakta olan bir gelenektir. Genellikle antika olan eserler Güney Amerika'ya kaçırılmakta ve mafya babalarının kara para aklama faaliyetlerinde kılıf olarak kullanılmaktadır⁴²³. Herhangi bir medya organında çalınan antika eşyanın değeriyle ilgili bir haber yapılmışsa bu genellikle o eşyanın takas değerini ifade etmektedir. Medyaya zaman zaman yansıyan haberler, bu alanda aklama yapıldığı şüphelerini arttırmaktadır.

⁴²¹ <http://www.milliyet.com.tr/hayalet-turistle-kara-para-aklama/ekonomi/haberdetayarsiv/18.04.2010/1226511/default.htm> Erişim Tarihi: 19.11.2017.

⁴²² Güner, 2003, s. 262.

⁴²³ Seçkin, Aylin, Sanat Piyasalarında Kara Para, <http://www.artfulliving.com.tr/sanat/sanat-piyasalarinda-kara-para-i-3255> Erişim Tarihi: 19.11.2017.

Dünyaca ünlü koleksiyoner bir ailenin ferdi olan Helly Nahmad, Rus gangsterleriyle sanat yoluyla kara para aklamakla suçlanmıştır⁴²⁴.

2007 yılında Londra'dan kalkan ve New York Havaalanı'na inen bir uçakta fatura bedeli 100 dolar olan isimsiz tablonun, yapılan incelemeler sonucu Amerikalı sanatçı Jean-Michel Basquiat'a ait 8 milyon dolar değerinde Hannibal adlı tablo olduğu anlaşılmıştır. Tablonun malikinin ise Brezilyalı milyarder ve banker Edemar Cid Ferreira olduğunu federal görevliler ortaya çıkarır. 2004'te Ferreira'nın finans imparatorluğu çökerken, arkasında 1 milyar dolar borç bırakır. Sao Paulo mahkemeleri onu 2006 yılında 21 yıl hapis cezasına çarptırır. Tutuklanmasından önce 30 milyon dolar değerinde sanat eseri Brezilya'nın dışına çıkarılmıştır bile. "Hannibal" önce 1 milyon dolara 2004'te Panamalı bir şirket tarafından satın alınır. Şirket tabloyu 5 milyon dolara satmak ister ve New York'ta Kennedy havaalanındaki gümrük memurları tarafından 2007 yılında el konur⁴²⁵.

2.2.12. Spor ve Kara Para

Sporun artan ekonomik ve sosyal önemi ve spor yoluyla artan kârlar sayesinde, para spor dünyasında güçlü bir etki yaratmaktadır. Sektördeki büyük para akışı, spor tesislerinin artması ve daha fazla sayıda kişiye ulaşılabilir olması gibi olumlu etkilere sahip olmasına karşın sektörde dönen bu para olumsuz sonuçlar da doğurmaktadır. Bu piyasada dönen para miktarı göz önüne alındığında, aklama, dolandırıcılık ve yolsuzluk riski daha yüksektir. Spor, kirli paranın akıtılması için bir kanal olarak kullanılabilir. Spor endüstrisi kara para aklayıcıları için, büyük parasal işlem kapasitesi ve bu sektöre olan ilgili insan sayısındaki artış nedeniyle en cazip sektörlerden birisidir.

Futbol sadece doksan dakika boyunca 22 oyuncunun sahada kıyasıya bir mücadeleye girdiği ve seyircilerin bu süre zarfında kendinden geçtikleri bir oyun değil, parasal olarak kapsamı oldukça geniş bir spor dalıdır. Futbolculara ödenen yüksek transfer ücretlerinin, bahislerin, naklen yayın gelirlerinin, sponsorluk sözleşmeleri ve daha birçok maddi kaynağın milyonlarca insanın geçim kaynağı olduğu futbol, özellikle

⁴²⁴ Cohen, Patricia, Valuable as Art, but Priceless as a Tool to Launder Money, https://www.nytimes.com/2013/05/13/arts/design/art-proves-attractive-refuge-for-money-launders.html?_r=0 Erişim Tarihi: 19.11.2017.

⁴²⁵ http://www.nytimes.com/2013/05/13/arts/design/art-proves-attractive-refuge-for-money-launders.html?_r=0 Erişim Tarihi: 19.11.2017.

1990'lı yıllardan sonra oluşan devasa parasal büyüklüğü ile ön plana çıkmaya başlamıştır⁴²⁶. Örneğin dünyanın en zengin kulüplerinden biri olarak kabul edilen Real Madrid 2009 yılında 94 milyon Avro ödeyerek Cristiano Ronaldo'yu kadrosuna katmıştır⁴²⁷. Diğer transferleri ile birlikte Real Madrid söz konusu transfer sezonunda 254 milyon Avro harcamıştır⁴²⁸. Bu kadar yüksek olmamakla birlikte ülkemiz futbol kulüpleri de transfere çok yüksek meblağlar ayırmaktadırlar. 2017-2018 sezonu için transfer için Fenerbahçe 20 milyon Avro, Galatasaray 40 milyon Avro, Beşiktaş 12,75 milyon Avro harcamış, toplamda ise Süper lig kulüpleri bu transfer döneminde 122,6 milyon Avroluk transfer gerçekleştirmiş buna mukabil 128,1 milyon Avro tutarında oyuncu satışı nedeniyle gelir elde etmişlerdir⁴²⁹.

Özellikle profesyonel futbol piyasası, 1990'lı yılların başından beri ticarileştirme süreci nedeniyle belirgin bir büyüme kaydetmiştir. Futbola yapılan yatırımlar, çoğunlukla televizyon yayın haklarının ve kurumsal sponsorlukların artışından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, profesyonel futbolcuların işgücü piyasası benzeri görülmemiş bir küreselleşme yaşamıştır. Gittikçe daha fazla sayıda futbolcu ile ülke dışındaki ekiplerce sözleşmeler yapılmakta, futbolcu ve kulüplere şaşırtıcı boyutlarda paralar aktarılmaktadır. Karşılaşılan sınır ötesi para akışları, ulusal ve uluslar üstü futbol organizasyonlarının kontrolünün dışında kalabilmekte ve bu da para taşımak için fırsatlar yaratmaktadır. Aynı zamanda, özel yatırımcılardan gelen para, futbol kulüplerinin faaliyet göstermelerini sağlamaya yönelik olarak kulüplere aktarılmakta ve medya hakları, bilet satışları, oyuncuların satışı ve ticaret hacmi açısından yatırımcısına uzun vadeli getiriler sağlayabilmektedir⁴³⁰.

Spor ve spor kulüpleri öteden beri kara para aklanması konusunda tercih edilen ve her ülkede karşılaşılan sektörlerden biridir. Görünürde ve resmiyette spor kulübü kuruyormuş veya bir kulübü işletiyormuş gibi davranan suç örgütleri ve liderleri aslında perde arkasında kirli işler yaparak bu kulüpleri paravan olarak kullanmaktadırlar. Bu amacı güden kişiler sporun birçok dalında faaliyet gösteren kulüplere sahip

⁴²⁶ Ütük, Özgür, Futbol ve Kara Para Aklama, T.C. Maliye Bakanlığı Bülten, Sayı 30, Ağustos, 2009, s. 23.

⁴²⁷ https://www.ntv.com.tr/spor/cristiano-ronaldo-real-madridde,_-LL6RZXSKaXxZoqwxwB0w Erişim Tarihi: 31.03.2018.

⁴²⁸ https://www.transfermarkt.com.tr/real-madrid/transfers/verein/418/saison_id/2009, Erişim Tarihi: 31.03.2018.

⁴²⁹ <https://www.transfermarkt.com.tr/super-lig/transfers/wettbewerb/TR1> Erişim Tarihi: 31.03.2018.

⁴³⁰ Money Laundering Through The Football Sector, FATF Report, Fransa, Haziran, 2009, s. 9.

olabilmektedirler⁴³¹. Ayrıca suç örgütü liderleri, toplumda önemli bir yeri olan spor kulüplerinin yönetimini ele geçirmek suretiyle hem yasadışı faaliyetlerini örtbas etmekte hem de üstüne üstlük toplumsal destek ve prestij elde edebilmektedirler.

Yasa dışı kazançlar, spora ve özelde ise futbola yatırım yapılarak ve yatırımlardan elde edilen gelirler yasal gelirler olarak finansal sisteme sokmak suretiyle aklamak mümkün olmaktadır. İlegal işlem yapmak isteyen kişiler özellikle mali olarak zor durumda olan kulüpleri tercih etmekte ve bu kulüplere yatırım yapmaktadırlar. Mali olarak zor durumda olan kulüpler de paranın nereden geldiğini sorgulamamaktadırlar⁴³². Konuyla ilgili olarak yaşanan bir olayda, B ülkesinde mali zorluklar yaşayan bu kulüp, iflastan kaçınmak için birkaç milyon Avro fon aramaktadır. Güney Amerika'da bulunan ve sahibi tarafından çeşitli yabancı kulüplere zaten yatırım yapmış bir finans grubu tarafından bir finansman önerisi ortaya atılmıştır. Bu fonların yasadışı menşeli olduğundan şüphelenilmektedir. Para transferini gerçekleştirecek olan banka tarafından fonların kaynağına ilişkin sorular sorulduktan sonra söz konusu finansal grup müzakerelerden çekilmiş ve ikinci bir finansman teklifi daha sonra bir vergi cenneti içinde bulunan ve yine aynı şahsa ait başka bir şirket tarafından, Avrupalı bir yatırımcı olan COX isimli şirket aracılığıyla ortaya atılmıştır. Spor dünyasına aşina olmayan bu kişinin, birdenbire A kulübüne yatırım yapmayı önermesi şüphe uyandırmış ve yapılan araştırmalar sonucu, COX yatırım şirketinin çeşitli sahtekârlık davaları nedeniyle polis ve mali istihbarat birimleri tarafından bilindiğini göstermiştir⁴³³.

İlegal yollardan elde edilen gelirlerin kulübe aktarılmasıyla güçlenen kulübün başarı seviyesi yükselmekte, bu yükseliş kulübün gelirlerinin yanında hisselerinin de yükselmesini sağlamaktadır. Bu şekilde elde edilen gelirler, yasa dışı yollardan elde edilmiş gelirler ile karıştırılarak bütün gelir yasal gelirmiş gibi gösterilir⁴³⁴. Kulübün başkanlığını yapan kişide sportif başarılar elde edildikçe halk nezdinde güç ve itibar kazanarak cemiyetteki konumunu pekiştirmektedir. Ülkemizde de çeşitli dönemlerde medyaya yansıyan ve suç örgütü lideri olmalarıyla ünlü isimlerden; Yaşar Öz ve Ferda Seven'in Düzce Sporda, Behçet Cantürk'ün Lice Sporda, Dündar Kılıç'ın Sarıyer Sporda, Turan Çevik, Nurettin Güven ve Oral Çelik'in Malatyaspor'da, Alaattin

⁴³¹ Güner, 2003, s. 265.

⁴³² Ütük, 2009, s. 24.

⁴³³ FATE, 2009, s. 18.

⁴³⁴ Ütük, 2009, s. 24.

Çakıcı'nın kardeşi Gencay Çakıcı'nın Arsinspor'da, Nuri Ergin ve kardeşi Nejat Ergin'in Karagömrükspor'da, Erol Evcil'in Bursaspor'da ve benzeri birçok ismin çeşitli spor kulüplerinde başkanlık veya yöneticilik yaptığı göz önüne alındığında sporun, özelde ise futbolun kara para aklama alanı olarak kullanılabildiği görülmektedir⁴³⁵.

Futbolla ilgili bir diğer husus ise bu alanda yapılan bahis oyunlarıdır. Yakın tarihli bir İnterpol operasyonu olan SOGA II, Doğu Asya ülkelerinde yasadışı futbol bahislerinin ölçeği hakkında fikir vermektedir. İnterpol, yasadışı futbol oynanması şüphesiyle 1300 kişinin tutuklandığını ve operasyon sırasında 16 milyon dolar nakit bulunduğunu açıklamıştır. Bu tür bahisleri organize suçla ilişkilendirilen İnterpol, bahis yuvalarında yaklaşık 1,5 milyar dolar değerinde futbolla ilgili bahislerin düzenlendiğini tahmin etmektedir. Ancak bu, İnterpol'ün bu alanda harekete geçtiği ilk operasyon değildir. 2007 yılında yapılan SOGA I operasyonu da, 400 tutuklama, 272 yasadışı kumar oynama ve 680 milyon ABD Doları değerinde bahis parasına el koyma ile sonuçlanmıştır. Yasadışı futbol oyunları İnterpol'e göre kara para aklamanın önemli mecralarından birisidir⁴³⁶.

2.2.13. Sermaye Piyasaları Yoluyla Aklama

Küreselleşme olgusunun etkisini en fazla gösterdiği alanlardan biri de hiç şüphesiz finans piyasasıdır. Finans piyasalarının küreselleşmesi, piyasalardaki işlem hacim ve yoğunluğunun daha da artması ve yapılan işlemlerin yeni finans teknikleriyle giderek daha karmaşık hale gelmesi, ayrıca elektronik sistemlerin gelişmesi gibi etkenler finans piyasasının kara para aklanması amacıyla kullanılmasına müsait hale gelmektedir⁴³⁷. Ayrıca sermayenin uluslararası alanda hızlı bir şekilde dolaşması, getiri potansiyeli yüksek olan piyasalara yoğun sermaye girişlerine neden olmaktadır⁴³⁸. Bu durum gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeyi farkının daha hızlı kapanmasına da yardımcı olmaktadır. Öte yandan, finans piyasalarının birbiriyle daha entegre bir hal aldığı günümüz dünyasında herhangi bir ülkenin finans piyasasında meydana gelen bir kriz, uluslararası finans piyasalarında da zincirleme şekilde ekonomik krizlere neden olabilmektedir.

⁴³⁵ Güner, 2003, s. 266.

⁴³⁶ FATF, 2009, s. 25.

⁴³⁷ Güner, 2003, s. 246.

⁴³⁸ A.g.e., s. 247.

Sermaye piyasalarının, kara paranın aklanmasına ilişkin aşamalardan özellikle ayırıştırma ve bütünleştirme aşamalarında yoğun bir şekilde kullanılabileceği konusunda ortak bir kanaat mevcuttur⁴³⁹. Sermaye piyasalarının uluslararası niteliği nedeniyle, bu piyasanın kurumları dünyanın birçok ülkesinde faaliyet gösterdiğinden fonlar rahatlıkla farklı piyasaları dolaşabilmektedir. Örneğin para en başta x ülkesinde nakit haldeyken y ülkesinde türev bir araca, hisse senedi vb. araçlara dönüşebilmekte, alış, satış ve takas işlemleri çok kısa sürede rahatlıkla gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca, bu piyasalar son derece likit, büyük ve araç çeşitliliğine sahip olduğu için gelirin niteliği veya kaynağı, karmaşık ve hızlı bir takım işlemlerle değiştirilebilmekte, gelir ile kaynağı arasındaki bağlantı koparılarak izinin sürülmesi imkansız hale getirilmekte ve bu şekilde yasal gelirlerle birleştirilebilmektedir⁴⁴⁰.

Menkul kıymetler piyasalarında yapılmakta olan işlemler genellikle nakit olarak yapılmadığı için kara para aklama faaliyetleri ayırıştırma ve bütünleştirme aşamalarında uygulanmaktadır. Bu piyasalarda faaliyet gösteren aracı kurumlarda yerleştirme aşamasında hesap açılmakta ve bu hesaplar kanalıyla menkul kıymet ticareti yapılmaktadır. Daha sonra bu menkullerin elden çıkarılmasıyla kara para aklama işlemi tamamlanmış olur⁴⁴¹. Gerçekten de sermaye piyasalarında kara para aklandığına dair olayların az görünmesinin nedeni bu alanda kara para aklanmaması değil, bu işlemlerin ortaya çıkarılmasındaki zorluklardır⁴⁴². Nitekim piyasada alım ve satımı yapılan menkul kıymetler hamiline yazılıdır. Dolayısıyla hamiline varlıkların alım-satımında herhangi bir kimlik tanımlama mecburiyeti bulunmamaktadır⁴⁴³.

Bu bağlamda kullanılabilecek yöntemlerden biri de şudur; kara parayı aklamak için bazı hisse senetleri üzerinde spekülasyon yapmak gerekir. Beraber çalışan iki şahsın ya da iki şirketin iştiraki şarttır. Bu amaçla paravan şirketler kurabilir. Suç ortaklarından biri şirketin hisselerini satın alan konumunda, diğeri satıcı konumundadır. Bu yöntemde, hisselerin kara paranın bulunduğu ülkede bulunması ve paranın transfer edileceği ülkede senetlere denk bir tutarın bulunması gerekmektedir. Yapılacak işlemlerle hisse senetlerinin değeri düşürülmekte, daha sonra değeri düşen hisse

⁴³⁹ Mutlu, 2015, s. 46.

⁴⁴⁰ A.g.e, s. 46.

⁴⁴¹ Sırma, İbrahim, Arif Saldanlı, Kara Para Aklamada Sermaye Piyasası Araçları'nın Kullanımı, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 2015/3 (s.3), s.s.108-118.

⁴⁴² Güner, 2003, s. 247.

⁴⁴³ Sırma, 2015, s. 113.

senetleri ülkeden çıkartılabilmektedir. Hisse senedinin değer düşüşüne göre elinde bu hisselerden olanlar hisselerini satarlar ama düşüş oranında zarar ederler⁴⁴⁴.

Konuyla ilgili bir diğer aklama tipolojisinde ise süreç şu şekilde işlemektedir. *Sermaye ihtiyacı olan halka açık ve İnternet, e-ticaret vb. faaliyetlerde bulunan küçük ölçekli, hisse senetlerinin piyasa fiyatı çok düşük bir şirkete, aklayıcılar tarafından sermaye desteği verilerek nitelikli bir pay sahibi olunur ve şirket hakkında piyasada güçlü imajı oluşturulur. Sermayenin kaynağı olarak yine yurtdışında gizlilik anlaşması olan bir off- shore banka hesabı kullanılır. Bu tipoloji’de aklayıcılar sadece sermaye desteğiyle kalmaz, aynı zamanda işletmenin faaliyetine ilişkin olarak da ticari faaliyetlerinde müşteri gibi şirketten hizmet alımı yaparlar. Bu işlemler şirketin gelir tablosundaki satışlarını ve karlılığını artırır. Bu da şirketin hisse değerlerini katlar. Şirketin hisse değerlerindeki artışı gözetleyen düzenleyici otorite, şirketi denetlediğinde şirketin hisselerindeki değişimin faaliyetteki artışa bağlı olduğu şekilde bir rapor verir. Bu raporu gören diğer hisse senedi yatırımcıları şirket hisselerini alarak hisse fiyatlarını çok daha yukarılara çıkartır. Kara para aklayıcıları şirketin hisse değerinin, koymuş oldukları sermaye ve ödemiş oldukları faaliyetin birkaç katına geldiğini gördüklerinde hisse satışıyla şirketten çıkarlar⁴⁴⁵. Sonuç olarak aklayıcılar hem paralarını aklamakla kalmaz aynı zamanda borsa üzerinden yüklü kazanç elde etmiş olurlar.*

2.2.14. Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar Kullanılarak Aklama

Sivil Toplum Kuruluşları olarak da adlandırılan, Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar (Non-Profit Organization-NPO), Gönüllülük ve hayırseverlik esaslarıyla kurulan, kamu ve/veya özel sektörle birlikte topluma belirli hizmetlerin sunulmasının kilit öneme sahip sağlayıcılarından biridirler. Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar, hayır kurumları, dernekler ve vakıflar; eğitim, sağlık, din, insan hakları, sosyal adalet, insani nedenler, çevre, sanat, kültür, spor gibi yaşamın hemen her yönüyle ilgili çalışmaların içinde bulunabilirler. Birçok ülkede, mahalle yardımlaşma dernekleri, hizmet kulüpleri, sivil savunma oluşumları, gıda bankaları, evsizler için barınaklar, uyuşturucu ve alkol rehabilitasyon programları, müzeler, spor kulüpleri ve dini organizasyonlar gibi önemli hizmetleri sağlarlar.

Bu türden kuruluşlar hemen her dönem suç örgütleri için kara para aklamada bir paravan olmuşlardır. Kuruluş, kar amacıyla çalışmadığından ve toplum nazarında güvenilir olduğundan, piyasadan fon toplamaları kolaydır⁴⁴⁶. Kar amacı gütmeyen

⁴⁴⁴ Ergül, 2005, s. 33.

⁴⁴⁵ Sırma, 2015, s. 115.

⁴⁴⁶ T.C. Maliye Bakanlığı, MASAK Başkanlığı, Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörün Finansmanı Amacıyla Kötüye Kullanılmalarının Önlenmesine Yönelik Rehber, Ankara, 2009, s. 2.

kuruluşların çok ciddi miktarlardaki gelir kaynaklarına ulaşma şansı ve faaliyetlerinin nakit ağırlıklı olması, aklayıcıların hedefi haline gelmelerindeki ana nedenlerdendir⁴⁴⁷. Ayrıca günümüzde bir çok kar amacı gütmeyen kuruluş, faaliyet alanlarıyla ilgili olarak uluslar arası faaliyetlerde ve finansal işlemlerde bulunmakta ve bu global faaliyet ağı da terörist örgütler ve aklayıcılar için oldukça cazip bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Suç örgütleri, bu kuruluşları fon sağlamak amacıyla kullandıkları gibi, elde ettikleri fonları bu kuruluşlar aracılığıyla transfer etmek içinde kullanabilmektedirler. Özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren pek çok bu türden kuruluş, dünyanın pek çok yerine amaçları doğrultusunda fon transfer etme ihtiyacı duyarlar. Terör örgütleri de bu bağlamda fon transferi için kar amacı gütmeyen kuruluşları kullanabildikleri gibi, yasadışı faaliyetleri için göstermelik bu tür kurumlar da kurabilmektedirler. Yukarıda da değinildiği üzere örneğin, bölücü terör örgütü PKK özellikle kar amacı gütmeyen kuruluşlar maskesi ile kara para aklamakta ve akladığı paraları tekrar terörün finansmanında kullanmaktadır. 1997 yılında yapılan “Sputnik” Operasyonu örgütün nasıl kara para akladığını açık şekilde göstermektedir. Örgüt, uyuşturucudan elde ettiği gelirleri Avrupa şehirlerinde kurulmuş olan kadın, kültür ve benzeri derneklerine bağış ve yardım adı altında aktarmış, belli hesaplarda toplanan paralar aklanmış olarak MED-TV’nin finansmanı, silah alımı, militan yetiştirilmesi ve diğer işlerde kullanılmak üzere kanuni mercilerin dikkatini çekmeden terör örgütüne aktarılmıştır⁴⁴⁸. Benzer şekilde 1997 yılında New York Yahudi cemaatine mensup iki aşırı dinci hahamın, Kolombiyalı uyuşturucu kaçakçılarına ait kara paraları bağış adı altında Tevrat kursuyla sinagogda akladıkları belirlenmiştir⁴⁴⁹.

Terörün finansmanı konusunda kazanç sağlama amacı gütmeyen kuruluşlar da kullanılmaktadır. Kar amacı gütmeyen kuruluşlar kuruluş amaçlarına uygun şekilde faaliyetlerini yürütürken aynı zamanda kanunlara uygun olmayan ve yasalar tarafından yasaklanmış bulunan faaliyetlere de girebilirler. Hazırlayacakları sahte belgelerle legal bir işlem yapıyormuş gibi görünerek aslında yasalara aykırı bir işlem yapabilmektedir. Kazanç amacı gütmeyen bu kuruluşlar bağış ve yardım adı altında gelirler toplayarak bu gelirlerini terörün finansmanında kullanabilirler. Bu şekilde yapılan çalışmalarda

⁴⁴⁷ Aykın, 2009, s. 40.

⁴⁴⁸ Aykın, 2009 s. 43.

⁴⁴⁹ Mavral, 2003, s. 101.

kurulmuş olan kar amacı gütmeyen kuruluş aslında asıl amacı gizlemek amacıyla kurulmuş durumdadır. Bu şekilde kurulmuş kuruluşlar terörün sadece finansmanını değil aynı zamanda terör örgütlerinin hücreleri arasında iletişim ve koordinasyonu da sağlayabilirler⁴⁵⁰.

2.2.15. Siber Dünya ve Kara Para

1990'lı yıllardan itibaren internet ve internet teknolojisinde meydana gelen muazzam gelişmeler kara para aklayıcılarına yeni bir aklama alanı ve fırsatı sunmuştur. Aklamanın daha çok ayırıştırma aşamasında devreye giren internet, doğası gereği sahip olduğu, anonimlik, yüz yüze temasın olmaması, işlem hızı gibi özellikleri sayesinde, kara para aklayıcılarının ellerindeki suç kaynaklı fonları saniyeler içerisinde dünyanın herhangi bir noktasına rahatlıkla gönderebilmelerine imkân tanımaktadır. İnternetin kullanımı ile ilgili her ne kadar yasalarla bazı zorunluluk ve yükümlülükler konulmuşsa da aşağıda değinilen derin internetle ilgili olarak henüz dünya çapında ve tüm ülkeleri kapsayıcı bir yaptırım veya hukuki altyapı oluşturulabilmiş değil.

2.2.15.1. Derin İnternet (Deep Web) ve Kara Para

Bilişim dünyasının gündemini meşgul eden ve tezimizle de ilgisi bulunan alanlardan birisi de Derin İnternet olarak adlandırılan sanal ortamdır. İngilizcede Deep Web, Dark Web gibi isimlerle adlandırılan Derin İnternet arama motorlarında listelenmeyen, standart web tarayıcılarla erişilemeyen internet sitelerine verilen genel bir isimdir⁴⁵¹. Derin İnternetteki bu sitelerin, arama motorlarında listelenmemelerinin nedeni ise çoğu zaman sahip oldukları içeriklerdir. Bu tür sitelerin çoğunluğu illegal konular üzerine kuruludur. Derin internet olarak adlandırılan bu sanal dünyadaki sitelere girilmesi, bu site adminlerinin (yönetici) güvenlik endişesiyle girişleri kısıtlamaları nedeniyle çoğu zaman kısıtlı durumdadır. Daha çok porno filmler ve uyuşturucu konusunda içerik oluşturan bu sitelerin yanında içeriği yasal olan siteler de bulunmaktadır⁴⁵². İstihbarata ilişkin birçok bilginin de bu alanda yayıldığı iddia edilmektedir.

⁴⁵⁰ Masak, 2009, s. 4.

⁴⁵¹ Hawkins, Brett, Under The Ocean of The Internet, Sans Institute, 2016, s.7, <https://www.sans.org/reading-room/whitepapers/covert/ocean-internet-deep-web-37012> Erişim Tarihi: 05.04.2018.

⁴⁵² A.g.e, s.11.

Günlük hayatta kullandığımız yasal internet, çeşitli tarzdaki sitelerin çok çeşitli içerikleri ile zengin bir yapıya sahip olmasına karşın, derin internetin büyüklüğü çok daha fazladır. İnternet bir bütün olarak ele alınırsa derin internet toplamın %96'sıdır⁴⁵³. İnternetin arka bahçesi olarak adlandırabileceğimiz Derin İnternete girmek için özel tarayıcılar kullanmak gerekmektedir.

Teknik olarak, derin internetin boyutunu doğru olarak tahmin etmek imkânsızdır. Bununla birlikte, şu anda en büyük arama motoru olan Google'ın yüzeysel ağ'ın yüzde 4-16'sını dizine eklediği söylenmektedir. Derin İnternet, yüzeysel internetten yaklaşık 400-500 kat daha büyüktür. Yalnızca en büyük 60 Derin İnternet sitesinde depolanan verilerin tüm yüzeysel internetin boyutundan 40 kat daha büyük olduğu tahmin edilmektedir⁴⁵⁴.

Derin İnternet kavramı 1990'ların ortasında World Wide Web'in (www) popüler hale gelmesinden bu yana var olmasına rağmen, asıl popülaritesini "Silk Road" (İpek Yolu) adlı, kullanıcıların başta uyuşturucu olmak üzere yasadışı her türlü kaçakçılığı yaptığı web sitesinin ortaya çıkmasıyla yakalamıştır. İpek Yolu pazarının, Temmuz 2013'e kadar 150.000 anonim müşteriye ve yaklaşık 4.000 satıcıya ilişkin 1.2 milyar doların üzerinde satış yaptığı tahmin edilmektedir⁴⁵⁵. Silk Road'un faaliyetleri ABD'nin San Francisco eyaletinde FBI tarafından yapılan bir narkotik operasyonla ortaya çıkarılmış, internet ortamında uyuşturucu ticareti yapıldığını bu ticaretin parasının da "bitcoin" sistemi üzerinden ödendiği tespit edilmiştir. Bu ticareti yapan kişinin 29 yaşında Texas Üniversitesi mezunu Ross Ulbricht olduğu ve bu şekildeki ticaretten 30 ayda 1.2 milyar Amerikan Doları tutarında işlem yaptığı belirlenmiştir⁴⁵⁶.

2.2.15.2. Sanal Para Birimleri, Bitcoin ve Kara Para

Sanal paraların geliştirilmesine giden ilk yol dijital veya elektronik paranın geliştirilmesi olmuştur. 1980'lerin sonunda, Hollanda'da gece yarısı ücra bölgelerdeki benzin istasyonları soyguna uğramaya başlamıştır. Benzin istasyonları, kamyonların yakıt ikmali yapabilmesi için geceleri açık kalmak zorunda kaldığından bazı girişimciler tarafından akıllı kartlar icat edilmiş ve gerek kamyoncular gerekse benzin istasyonları

⁴⁵³ A.g.e, s.6.

⁴⁵⁴ Sui, Daniel vd. The Deep Web and The Darknet, Wilson Center, Ekim, 2015, s. 8.

⁴⁵⁵ A.g.e. s. 6.

⁴⁵⁶ Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/dunya/fbi-internette-uyusturucu-ticareti-yapan-zanliyi-yakaladi/214042> Erişim Tarihi: 29.12.2017.

nakit kullanmanın riskinden kurtulmuşlardır. Kamyonların sürücülerine nakit yerine bu kartlar verilmiş ve istasyonlar daha güvenli hale gelmiştir. Aynı dönemde perakendeci Albert Heijn, bankaların, doğrudan banka hesaplarından ödeme yapmasına imkan vermek için bankaları yeni teknolojiler geliştirmeye zorlamış ve sonunda POS (Point of Sale) diye bilinen cihaz icat edilmiştir⁴⁵⁷.

Sanal para birimleri, gerçek para birimleri olarak işlev görebilen ancak hukuki altyapısı merkezi hükümetler tarafından düzenlenmemiş veya desteklenmeyen çevrimiçi ödeme sistemleridir⁴⁵⁸. Avrupa Bankacılık Otoritesine göre sanal para birimleri; ne merkezi bir banka ya da kamu otoritesi tarafından arz edilmeyen, ne de bir fiyatlandırma politikasına bağlı olmaları gerekmeyen, doğal ya da tüzel kişiler tarafından bir değişim aracı olarak kullanılan ve elektronik olarak transfer edilebilen, saklanabilen ya da satılabilen bir değer dijital temsili⁴⁵⁹ olarak tanımlanmaktadır.

2008 yılında yaşanan bankacılık krizinden sonra bankalara olan güvenin sarsılması ve kişiye özel hizmetlerin sunulmasına imkan tanıyan mobil cihazların yaygınlığı, bankaların daha önce sahip oldukları fiziki hizmet dağıtımından kaynaklanan bazı avantajlarını azaltmaya başlamıştır⁴⁶⁰. Bunun yanı sıra, dünya çapında şeffaf ve yüksek erişime sahip veri tabanlarının kurulması finansal teknoloji firmalarının bankalarla rekabet etmede başarılı olmalarına neden olmuştur⁴⁶¹. Sanal para birimleri, bu minvalde son yıllarda ortaya çıkan en önemli finansal teknolojilerden biridir.

Bununla birlikte yukarıda sayılan özellikleri nedeniyle, sanal para birimleri yasa düzenleyicilere ve kamu otoritelerine önemli zorluklar yaşatmaktadır. 23 Mayıs 2013'te ABD federal hükümeti, Liberty Reserve isimli yaygın bir sanal para birimini kontrol

⁴⁵⁷ Griffith, Ken, A Quick History of Cryptocurrencies BBTC — Before Bitcoin, 2014, <https://bitcoinmagazine.com/articles/quick-history-cryptocurrencies-bbtc-bitcoin-1397682630/> Erişim Tarihi: 07.04.2018.

⁴⁵⁸ Marian, Omri, Are Cryptocurrencies Super Tax, Havens?, Michigan Law Review First Impressions, University of Michigan, Vol. 112, 2013.

⁴⁵⁹ Opinion On Virtual Currencies, European Banking Authority, 2014, s.10 <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf> Erişim Tarihi: 06.04.2018.

⁴⁶⁰ Dietz, M., Olanrewaju, T., Khanna, S. ve Rajgopal, K, Cutting Through the FinTech Noise: Markers of Success, Imperatives For Banks, McKinsey&Company Global Banking Practice, 2016, <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/cutting-through-the-noise-around-financial-technology>, Erişim Tarihi: 05.04.2018.

⁴⁶¹ Üzer, Betül, Sanal Para Birimleri (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017.

eden işletmeciler hakkında, kara para aklamak ve lisansı olmadan para transfer etmek suçlarından iddianame hazırlamıştır. Aynı ay, Hükümet Mali Sorumluluk Ofisi isimli yetkili bir kurum tarafımdan sanal para birimleri ve ekonomide meydana getirdiği potansiyel vergi ve uyum risklerini kapsayan ve kamuoyuna sunulan bir rapor yayımlamıştır⁴⁶².

Ethereum, Ripple, Litecoin, Dash, Monero, Neo gibi onlarca sanal para birimi olmasına karşın, bunlar arasında en popüler ve en çok konuşulanı hiç şüphesiz Bitcoin'dir. Bitcoin, 2009 yılında ortaya çıkan ve bahse konu diğer sanal para birimleri gibi herhangi bir ülkenin merkez bankası tarafından basılmayan ve dolaşımdaki miktarını kontrol edemediği fakat farklı ülkelerin para birimleriyle de alınıp satılan sanal bir para birimidir⁴⁶³. Bitcoin sistemi, açık kaynak kodlu yazılımlardan⁴⁶⁴ oluşur. Bu yazılımlar masaüstü bilgisayarlardan smart telefonlara, dizüstü bilgisayarlardan tablet bilgisayarlara kadar bir çok platformda kullanılabilirler. Dünya çapındaki kullanımı, düşük maliyetlerle işletilebilmesi ve sahibinin olmaması Bitcoin'i daha yaygın hale getirmiştir⁴⁶⁵.

BTC kısaltması ile gösterilebilen Bitcoin, 8 basamağa kadar bölünebilir, dolayısıyla 0,00000001 Bitcoin'lik bir işlem yapmak mümkündür. En küçük birime Satoshi denir. Başka bir deyişle, 100 Milyon Satoshi 1 BTC'dir⁴⁶⁶. Bu sanal para birimiyle kişiler ya da kurumlar tıpkı gerçek parayla yaptıkları gibi harcama yapabilmekte ya da para kabul edebilmektedir⁴⁶⁷. Satoshi Nakamoto isimli biri tarafından icat edildiği söyleniyor olsa da mucidinin gerçek isminin bu olup olmadığı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır⁴⁶⁸. Sistem kurulduğunda 21 milyon Bitcoin ile sınırlı olarak kurulmuş ve 31 Mart 2017 tarihi itibarıyla 16.246.200 milyon Bitcoin dolaşıma girmiş bulunmaktadır⁴⁶⁹. Yeni Bitcoin'lerin dolaşıma girebilmesi için 16

⁴⁶² Omri, 2013, s. 38.

⁴⁶³ Bozdoğanoglu, Burçin, Sanal Para Birimi Bitcoin'in Kayıtdışı Ekonomi İle Kara Para Faaliyetlerine Etkisi ve Vergilendirilmesi, Mali Hukuk Dergisi, 2014/10 (sayı: 111), s. 2-17.

⁴⁶⁴ Açık Kaynak Kodlu Yazılım; bir bilgisayar yazılımının makine diline dönüştürülüp kullanımından önceki, programcılar tarafından okunur, anlaşılır, yeni amaçlara uygun değiştirilebilir hâlinin gizli tutulmayıp açık, yani okunabilir hâlde kamuya paylaşıyor olmasına verilen isimdir.

⁴⁶⁵ Çarkacıoğlu, Abdurrahman, Kripto Para-Bitcoin, SPK Araştırma Raporu, Aralık,2016 Ankara, s. 11

⁴⁶⁶ A.g.e, s. 11.

⁴⁶⁷ Eğilmez, Mahfi, Kripto Paralar, Bitcoin ve Blockchain, Kendime Yazılar, 2017, <http://www.mahfiegilmez.com/2013/11/bitcoin.html> Erişim Tarihi: 04.12.2017.

⁴⁶⁸ Bozdoğanoglu, 2014, s. 5.

⁴⁶⁹ <https://btc.coinmedya.com/piyasada-ne-kadar-bitcoin-var.html>, Erişim Tarihi: 05.04.2018.

haneli bir şifreyi çözmek gerekmektedir. Şifreyi çözen kişi 25 adet Bitcoin kazanmaktadır. Eğer Bitcoin sistemini kullanarak ödeme ya da bir işlem yapılmak isteniyor ve şifreyle uğraşmak istenmiyor ise Bitcoin satan internet sitelerinden para karşılığı satın alınabilmektedir⁴⁷⁰. Bitcoin'in kuru da tıpkı ulusal paraların birbiri karşısındaki kuru gibi arz ve talebe göre piyasada belirlenmektedir⁴⁷¹.

Şekil 2.5: Bitcoin Logo ve Sembolleri

Bitcoin'in kullanımı düşünüldüğü kadar zor değildir. Bitcoin işlemleri, cüzdan adı verilen programlardan birinin yardımıyla kolayca yapılabilmektedir⁴⁷². Bitcoin istendiği an TL, Amerikan Doları, Euro veya başka para birimlerine dönüştürülebilir. Normal paranın kullanımında olduğu gibi, Bitcoin kullanıcıları, ürün/hizmet almak veya satmak için, Bitcoin ağını kullanarak birbirlerine BTC gönderebilir, Bitcoin satın alabilir ve takas yapabilirler⁴⁷³. Son yıllarda, Bitcoin yavaş yavaş tüketicilerin, perakendecilerin ve hizmet sağlayıcıların güvenini kazanmıştır ve şu anda gerçek dünyada bir para birimi olarak işlev görmektedir. Aslında, Ağustos 2013'te, Bitcoin resmi olarak Almanya'da bir özel para biçimi olarak tanınmıştır. Birleşik Devletlerde federal bir yargıç ABD menkul kıymetler düzenlemesi amacıyla Bitcoin'in gerçekten de “para” olduğuna karar vermiştir⁴⁷⁴.

Ticaret hayatında Bitcoin'in, küresel pazara kolay erişim, dolandırıcılığa ve sahtekarlığa karşı koruma, düşük komisyon oranları, finansal özgürlük ve anonimlik sağladığı için kullanımı artmaktadır. Bu noktada Bitcoin'in yasadışı kabul edilen alışverişler için kullanıldığının en önemli kanıtı ise yukarıda da değinildiği üzere,

⁴⁷⁰ Eğilmez, 2017.

⁴⁷¹ A.g.e.

⁴⁷² Çarkacıoğlu, 2016, s. 11.

⁴⁷³ A.g.e, s. 12.

⁴⁷⁴ Omri, 2013, s. 39.

Bitcoin piyasasının %82'sine sahip olan online satış sitesi Silkroad'ın FBI tarafından kapatılmış olmasıdır. Alışveriş birimi olarak Bitcoin'i kullanan web sitesinin açıldığı 2011 yılından kapatıldığı 2013 yılına kadar 9,5 milyon değerinde Bitcoin elde ettiği ortaya çıkmıştır. 2011'den beri internet üzerinden faaliyet gösteren sitenin adı, uyuşturucu ticareti, yasadışı silah satışı, kiralık katil tutma gibi bir çok olaya karışmıştır. FBI'ın kapattığı ve sahibini tutukladığı söz konusu site bu tür yasadışı faaliyetlerden büyük paralar kazanmıştır. Faaliyette bulunduğu 2 sene içerisinde elde ettiği 9,5 milyon Bitcoin paraya çevrildiğinde değeri 1,2 milyar dolara denk gelmektedir⁴⁷⁵.

Yeni teknolojilere uyum sağlamakta zorlanmayan kara para aklayıcılar için genelde sanal para birimleri ve teknolojileri, özelde ise Bitcoin adeta biçilmiş kaftandır. Herhangi bir devletin ya da merkezi bankanın denetim ve kontrolünde olmaması, kullanıcılarına anonimlik sağlaması, diğer para birimlerine kolaylıkla çevrilebilmesi ve istenilen yere transfer edilmesi gibi özellikleri nedeniyle dikkat çekmektedir.

Büyük miktarlardaki parayı hareket ettirmek için geleneksel olarak, İsviçre Bankacılığı gibi güvene dayalı sistemler kullanılması gerekmektedir. İsviçre, Orta Çağlara uzanan bir bankacılık gizliliği geleneğine sahiptir. Bu sistem 1934 tarihli İsviçre Bankacılık Kanunu'nda yer almıştır. Bu durum yakın zamana kadar, İsviçre'yi vergilerden kaçmak isteyen bireylerin ana merkezi haline getirmiştir. Fakat 2008'de İsviçre'de dünyaca ünlü pek çok bankanın dahil olduğu, Federal Soruşturma Bürosu'nun (FBI) soruşturmasıyla gerçekleşen milyarlarca dolarlık vergi kaçakçılığı davasıyla değişmiştir. Olay, İsviçre bankacılık endüstrisi için daha sıkı para aklama önleme yasalarının çıkarılmasının yanı sıra düzenleyicilere daha fazla yetki verilmesine yol açtı. Yani vergi kaçakçıları ve aklayıcılar artık kripto para birimlerinin kullanıldığı alternatif yollar aramaya başlamışlardır. Vergi kaçırmaya veya para aklamaya çalışan bireyler için, Bitcoin İsviçre Bankacılık Sistemi'ne karşı büyük avantajlar sağlar. Bitcoin ile kişiler, havale işlemini kolaylaştırmak için diğer araçlara güvenmek zorunda değildir. Gizliliğe odaklanan Bitcoin ve Monero gibi kripto para birimleri, bireylerin kendi özel anahtarlarını tutarak bir bakıma kendi bankalarını kurmalarını sağlar. Kripto para

⁴⁷⁵ Bozdoğanoglu, 2014, s. 9.

birimleri bu tür transferleri düzenlemeyi zorlaştırdıklarından, kendi ülkelerinde vergiden kaçınmak isteyen çok sayıda insanı cezbetmektedir⁴⁷⁶.

İngiltere’de Polis, uyuşturucu satıcıları ve gangsterlerin, kara para aklamak için ülke genelinde kazançlarını Bitcoin makinelerine pompaladıklarını tespit etmiştir. Dedektifler de, sanal para ATM’lerinde yasa dışı kazançlarını aktarmak için kafeleri, gazete bayilerini ve köşe mağazalarını dolaşan suçlular tarafından dijital para kullanımında bir patlama gördüklerini belirtmektedir. Londra ve diğer şehirlerdeki 93 noktada bulunan Bitcoin ATM’leri, elektronik ortamda tutulan ve sadece siber alanda bulunan Bitcoin ve diğer “kripto paralar” karşılığında herkesin para yatırmasına izin vermektedir. Fonlar daha sonra sınır ötesine herhangi bir para birimi olarak çekebilen ya da takip edilmeden derin internet üzerinde harcanmak üzere suç ortaklarına aktarılabilmektedir⁴⁷⁷.

Resim 2.1: Londra’da bir Bitcoin ATM’si

Kaynak: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-5142033/Drug-dealers-using-bitcoin-cashpoints-launder-money.html> Erişim Tarihi: 09.04.2018

⁴⁷⁶ Sharma, Toshendra Kumar, How Does Bitcoin Money Laundering Work, 2018, <https://www.blockchain-council.org/blockchain/how-bitcoin-money-laundering-works/> Erişim Tarihi: 09.04.2018.

⁴⁷⁷ Camber, Rebecca, Chris Greenwood, Drug Dealers Using Bitcoin Cashpoints To Launder Money, 2017, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-5142033/Drug-dealers-using-bitcoin-cashpoints-launder-money.html>, Erişim Tarihi: 09.04.2018.

3. BÖLÜM

KARA PARA VE AKLAMA İLE MÜCADELENİN ULUSAL BOYUTU

3.1. Türkiye’de Suç Gelirlerine Genel Bakış

Suç geliri denilince akla hiç şüphesiz uyuşturucu üretimi, dağıtımı, satışı ve aracılığı gibi aşamalarında yer almak suretiyle ve yukarıda da sıklıkla vurgulandığı üzere elde edilen yasadışı gelirler gelmektedir. Dünya’da uyuşturucu ekimi, üretimi, kaçakçılığı ve kullanımı yaygın bir sorun olmaya devam etmektedir. Uyuşturucunun küresel piyasaya arzında temel olarak dört ülke Afganistan, Myanmar, Laos ve Meksika halen önemli rol oynamaktadır⁴⁷⁸. Küresel uyuşturucu kaçakçılığı pazarı 2014 yılında 426 milyar ABD dolarından 652 milyar ABD dolarına çıkmıştır. Bu rakam ulus ötesi suçların toplam perakende değerinin yaklaşık üçte birini temsil etmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığı pastasında en büyük pay esrara aittir. Bunu kokain, opiatlar⁴⁷⁹ ve amfetamin⁴⁸⁰ tipi uyarıcılar takip etmektedir. Amfetaminler ve kenevir tüm dünyada üretilirken, kokain ve opiatların üretimi sırasıyla Güney Amerika ve Afganistan’da yoğunlaşmaktadır. Tüm dünyada uyuşturucu kaçakçılığını, uyuşturucu kaçakçılığı örgütleri, organize suç örgütleri, gerilla grupları ve terör örgütleri kontrol etmektedir⁴⁸¹.

Tablo 3.1: Uluslararası Suçların Perakende Değeri

Suç Türü	Tahmini Minimum Değer (Milyar USD)	Tahmini Maksimum Değer (Milyar USD)
Uyuşturucu Kaçakçılığı	426	652
Küçük ve Hafif Silah Kaçakçılığı	1,7	3,5
İnsan Kaçakçılığı	150,2	-
Organ Kaçakçılığı	0,840	1,6
Kültürel Miras Kaçakçılığı	1,2	1,6
Sahtecilik	923	1,130
Yasadışı Yaban Hayatı Kaçakçılığı	5	23
İllegal Balıkçılık	15,5	36,4
İllegal Doğal Kaynak Ticareti	52	157
Yasadışı Madencilik	12	48
Ham veya İşlenmiş Petrol Kaçakçılığı	5,2	11,9
TOPLAM	1,6 Trilyon	2,2 Trilyon

Kaynak: May, Channing, Transnational Crime and the Developing World, Global Financial Integrity, 2017.

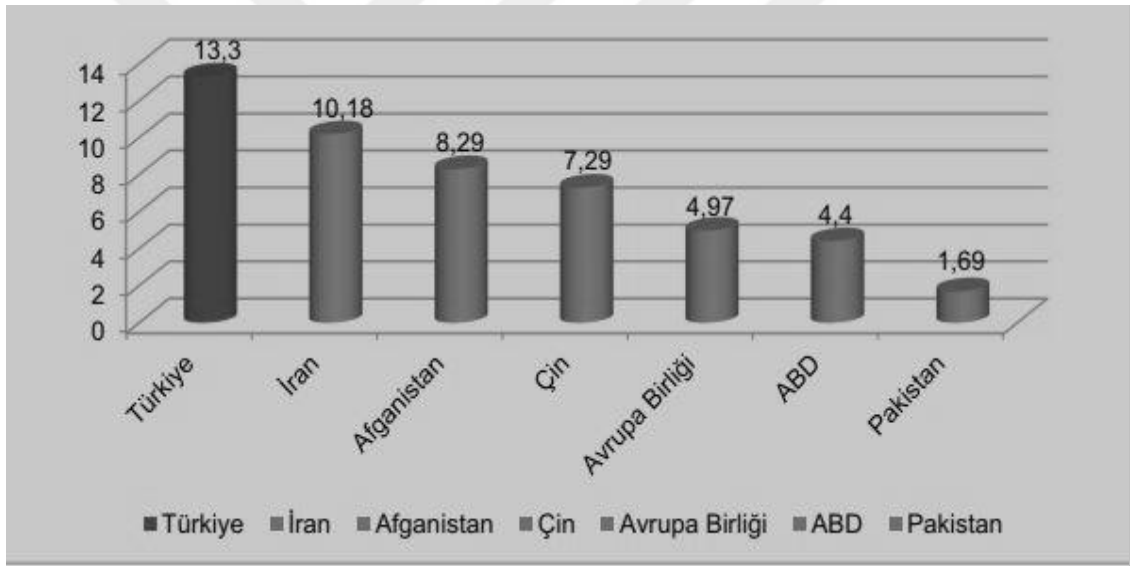
⁴⁷⁸ EGM, Kaçakçılık Ve Organize Suçlarla Mücadele Raporu, Ankara, 2010.

⁴⁷⁹ Opiat; (Opioid) Vücutta morfin etkisi yaratan kimyasal maddelerin tümüdür.

⁴⁸⁰ Amfetaminler, uyarıcı etki yaparak beyin etkinliğini artırdığından insan ve hayvanlarda çoğu zaman doping maksadıyla kullanılan ilaçların ilk örneğidir. Zamanla tıbbi kullanım maksadından saptırılarak kimi spor karşılaşmalarından ve zihinsel çalışmalar sırasında doping etkisi sağlamak maksadıyla alınan amfetaminler, günümüzdeki uyuşturucu maddeler arasında önemli bir yer tutmaktadır.

⁴⁸¹ May, Channing, Transnational Crime and the Developing World, Global Financial Integrity, 2017.

Tablodan da anlaşılacağı üzere suç gelirleri, uyuşturucunun peşi sıra küçük ve hafif silah kaçakçılığı, insan kaçaklığı, organ kaçakçılığı, kültürel miras kaçakçılığı, sahtecilik vd. diğerleri şeklinde devam etmekte ve dünya çapında minimum 1,6 trilyon dolar gibi muazzam bir rakama tekabül etmektedir. Fakat her halükarda uyuşturucu kaçakçılığı suç gelirlerinin en az dörtte birine tekabül etmektedir. Ülkemiz, Asya, Avrupa ve Akdeniz üzerinden Afrika kıtaları arasındaki stratejik coğrafi konumu itibarıyla yukarıda sayılan yasadışı ticaretin yoğun trafiğiyle karşı karşıyadır. Bu bağlamda Türkiye uyuşturucunun üretim ve tüketim bölgeleri üzerinde transit yol olarak bulunması nedeniyle hem hedef ülke hem de geçiş ülkesi olarak kullanılmaktadır⁴⁸². Özellikle Afganistan ve İran Kaynaklı uyuşturucu ve uyuşturucu hammaddelerinin trafiğinden etkilenmektedir. Eroin bu konuda başat rol oynamaktadır.

Grafik 3.1: 2012 Yılında Dünyada En Fazla Eroin Yakalanan Ülkeler (Ton)

Kaynak: EGM KOM Daire Başkanlığı EMCDDA Ulusal Raporu, Ankara, 2014, s.123

Eroinin yanı sıra esrar ve kokainin kaçakçılığının halen devam etmesine karşın son yıllarda ülkemizde yakalanan sentetik uyuşturucu maddelerin miktarında önemli artışlar meydana gelmeye başlamıştır. Captagon ve Ecstasy gibi sentetik uyuşturucular ise daha çok Avrupa ülkelerinden sınır illerimizden kara hudut kapılarından yasadışı yollarla yurda sokulmaktadır⁴⁸³. Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize

⁴⁸² EGM, 2017 Türkiye Uyuşturucu Raporu, Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Ankara, 2017, s. 6.

⁴⁸³ EGM, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, Yıllık Rapor, 2016, s. 56.

Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığınca,“Yasadışı Bazı Maddelerin Sokak Düzeyinde Avro Bazında Fiyatları” incelendiğinde; toz esrarın bir gramının üç ile dört Avro, bir gram kahverengi eroinin yedi ile dokuz Avro, bir gram kokainin 44 ile 56 Avro, bir tablet captagon bir ile iki Avro, bir tablet ecstasy’nin üç ile dört avro arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sadece ele geçirilen uyuşturucunun bile çok büyük tutarlara ulaştığı anlaşılmaktadır⁴⁸⁴.

İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odasıncı 2011 yılında yayınlanan Suç Ekonomisinin Türkiye Bilançosu isimli raporda ise uyuşturucunun yanı sıra suç geliri elde edilen diğer alanlarla ilgili de çarpıcı sonuçlara ulaşılmış ve kamuoyuyla paylaşılmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu verileri, Birleşmiş Milletler ve OECD suç istatistikleri üzerinden hazırlanan rapora göre, yıllık 8 milyar TL’yi aşan cirouyla suç ekonomisi önemli bir sorun olarak yerini almaktadır.

Tablo 3.2: 2010 Yılı Suç Ekonomisi Faaliyet Alanları

SUÇ EKONOMİSİNİN 2010 YILINDAKİ 10 GÖZDE ALANI	
Suç Türü	Yaklaşık Ciro (TL)
Eroin	1.800.000.000
Esrar	1.050.000.000
Ecstasy	200.000.000
Fuhuş	1.800.000.000
Göçmen Ticareti	742.500.000
Kaçak Sigara	652.500.000
Korsan Kitap ve DVD	451.605.680
Organize Suç	280.000.000
Kaçak Çay	205.740.000
Tarihi Eser Kaçakçılığı	160.000.000

Kaynak: Faaliyet Raporu, İSMMMO, 2011/15, s.365

Tabloda belirtilenlerin haricinde kaçak akaryakıt, kaçak içki, belgede sahtecilik, oto hırsızlığı, kaçak cep telefonu ve elektronik ile yasa dışı ilaç ticareti faaliyet alanlarında yüksek tutarlarda suç geliri elde edilmektedir. 2010 yılında 7.6 milyon litre kaçak akaryakıt yakalandığı belirtilen raporda bu alanda yaklaşık 50 milyon liralık bir vergi kaybı ve en az 153 milyon liraya ulaşan bir pazarın söz konusu olduğu

⁴⁸⁴ A.g.e, s. 60.

belirtilmektedir. Benzer şekilde yılda 200 bin ton çay tüketilen Türkiye’de piyasaya yılda 25 bin ton çayın kaçak olarak girdiği ve yılda 205 milyon liralık ciroya ulaştığı tahmin edilmektedir⁴⁸⁵.

3.2. Türkiye’de Aklamayla Mücadelede Ulusal Mevzuat

Kara paranın aklanması ve mücadelesinin hukuk sistemimize ilk defa 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe giren 4205 sayılı Kara Paranın Aklanmasına Dair Kanun ile girmiş olmasına karşın, aklamayla mücadelenin Türkiye’nin FATF’a üye olduğu 1991 yılında başladığı kabul edilebilir. Türkiye, FATF’a üye olarak kara paranın aklanması ve terörün finansmanı ile mücadele konusunda siyasi bir kararlılığa sahip olduğunu göstermiş ve FATF karar ve tavsiyelerini uygulayacağını da taahhüt etmiştir⁴⁸⁶. Bu kapsamda FATF’ın 40 tavsiye kararını uygulamak amacıyla aklamayı suç haline getirecek bir yasa çıkarma çalışmalarına başlanılmış ve 1994 yılında bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Fakat yasama döneminin sona ermesiyle bu tasarı kanunlaşmamıştır⁴⁸⁷. 1996 yılında FATF, tavsiye kararlarını uygulamadığı ve gerekli adımları atmadığı gerekçesiyle Türkiye hakkında yaptırım kararı almış, bunun üzerine daha önce kadük kalan yasa tasarısı bazı değişikliklerle kabul edilmiş ve 19 Kasım 1996 tarihinde 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir⁴⁸⁸.

Her ne kadar kara para kavramı bir bütün olarak ilk defa 4208 sayılı kanunla hukuk sistemimizde yerini almasına karşın, bundan önce çıkarılan 1926 tarihli 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 512 maddesinde geçen “...bir cürümden hasıl olan para veya sair eşyayı bilerek kabul eder veya saklar yahut satın alır yahut her ne suretle olursa olsun kabul etmek ve saklamak ve satmak hususlarında tavassut eylerse üç seneye kadar hapis ve beş yüz liraya kadar para cezasıyla cezalandırılır...” hükmü bir anlamda suç geliri elde etmenin cezalandırılacağı anlamı taşımaktadır. Yine 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ve sonrasında çıkarılan 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanundaki sayılan suçlar, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat

⁴⁸⁵ Suç Ekonomisinin Türkiye Bilançosu, İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası, Faaliyet Raporu, 2011/15, s. 368.

⁴⁸⁶ Aydınonat, Emrah, Finansal Eylem Görev Timi Türkiye’den Ne İstiyor?, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Değerlendirme Notu, 2012, s. 3.

⁴⁸⁷ Gökçe, Saygın, Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu, MASAK Yayın No:18 (1. Baskı), Ankara, 2010, s.95.

⁴⁸⁸ Çelik vd. 2000, s.8.

Varlıklarının Korunması Hakkında Kanundaki suçlar, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanunda sayılan suçlar, 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanunda anılan suçlar ile 213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 359. Maddesi b fıkrasındaki suçlar⁴⁸⁹ sonucu elde edilen gelirler suç geliri kapsamında değerlendirilmiş, faillerinin cezalandırılması ve gelirin müsadere edilmesi öngörülmüştür.

2004 yılında çıkarılan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun sair maddeleri ile 18.10.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında kanun ve bu kanun hükümleri doğrultusunda çıkarılan yönetmelikler doğrultusunda ülkemizde aklama ile mücadele edilmektedir. Aşağıda söz konusu kanunlar ve ilgili yönetmelik hükümleri doğrultusunda aklama ile mücadele ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.

3.2.1. 4208 sayılı Kanun Çerçevesinde Yapılan Düzenlemeler

Aklama suçu ayrı ve özel bir suç türü olarak Türk Hukuk sistemine 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe konulan 4208 sayılı kanunla girmiştir. Kanunun 2/a maddesinde hangi yasa dışı fiiller işlenmek suretiyle elde edilecek gelirlerin kara para sayılacağı çeşitli kanunlara atıf yapılarak belirtilmiştir. Buna göre kara para; anılan 9 kanundaki çeşitli madde ve bunların bent, alt bent ve fıkralarındaki *fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen para veya para yerine geçen her türlü kıymetli evrakla, mal veya gelirleri veya bir para biriminden diğer bir para birimine çevrilmesi de dahil, sözü edilen para, evrak, mal veya gelirlerin birbirine dönüştürülmesinden elde edilen her türlü maddi menfaat ve değeri, ifade etmektedir.*

Kanunun 2/b maddesinde ise; *Türk Ceza Kanununun 296'ncı maddesinde belirtilen haller haricinde, bu maddenin (a) bendinde sayılan fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen kara paranın elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen kara paranın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi, gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçların hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi, şeklinde kara para aklama suçunun tanımı yapılmıştır.*

Bu kanunda açıklaması yapılan terimlerden birisi de Kontrollü teslimattır. Kanun kontrollü teslimatı; *Suç faillerinin belirlenmesi, her türlü delilin tespiti, toplanması, kaçak*

⁴⁸⁹ Kocasakal, Ümit, Kara Para Aklama İle Mücadele Ve Türk Ceza Kanununun 282. Maddesinde Düzenlenen Suç Gelirlerinin Aklanması Suçu, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008, s. 55-103.

veya kaçak olmasından şüphe edilen mal veya fonların müsadereci amacıyla, yurt içinde dağıtılacak veya yurt dışından Türkiye'ye getirilerek dağıtılacak veya Türkiye'de hazırlanarak yurtdışına götürülecek veya Türkiye'den transit geçecek, uyuşturucu ve psikotrop maddeler, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Eki I ve II Numaralı Tablolar ile bu Tablo değişikliklerinde yer alan maddelerin ve bunlara bağlı fonlar veya kara para veya kara paraya kaynaklık edecek diğer her türlü kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen eşyanın yetkili makamların bilgisi ve denetimi altında nakillerini, şeklinde ifade etmektedir. Burada atıf yapılan ve kısaca Viyana Konvansiyonu olarak bilinen Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde özetle; insanların sağlıklarına zarar verecek maddelerin üretiminin ve dağıtımının suç olduğu vurgulanmıştır. Kanunda Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine atıf yapılmasının esas sebebi uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasa dışı ticaretinin tüm suç gelirleri içerisinde en büyük paya sahip olması ve gerek toplum nezdinde gerekse bireyler bazında yol açtığı hasarların, bu konuda yapılacak mücadele sonucu oluşacak maliyetten çok daha yüksek olmasıdır.

4208 sayılı kanunla kara paranın aklanmasının önlenmesinin hukuki zemine oturtulmasının yanı sıra, kara parayla mücadele edecek birim ve kurullarda oluşturulmuştur. Kanunun 3. Maddesinde kara parayla mücadelenin merkezinde yer alacak olan ve Maliye Bakanına bağlı olarak çalışan Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) oluşturulmuştur. Bu kurulda Maliye Müfettişlerinin, Hesap Uzmanlarının, Gelirler Kontrolörlerinin haricinde SPK ve Hazine Müsteşarlığından da uzmanların görev alacağı belirtilmiştir.

Kanunla oluşturulan diğer kurul ise Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kuruludur. Koordinasyon Kurulu; Maliye Müsteşarının başkanlığında, Maliye Teftiş Kurulu, Maliye Hesap Uzmanları Kurulu, Mali Suçları Araştırma Kurulu, Hazine Müsteşarlığı Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu, Hazine Kontrolörleri Kurulu ve Sermaye Piyasası Kurulu Başkanları ile Gelirler Genel Müdürü, Banka ve Kambiyo Genel Müdürü, Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürü, Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu, Afrika ve Uluslararası Siyasi Kuruluşlar Genel Müdürü ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanından meydana gelir. Koordinasyon Kurulunun görevi kanunda; *Kara para aklanmasının önlenmesine yönelik çalışmalarda Mali Suçları Araştırma Kurulunun yürüteceği faaliyetleri ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte koordine etmek, uygulamaya ilişkin politikaları tespit etmek, mevzuat düzenleme ve tekliflerini değerlendirmek*, şeklinde ifade edilmiştir.

4208 sayılı kanun kapsamında aklama suçunun konusunu teşkil edecek kara paranın var olabilmesi için, kanunda sözü edilen para, evrak, mal, gelir ve ikame değerlerin mutlaka kanunun 2/a maddesinde sayılan suçlardan birinin işlenmesi suretiyle elde edilmiş olması gerekliydi. Dolayısıyla bu sayılanların dışında kalan bir suçtan elde edilen kazanç kara para olarak kabul edilemez ve kara para aklama suçunun konusunu oluşturamazdı⁴⁹⁰. 4208 sayılı Kanun, kara paraya mesnet teşkil eden suçları ayrıntılı bir şekilde saydığı için gerek kabulünden önce⁴⁹¹ gerekse de kabulünden sonra doktrinde yoğun şekilde eleştirilmiştir⁴⁹². Daha önce hazırlanan kanun taslağında kara paranın elde edilmesine neden olan suçlar sınırlandırılmamış ve kanunlarda suç olarak belirtilen her türlü fiilden elde edilen gelirin aklama suçuna sebebiyet vermesini düzenlemiş olmasıdır⁴⁹³. Kabul edilen 4208 sayılı kanunda ise yukarıda değinildiği gibi öncül suçlar ayrıntılı olarak sayıldığı için kanunun saymadığı fakat suç kapsamına giren bazı fiillerin işlenmesi sonucu kazanç elde edilmesi durumunun ortaya çıkması bir takım tereddütler meydana getirmiştir. Nitekim öncül suçlar içerisine sonradan çıkarılan 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununda sayılan suçlar, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun, Gümrük Kanunu gibi özellikli kanunlar dahil edilmemiş ve sonuçta kara paranın aklanması ile mücadelede istenen başarı elde edilememiştir⁴⁹⁴. Neticede, uygulamada görülen aksaklıklar nedeniyle 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunun 282. Maddesinde “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu” şeklinde düzenlenmiştir.

3.2.2. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Yapılan Düzenlemeler

4208 sayılı kanunda özel bir suç olarak tanımlanan kara para aklama suçu, 26.09.2004 tarihinde kabul edilen 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunun 282. Maddesinde “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu” olarak belirtilmiştir. Böylece kanunun 282. Maddesindeki, *Alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkaran veya bunların gayrimeşru kaynağını gizlemek*

⁴⁹⁰ Yılmaz, Sacit, Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu, Ankara Barosu Dergisi, 2011 (s. 2), s. 69-97.

⁴⁹¹ TBMM Tutanakları, 20. Dönem, 13. Cilt, 17. Birleşim, s. 530.

⁴⁹² Değirmenci, Olgun, 5237 Sayılı Kanunda Düzenlenen Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçunun 4208 Sayılı Kanundaki Düzenleme İle Karşılaştırılması, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008, s. 105-153.

⁴⁹³ A.g.e, s. 105.

⁴⁹⁴ Yılmaz, 2011, s. 72.

veya meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla, çeşitli işlemlere tâbi tutan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. şeklindeki 1. Fıkrasında, 4208 sayılı kanunda “kara para” olarak ifade edilen kavram “suçtan kaynaklanan malvarlığı” olarak ifade edilmiştir.

Ayrıca, 26.06.2009 tarihli 5918 sayılı kanun ile TCK’daki söz konusu madde son şeklini almıştır. Buna göre kanun maddesinin 1. fıkrasının ilk halinde “Alt sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini...” şeklinde ifade edilen ve alt sınırı 1 yıldan başlayan öncül suç düzenlemesi 2003 yılında revize edilen FATF’ın 40 tavsiye kararı⁴⁹⁵ doğrultusunda 6 aya düşürülmüştür.

Yine 5918 sayılı kanunla 5237 sayılı kanunun 282. maddesine ilave olarak; “Birinci fıkradaki suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, bu suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini, bu özelliğini bilerek satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” denilerek yeni bir suç ihdas edilmiştir. Kısaca, suç işlemek suretiyle malvarlığı değeri edinen ve aklayan kişi ile bu malvarlığı değerini suça iştirak etmeksizin satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişi farklı derecelerde cezalandırılmak kaydıyla birbirinden ayrılmıştır.

5237 sayılı kanunun 282. Maddesinin 3. Fıkrasında suçu işleyen kamu görevlisi olması durumunda, 4. Fıkrasında ise suçun örgütlü şekilde işlenmesi durumunda verilecek cezaların ağırlaştırılmasına hükmedilmiştir. Kamu görevlilerinin ellerindeki kamu gücünü aklama suçu doğrultusunda kullanmalarının önüne geçmek amacıyla kanun koyucu bu yönde cezanın ağırlaştırılmasını emretmiştir. 6. fıkradaki; *Bu suç nedeniyle kovuşturma başlamadan önce suç konusu malvarlığı değerlerinin ele geçirilmesini sağlayan veya bulunduğu yeri yetkili makamlara haber vererek ele geçirilmesini kolaylaştıran kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle cezaya hükmolunmaz.* hükmü ise bir anlamda kara parayla mücadelede önleyici tedbir hükmünde düşünülebilir.

3.2.3. 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun

Kara parayla mücadele kapsamında yapılan ve mihenk taşı konumundaki hukuki düzenleme 18.10.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun’dur. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle 4208 sayılı kanunun birçok maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Kanun, 5237 sayılı TCK’da

⁴⁹⁵ FATF 40 Recommendations, 2003, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/FATF%20Standards%20-%2040%20Recommendations%20rc.pdf>, Erişim Tarihi: 15.04.2018.

“Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değeri” olarak belirtilen kara parayı “Suç Geliri” olarak tanımlamış, Aklama suçunu ise yine 5237 sayılı kanuna atıf yaparak ifade etmiştir.

5549 sayılı kanunun 4208 sayılı kanuna göre getirdiği yeniliklerin başında, kanun hükümlerini yerine getirmekle sorumlu olan “Yükümlü” kavramı gelmektedir. Kanunun 2. Maddesinin d bendine göre yükümlü; *Bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer finansal hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler; döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş makinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler ile noterler, spor kulüpleri ve Bakanlar Kurulunca belirlenen diğer alanlarda faaliyet gösterenleri*, ifade etmektedir. Söz konusu bentte, Bakanlar Kurulu yeni yükümlü ve yükümlülük alanlarını belirlemede yetkili kılınmıştır. Bakanlar Kuruluna bu yetkinin verilmesi, uygulama sürecinde finans piyasaları paralelinde meydana gelebilecek bazı faaliyetleri veya uluslararası alanda ortaya çıkabilecek ve yükümlü tutulabilecek aktörleri de kanun kapsamına alınmasını kolaylaştırmaktır⁴⁹⁶

Kanunun 27 nci maddesinde, 2 nci maddesinin (d) bendinde belirtilen konularla ilgili usûl ve esasların Bakanlar Kurulunca, Kanunun yayım tarihini izleyen altı ay içinde çıkarılacak yönetmeliklerle düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre kanunun verdiği yetkiyle Bakanlar Kurulunca, 01.04.2008 tarihinde yürürlüğe giren Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik çıkarılmış ve aşağıda sayılan kişi ve kurumlar yükümlü sayılmıştır. Bunlar;

- a) Bankalar.
- b) Bankalar dışında banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz kuruluşlar.
- c) Kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler.
- ç) Ödünç para verme işleri hakkındaki mevzuat kapsamındaki ikrazatçılar, finansman ve faktöring şirketleri.
- d) Sermaye piyasası aracı kurumları ve portföy yönetim şirketleri.
- e) Yatırım fonu yöneticileri.
- f) Yatırım ortaklıkları.

⁴⁹⁶ Mutlu, 2015, s. 1.

- g) Sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri.
- ğ) Finansal kiralama şirketleri.
- h) Sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmeti veren kuruluşlar.
- ı) Saklama hizmeti ile sınırlı olmak üzere İstanbul Altın Borsası Başkanlığı.
- i) Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü ile kargo şirketleri.
- j) Varlık yönetim şirketleri.
- k) Kıymetli maden, taş veya mücevher alım satımı yapanlar.
- l) Cumhuriyet altın sikkeleri ile Cumhuriyet ziynet altınlarını basma faaliyeti ile sınırlı olmak üzere Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü.
- m) Kıymetli madenler borsası aracı kuruluşları.
- n) Ticaret amacıyla taşınmaz alım satımıyla uğraşanlar ile bu işlemlere aracılık edenler.
- o) İş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar.
- ö) Tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar.
- p) Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye Jokey Kulübü ve Spor Toto Teşkilat Başkanlığı dâhil talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler.
- r) Spor kulüpleri.
- s) Noterler.
- ş) Savunma hakkı bakımından diğer kanun hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 35 inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki işlerden taşınmaz alım satımı, şirket, vakıf ve dernek kurulması, idaresi ve devredilmesi gibi işlerle sınırlı olmak üzere serbest avukatlar.
- t) Şirket, vakıf ve dernek kurulması, idaresi ve devredilmesi gibi işlerle sınırlı olmak üzere, bir işverene bağlı olmaksızın çalışan serbest muhasebeci ve serbest muhasebeci mali müşavirler ile yeminli mali müşavirler olarak sayılmıştır.

3.2.3.1. 5549 Sayılı Kanun Kapsamındaki Yükümlülükler

5549 sayılı kanun tarafından, yükümlülerin yerine getirmekle sorumlu oldukları yükümlülükler, kanunun ikinci bölümünün ilgili maddeleri ile daha sonra eklenen 9/A

maddesinde belirtilmiştir. 5549 sayılı kanunda düzenlenen yükümlülükler aşağıda toplanmıştır.

- 1- Kimlik Tespiti
- 2- Şüpheli İşlem Bildirimi,
- 3- Şüpheli İşlem Bildiriminde Bulunulduğunun Açıklanmaması
- 4- Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri Oluşturulması
- 5- Uyum Programı Oluşturulması ve Uyum Görevlisi Tayin Edilmesi
- 6- Devamlı Bilgi Verme
- 7- Bilgi ve Belge Verme
- 8- Muhafaza ve İbraz
- 9- Elektronik Tebligata İlişkin Yükümlülük

3.2.3.2. Kimlik Tespiti

5549 sayılı kanunun yükümlüler için zorunlu kıldığı düzenlemelerden ilki Kimlik Tespitidir. Kanunun 3/1 maddesinde; *Yükümlüler, kendileri nezdinde yapılan veya aracılık ettikleri işlemlerde işlem yapılmadan önce, işlem yapanlar ile nam veya hesaplarına işlem yapılanların kimliklerini tespit etmek zorundadır*, hükmü getirilmiştir. Burada iki önemli hususa dikkat edilmesi gerekmektedir. Birincisi, kimlik tespitinin işlem gerçekleştirilmeden önce yapılması gerektiğidir. İkincisi ise, işlemi yapan gerçek kişi bu işlemi kendi adına yapıyorsa kendisinin, başka bir gerçek veya tüzel kişi nam ve hesabına yapıyor ise hem kendisinin hem de adına işlem yaptığı gerçek ve tüzel kişinin kimlik tespitinin yapılması gerektiğidir⁴⁹⁷.

Suç gelirlerinin aklanmasında sıklıkla kullanılan yöntemlerden birisi de suç gelirinin gerçek sahibinin arka planda kalarak gerçek veya tüzel kişileri kullanıp işlem yapmalarıdır. Örneğini şirketi suç geliriyle fonlayan bir başkası olmasına rağmen, bu kişinin şirketin ortak veya sahipleri arasında gözükmemesi durumu söz konusu olabilmektedir. Şirket ortağı olarak çalışanlardan biri veya üçüncü bir kişi de gösterilebilmektedir⁴⁹⁸. Bu kapsamda kanunun 3/1 maddesinde de belirtildiği üzere nam veya hesaplarına işlem yapılanların da kimliklerinin tespit edilmesi zorunluluğu

⁴⁹⁷ Mutlu, 2015, s. 152.

⁴⁹⁸ Aykın, Hasan, Aklama İle Mücadele Sisteminde Önleyici Tedbirler, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008, s. 3-54.

getirilmiştir. Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik'in 14 üncü maddesinde Başkası adına hareket edenlerde kimlik tespitinin nasıl yapılacağı detaylı şekilde ifade edilmiştir.

Kanunun kimlik tespitine ilişkin 3 üncü maddesinin 2 nci fıkrasında kimlik tespitini gerektiren işlem türlerinin, bunların parasal sınırlarının ve konuyla ilgili diğer usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği belirtildiğinden, bu amaçla 09.01.2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır. Yönetmeliğin 5 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre Yükümlüler;

Sürekli iş ilişkisi tesisinde tutar gözetmeksizin,

- İşlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı yirmibin⁴⁹⁹ TL veya üzerinde olduğunda,
- Elektronik transferlerde işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı ikibin TL veya üzerinde olduğunda,
- Şüpheli işlem bildirimini gerektiren durumlarda tutar gözetmeksizin,
- Daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği ve doğruluğu konusunda şüphe olduğunda tutar gözetmeksizin,

Kimliğe ilişkin bilgileri almak ve bu bilgilerin doğruluğunu teyit etmek suretiyle müşterilerinin ve müşterileri adına veya hesabına hareket edenlerin kimliğini tespit etmek zorundadır. 2 inci fıkra, kimlik tespitinin iş ilişkisi kurulmadan veya işlem gerçekleştirilmeden önce tamamlanması, 3 üncü fıkra ise sürekli iş ilişkisi tesis edilmesi durumunda, iş ilişkisinin amacının ve mahiyetinin açıklanması gerektiği vurgulanmıştır. Yukarıda yükümlülerin kimlik tespitine ilişkin olarak yapması gereken zorunluluklar, Mali Eylem Görev Gücünün (FATF) 40 Tavsiye Kararı'nda da benzer ifadelerle yer almaktadır⁵⁰⁰. Kimlerle ilgili kimlik tespitinin nasıl yapılacağı ise söz konusu yönetmeliğin 6 ila 14 ve 16. maddesinde belirtilmiştir.

3.2.3.3. Şüpheli İşlem Bildirimi

Şüpheli İşlem Bildirimi, Amerika Birleşik Devletleri'nde tesadüf eseri ortaya çıkmış bir uygulamadır. Nakit bildirimini yapmakla mükellef kuruluşlar, yetkililerin

⁴⁹⁹ İşlem Tutarı limiti her yıl güncellenmektedir.

⁵⁰⁰ International Standards On Combating Money Laundering And The Financing Of Terrorism & Proliferation, The FATF Recommendations, France, 2012 .

dikkatini çekmek ve diğer bildirimler arasında kaybolmasını önlemek amacıyla bazı formlara şüpheli ibaresi koymaya başlamış, Amerikalı yetkililerin bu tür kayıt düşülen formların yararlı olduğunu görmeleri üzerine de yaygınlaşarak, bildirim yapmakla mükellef kuruluşların şüpheli gördükleri işlemleri formlara işleyerek göndermeleri yasal zorunluluk haline gelmiştir⁵⁰¹. Şüpheli işlem bildirimini yükümlülüğü kimlik tespitiyle beraber aklama ve terörizmin finansmanıya mücadelede en önemli iki unsurdan biridir. Şüpheli işlem bildirimini uygulaması, MASAK'ın ve diğer ülkelerdeki muadili mali istihbarat kuruluşlarının varlık sebepleri arasındadır⁵⁰². Türkiye'de Mali İstihbarat görevini MASAK, 5549 sayılı Kanuna dayanarak yürütmektedir.⁵⁰³

5549 sayılı kanunun 4 üncü madde 1 inci fıkrası, bir anlamda Şüpheli İşlemin tarifini de yapmaktadır. Buna göre; *Yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheyi gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemlerin yükümlüler tarafından Başkanlığa bildirilmesi zorunludur* Denilmektedir. Tanıma dikkat edilecek olursa işleme konu olan malvarlığının, yasa dışı yollardan elde edildiğine dair bilgi, şüphe ve şüpheyi gerektirecek bir husus veyahut bu malvarlığının yasa dışı amaçlar için kullanılacağına dair bilgi, şüphe ve şüpheyi gerektirecek bir hususun olması gerektirir. Tedbirler Yönetmeliğinde şüpheli işlem; *Yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işleme konu malvarlığının; yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına, bu kapsamda terörist eylemler için ya da terör örgütleri, teröristler veya terörü finanse edenler tarafından kullanıldığına veya bunlarla ilgili ya da bağlantılı olduğuna dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheyi gerektirecek bir hususun bulunması halidir.* şeklinde bir tanım yapılmıştır.

Aynı maddenin 2 nci fıkrasında ise bu konudaki gizlilik esasına vurgu yapılarak, yükümlülerin yetkili birime bildirimde bulunulduğuna dair, denetim için görevlendirilen denetim elemanları ve yargılama esnasında mahkemeler dışında işlemin tarafı olanlar da dahil olmak üzere hiç kimseye açıklama yapılamayacağını belirtmektedir. 3 üncü maddede ise yükümlülerin hangi faaliyetlerinden dolayı, hangi usul ve esaslara göre şüpheli işlem bildiriminde bulunacakları belirtilmiştir. Şüpheli işlemler, herhangi bir parasal limit gözetilmeksizin MASAK'a bildirilir. Ayrıca, şüpheli işlem kavramı

⁵⁰¹ Akar, 1997, s. 50.

⁵⁰² Mutlu, 2015, s. 222.

⁵⁰³ Aykın, 2009, s. 188.

denirken, söz konusu ifade tek bir işlemi değil, birden çok işlemi de kapsayabilmektedir⁵⁰⁴.

13 sıra no'lu Mali Suçları Araştırma Kurulu Genel Tebliğine göre, şüpheli işlem bildirim formlarının düzenlenmesine ilişkin açıklamalar ile genel ve sektörel bazda düzenlenecek bildirim formları ve şüpheli işlem tiplerinin MASAK resmi internet sitesinde yayımlanacak rehberlerde yer alması kararlaştırılmıştır. MASAK resmi web sitesi incelendiğinde;

- Bankalar ve PTT (T.C. Merkez Bankası ve Yatırım Bankaları Hariç)
- Sermaye Piyasası Aracı Kurumları
- Sigorta ve Emeklilik Şirketleri
- Faktöring, Finansman ve Kiralama Şirketleri
- Yetkili Müesseseler
- Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşları
- Diğer Yükümlüler

olmak üzere yukarıda sayılan yükümlülere ilişkin sektörel şüpheli işlem bildirim rehberleri yayınlanmıştır. Şüpheli işlem bildirim rehberlerindeki şüpheli işlem tipleri incelendiğinde aklamaya ilişkin pek çok bulguya rastlamak mümkündür. Örneğin Bankalar ve PTT ile ilgili ŞİB rehberinde yer alan işlem tipi olarak; *ticari faaliyet gösteren kişi veya kuruluşların faaliyetleri kapsamında olağan olarak tekrarı gereken işlemlerin münferit işlem olarak kalması ya da aksine olağan ticari hayatta sık yapılmayan işlemlerin sürekli olarak tekrarlanması, müşterinin küçük kupürler ile yüksek tutarda nakit ödeme yapması veya sık kullanılmayan bir döviz ile ödeme yapmak istemesi gibi ödeme araçlarının alışılmışın dışında kullanılması, aralarında akrabalık bağı ya da herhangi bir iş ilişkisi bulunmayan ve ortak vadeli mevduat hesabı açtırmış olan kişilerin hesaplarında tasarruf mevduatı profiline uymayan dikkat çekici ve yoğun şekilde nakit işlem veya yurt içinden ve dışından yönlendirilen elektronik transfer trafiği görülmesi veya tüzel kişi müşterilerin, hakim yeni ortak ve/veya ortaklarının; kişisel ve ticari geçmişleri hakkında bilgi vermekten kaçınmaları, daha önce firmanın faaliyet gösterdiği alanda herhangi bir ilgisi, eğitimi ve iş tecrübesine sahip olmadıklarına dair emareler olması*⁵⁰⁵ gibi durumlar şüpheli işlem kapsamına girmektedir. Dolayısıyla bu tür davranışlarda bulunan aklayıcıların bankaları kullanırken ne gibi metotlar izlediği de ortaya çıkmaktadır.

⁵⁰⁴ Mutlu, 2015, s. 226.

⁵⁰⁵ Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi (Bankalar), MASAK Başkanlığı, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/sektorel-supheli-islem-bildirim-rehberi/2359> Erişim Tarihi, 25.04.2018.

Benzer şekilde sigorta ve emeklilik şirketleri için düzenlenen ŞİB rehberinde; *müşterinin şahsı, işi veya serveti ile makul bir ilgisi bulunmayan bir riski sigorta ettirmek için başvuruda bulunması, müşterinin genel durumu ve mali profiliyle bağdaşmayan yüksek miktarda ve tek primli poliçe talep etmesi, müşterinin açıkça ilgisiz olduğu anlaşılan üçüncü bir taraf adına sigorta poliçesi satın almayı önermesi veya sigorta tazminatının söz konusu tarafın hesabına transfer edilmesinin talep edilmesi veya açıkça ilgisiz olduğu anlaşılan üçüncü taraf adına lehdar değişikliği istenilmesi, müşterinin, makul bir nedeni olmaksızın ve önemli oranda maddi kayba uğrayacağını bilerek, poliçenin vadesinden önce geri ödenmesini istemesi, geçmişte genelde küçük miktarda poliçeler yapan müşterinin aniden yüksek meblağlı bir poliçe yapması, müşterinin poliçe primlerinin sürekli müşteri ile görünürde alakasız olan kişi/kişiler tarafından ödenmesi*⁵⁰⁶ gibi tiyolojiler ki bunların bir kaçına tezimizin ilgili bölümünde değinmiştik, yine aklamaların sigorta ve emeklilik şirketleri üzerinden ne şekilde yapılabileceği konusunda fikir vermektedir. Yukarıda birkaçını verdiğimiz şüpheli işlem örnekleri aslında aklama tiyolojilerini de göstermektedir. MASAK tarafından yükümlüler için hazırlanan şüpheli işlem bildirim rehberlerinde aklayıcıların faaliyetlerinde ne tür metotlar geliştirdikleri de ortaya çıkmaktadır.

Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliğin 30/2 maddesinde; MASAK tarafından alınan şüpheli işlem bildirimlerinin etkinliğine ilişkin olarak belli periyotlarla genel değerlendirme yapacağı, şüpheli işlem bildirimlerine ilişkin istatistikî verileri, aklama ve terörün finansmanında kullanılan yöntemleri, oluşan eğilimleri, şüpheli işlem bildirimleri sonrası süreçler ve varılan sonuçlardan faydalanılarak hazırlanan örnek olayları, yıllık faaliyet raporları, rehberler ya da periyodik yayınlar yoluyla yayımlayabileceği ve eğitim amacıyla kullanabileceği belirtilmektedir. Aşağıda 2012-2016 yıllarına ilişkin şüpheli işlem bildirimleri istatistikleri tablo halinde verilmiştir.

⁵⁰⁶Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi (Sigorta ve Emeklilik Şirketleri), MASAK Başkanlığı, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/sektorel-supheli-islem-bildirim-rehberi/2359> Erişim Tarihi, 25.04.2018.

Tablo 3.3: Şüpheli İşlem Bildirimlerinin Yıllara Göre Dağılımı (2012-2016)

Yükümlü Grubu	2012	2013	2014	2015	2016
Bankalar	13.504	22.086	31.146	66.719	117.006
Finansman, Faktöring ve Finansal Kiralama Şirketleri	520	775	2.065	2.597	7.252
Sigorta ve Emeklilik Şirketleri	569	629	693	451	1.980
Yetkili Müesseseler ile Kıymetli Maden Aracı Kuruluşları	123	897	498	603	899
Kargo Şirketleri	61	174	194	424	845
Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları	-	-	-	-	703
Aracı Kurumlar	237	177	209	151	371
İş Makineleri Dâhil Her Türlü Deniz, Hava ve Kara Nakil Vasıtalarının Alım-Satımı İle Uğraşanlar	1	-	-	35	51
Noterler	1	1	1	-	2
Takas ve Saklama Hizmeti Veren Kuruluşlar	-	-	-	-	1
Kıymetli Maden, Taş ve Mücevher Alım Satımı Yapanlar (Kuyumcular)	-	2	-	-	-
Serbest Muhasebeciler, Mali Müşavirler	-	-	-	-	-
Talih ve Bahis Oyunları Alanında Faaliyet Gösterenler	5	1	-	-	-
Varlık Yönetim Şirketleri	-	-	-	1	-
Diğer	297	850	1.677	3.240	3.460
TOPLAM	15.318	25.592	36.483	74.221	132.570

Kaynak: Faaliyet Raporu, MASAK Başkanlığı, 2016, http://www.masak.gov.tr/userfiles/file/2016_faaliyet_raporu.pdf

Yukarıdaki tabloda 2012-2016 yılları arasında Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığına bildirilen şüpheli işlem sayıları verilmiştir. En fazla bildirimin bankalar tarafından yapıldığı göze çarpan tabloda yıllar itibariyle bildirim sayılarında sürekli bir artış olduğu da görülmektedir. Bankalardan hemen sonra yükselen bir seyir izleyen Finansman, Faktöring ve Finansal Kiralama Şirketleri bildirimleri ikinci sırada gelmektedir. 2016 yılında 2012 yılına göre şüpheli işlem bildirimlerinde 8 katlık bir artış yaşanmıştır. Ayrıca ülkemizde son yıllarda hem poliçe sayısı hem de prim tutarı bakımından sigortacılık ve bireysel emeklilik sektöründeki büyümeye paralel olarak bildirilen şüpheli işlem sayısındaki artış da dikkat çekmektedir. 2016 yılında diğer yıllara oranla şüpheli işlem bildiriminde meydana gelen bariz artışın, MASAK tarafından eğitim, çalıştay ve denetim faaliyetlerinin arttırılması, elektronik şüpheli

işlem bildirimi uygulamasının yaygınlaştırılması, şüpheli işlem bildirimi formlarının sadeleştirilmesinin yanı sıra 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) bağlı, ilgisi ve mensubiyeti bulunan kişiler hakkında alınan çok sayıda şüpheli işlem bildiriminin de önemli etkisi olduğu değerlendirilmektedir⁵⁰⁷. Ayrıca bildirimlerdeki artış gerek denetim mercileri tarafından gerekse de yükümlüler nezdinde konunun ciddiyetle ele alındığının göstergesi şeklinde de okunabilir.

Tablo 3.4: Şüpheli İşlem Tiplerinin Şüphenin Niteliğine Göre Dağılımı (2013)

Şüpheli İşlem Türleri	Tip Sayısı
Makul Açıklaması Olmayan İşlemlerde Bulunma	12.556
Mali Profil İle Uyumsuz İşlemlerde Bulunma	7.491
Şüpheli Nakit Karakterli İşlemler	5.930
Müşterinin Beyanlarında veya Belgelerinde Tutarsızlık	3.840
Şüpheli Kredi İşlemleri	2.747
Yurtiçine veya Yurt Dışına Şüpheli Elektronik Transferler	2.746
Yasa Dışı Faaliyetler İle İlgili Somut Bulgular	2.254
Riskli Kişilerle Mali İlişkilerde Bulunma	1.660
Riskli Ülkeler İle İlgili Mali İşlemler	776
Terörün Finansmanı İle Bağlantılı Şüpheler	459
Açıkça İlgisi Bulunmayan Üçüncü Şahıslarla İşlem Yapılması	417
Başkası Hesabına İşlem Yapıldığının Gizlenmesi	129
Yüksek Tutarlı İşlemlerin Parçalanması	93
Şüpheli Kiralık Kasa İşlemleri	27
TOPLAM	41.125

Kaynak: Faaliyet Raporu, MASAK Başkanlığı, 2013, s.29, http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/faalrap_2013.pdf

Tabloda 2013 yılına ait şüphenin niteliğine göre şüpheli işlem tiplerinin dağılımı gösterilmiştir. 25.592 şüpheli bildirimin yapıldığı 2013 yılında 41.125 adet makul açıklaması olmayan işlem belirlenmiştir. Yine sırasıyla 7.491 adet mali profil ile uyumsuz işlem, 5.930 şüpheli nakit karakterli işlem tipi belirlenmiştir. Yapılan

⁵⁰⁷ Faaliyet Raporu, MASAK Başkanlığı, 2016, http://www.masak.gov.tr/userfiles/file/2016_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi: 22.10.2018.

bildirimlerin tamamının doğrudan aklama ile ilgisinin olduğu söylenememekle birlikte belirlenen işlem tiplerinin ikinci bölümdeki aklama yöntemleriyle örtüştüğünü söyleyebiliriz.

3.2.3.4. Şüpheli İşlem Bildiriminde Bulunulduğunun Açıklanmaması

Yükümlülerin MASAK'a şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunu, veya bulunulacağını, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemeler dışında, işleme taraf olanlar dâhil hiç kimseye açıklayamayacakları hususu 5549 sayılı kanunun 4/2 maddesinde yer almaktadır. Burada dikkat edilecek durum, şüpheli işlem hakkında bilgi verilecek kişi yükümlülük konusunda görevlendirilen denetim elemanı olup, aklama suçuyla ilgili inceleme yapmak üzere görevlendirilen denetim elemanına dahi bilgi verilemeyeceğidir. Dolayısıyla denetim elemanının bilfiil yükümlülük denetimiyle ilgili olarak görevlendirilmiş olması gerekmektedir⁵⁰⁸.

Ayrıca, bu yükümlülük şüpheli işlemi MASAK'a bildiren kişi, kurum ve kuruluşlar veya bu kimselerin işlemi fiilen yapan ve yöneten mensupları veya bunların kanuni temsilcileri ve vekillerinin yanı sıra şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğuna herhangi bir şekilde vakıf olan diğer personeli de kapsar. Uyum görevlisi tayin edilen yükümlülerde, uyum görevlisine yapılan dâhili bildirimler de gizlilik kapsamındadır. Yine yükümlüler yurt dışındaki merkezlerine veya şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimlerine, müşterisi hakkında şüpheli işlem bildiriminde bulunduğu dair hiçbir şekilde bilgi veremez. Bu yükümlülüğe uymayanların bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı kanunun 14/1 maddesinde yer almaktadır.

3.2.3.5. Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri

5549 sayılı kanunun 5/1 maddesinde Kanunun amacına uygun olarak eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturulması ve bu Kanunla getirilen yükümlülüklere uyumu sağlamak üzere, gerekli yetki ile donatılmış idarî düzeyde görevli tayin edilmesi de dahil, gereken tedbirlerin alınması konusunda, işletme büyüklükleri ve iş hacimlerini de dikkate alarak yükümlüleri ve uygulamaya ilişkin usûl ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığının yetkili olduğu belirtilmiştir. Kanun

⁵⁰⁸ Mutlu, 2015, s. 235.

maddesinde geçen idari düzeyde görevli derken, 16.09.2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülüklere Uyum Programı Hakkında Yönetmelikte belirtilen, bu kanun ve bu kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan mevzuatla getirilen yükümlülüklere uyumu sağlamak amacıyla istihdam edilen ve gerekli yetkiyle donatılmış görevli kastedilmiştir.

Söz konusu Yönetmeliğin 21 ve 22. maddelerinde, Yükümlüler Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelik ve tebliğlerle getirilen yükümlülüklere uyumun sağlanması, personelin kurum politikası ve prosedürleri ile risk temelli yaklaşım konularında sorumluluk bilincinin artırılarak bir kurum kültürü oluşturulması ve personelin bilgilerinin güncellenmesi amacıyla, bu kapsamda, eğitim faaliyetlerinin işleyişi, gerçekleştirilmesinden kimlerin sorumlu olacağı, eğitim faaliyetlerine katılacak personelin ve eğiticilerin belirlenmesi, yetiştirilmesi ve eğitim yöntemleri gibi hususları içerecek bir eğitim politikası oluştururlar. Bu bağlamda yükümlülerin personeline;

- Suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanı kavramları, Suç gelirlerinin aklanmasının aşamaları, yöntemleri ve bu konuda örnek olay çalışmaları, Suç gelirlerinin aklanmasının ve terörün finansmanının önlenmesi ile ilgili mevzuat,
- Risk alanları, kurum politikası ve prosedürleri,
- Kanun ve ilgili mevzuat çerçevesinde; Müşterinin tanınmasına ve Şüpheli işlem bildirimine ilişkin esaslar,
- Muhafaza ve ibraz yükümlülüğü ile Bilgi ve belge verme yükümlülüğü,
- Yükümlülüklere uyulmaması halinde uygulanacak müeyyideler ve aklama ve terörün finansmanı ile mücadele alanında uluslararası düzenlemeleri içeren konular hakkında eğitim vermek zorundadır.

Yükümlülerin sağlamak zorunda oldukları bir diğer konu da İç Denetimdir. Uyum yönetmeliğinin 7 nci bölümü konuya ayrılmış olup, madde 26/1'de; *Yükümlüler, kurum politika ve prosedürlerinin, risk yönetimi, izleme ve kontrol faaliyetleri ile eğitim faaliyetlerinin yeterli ve verimli olup olmadığı, yükümlünün risk politikasının yeterliği ve etkinliği, işlemlerin Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelik ve tebliğler ile kurum politika ve prosedürlerine uygun olarak yürütülüp yürütülmediği hususlarının yıllık olarak ve risk temelli bir yaklaşımla incelenmesini ve denetlenmesini sağlarlar.* Denilmektedir. İç denetim neticesinde ortaya çıkarılan eksiklik, hata ve suiistimaller ile bunların yeniden ortaya çıkmasının önlenmesine yönelik görüş

ve öneriler yönetim kuruluna raporlanır. Yine yükümlüler, risklerden korunmak ve faaliyetlerinin Kanuna ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelik ve tebliğlerle, kurum politika ve prosedürlerine uygun olarak yürütölüp yürütölmediğinin sürekli olarak izlemek ve kontrol etmek amacıyla, kurum politikası kapsamında, işletme büyüklüklerini, iş hacimlerini ve gerçekleştirdikleri işlemlerin niteliğini gözeterek, izleme ve kontrol faaliyetleri yürütürler.

Bu başlık altında yükümlülerin yerine getirmekle sorumlu oldukları bir diğer konu ise Risk yönetimi politikasıdır. Yükümlüler, maruz kalabilecekleri risklerin tanımlanması, derecelendirilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve azaltılmasını sağlamak amacıyla kurum politikası kapsamında, işletme büyüklüklerini, iş hacimlerini ve gerçekleştirdikleri işlemlerin niteliğini gözeterek risk yönetim politikası oluşturmak zorundadırlar. Hizmetlerin, işlemlerin ve müşterilerin risklere göre derecelendirilmesi ve sınıflandırılması ya da riskli müşteri, işlem veya hizmetlerin izlenmesi ve kontrol edilmesi, ilgili birimlere rapor edilmesi gibi eylemler risk yönetimi politikası kapsamında uygulanacak birkaç faaliyetten bazısıdır.

3.2.3.6. Uyum Programı Oluşturulması ve Uyum Görevlisi Tayin Edilmesi

5549 sayılı kanunun 5 inci maddesine istinaden, Uyum Yönetmeliğinin 4. Maddesine göre;

- Bankalar (Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları hariç),
- Sermaye piyasası aracı kurumları,
- Sigorta ve emeklilik şirketleri,
- PTT Genel Müdürlüğü (Bankacılık faaliyetiyle sınırlı olmak üzere),

uyum programı oluşturmak zorundadırlar. Oluşturulacak uyum programı Kurum politikası ve prosedürlerinin oluşturulması, risk yönetimi faaliyetlerinin yürütölmesi, izleme ve kontrol faaliyetlerinin yürütölmesi, uyum görevlisi atanması ve uyum birimi oluşturulması, eğitim faaliyetlerinin yürütölmesi, iç denetim faaliyetlerinin yürütölmesi şeklindeki tedbirleri içermek zorundadır. Söz konusu yönetmelikte belirtilen risklerden en önemlisi yükümlülerin sundukları hizmetlerden aklama veya terörün finansmanı kapsamında yararlanılması ve 5549 sayılı kanun ve bu kanuna göre çıkarılan

yönetmeliklere tam olarak uyulmaması sonucu yükümlülerin veya çalışanlarının karşılaşabilecekleri mali ve itibari zarar ihtimalidir⁵⁰⁹.

Yine 5549 sayılı kanunun 5 inci maddesinde; *Kanunla getirilen yükümlülüklerle uyumu sağlamak üzere, gerekli yetki ile donatılmış idarî düzeyde görevli tayin edilmesi de dahil, gereken tedbirlerin alınması konusunda, işletme büyüklükleri ve iş hacimlerini de dikkate alarak yükümlülerini ve uygulamaya ilişkin usûl ve esasları belirlemeye yetkilidir* denilmiş olup, bu kanun hükmünden yola çıkılarak uyum yönetmeliğinin 16. Maddesi gereğince yükümlülerin, uyum programının yürütülmesi amacıyla uyum görevlisi ataması zorunluluğu vardır. Uyum görevlisi, yönetim kuruluna veya yönetim kurulu üyesine bağlı olacak şekilde atanır. Söz konusu yönetmeliğin 19 uncu maddesinde ise uyum görevlisinin görevleri;

- a) Başkanlık ile yapılması gereken koordinasyonun aksamadan yürütülmesini sağlamak, yapılan işlemlerin kanun ve ilgili düzenlemelere uygun olmasını sağlamak
- b) Yönetim kurulunun tasdikine sunmak üzere kurumsal politika ve uyum prosedürlerini hazırlamak
- c) Risk yönetimi ile ilgili politikaları oluşturarak bu politikaların işlerliğini sağlamak
- ç) Kontrol ve izleme konusunda politikalar oluşturarak bu politikaların işlerliğini sağlamak
- d) Kara para aklanması ve terörün finansmanı konularında eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapmak, yapılacak eğitimler için eğitim programları hazırlamak ve bu programların uygulanmasını sağlamak,
- e) Kara para aklaması konusunda şüpheli olarak görülen işlemlerin takibini yapmak, yaptığı araştırmalar çerçevesinde elde edilen bilgileri kritik edip değerlendirilerek incelenmesine gerek duyulan işlemleri başkanlığa iletmek,
- f) Yapılan çalışmaların ve çalışmalar çerçevesinde elde edilen bilgilerin gizliliğinin korunmasını sağlamak,
- g) Yapılan denetimler ve eğitimler hakkında istatistiki bilgileri toplayarak elde edilen verileri faaliyet raporları halinde başkanlığa iletmek, şeklinde sıralanmaktadır.

3.2.3.7. Devamlı Bilgi Verme

5549 sayılı kanunun emrettiği bir diğer yükümlülük ise Devamlı bilgi verme zorunluluğudur. Buna göre, yükümlüler taraf oldukları veya aracılık ettikleri

⁵⁰⁹ Mutlu, 2015, s. 248.

işlemlerden, Bakanlıkça belirlenecek tutarı aşanları MASAK’a bildirmek zorunda olup, yükümlüler dışındaki kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki kurum ve kuruluşlardan da MASAK’a devamlı bilgi vermeleri istenebileceği hükmü yer almaktadır. Buradan anlaşılabacağı üzere yükümlüler Maliye Bakanlığı’nca belirlenen tutarı aşan işlemleri MASAK’a bildirmekle mükelleftirler.

Kanuna istinaden çıkarılan Tedbirler Yönetmeliğinin 32, 33 ve 34. Maddelerinde kanun hükmünün nasıl yürütüleceği açıklanmıştır. Yönetmeliğin 33’üncü maddesinde *Yükümlülerce Başkanlığa devamlı bilgi verilmesinde, bankaların kendi aralarında kendi ad ve hesaplarına gerçekleştirdikleri işlemler ile finansal kuruluşların 5018 sayılı Kanuna göre genel yönetim kapsamındaki idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile yaptıkları işlemler devamlı bilgi verme yükümlülüğü kapsamında değildir* hükmü yer almaktadır. Buna göre devamlı bilgi verme yükümlülüğünün iki istisnası bulunmaktadır. Birincisi, bankaların kendi aralarında kendi nam ve hesaplarına gerçekleştirdikleri işlemlerin tutarı ne olursa olsun MASAK’a bildirilmesi zorunluluğu bulunmamakta, ikincisi ise finansal kuruluşların, genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri, KİT ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile yaptıkları işlemler bu madde kapsamı dışındadır.

Yönetmeliğin 34’üncü maddesinde kamu kurumları tarafından devamlı bilgi vermenin çerçevesi belirtilmiştir. *Kanunları gereğince yükümlülere kuruluş ve faaliyet izni veren veya bunlara ilişkin kayıt tutmak zorunda olan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki kurum ve kuruluşlar; yükümlülerin adı, soyadı veya unvanı, yüzde ondan fazla hisseye sahip ortakları, yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile genel müdür veya yöneticilerine ilişkin bilgiler ile iletişim bilgilerini Başkanlığa bildirirler.* Örneğin ülkemizde, bankaların, finansman şirketleri, finansal kiralama şirketleri ve faktöring şirketlerine Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, sigorta ve emeklilik şirketlerine Hazine Müsteşarlığı, aracı kurumlar ve yatırım fonlarına ise Sermaye Piyasası Kurulu kuruluş ve faaliyet izni vermektedir⁵¹⁰. Dolayısıyla yükümlülere ilişkin yukarıda belirtilen bilgilerinde meydana gelen değişiklikler ilgili kurum ve kuruluş tarafından MASAK’a bildirilir.

3.2.3.8. Bilgi ve Belge Verme

5549 sayılı kanunun 7’nci maddesi ile Tedbirler Yönetmeliğinin 31’inci maddesinde, bilgi ve belge verme yükümlülüğü konusundaki hüküm açıktır. Buna göre,

⁵¹⁰ A.g.e, s. 238.

kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar; MASAK ve denetim elemanları tarafından istenilecek her türlü bilgi, belge ve bunlara ilişkin elektronik kayıt ortamları da dâhil olmak üzere her türlü kayıt, bu kayıtlara erişimi sağlamak veya okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri tam ve doğru olarak, istenilen usul, şekil ve sürede gecikmeksizin vermek ve gerekli kolaylığı sağlamak zorundadır. Ayrıca kendilerinden bilgi ve belge talebinde bulunanların özel kanunlarda bulunan hükümleri 5549 sayılı kanunun 7/2 maddesine göre ileri sürerek yükümlülükten kaçınmaları mümkün değildir.

3.2.3.9. Muhafaza ve İbraz

Yükümlüler belgeleri, düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespitine ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl boyunca saklamak ve istenmesi halinde yetkililere ibraz etmek mecburiyetindedirler. Yine MASAK’a yapılan şüpheli işlem bildirimine veya uyum görevlisine yapılan dâhili bildirimlere yönelik belge ve kayıtlar, uyum görevlilerince bildirimde bulunmama kararı verilen şüpheli işlemlere ilişkin yazılı gerekçeler, bu yükümlülük kapsamındadır.

5549 sayılı kanunun 14’üncü maddesi bu yükümlülüğün ihlal edilmesine yönelik cezayı da açıklamıştır. Muhafaza ve ibraz yükümlülüğünü ihlal eden kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasına çarptırılır. İhlali yapan tüzel kişi ise özel güvenlik tedbirleri alınır.

3.2.3.10. Elektronik Tebligat

5549 sayılı Kanunun 9/1 maddesinde; *Bu kanun ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulanması kapsamında yapılacak tebligatlar, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanununun 7/A maddesinde düzenlenen elektronik tebligata ilişkin usullere bağlı olmaksızın, elektronik ortamda tebliğ edilebilir ve tebligata elektronik ortamda cevap verilmesi istenebilir. Bu şekilde yapılan tebligatlar karşı tarafa ulaştığında tebliğ edilmiş sayılır.* denilerek elektronik tebligatın çerçevesi çizilmiştir. Ayrıca kanunun 9/2 maddesinde ise, MASAK’ın, elektronik ortamda yapılacak tebligatla ilgili teknik altyapıyı kurmaya veya kurulanları kullanmaya, tebliğe elverişli elektronik adres kullanma ve cevapların elektronik ortamda verilmesi zorunluluğu getirmeye, elektronik ortamda tebliğ yapılacaklar ile elektronik ortamdaki tebligata ilişkin diğer usul ve esasları belirlemeye yetkili olduğu belirtilmiştir.

Yukarıda bahsedilen yetkiye istinaden çıkarılan Elektronik Tebligat Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte elektronik tebligat yapılması zorunlu olan yükümlüler;

- Bankalar,
- Sermaye piyasası aracı kurumları,
- Finansal kiralama, faktoring, finansman şirketleri,
- Sigorta ve emeklilik şirketleri,
- Portföy yönetim şirketleri,
- Merkezi Kayıt Kuruluşu ve
- Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi'dir.

3.4. Türkiye’de Aklamayla Mücadele Birimleri

Kara parayla mücadelenin kanuni ve hukuki zemine oturtulması, mücadelenin bir boyutunu oluşturmakla birlikte asıl mücadele kanunları uygulayarak suçluların hukuk karşısına çıkarılması için mücadele birimleri oluşturmak ve mücadele edecek birimleri kara para ve aklama konularında gerekli bilgi ve beceriyle donatmakla mümkün olmaktadır. Bu kapsamda kara para konusundaki ilk münhasır kanun olan 4208 sayılı kanunda kara para ve aklama konusu yasal mevzuata girmiş, bunun yanı sıra mücadele birimleri olan Mali Suçları Araştırma Kurulu ve Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun oluşturulmasına karar verilmiştir. Ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Daire Başkanlığı ve illerdeki Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüklerince de suç geliri ve aklamayı önlemeye yönelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

3.4.1. Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK)

Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ile kurulmuş ve 17.02.1997 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. 4208 sayılı kanunda belirtilen görev ve yetkileri 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun’da yeniden

belirlenmiştir⁵¹¹. 5549 sayılı kanunun 19'uncu maddesinde MASAK'ın görev ve sorumlulukları şu şekilde sıralanmıştır:

- İlegal yollarla elde edilen gelirlerin aklanmasını önleme amacıyla kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği yapılmasını sağlamak, kara para aklanması faaliyetlerini önleyebilmek amacıyla planlar hazırlayıp, uygulama programlarını yapmak.
- Kara para aklanması konusunda hazırlanan kanunların işleyişini sağlamak amacıyla tüzük ve yönetmelikler hazırlayarak Bakanlar Kurulunca alınan kararların ve konu ile ilgili Kanunların işleyişi ile ilgili düzenlemeler yapmak.
- Kara para aklama alanında ortaya çıkan gelişmeler ve trendleri araştırarak bunlarla mücadele metotları geliştirmek.
- Sektörel bazda çalışmalar yaparak aklamaya karşı önlemler geliştirmek.
- Kara paranın aklanması konusunda kamuoyunun desteğini almak amacıyla bilgilendirme ve bu konuda farkındalık oluşturma çalışmaları yapmak
- Kara para aklanması ve terör finansmanı konusunda mevcut bilgileri toplayarak, şüpheli görülen işlemleri takip etmek
- Araştırmalar sırasında şüphelenilen durumlarda güvenlik güçlerinden yardım alarak koordineli bir çalışma yapılmasını sağlamak
- Kara para aklanması ile ilgili hazırlanan kanunların kapsamlarını belirleyerek bu kanunların kapsamına giren işlemlerin takibini yapmak
- Yapılan takip ve araştırmalar sonucunda kara para aklandığının fark edilmesi durumunda elde edilen verileri yargı mercilerine aktararak suçluların kanun karşısına çıkartılmasını sağlamak.
- Yargı mercileri tarafından incelenmesi istenen finansal hareketleri inceleyerek bu hareketlerin aklama faaliyeti olup olmadığını tespit etmek.
- Kara para aklama konusunda oluşan şüpheleri yargı organları ile paylaşarak, terörün finansmanı veya kara para aklama faaliyetlerinin yapıldığının tespiti durumunda konuyu Cumhuriyet savcılığına iletmek.
- Kara para aklanması konusunda hazırlanan kanun ve yönetmeliklerin işleyişinin ve denetiminin yapılmasını sağlamak.

⁵¹¹ Görev ve Yetkiler, MASAK, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/gorev-ve-yetkiler/39>, Erişim Tarihi: 01.05.2018.

- Kara para aklaması konusunda araştırmalar yapmak amacıyla her türlü gerçek veya tüz el kurum ve kuruluşlardan yardım isteyerek çalışmaların koordineli yürütmesini sağlamak.
- Kara para aklama çalışmaları konusunda bilgisine başvurulacak kişilerden bilgi almak, birlikte çalışılması gerekenleri kurum bünyesinde görevlendirmek.
- Kanunlarla ve tüzüklerle belirlenmiş görev alanı içerisinde ulusal ve uluslararası çalışmalarda bulunmak ve bilgi alışverişinde bulunmak.
- Diğer ölkelerdeki benzeri kuruluşlarla koordineli olarak çalışmak ve bu çalışmaların çerçevesini hazırlamak

MASAK'ın faaliyet raporları incelendiğinde 5549 sayılı kanun bağlamında kapsamlı çalışmalar yaptığı görölmektedir. Terörün finansmanının ve kara paranın aklanmasının önlenmesi ve kara paraya kaynaklık eden suçların tespitine yönelik olarak analiz, değerlendirme çalışmaları yapmakta, suç gelirlerinin aklanmasının tespiti kapsamında ayrıca incelemeler de yapmaktadır.

MASAK terörün finansmanı ve suç gelirlerinin aklanması suçlarıyla ilgili analiz çalışmalarını Maliye Uzmanları vasıtasıyla yaparken; suç gelirlerinin aklanması suçuyla ilgili incelemeleri ise Vergi Müfettişleri, Gümrük ve Ticaret Müfettişleri, Bankalar Yeminli Murakıpları, Hazine Kontrolörleri, Sigorta Denetleme Uzman ve Aktüerleri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları marifetiyle yerine getirmektedir⁵¹². Ayrıca, Cumhuriyet Savcılıklarından gelen talepler, kamu kurum ve kuruluşlarından gelen ihbarlar ve kanun kapsamındaki yükümlülerden intikal eden şüpheli işlem bildirimlerini analiz, değerlendirme ve inceleme başlatmak için kullanmaktadır.

⁵¹² 2016 Yılı Faaliyet Raporu, MASAK, 2016, s. 26.

Tablo 3.5: 2012-2016 Yılları Arası Sonuçlandırılan Aklama Suçu İnceleme Dosyaları

Yıllar	İnceleme Kapsamındaki Dosya Sayısı	Açılan İnceleme Dosya Sayısı	Sonuçlandırılan Dosya Sayısı
2012	102	36	31
2013	132	61	47
2014	103	18	45
2015	98	40	40
2016	142	84	20

Kaynak: 2016 Yılı Faaliyet Raporu, MASAK, 2016, s. 31.

Yukarıdaki tabloda 2012 ile 2016 yılları arasında sonuçlandırılan aklama suçu inceleme dosya sayıları belirtilmiştir. 2016 yılında inceleme kapsamındaki 142 mevcut dosyaya ilaveten 84 inceleme dosyası daha açıldığı ve aynı yıl 20 dosyanın sonuçlandırıldığı görülmektedir.

Tablo 3.6: Analiz ve Değerlendirme/Aklama Suçu İnceleme Dosyalarından Suç Duyurusu Yapılan Kişi Sayısı (2012-2016)

Yıllar	Analiz ve Değerlendirme	Aklama Suçu İncelemesi	Toplam Suç Duyurusu
2012	172	142	314
2013	103	179	282
2014	107	284	391
2015	323	125	448
2016	50	95	145
Toplam Suç Duyurusu			1.580

Kaynak: 2016 Yılı Faaliyet Raporu, MASAK, 2016, s. 32.

Yukarıda 2012 ile 2016 yılları arasında MASAK uzmanları tarafından yapılan Analiz, Değerlendirme ve İnceleme yapılan dosya sayıları ile suç duyurusunda bulunulan kişi sayıları verilmiştir. Buna göre beş yıllık dönemde hakkında analiz, değerlendirme ve aklama suçu incelemesi yapılan toplam 1.580 kişinin tamamıyla ilgili savcılıklara suç duyurusunda bulunulmuştur.

Aşağıdaki tabloda ise MASAK tarafından 2003 yılında yayınlanan faaliyet raporundan başlamak üzere 2016 yılına kadarki döneme ait analiz ve değerlendirme, inceleme ve yapılan suç duyurusu rakamları verilmiştir. 2003 ve 2007 yılları arasındaki 5 yıllık dönemde toplam 1.274 analiz ve değerlendirme ile 683 aklama suçu incelemesine karşılık sadece toplam 211 suç duyurusunda bulunulmuştur. Sonraki 2008 ve 2012 yıllarını kapsayan beş yıllık süreçte ise 322 analiz ve değerlendirme ile 946 aklama suçu incelemesine karşılık ise toplam 1223 suç duyurusunda bulunulmuştur. Dolayısıyla yapılan tüm analiz ve değerlendirmeler ile tüm incelemeler için savcılıklara suç duyurusunda bulunulmuştur. 2013 ila 2016 yılları arasındaki dönemde de yapılan tüm analiz, değerlendirme ve incelemelerin tamamı hakkında savcılıklara suç duyurusunda bulunulmuştur. Buradan, suç geliri elde etme ve aklama faaliyetleriyle ilgili dosyaların adli mercilere intikal ettirilerek mücadeledeki kararlılık ve caydırıcılığın arttırılmak istendiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3.7: Analiz ve Değerlendirme ile Aklama Suçu İnceleme Dosyalarından Suç Duyurusu Yapılan Kişi Sayısı (2003-2016)

Yıllar	Analiz ve Değerlendirme	Aklama Suçu İncelemesi	Toplam Suç Duyurusu
2003	142	104	33
2004	221	92	48
2005	283	83	48
2006	275	66	39
2007	353	110	43
2008	3	228	231
2009	-	115	115
2010	30	356	386
2011	117	105	177
2012	172	142	314
2013	103	179	282
2014	107	284	391
2015	323	125	448
2016	50	95	145
Toplam	2.179	2.084	2.700

Kaynak: MASAK tarafından hazırlanan ilgili yıllara ait faaliyet raporlarından derlenmiştir.

3.4.2. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu

Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu ilk olarak 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanunun 4. Maddesi doğrultusunda kurulmuş,

daha sonra 5549 sayılı kanunun 20 nci maddesinde 4 fıkra olarak görev ve yetkileri yeniden tanımlanmıştır. Buna göre Koordinasyon Kurulunun görevi; *Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin kanun taslakları ile Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe girecek yönetmelik taslaklarını değerlendirmek ve uygulamayla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak...* şeklinde tanımlanmıştır. Yılda en az iki defa toplanma zorunluluğu bulunan Koordinasyon Kurulu, Maliye Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında, Gelir İdaresi Başkanı, Vergi Denetim Kurulu Başkanı, Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürü, Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanı İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürü, Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşler Genel Müdürü, Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanı, Sigorta Denetleme Kurulu Başkanı, Hazine Müsteşarlığı Malî Sektörle İlişkiler ve Kambiyo Genel Müdürü, Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürü, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkan Yardımcısı, Sermaye Piyasası Kurulu Başkan Yardımcısı, Gümrük Müsteşarlığı Teftiş Kurulu Başkanı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkan Yardımcısından oluşur.

Koordinasyon Kurulu toplantılarına diğer kurum ve kuruluş temsilcileri de gerek görüldüğünde görüş ve bilgilerine başvurulmak üzere çağrılabilir. 14.12.2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Malî Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Koordinasyon Kurulunun görevleri arasında, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin kanun ve yönetmelik taslaklarını değerlendirmek ve bunların uygulanmasıyla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak da vardır.

3.4.3. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Daire Başkanlığı

Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığının, suç gelirinin ve aklanmasının önlenmesi konusunda kanunlarla verilmiş açık bir yetki ve görev bulunmamasına karşın, bu birimin faaliyet konusu ve alanı itibarıyla kara parayla ilişkisi bulunan başta uyuşturucu madde kaçakçılığı olmak üzere, her türlü sahtecilik ve nitelikli dolandırıcılık suçları, silah, mühimmat, tarihi eser, nükleer madde ile uyuşturucu yapımında kullanılan kimyasal maddelerin kaçakçılığı, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı, yolsuzluk, bireysel ve özel sektör yolsuzlukları, bilişim suçları ile organize suçlarla mücadele görevini üstlenmesi nedeniyle suç geliri ve aklama konularında da görev üstlenmek durumundadır.

Türkiye'nin de taraf olduğu 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde (Viyana Konvansiyonu) Kaçakçılığın, ortadan kaldırılması amacıyla, acil tedbirler alınmasını gerektiren uluslararası bir suç olduğu, kaçakçıları bu suçlarından elde ettikleri kazançlardan mahrum ederek, kaçakçılık yapma nedenlerini böylece ortadan kaldırmak, Uyuşturucu ve psikotrop maddelerin kötüye kullanılması sorununun temelinde yatan nedenleri ve özellikle bu maddelere olan yasadışı talebi ve kaçakçılığın elde edilen büyük kazançları ortadan kaldırmak gerektiği⁵¹³ hükümlerinden yola çıkılarak, kaçakçılık ve uyuşturucu madde ticareti ile mücadele esasında suç geliri ve aklama ile mücadelenin temelini oluşturmaktadır.

Bu itibarla, organize suç örgütlerinin finans kaynaklarını kesmek ve suçtan elde ettikleri gelirleri ellerinden almak Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığının en önemli görevleri arasındadır. Bu kapsamda söz konusu daire başkanlığının elindeki en önemli yetki el koyma⁵¹⁴ kararıdır⁵¹⁵. Temel amacı haksız kazanç elde etmek olan organize suç örgütleriyle mücadelede başarı ise, suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerine ve suç gelirlerine el konulması ve sonrasında da müsadere edilmesi suretiyle mümkündür.

Tablo 3.8: KOM 2011-2016 Suç Gelirleri Kapsamında Elkoyma İstatistikleri

Yıllar	Elkoyma Olay Sayısı	Elkonulan Para Tutarı (Milyon TL)	Elkonulan Araç Sayısı (Adet)	Elkonulan G.Menkul Sayısı (Adet)
2011	1.115	-	-	-
2012	2.066	29	2.377	507
2013	3.688	56	4.023	618
2014	2.673	3	2.443	8
2015	2.645	6,6	1.728	43
2016	972	131	871	0
TOPLAM	13.159	225,6	11.442	1.176

Kaynak: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2016 Raporu, KOM Daire Başkanlığı, Ankara, 2017, s.55.

⁵¹³ 22.11.1995 tarih ve 4136 Sayılı Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun.

⁵¹⁴ Elkoyma, suçtan elde edildiği kuvvetli şüphesi bulunan ekonomik değerlerin kaybolması veya elden çıkarılmasını önlemek ve mahkeme sonucunda suç geliri olduğunun kanıtlanması halinde müsaderesini mümkün kılmak amacıyla yapılmaktadır.

⁵¹⁵ Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2015 Raporu, KOM Daire Başkanlığı, Ankara, 2016, s. 59.

Yukarıdaki Tablo 3.8 incelendiğinde, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığının Türkiye genelinde 2011 ila 2016 yılları arasında, suç gelirleri kapsamındaki operasyonları incelendiğinde altı yıllık periyotta toplamda 13.159 gibi dikkat çeken bir sayıda el koyma olayı meydana gelmiştir. Yine 2012 ila 2016 yılları arasında 11.442 araca ve 1.176 gayrimenkule el konulmuştur. Sonuç olarak, kara paranın önlenebilmesi için, yasaların caydırıcılığı kadar, kara para elde edilmesinde kullanılan vasıtalarında ortadan kaldırılması büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla KOM Daire Başkanlığı bu konuda önemli bir görev ifa etmektedir.

3.5. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşme ve Kurumlar

Kara para olgusu dünyada suç olarak ulusal ve uluslararası hukuk sistemlerinde özellikle 80'li yıllarda yer almaya başlamıştır. Nitekim finansal sistemlerin liberalleşmesi, para sistemlerinin dönüştürülebilir hale gelmesi, iletişim teknolojisinin getirdiği hızlilik⁵¹⁶ sonucu kara parayla ilgili mevzuatı olmayan ya da yetersiz olan ülkelere doğru yoğun para akışları başlamıştır. Dolayısıyla küreselleşme ve bilişim teknolojisinde meydana gelen gelişmeler organize suç örgütlerine büyük imkanlar sunmuş⁵¹⁷ ve ekonomik suç sektörü bu sayede çok büyümüştür. Ayrıca, ülkelerin dünyada yaşanan liberalleşme ve küreselleşme sonucu dışı açılma gayretleri ve gümrük işlemleri esnasındaki prosedürlerin azalması, kara paraya kaynaklık eden malların da uluslararası dolaşımını kolaylaştırmıştır⁵¹⁸.

Günümüzde, her gün trilyonlarca dolar tutarındaki para piyasaya girip çıkmakta ve milyonlarca dolar gezegeni 15 saniyede dolaşabilmektedir. Diğer bir deyişle Güney Amerika'da uyuşturucu ticaretinden elde edilen para, Karayip adalarından New York'a Avusturya üzerinden Londra'ya, sadece birkaç saniyelik bir sürede bir seyahat edebilmektedir⁵¹⁹. Bu doğrultuda suç örgütleri de kendi aralarında globalleşerek faaliyette bulunacakları ülkelerdeki oluşumlarını tamamlamışlar ve aralarındaki ülke sınırlarını kaldırarak⁵²⁰ ortaya herhangi bir ülkenin tek başına baş edemeyeceği küresel ölçekte bir suç olgusu meydana getirmişlerdir.

⁵¹⁶ Mavral, 2003, s. 117.

⁵¹⁷ Aykın, Hasan, Aklama ve Terörün Finansmanı İle Mücadelenin Küresel Boyutu, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:406, Ankara, 2010, s.19.

⁵¹⁸ Başak, 1998, s. 21.

⁵¹⁹ Lilley, 2006, s. 4.

⁵²⁰ Mavral, 2003, s. 117.

Kara paraya kaynaklık eden en önemli öncül suçlar olan uyuşturucu ticareti, yasadışı silah ve insan ticareti gibi suçlar sonucu elde edilen büyük paraların aklanmasının, uluslararası işbirliği olmadan ve bu konudaki ülke mevzuatlarının uyumlaştırılmadan tek başına mücadele edilemeyeceğini gören ülkeler bu konuda işbirliği yoluna gitmişlerdir. Bir çoğuna ülkemizin de dahil olduğu kapsamdaki başlıca çalışmalar şunlardır.

- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi R (80) 10 Sayılı Tavsiye Kararı
- Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Konvansiyonu)
- FATF Öneri ve Raporları
- Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi, (Strasbourg Konvansiyonu)
- Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Avrupa Topluluğu Konsey Direktifleri

3.5.1. Avrupa Konseyi* ve Avrupa Birliği Direktifleri

3.5.1.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi R (80) 10 Sayılı Tavsiye Kararı

Kara Para aklama ile mücadele konusundaki ilk uluslararası belge⁵²¹ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 27.06.1980 tarihinde kabul ettiği R (80) 10 sayılı Yasadışı Kaynaklı Fonların Saklanması ve Transferine İlişkin Önlemler Tavsiye Kararıdır. Kararın alınmasının altında yatan sebepler ise; söz konusu tavsiye kararında da belirtildiği üzere, birçok Avrupa ülkesinde giderek artan ve halkın endişe hissettiği suç eylemlerinin artması, suç menşeli fonların aklanmak suretiyle bir ülkeden diğerine aktarılması ve ekonomik sisteme sokulmasının yol açtığı sorunlar ile suç kaynaklı fonların başka suç eylemlerinin gerçekleşmesini teşvik ettiği ve bu nedenle de bu

* Avrupa Konseyi, sıklıkla Avrupa Birliği ile karıştırılsa da aslında tamamen başka bir kurumsal yapıdır. Avrupa Konseyi (İng: Council of Europe), hükümetler arası bir kuruluştur. Bu yapı 1949 yılında Londra Antlaşması ile kurulmuştur. Avrupa Konseyi üye ülkeleri kendi egemenliklerinden feragat etmeden, Konsey'in üzerinde anlaştığı normlara ve uluslararası sözleşmelere bağlılık beyan ederler. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği aynı bayrağı kullanmaktadırlar ancak birbirlerinden kurumsal olarak ayırırlar. Fakat pratikte, özellikle insan hakları alanında yakın çalışan ve birbirleri ile örtüşen değerleri savunan bu kurumlar arasında yazılı olmayan bir bağ da mevcuttur. Şimdiye kadar hiçbir AB üyesi ülke Avrupa Konseyi'ne üye olmadan AB üyesi olmamıştır. Türkiye de söz konusu anlaşmaya 1949 yılında imza atmış ve böylece kurucu üyeler arasında sayılmıştır. Şu anda Avrupa Konseyi'nin 47 asil üyesi mevcuttur.

⁵²¹ Aykın, 2010, s. 114.

olgunun uluslararası bir sorun haline geldiğinin tespit edilmesi nedeniyle bu karar alınmıştır.

Kararda, kara paranın aklanmasının önlenmesi konusu bankalar ve bankacılık sistemi bağlamında ele alınmış ve buna ilişkin tavsiyelerde bulunulmuştur. Ayrıca üye ülkelere bankacılık konusunda gerekli değişiklikleri yapmaları tavsiye edilmiştir. Buna göre, bankaların müşterilerinin kimliklerini resmi belgelere dayanarak tespit etmeleri, kiralık kasa hizmetinin güven esasına dayanarak tanındık müşterilere sunulması, suçun konusu oluşturması nedeniyle seri numarası kayıtlı olan paraların bloke edilmesi, Banka çalışanlarına kimlik tespiti ve suç davranışlarının tespiti konularında eğitim verilmesi ve İnterpol'ün de yardımıyla, bankalar ve ilgili makamlar arasında, cezai suçlarla bağlantılı olarak kullanılan ve hareketleri takip edilen banknotların dolaşımı hakkında bilgi alışverişinde bulunmak, ulusal ve uluslararası işbirliğini tesis etmek gibi tavsiyeler yer almıştır. Kararın herhangi bir bağlayıcılığı olmamakla beraber alanında ilk uluslararası belge olması nedeniyle önem taşımaktadır.

3.5.1.2. Avrupa Birliği Konseyi 91/308/EEC Sayılı Direktifi

10 Haziran 1991 tarihli Mali Sistemin Kara Para Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Yönelik 91/308 sayılı Konsey Direktifi kara paranın aklanması ile mücadele konusunda Avrupa Birliği müktesebatı içerisinde yer alan ilk bağlayıcı düzenleme⁵²² olup, sermaye akışını ve mali hizmetleri sınırlamaksızın mali sistemin kara para aklamada kullanılmasını engelleme⁵²³ amacı taşımaktadır. Bu kapsamda sadece bankalar değil Avrupa Birliği içerisinde faaliyet gösteren kredi kurumları, mali kurumlar ve sigorta şirketlerinin de direktifte öngörülen önlemlerle aklama aracı olarak kullanılması engellenmeye çalışılmıştır⁵²⁴.

Konsey direktifinde taraf devletlerle ilgili olarak kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimi, iç denetim ve eğitim ile dikkat ve özen gösterme olmak üzere dört temel yükümlülük benimsenmiştir. Buna göre;

⁵²² Aklama Suçu Uluslararası Mücadele, Avrupa Birliği Direktifleri, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/avrupa-birligi-direktifleri/66> Erişim Tarihi: 01.05.2018.

⁵²³ Aykın, 2010, s.126.

⁵²⁴ Saatçi, Banu, Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine ilişkin Uluslararası Önlemler, Bankacılar Dergisi, Sayı 19, 1996, s. 6.

- Direktifin 3'üncü maddesinde üye devletlerdeki kredi kurumları ve mali kurumlar, müşterileriyle iş ilişkisine girdiklerinde veya özellikle bir hesap açıldığında ya da güvenli saklama hizmetleri sunarken, müşterilerinin kimliğini tespit etmelerini şart koşacaktır. Ayrıca 15.000 Euro'yu aşan tek veya birbiriyle bağlantılı işlemler sırasında da kimlik tespiti yapmak zorundadırlar. Yine, müşterilerin kendi adlarına hareket edip etmedikleri veya kendi adlarına hareket etmedikleri hususunda şüphe duyulması halinde, kredi ve finans kurumları bilgi almak için müşterileri adına hareket eden kişilerin gerçek kimliğine göre makul önlemleri alacaklardır. Kredi ve finans kurumları, işlem miktarının, belirlenen miktardan daha düşük olduğu durumlarda dahi, kara para aklama şüphesi bulunan durumlarda da kimlik belirleme işlemini gerçekleştirir.

- Direktifin 7'nci maddesinde üye Devletler, mali kurumların, kara para aklanması ile mücadeleden sorumlu yetkili makamlara haber verilinceye kadar kara para aklama ile ilgili olarak bildikleri veya şüphelendikleri işlemleri gerçekleştirmekten kaçınmasını sağlayacaktır. İşlemden kaçınılması veya geciktirilmesinin şüphelileri tedirgin edeceği durumlarda ise işlem gerçekleştirilir ama hemen akabinde yetkili makamlara şüpheli işlem bildirimi yapılması gereklidir. Ayrıca söz konusu maddede şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğuna dair işlemi gerçekleştiren kişilerin veya üçüncü kişilerin kesinlikle haberdar edilmemeleri gerektiği belirtilmiştir.

- Direktifin 10'uncu maddesinde; yetkililer tarafından kredi veya mali kurumlarda yürütülen denetimler sırasında, bu yetkililerin kara para aklama kanıtı oluşturabilecek gerçekleri keşfetmesi durumunda, kara parayla mücadelede sorumlu makamları bilgilendirmeleri zorunludur. Yine üye devletler, kara para aklama ile ilgili işlemleri önlemek için yeterli iç kontrol ve iletişim prosedürleri tesis etmekle mükelleftirler. Ayrıca, çalışanların bu direktifte yer alan hükümlerden haberdar olmaları için uygun önlemleri almaları ve bu çalışanların, kara para aklamayla ilgili olabilecek işlemleri tanımasına yardımcı olmak ve bu gibi durumlarda nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda bilgilendirmek için özel eğitim programları düzenlenmeleri istenmektedir.

- Bir diğer yükümlülük ise direktifin muhtelif maddelerinde de geçtiği üzere dikkat ve özen gösterme yükümlülüğüdür. Buna göre üye devletler, kredi ve finans kurumlarının, doğası gereği özellikle kara para aklamayla ilgili olabilecek herhangi bir

işlemi özel dikkatle incelemelerini sağlayacaktır⁵²⁵. Kredi ve finansal kuruluşlarının özel dikkatle incelemelerinin sağlanmasının yanı sıra, doğası gereği, para aklama ile ilgili olması muhtemel olan herhangi bir işlemin, finansal sistemin sağlamlığını ve bütünlüğünü korumak ve bunun yanı sıra bu olguyla mücadele etmek; Avrupa Birliği tarafından belirlenen veya uluslararası forum tarafından belirlenen ve Avrupa Birliği tarafından onaylanan kara para aklamaya karşı benzer veya eşdeğer standartlara taraf olmayan üçüncü bir ülkeyle yapılan işlemler esnasında da özel dikkat göstermeleri gerekir.

3.5.1.3. Avrupa Birliği Konseyi 2001/97/EEC Sayılı Direktifi

10 Haziran 1991 tarihli Mali Sistemin Kara Para Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Yönelik 91/308 sayılı Konsey Direktifinin kapsamının genişletilmesi ve güncellenmesi amacıyla Avrupa Parlamentosuna konuyla ilgili bir önerge sunulmuş ve 19 Kasım 2001 tarihinde 2001/97/EEC sayılı direktif onaylanarak kabul edilmiştir. 2001/97/EEC sayılı direktifin getirdiği en önemli değişikliklerden birisi; 91/908 sayılı direktifte sadece uyuşturucu suçları olarak belirlenen öncül suçun, organize suçlar, yolsuzluk, sahtecilik ve üye devletlerce belirlenecek ve hapis cezasını gerektiren suçları da⁵²⁶ kapsayacak şekilde genişletilmesidir.

Bir diğer yenilik ise; 91/308 sayılı Konsey Direktifinde sadece kredi kuruluşları ve mali kuruluşlar olarak belirlenen yükümlü gruplarına, bağımsız denetçiler, serbest muhasebeciler, mali müşavirler⁵²⁷, noterler ve bağımsız hukuk büroları⁵²⁸, emlakçılar⁵²⁹, kumarhaneler⁵³⁰ ile 15000 Euro veya üzerinde nakit satış yapan, kıymetli taşlar, metaller ve sanat eserleri ticareti ve müzayedecilik⁵³¹ işi ile uğraşanların da eklenmesidir.

3.5.1.4. Avrupa Birliği Konseyi 2005/60/EC Sayılı Direktifi

2005/60 Sayılı Finansal Sistemin Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Dair Direktif ile Mali Sistemin Kara Paranın Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine İlişkin 1991/308/EEC sayılı Avrupa

⁵²⁵ 10 Haziran 1991 Tarih ve 91/308/EEC No'lu Konsey Direktifi Madde 5.

⁵²⁶ Directive 2001/97/Ec, European Parliament And Of The Council, Brussels, 4 December 2001.

⁵²⁷ Avrupa Birliği Konseyi 2001/97/EEC Sayılı Direktifi Madde 2a/3.

⁵²⁸ Madde 2a/5.

⁵²⁹ Madde 2a/4.

⁵³⁰ Madde 2a/7.

⁵³¹ Madde 2a/6.

Topluluğu Konsey Direktifi yürürlükten kalkmıştır. Üçüncü direktif⁵³² olarak da anılan bu direktifle kara paranın aklanmasının önlenmesine dair önleyici tedbirlerin kapsamına Terörün Finansmanının da eklenmesidir. Bu bağlamda söz konusu direktifte kredi ve finans kurumlarının sağlamlığı, bütünlüğü ve istikrarı ve bir bütün olarak mali sisteme olan güven; suçluların ve onların suç ortaklarının veya suç gelirlerinin menşeyini gizleme ya da terörist amaçlar için yasal ya da kanuna aykırı para kullanma çabaları nedeniyle ciddi şekilde tehlikeye düşebileceği, bu amaçla üye devletlerin, iç pazarın işleyişine, hukukun üstünlüğüne ve Topluluğun kamu politikalarının öngördüğü kurallara aykırı olabilecek şekilde mali sistemlerini korumaya yönelik tedbirler almaktan kaçınmalarını önlemek için⁵³³, bu direktifte belirtilen yükümlülükler getirilmiştir.

Direktifte getirilen yeniliklerden biri de müşteri tanı ilkesinin ilk defa düzenlenmiş olmasıdır. 91/308 / EEC sayılı Direktif, bir müşteri tanımlama yükümlülüğü getirmesine rağmen, ilgili prosedürler hakkında nispeten az detay içermektedir. Kara paranın aklanması ve terörün finansmanının önlenmesinin bu yönünün hayati önemi göz önünde bulundurulduğunda, yeni uluslararası standartlara uygun olarak, müşterinin ve herhangi bir varlık sahibinin tanımlanması ile ilgili olarak, kimliklerinin doğrulanması için daha spesifik ve ayrıntılı hükümler getirilmesi uygun bulunmuştur⁵³⁴. Bu amaçla, varlık sahibinin kesin bir şekilde kimlik tespiti şarttır.

Direktifte; ceza üst sınırı 1 yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçları veya yasal sistemlerinde asgari ceza miktarı usulünü bulunan ülkeler bakımından en az 6 aydan fazla cezayı gerektiren suçların da öncül suç kapsamına alınması⁵³⁵, özel dikkat gerektiren işlemlere ilişkin düzenleme⁵³⁶, her üye ülkenin kara para aklama ve terörün finansmanı ile ilgili şüpheli işlem bildirimlerini alacak, analiz edecek ve bu bilgileri ilgili otoritelerle paylaşacak bir mali istihbarat birimi kurması gerekliliği⁵³⁷, ifşa etme yasağı⁵³⁸, kayıtların beş yıl süre ile saklanması hükmü⁵³⁹, döviz büroları, tröstler ve

⁵³² Aykın, 2010, s. 127.

⁵³³ Directive 2005/60/Ec Of The European Parliament And Of The Council, Official Journal of the European Union, 25.11.2005, s. L309/15.

⁵³⁴ Directive 2005/60/Ec Of The European Parliament And Of The Council, Official Journal of the European Union, 25.11.2005. s. L309/16.

⁵³⁵ Madde 3/5/f.

⁵³⁶ Madde 13/6 ve Madde 20.

⁵³⁷ Madde 8/5.

⁵³⁸ Madde 28 ve Madde 29.

⁵³⁹ Madde 30/a,b.

kumarhanelerin lisans altına alınması⁵⁴⁰, yükümlülerin denetlenmesi, mali istihbarat birimleri arasında uluslar arası işbirliğine gidilmesi gibi hususlar da yer almaktadır.

3.5.2. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Vienna Konvansiyonu)

Milletler arası ceza hukuku sahasında kabul gören en geniş ve detaylı belgelerden olan⁵⁴¹ ve Türkiye'nin de hazırlanması aşamasında katkı sunduğu, kısaca Vienna Konvansiyonu olarak adlandırılan bu sözleşme 19 Aralık 1988 tarihinde Birleşmiş Milletler kontrolünde imzaya sunulmuş ve 20 ülke tarafından imzalanarak 11 Kasım 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 1989 yılında imzalamış olup, 22.Kasım 1995 tarih ve 4136 sayılı Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylandığına Dair Kanunu, sözleşmenin 32. Maddesinin 2 ve 3 üncü fıkralarına şerh koymak⁵⁴² suretiyle onaylamıştır.

Vienna Sözleşmesi'nde her ne kadar kara para kavramından bahsedilmese de, suç örgütlerinin sahip oldukları güç ve zenginlik dikkate alınarak⁵⁴³, sadece uyuşturucu madde kaçakçılığından elde edilen gelirin aklanması suç olarak kabul edilmiş⁵⁴⁴ ve bu faaliyetlerin cezai yaptırımlara bağlanması öngörülmüştür. Bir başka deyişle sözleşmenin amacı, uyuşturucu kaçakçılığı yapan kişileri elde ettikleri kazançtan mahrum bırakarak, bu kişilerin benzer suçları tekrar işlemeye yönelten ana etkeni ortadan kaldırmak⁵⁴⁵ şeklinde özetlenebilir.

Sözleşmede aşağıda belirtilen konularla ilgili hükümler özet olarak yer almaktadır.

- Sözleşmenin tarafı olan ülkeler herhangi bir uyuşturucu veya psikotrop maddenin üretimi, imalatı, çıkarılması, hazırlanması, arzı, satışa çıkarılması, dağıtımı, satışı, hangi koşulda olursa olsun teslimi, simsarlığı, şevki, transit şevki, nakli, ithali

⁵⁴⁰ Madde 36/1.

⁵⁴¹ Mavral, 2003, s. 138.

⁵⁴² 22.11.1995 tarih ve 4136 Sayılı Kanunun 2. Maddesi.

⁵⁴³ Taşdelen, Aziz, Türkiye'de Kara Paranın Aklanması ve Önlenmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mali Hukuk ABD, İstanbul, 2002.

⁵⁴⁴ Çelik vd., 2000, s.133.

⁵⁴⁵ Aydın, Süleyman, Terörizmin Finansmanı ve Organize Suç Örgütleri ile İlişkileri, Kara Para Aklama ile Mücadele ve Uluslararası Enstrümanlar (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008, s.s. 175-224.

veya ihracı⁵⁴⁶; uyuşturucu madde üretmek amacıyla afyon haşhaşı, koka ağacı veya hint keneviri bitkisi yetiştirilmesi⁵⁴⁷; Uyuşturucu veya psikotrop maddelerin kaçak ekimi, üretimi veya imalatı için kullanılacağını bilerek teçhizat, malzeme veya diğer sayılan maddelerin imalatı, nakli veya dağıtımı⁵⁴⁸; bir mal varlığının yukarıda belirtilen suç veya suçlardan birinden veya suç veya suçlardan birine iştiraktan kaynaklandığını bilerek, mal varlığının gayri meşru kaynağını gizlemek veya olduğundan değişik göstermek veya böyle bir suçun işlenmesine karışmış bir kişinin eylemlerinin yasal sonuçlarından kaçmasına yardımcı olmak amacıyla, bu mal varlığının bir başka mal varlığına dönüştürülmesi veya devredilmesi⁵⁴⁹ hallerinde, kendi hukuklarında bunu suç ihdas ederek gerekli önlemleri alacaktır.

- Sözleşmede Müsadere kavramına ve “mahkeme veya başka bir yetkili makam kararıyla mülkiyetin sürekli olarak kaybedilmesi” şeklindeki tanımına yer verilmiş ve bununla ilgili olarak taraf devletler; uyuşturucu ve uyuşturucuyla ilişkili suçlardan elde edilmiş kazançları veya değeri, bu kazançlara tekabül eden mal varlığını; belirtilen suçların her ne şekilde olursa olsun işlenmesinde kullanılan veya kullanılması amaçlanan uyuşturucu ve psikotrop maddeleri, malzeme ve teçhizatı veya öteki araç-gereçleri müsadere edebilmek için gerekli önlemleri almaları⁵⁵⁰, yine tarafların uyuşturucu ticareti sonucu elde ettikleri kazançların, malvarlıklarının, araç-gerecin ve başka her şeyin gerektiğinde müsadere edilebilmesi amacıyla, yetkili makamlarının bunları belirlemesi, izlemesi ve bloke etmesi veya elkoymasına olanak sağlamak için ilgili makamların yetkili kılmak amacıyla da gerekli önlemleri almaları⁵⁵¹, ayrıca elde edilen kazançları veya malvarlığını veya bunların satışlarından sağlanan parayı, iç hukukuna, idarî usullerine veya bu amaçla akdedilmiş ikili veya çok taraflı anlaşmalara uygun olarak düzenli bir biçimde veya her olay için ayrı ayrı olmak üzere diğer taraf devletler ile paylaşmak⁵⁵² gerektiği belirtilmiştir.

- Sözleşmede yer alan bir diğer husus olan Kontrollü Teslimat; *uyuşturucu ve uyuşturucuyla ilişkili suçların işlenmesine iştirak etmiş olan kişilerin belirlenmesi amacıyla, kaçak veya*

⁵⁴⁶ 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Madde 3/1/a/i.

⁵⁴⁷ Madde 3/1/a/ii.

⁵⁴⁸ Madde 3/1/a/iv.

⁵⁴⁹ Madde 3/1/b/i.

⁵⁵⁰ Madde 5/1/a.

⁵⁵¹ Madde 5/2.

⁵⁵² Madde 5/5/b/ii.

kaçak olmasından şüphelenilen bir biçimde sevk edilen uyuşturucu veya psikotrop maddelerin, ilgili ülkelerin yetkili makamlarının bilgisi ve denetimi altında bir veya birçok ülke itibarıyla girişine, geçişine veya çıkışına olanak veren yöntem şeklinde tanımlanmış ve buna göre tarafların iç hukuk sistemlerinin temel ilkeleri müsaade ettiği takdirde ve olanakları ölçüsünde uyuşturucu iltisaklı suçlara iştirak etmiş olan kişileri tespit etmek ve haklarında yasal işlem yapmak amacıyla akdettikleri anlaşma veya düzenlemeler çerçevesinde kontrollü teslimat yönteminin uluslararası düzeyde uygun şekilde kullanılabilmesi için gerekli önlemleri almaları gerekmektedir⁵⁵³. Türkiye, uyuşturucu madde olmamakla beraber uyuşturucu yapımında kullanılan kimyasal maddelerin uluslararası denetimini yani kontrollü teslimat konusunu 1930’lu yıllardan beri savunmaktadır⁵⁵⁴.

- Sözleşmede taraf ülkeler arasında adli yardımlaşma konusuna değinilmiş ve alınması istenilen önlemlerin uygulanabilmesi için her bir taraf devlet, mahkemelerini veya diğer makamlarını, banka kayıtlarının ve malî veya ticarî kayıtların istenmesi veya bunlara elkonulması talimatı verme hususunda yetkili kılacaktır⁵⁵⁵. Ayrıca taraflar banka hesaplarının gizliliği gerekçesiyle sözleşme hükümlerinin uygulanmasından ve adli yardımlaşmadan kaçınamayacaklardır⁵⁵⁶. Kapsamı oldukça geniş tutulan sözleşmenin onaylanmasıyla gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde uyuşturucu ticareti ve bundan elde edilen kara parayla daha etkin mücadelenin yolu açılmıştır.

3.5.3. Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Sözleşme (Strazburg Sözleşmesi)

Avrupa Komisyonu Bakanlar Komitesi’nce 1987 yılında yapılan toplantıda suç kaynaklı aranması, zapt edilmesi ve müsadere edilmesiyle ilgili olarak üye ülkelerin ceza hukuklarının araştırılması ve gerektiği takdirde yeni düzenlemelerin yapılmasına⁵⁵⁷ karar verilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde 8 Kasım 1990 tarihinde kısa adıyla Strazburg Konvansiyonu olarak bilinen Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Sözleşme imzalanmıştır. Türkiye bu sözleşmeyi 2001 yılında imzalamış ve 16.06.2004 tarih ve 5191 sayılı Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El

⁵⁵³ Madde 11/1.

⁵⁵⁴ Ergül, 2001, s. 109.

⁵⁵⁵ Madde 5/3.

⁵⁵⁶ Madde 7/5.

⁵⁵⁷ Mavral, 2003, s. 140.

Konulmasına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla onaylamıştır.

Bu sözleşme Viyana Sözleşmesinin aksine kara paranın öncül suçunu sadece uyuşturucu madde ile sınırlamayıp her türlü suçtan elde edilen geliri kara para saymış⁵⁵⁸ ve dolayısıyla kara paraya kaynaklık eden suçların kapsamı genişletilmiştir. Nitekim sözleşmenin hazırlanması esnasında Viyana Konvansiyonunun bazı sorunlara değinmediği veya çözümün taraflar arasındaki ikili veya çoklu anlaşmalara bırakıldığı göz önüne alınarak⁵⁵⁹ yükümlülüklerin daha sıkı ve kapsamlı bir şekilde tanımlanmasının yerinde olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sözleşme, artan bir şekilde uluslararası bir sorun haline gelen suçla mücadelede önemli parçalardan birinin suçluları elde ettikleri gelirden mahrum bırakmak⁵⁶⁰ düşüncesinden hareketle uluslararası seviyede ortak bir ceza politikası ve işbirliği amacı⁵⁶¹ taşımaktadır.

Strazburg Sözleşmesi dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Gelir, Mal, Araç, Zoralm (Müsadere), Müsnet Suç terimlerinin tanımlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde; zoralm önlemleri, araştırma, özel araştırma yetkileri, teknikleri ve önlemleri, para aklama suçları ve bunların nitelikleri gibi ulusal düzeyde alınacak önlemlere ilişkin maddeler yer almıştır. Üçüncü bölümde Uluslararası işbirliğiyle ilgili genel ilkeler ve önlemler yedi kısım halinde toplanmıştır. Buna göre;

- Tarafların, suçtan kaynaklanan gelirlerin ve araçların zoraltımını amaçlayan soruşturmalar ve kovuşturmalar için birbirleriyle mümkün olan en geniş ölçüde işbirliği yapmaları⁵⁶² ve araçların, gelirin ve zoraltıma tâbi diğer malların tespiti ve izlenmesine talep üzerine yekdiğerine mümkün olan en geniş yardımı sağlamaları⁵⁶³,

- Bir tarafın; kendi soruşturma veya kovuşturmalarına hâlel gelmeksizin, herhangi bir talebin vukuundan önce, diğer taraf devletin bir soruşturma veya kovuşturmayı başlatmasına veya yürütmesine yardımcı olabileceğine veya bu bölüm gereğince talepte bulunmasına yol açabileceğine kani olduğu suç gelirleri ve araçları hakkındaki bir bilgiyi diğer Tarafa verebilmesi⁵⁶⁴,

⁵⁵⁸ Çelik vd., 2000, s. 145.

⁵⁵⁹ Mavral, 2003, s.141.

⁵⁶⁰ Saygın, 2010, s. 25.

⁵⁶¹ A.g.e, s. 25.

⁵⁶² Madde 7/1.

⁵⁶³ Madde 8.

⁵⁶⁴ Madde 10.

- Bir diğ er Taraf Devletten, ülkesinde bulunan suçtan doğan gelirlerin veya araçların zorolımı talebini alan Taraf Devletin, bu gibi gelirler veya araçlarla ilgili olarak talebeden tarafın bir mahkemesi tarafından verilen zorolım emrini yerine getirecek; veya bu talebi, bir zorolım emrinin alınması için kendi yetkili makamlarına sunacak ve bu şekilde karar alınması halinde onu infaz etmesi⁵⁶⁵,

- S zle en tarafların, bu bölüm gereğince yapılacak talepleri göndermek ve cevaplandırmak, bu gibi talepleri yerine getirmek veya yerine getirecek makamlara iletmekten sorumlu olacak bir ya da gerekli ise birden fazla merkez  makam belirleyeceđi⁵⁶⁶ ve taraf devletlerin doğrudan haberle meleri⁵⁶⁷, taraf devletlerden birinin, bir işbirliğini reddetme, erteleme veya şarta bağlı tutma hakkında alacağı herhangi bir kararın sebeplerini gösterme zorunluluđu⁵⁶⁸, bilgi verme⁵⁶⁹, gizlilik⁵⁷⁰ gibi yükümlülüklerin yer aldığı hükümler yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise sözleşmenin yürürlüğe girmesi, çekinceler, uy  mazlıkların çözümü, taraf devletlerin sözleşmeyi fesh hakkı be bildirimlere ilişkin hükümler yer almaktadır.

Netice itibariyle Strazburg sözleşmesinde ilke olarak tüm suçlar aklamının öncül suçu olabilmekle birlikte⁵⁷¹, bazı ülkeler tüm suçları öncül suç olarak kabul etmekte, bazı ülkeler ise belli suçları, kanunlarında tek tek saymak suretiyle öncül suç olarak belirlemektedirler. Aralarında  lkemizin de bulunduğu kimi ülkelerde ise belli bir ceza sınırını a an suçlar (e ik yöntemi)  nc l suç olarak kabul edilmi ⁵⁷² ve Strazburg Sözleşmesine katılım bu hukuki durumun beyan edilmesiyle gerçekleşmiştir.

3.5.4. Sınıra an  rg tl  Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu)

Kısaca Palermo Konvansiyonu olarak anılan Sınıra an  rg tl  Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, organize suçlarla mücadelede konusundaki ilk uluslararası d zenlemedir⁵⁷³. 15 Kasım 2000 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 12-15 Aralık 2000 tarihinde İtalya'nın Palermo kentinde imzaya

⁵⁶⁵ Madde 13/1/a,b.

⁵⁶⁶ Madde 23/1.

⁵⁶⁷ Madde 24.

⁵⁶⁸ Madde 30.

⁵⁶⁹ Madde 31.

⁵⁷⁰ Madde 33/1,2,3.

⁵⁷¹ Gökçe, 2010, s. 27.

⁵⁷² A.g.e, s. 27.

⁵⁷³ Ayk n, 2010, s. 106.

açılmıştır. Sözleşmenin imzalanması için, İtalyan mafya yapılanmasının en yoğun olduğu şehirlerden biri⁵⁷⁴ olan Palermo'nun seçilmesi ise bu açıdan özel bir anlam taşımaktadır. Türkiye bu sözleşmeyi 30.01.2003 tarih ve 4800 sayılı Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylamasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla kabul etmiştir.

Amacı sınırışan örgütlü suçların önlenmesi ve bu suçlarla daha etkili bir mücadele yürütülebilmesi işbirliğini geliştirmek⁵⁷⁵ olan Palermo Konvansiyonu ile sözleşmeye taraf olan devletlerden aşağıda belirtilen;

- Örgütlü bir suç grubuna katılma⁵⁷⁶,
- Suç gelirlerinin aklanması⁵⁷⁷,
- Yolsuzluk⁵⁷⁸,
- Adaletin engellenmesi⁵⁷⁹,

Eylemlerini suç haline getirmeleri ve bununla ilgili yasal düzenlemeleri ve diğer önlemleri yerine getirmeleri talep edilmektedir. Sözleşmenin Suç Gelirlerinin Aklanmasının Suç Haline Getirilmesi başlıklı 6'ncı maddesinde; suç geliri olduğu bilinen malvarlığının illegal menşeyini gizlemek veya olduğundan değişik göstermek veya öncül suçun işlenmesine karışmış olan herhangi bir kişiye işlediği suçun yasal sonuçlarından kaçınmasına yardım etmek amacıyla dönüştürülmesi veya devredilmesi⁵⁸⁰; bir malvarlığının suç geliri olduğunu bilerek; gerçek niteliğinin, kaynağının, yerinin, kullanımının, hareketlerinin veya mülkiyetinin veya malvarlığına ilişkin hakların gizlenmesi veya olduğundan değişik gösterilmesi⁵⁸¹, ayrıca taraf devletler kendi hukuk sisteminin temel kavramlarına tabi olarak: tesellüm anında bu tür bir malın suç geliri olduğunu bilerek; malın edinilmesi, bulundurulması veya kullanılması⁵⁸² ve bu maddede belirtilen suçlardan herhangi birini işlemeye veya

⁵⁷⁴ Mafya Başkenti Palermo'da Mafya Zirvesi, Hürriyet, 13.12.2000, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/mafya-baskenti-palermoda-mafya-zirvesi-39206722>, Erişim Tarihi: 15.05.2018.

⁵⁷⁵ Üstün, Oktay, Kara para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış, Bankacılar Dergisi, 2008/65, s. 19-36.

⁵⁷⁶ Madde 5.

⁵⁷⁷ Madde 6.

⁵⁷⁸ Madde 8.

⁵⁷⁹ Madde 23.

⁵⁸⁰ Madde 6/1/a/i.

⁵⁸¹ Madde 6/1/a/ii.

⁵⁸² Madde 6/1/b/i.

teşebbüse örgütlü olarak veya suç işleme konusunda anlaşarak yardım, yataklık, kolaylaştırmak ve yol göstermek suretiyle katılmak⁵⁸³ suçları işlendiği takdirde taraf devletler, kendi iç hukukunun esaslarına uygun şekilde yasal ve diğer gerekli önlemleri almak mecburiyetindedir.

Sözleşmede uluslararası işbirliği ve yardımlaşma kapsamında, müsadere, suçluların iadesi, hükümlülerin nakil esasları, adli yardımlaşma ve ortaklaşa yürütülecek soruşturmalar konularında çeşitli maddelere yer verilmiştir. Sözleşmenin Kara Para Aklamayla Mücadele Önlemleri başlıklı 7'nci maddesinde taraf devletlerin, bankalar ve bankalar dışındaki mali kuruluşlar ve gerektiğinde, özellikle kara para aklamaya müsait diğer kurumlar için kapsamlı bir iç düzenleyici ve denetleyici sistem oluşturmaları⁵⁸⁴ ve meşru sermayenin dolaşımını herhangi bir şekilde engellemeksizin, nakdin ve parasal değeri haiz her türlü evrakın sınırlan içindeki dolaşımının denetlenmesi ve izlenmesi için makul önlemlerin uygulanmasını göz önüne almaları talep edilmekte⁵⁸⁵ ve kapsamda nakdin ve parasal değeri bulunan her türlü evrakın nakli için bildirim zorunluluğu şartı istenmektedir.

Sözleşmede yer alan ve 10'uncu maddede yer alan bir diğer önemli husus ise suç örgütüne katılma, suç gelirlerinin aklanması, yolsuzluk ve adaletin engellenmesi suçlarında tüzel kişilerin sorumlu tutulmaları için gerekli hukuki önlemleri alınması zorunluluğudur. Bu açıdan tüzel kişilerin sorumluluğu cezai, medeni veya idari olabilmekte ve tüzel kişilerin sorumluluğu suç işlemiş olan gerçek kişilerin cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır.

3.6. Türkiye'nin İşbirliği Yaptığı Uluslararası Kurumlar

3.6.1. Mali Eylem Görev Gücü (FATF)

Mali Eylem Görev Gücü-FATF (Financial Action Task Force), 1989'da G7 ülkeleri tarafından OECD bünyesinde oluşturulmuş hükümetler arası bir kurumdur. 1980'lerden itibaren küresel uyuşturucu ticaretinin ülkeler için endişe verici bir boyuta ulaşması üzerine, G7 bakanları, uluslararası uyuşturucu ticaretiyle mücadele etmek ve bankacılık sektörü ile diğer finansal kurumların uyuşturucu parasını aklamak için

⁵⁸³ Madde 6/1/b/ii.

⁵⁸⁴ Madde 7/1/a.

⁵⁸⁵ Madde 7/2.

kullanılmasını önlemek⁵⁸⁶ üzere, tek başına bir ülkenin çabalaması ile engellenemeyecek büyüklükte olan ve niteliği itibariyle dünya çapında olup biten aklama tehlikesine karşı çok taraflı mücadele esaslarını belirlemek, bu esasları organize etmek, bu konuda standartlar geliştirmek ve ülkeler arasında işbirliğini tesis etmek amacı ile⁵⁸⁷ Mali Eylem Görev Gücü-FATF'ı oluşturmuşlardır.

Temel hedefi; standartların belirlenmesi, kara para aklama, terörün finansmanı ve uluslararası finans sisteminin bütünlüğü ile ilgili diğer tehditlerle mücadeleye yönelik yasal, düzenleyici ve operasyonel önlemlerin etkin bir şekilde uygulanmasını teşvik etmek⁵⁸⁸ olan FATF kısaca; sayılan bu alanlarda ulusal yasama ve düzenleyici reformlar yapmak için gerekli siyasi iradeyi üretmeye çalışan bir politika oluşturma organı olarak adlandırılabilir. 2018 yılı itibariyle 35'i ülke, 2'si bölgesel organizasyon⁵⁸⁹ olmak üzere 37 üyesi bulunmaktadır. Türkiye FATF'a 1991 yılında üye olmuştur.

Bulunduğu konum ve yapısı itibariyle FATF'ın üç temel fonksiyonu olduğu söylenebilir. Bunlar;

- Kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik politikaların tüm dünyaya yayılması ve bu alanlarda uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi,
- Tavsiyelerin gereklerine uyum konusunda üye ülke uygulamalarındaki gelişimin ve etkinliğin izlenmesi,
- Kara para aklama metod ve trendlerinin izlenerek bunların periyodik olarak kamuoyuna duyurulması⁵⁹⁰, şeklinde sıralanabilir.

FATF'ın alanındaki en önemli çalışması hiç şüphesiz, pek çok sözleşmenin ve uluslararası organizasyonun da referans kaynağı olan ve 1990 yılında yayımlanmış olan 40 tavsiye kararıdır. Bu anlamda, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (WB), aklama ve terörün finansmanı konularında FATF'ın söz konusu tavsiye

⁵⁸⁶ 25 Years and Beyond, FATF, France, 2014, s. 2.

⁵⁸⁷ Üstün, Oktay, Mali Eylem Görev Gücü'nün (FATF) Yeni Kırk Tavsiye Kararı Neler Getiriyor, Bankacılar Dergisi, Sayı 47, 2003, s. 16-37.

⁵⁸⁸ Who We Are, FATF, <http://www.fatf-gafi.org/about/whoweare/>, Erişim Tarihi: 12.05.2018.

⁵⁸⁹ Members And Observers, FATF, <http://www.fatf-gafi.org/about/membersandobservers/>, Erişim Tarihi: 12.05.2018.

⁵⁹⁰ Üstün, 2003, s. 17.

kararlarını ve standartlarını baz almaktadır⁵⁹¹. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2005 yılında kabul edilen 1617 sayılı kararında da; tüm üye devletlerin, Mali Eylem Görev Gücü'nün (FATF) kara para aklama ile ilgili 40 tavsiyesi ve terörün finansmana ilişkin 9 özel tavsiyesinde yer alan kapsamlı ve uluslararası standartları uygulamaları şiddetle tavsiye edilmiştir⁵⁹².

FATF Tavsiyeleri, ülkelerin kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadele etmek ve aynı zamanda kitle imha silahlarının çoğalmasının finanse edilmesini önlemek için uygulanması gereken önlemlerin çerçevesini oluşturmuştur. Ülkeler farklı yasal, idari ve operasyonel çerçevelere ve farklı finansal sistemlere sahip olmaları nedeniyle bu tehditlere karşı koymak için aynı önlemleri alamazlar. Bu nedenle, FATF Tavsiyeleri, ülkelerin kendi özel koşullarına uyarlanmış tedbirlerle uygulayacakları uluslararası bir standart belirlemektedir. Bu kapsamda FATF Tavsiyeleri, ülkelerin sahip olması gereken temel önlemleri belirlemiştir. Bunlar;

- Riskleri tanımlamak, politikaları ve yerel koordinasyonu geliştirmek;
- Kara para aklama, terörün finansmanının önlenmesi için çaba harcanması;
- Finans sektörü ve diğer belirlenmiş sektörler için önleyici tedbirler uygulamak;
- Yetkili makamlar (ör, araştırmacı, kolluk kuvvetleri ve denetleyici makamlar) ve diğer kurumsal önlemler için yetki ve sorumluluklar tesis etmek;
- Tüzel kişilerin ve gerçek kişilerin malvarlığına ilişkin bilgilerin ve bunlarla ilgili yapılacak düzenlemelerin şeffaflığını ve kullanılabilirliğini arttırmak
- Uluslar arası işbirliğini kolaylaştırmak⁵⁹³ şeklinde sıralanabilir.

FATF tarafından ilk olarak 1990 yılında hazırlanan ve büyük oranda Viyana Sözleşmesinden yararlanılan 40 tavsiye kararı⁵⁹⁴, uyuşturucu gelirlerini aklamaya çalışan kişiler tarafından finansal sistemlerin kötüye kullanılmasıyla mücadele etmek için bir girişim olarak hazırlanmıştır. 1996 yılında getirilen öneriler ile ilk kez, kara para aklama trendlerini ve tekniklerini kamuoyuna yansıtmak ve kapsamını uyuşturucu parası aklamının ötesine genişletmek için yeniden gözden geçirilmiştir. 11 Eylül saldırılarından hemen sonra Ekim 2001'de, FATF, terörist eylemlerin ve terör

⁵⁹¹ Aykın, 2010, s. 28.

⁵⁹² 1617 Sayılı Karar, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 2005, Madde 7.

⁵⁹³ The FATF Recommendations, 2012, s. 7.

⁵⁹⁴ Aykın, 2010, s.34.

örgütlerinin finansmanı konusunu ele almak için görev süresini uzatmış ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik sekiz özel öneri daha oluşturmanın adımı atmıştır. FATF Tavsiyeleri 2003 yılında ikinci kez revize edilmiş ve bunlar Özel Tavsiyelerle birlikte 180'den fazla ülke tarafından onaylanmış, böylece bu kararlar, kara para aklamanın önlenmesi ve terörizmin finansmanına karşı uluslararası standart olarak kabul edilmiştir⁵⁹⁵. Bu sekiz tavsiyeye daha sonra 2004 yılında FATF Genel Kurulunda kabul edilen ve nakit paranın fiziki olarak taşınmasını kontrol altına almaya yönelik dokuzuncu özel tavsiye oluşturulmuştur⁵⁹⁶. Fakat bu 9 özel tavsiye müstakil maddeler halinde değil, mevcut 40 tavsiye kararının ilgili maddelerine eklenmek suretiyle 40+9 tavsiye şeklinde ifade edilmeye devam edilmiştir. FATF'ın 40+9 tavsiye kararını içeren ana başlıklar aşağıda belirtilmiştir.

- Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Politikaları ve Koordinasyonu İçeren Maddeler
- Kara Para Aklama ve Müsadereye İlişkin Maddeler
- Terörün Finansmanı ve Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanına İlişkin Maddeler
- Önleyici Tedbirleri İçeren Maddeler
- Tüzel Kişi ve Yasal Oluşumlarda Şeffaflık ve Gerçek Faydalanıcılıkla İlgili Maddeler
- Yetkili Otoritelerin Yetki ve Sorumlulukları ve Diğer Kurumsal Tedbirlere İlişkin Maddeler
- Uluslararası İşbirliğine İlişkin Maddelerdir.

Ülkemizin kara para aklanmasının önlenmesi konusundaki mevzuatı incelendiğinde yukarıda kısa maddeler belirttiğimiz FATF tavsiyeleriyle uyumlu olduğu göze çarpacaktır. Bu tavsiye kararlarında meydana gelen güncellemelerin ülkemizde de yapılan değişiklikler yoluyla mevzuata girmeleri sağlanmaktadır. Nitekim FATF'ın 24 Ekim 2014 tarihli “Küresel Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanının Önlenmesi Uyumluluğun İyileştirilmesi: Devam Eden Süreç” başlıklı FATF raporunda⁵⁹⁷

⁵⁹⁵ International Standards On Combating Money Laundering And The Financing Of Terrorism & Proliferation, The FATF Recommendations, Paris, 2012, s. 7.

⁵⁹⁶ Aykın, 2010, s. 35.

⁵⁹⁷ Improving Global AML/CFT Compliance: On-going process, FATF, 2014, s.9 <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/statements/Compliance-24-October-2014.pdf> Erişim Tarihi: 15.05.2018.

Türkiye'nin Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanının Önlenmesi politikasını iyileştirmede kaydettiği önemli ilerlemeyi memnuniyetle karşılamaktadır. Türkiye'nin FATF'ın Şubat 2010'da belirlediği stratejik eksikliklere ilişkin eylem planındaki taahhütlerini yerine getirmek için yasal ve düzenleyici bir çerçeve oluşturduğuna dikkat çekilen raporda, FATF'ın devam eden küresel Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanının Önlenmesine ilişkin uyum süreci kapsamında izleme sürecine tabi olan Türkiye'nin, FATF ile birlikte çalışarak, karşılıklı değerlendirme raporunda belirlenen tüm Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanının Önlenmesi konularını ele almaya devam edeceği belirtilmiştir.

3.6.2. Egmont Grubu

Egmont Grubu 9 Haziran 1995 tarihinde Belçika ve ABD'nin kara para aklama ile mücadeleden sorumlu birimlerinin girişimleri sonucu, 24 ülke ve 8 uluslararası organizasyonun bir araya gelmesiyle oluşturulmuş⁵⁹⁸ ve oluşturulduğu Brüksel'deki Egmont Sarayı'na izafeten bu adı almıştır. Egmont Grubu şu an itibariyle 155 Finansal İstihbarat Biriminden oluşan birleşik bir kuruluştur. Egmont Grubu, kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede uzmanlık ve mali istihbaratın güvenli bir şekilde paylaşımı⁵⁹⁹ için bir platform hizmeti sunmaktadır. Türkiye üyelik için Şubat 1998'de müracaat etmiş ve Haziran 1998'de üyeliğe kabul edilmiştir.

Egmont Grubu bünyesinde; Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı Bilgi Paylaşımı Çalışma Grubu, Üyelik Destek ve Uyum Çalışma Grubu, Politika ve Prosedürler Çalışma Grubu ve Teknik Yardım ve Eğitim Çalışma Grubu olmak üzere 4 ana birim bulunmaktadır. Egmont Grubunun finansal istihbarat alanındaki en önemli faaliyetlerinden biri de mali istihbarat birimleri arasında hızlı, sistematik ve güvenli bilgi paylaşımı amacıyla⁶⁰⁰ oluşturulan Egmont Güvenlik Ağı olup, bu ağ sayesinde istihbarat birimleri birbirleri arasında bilgi paylaşımı yapabilmekte, başka ülkelerin mevzuatlarına ve aklama tipolojilerine ulaşma imkânına sahip olmaktadır. Mali Suçları Araştırma Kurulu'nun (MASAK) da dâhil olduğu Egmont Güvenlik Ağına bir mali istihbarat biriminin dahil olabilmesi için bu birimin Egmont Grubu'nca aranan kriterlere sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda Egmont Güvenlik Ağı'nın asıl

⁵⁹⁸ Aydın, 2008, s. 213.

⁵⁹⁹ <https://egmontgroup.org/en/content/about>, Erişim Tarihi: 16.05.2018.

⁶⁰⁰ Aydın, 2008, s. 214.

amacı, istihbarat birimlerine finans kuruluşları tarafından gönderilen mali bilgilerin suiistimal edilme tehlikesine karşı korumak, ortak bir havuzda toplayarak, kişisel verileri gizliliği ilkesini ihlal etmeden paylaşmaktır⁶⁰¹.

⁶⁰¹ Aklama Suçu, Uluslararası Mücadele, MASAK, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/egmont-grubu/67>, Erişim Tarihi: 16.05.2018

SONUÇ

Kara para ve aklama kavramları yaşayan ve süre giden iki olgu olarak dünya ekonomilerini ve kriminal bilimini uzun süre daha meşgul edecek gibi görünmektedir. Tarihi ve uygulama örnekleri çok eskilere kadar götürülebilen kara para ve aklamanın, yirminci yüzyılın başında kavramsallaştırılmasına başlanmış, seksenlerden sonra ise küresel bir tehdit unsuru olarak önlenmesine ve mücadele edilmesine yönelik tedbirler alınmaya başlanmıştır. Al Capone isimli suç örgütü liderinin 1920’lerde Chicago’da başlayan ve o tarihlerde henüz adı konulmamış olan suç faaliyetlerinden, 2016 yılında patlak veren, birçok devlet ve hükümet başkanı, iş adamı ve popüler kişinin isminin karıştığı Panama Belgeleri skandalına kadar, aslında ne kadar devasa ve karmaşık bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu görmemiz gerekiyor.

Menfaat ve suç arasındaki ilişki devam ettikçe kara para ve aklama olguları da, suçun ve çıkarın niteliğine göre biçim değiştirerek küresel ekonominin zararlı ikincil unsuru olarak yerini almaktadır. Telekomünikasyon alanında meydana gelen hızlı değişim ve buna paralel olarak bankacılık ve finans sektörünün telekomünikasyon alanındaki değişime entegre olması, aklayıcıların bu alana el atmasına neden olmuştur. Küreselleşme yoluyla ülkelerin ve toplumların birbirine daha da yaklaşmış olması da aklama faaliyetlerini uluslararası bir boyuta taşımakta, herhangi bir ülkede yasa dışı yollarla elde edilen kara para, aklanmak üzere başka bir ülkeye transfer edilmekte ya da aklanan para diğer başka bir ülkenin ekonomik sistemine dahil olmakta ve böylece kaynağı kirli para dünyayı dolaşabilmektedir. Bu durumda hiçbir ülkenin kara para ve aklama faaliyetlerinden etkilenmediği düşünülemez. Dolayısıyla uluslararası işbirliği olmaksızın aklama ile mücadelenin başarılı olma ihtimali mümkün görünmemektedir.

Kara para ve aklamanın medyana getirdiği etki belirgin bir biçimde üç alanda kendini hissettirmektedir. İlk olarak suç örgütleri ve terörizmdir ki; kara para aklama, terörizmin finansmanında önemli bir rol oynamaktadır. Terör örgütleri, yardım kuruluşlarının ya da meşru işletmelerin suiistimal edilmesi ya da örgüt üyelerinin doğrudan örgüt tarafından finanse edilmesi de dahil olmak üzere gayri meşru kaynaklardan beslenmektedirler. İkinci olarak bankacılık ve finans alanına yönelik tehditler olup, dünya genelinde bankalar ve finans kuruluşları, para aklama

operasyonlarının ve mali suçun önemli bir enstrümanı haline gelmiştir. Çünkü bankalar ve finans kuruluşları, aklayıcıların kara para kaynaklarını gizlemek için kullanabilecekleri çeşitli hizmetler ve araçlar sunmaktadırlar. Bu da bu kuruluşları aklayıcıların ve suç örgütlerinin hedefi haline getirmektedir. Üçüncü olarak ise ekonomik ve siyasi istikrara yönelik tehditlerdir. Kirli paraların yasal mali alanlara ve ulusal hesaplara sızması, ekonomik canlılığı ve politik istikrarı tehdit etmektedir. Kara para, kaynakları verimsiz alanlara yönlendirerek ve suçu teşvik ederek ekonominin reel sektöründeki üretkenliği azalttığı için optimal bir ekonomik kalkınma politikası oluşturmak da güçleşmekte, ekonomik kalkınmanın en önemli unsurları olan uluslararası ticaret ve sermaye akımlarını uzun vadede engellemektedir.

Kara para ve aklama ile mücadele konusunda kritik öneme sahip iki kavram bulunmaktadır; öncül suç ve elkoyma. Buna göre ilk olarak, kara paranın elde edilmesine kaynak teşkil eden öncül suçların hukuk sisteminde net ve kapsayıcı bir şekilde ifade edilerek, bu kapsamda işlenecek suçların cezai müeyyidelerinin caydırıcı hale getirilmesi gerekmektedir. İkinci zorunluluk ise, suç işlenerek elde edilen kirli paranın müsadere edilerek tekrar suç işlemek amacıyla kullanılmasının önüne geçilmesidir. Bu bağlamda, etkin bir mücadelenin caydırıcı müeyyidelerle desteklenmesi elzemdir. Nitekim suçluların toplum vicdanını rahatlatacak bir şekilde cezalandırılmadığı veya yargı sisteminin ülkemizde olduğu gibi hantal işlediği toplumlarda suçlar da sıradanlaşır ve özellikle de menfaatle ilişkili suç türleri yaygınlık kazanır. Ayrıca toplumda suç işleyerek mevcut statüsünü elde ettiği ve koruduğu bilinen şahıslara dokunulmaması da suçu özendirici bir etki yaratmaktadır.

Kara para ve aklama başlığı altında özellikle irdelenmesi ve incelenmesi gereken olgulardan birisi de organize suç ve organize suç örgütleridir. Her yıl trilyonlarca dolar suç geliri elde edildiği ve yaklaşık iki trilyon dolarının aklandığı günümüz dünyasında bu faaliyetlerin organize bir şekilde ve gittikçe uzmanlaşan bir eleman yapısı içerisinde sürdürüldüğünü unutmamak gerekir. Kriminal alandaki mal ve hizmetlerin yüksek bedellerle alınıp satıldığı düşünüldüğünde organize suçun neden güçlendiği daha net anlaşılacaktır. Bununla birlikte ekonomi ve finans sisteminin küreselleşmesi organize suç örgütlerinin de küreselleşmesini beraberinde getirmiştir. Diğer yandan Sovyet Rusya'nın yıkılmasıyla beraber tüm dünyada esen liberalleşme rüzgârı Doğu Bloku olarak adlandırılan ülkeleri de etkisi altına almış, pek çok eski istihbarat elemanı suç

örgütlerine karışarak etki ve nüfuz alanlarını genişletmiş, böylece organize suç örgütleri daha güçlü bir yapıya bürünmüştür. Dolayısıyla böylesine güçlenmiş suç örgütlerine karşı hukuki ve teknik olarak donanımlı bir yargı erki ve ağır cezalar içeren kanunlarla mücadele edilebilir. Bunun yanı sıra suç örgütlerinin cezaevlerindeki gevşek yönetim, koğuş sistemi gibi açıkları kullanarak faaliyetlerini sürdürmeleri önlenmelidir. Örneğin İtalya'daki suç örgütlerinin çökertilmesi aşamasında, yüksek güvenlikli cezaevleri ve hücre tipi cezaevlerinde kalan örgüt yöneticileri, kaçamayacaklarını anlayınca pişmanlık yasalarından yararlanmak için örgütün çökertilmesine yardımcı olmuşlardır.

Organize suç örgütleri yasa dışı yollarla elde ettikleri kirli paralarla kritik mevkilerdeki kamu görevlilerini kullanmakta ve bu sayede çoğu zaman adli mercilerin takibinden kurtulabilmektedirler. Bu noktada organize suç örgütleriyle menfaat ilişkisi içerisinde bulunan kamu görevlilerine verilecek cezaların arttırılması, bu kişilerin yargılanmaları önündeki hukuki ve bürokratik engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu kapsamda başta 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun ve diğer yasal düzenlemelerdeki kamu görevlilerine sağlanan devlet zırhı kaldırılmalı, sıradan vatandaşla kamu görevlilerinin hukuk önünde eşit şartlarda hesap verme zemini sağlanmalıdır.

Yine ülkemizde suç örgütleri ve suç örgütü liderleriyle ilgili olarak medya tarafından oluşturulan algı ve bu algının toplumun bazı kesimlerinde karşılık bulması, üzerinde durulması gereken bir konudur. Mafya babaları veya suç örgütü liderlerinin/mensuplarının kahramanlaştırıldığı dizi ve filmler bu tip kişileri meşrulaştırmakta ve dolayısıyla işlenen suçlar toplum nezdinde sıradanlaşmaktadır. Devletin bu anlamda yaptırım ve kontrolünü arttırması, suçu ve suçluluğu özendirici yapımların medyada çok fazla yer tutmasına izin vermemesi gerekmektedir.

Kara paranın kolay kazanıldığı ve aklandığı ya da aklamayla mücadelenin etkili bir şekilde yürütülmediği ülkeler nedeniyle, uluslararası ekonomik sistem de zarar görmekte, ekonomik sistemlerin birbiriyle pek çok alanda entegre olduğu günümüz dünyasında bu zarar domino etkisiyle doğrudan veya dolaylı olarak tüm ülkeleri etkilemektedir. Burada vurgulanması gereken bir diğer husus ise; kara para ve aklama ile mücadele konusunda isteksiz davranan veya yasa dışı fonlara ilgili duyan ülkeler ile bu konuda ciddi mücadele yürüten ülkeler arasında haksız rekabet oluşmasıdır. Nitekim

bir yanda kara para kaynaklarının kurutulması, suç ve suçluyla mücadele ve aklamayla mücadele için büyük maliyetlere katlanmak zorunda kalan ülkeler, diğer yanda ise herhangi bir mücadele maliyetine katlanmaksızın kara paranın rantını elde eden ülkeler bu konudaki haksız rekabetin bir boyutunu oluşturmaktadır.

Esasen yukarıda bahsedilen haksız rekabete konu olan aklama suçuyla ilgili en tartışmalı alan olan kıyı bankacılığının varlığı ve gelişmiş ülkelerin kıyı bankacılığı konusundaki çelişkili tavırlarıdır. Dünyada dolaşımda bulunan yaklaşık 2 trilyon tutarındaki suç gelirinin bir şekilde küresel ekonomik sisteme girmesi ve aklanması aklayıcılar açısından bir zorunluluktur. Bunun ya kıyı bankacılığı ve off-shore şirketler vasıtasıyla ya da Avrupa ve Amerikan bankalarının kullanılarak yapılması gerekecektir. Bir çok büyük devlet bu devasa paranın rantını almak istemekte, buna mukabil kaynağı kirli paranın bankacılık ve ekonomik sistemi çökertmesi ise ihtimal dahilinde olduğu için, büyük devletler bir yandan kendi ülkelerinde kara para ile mücadele ederken diğer yandan ise kıyı bankacılığı ve off-shore şirketler kanalıyla bu paranın rantını elde etme gayretini göstermektedir. Zaten Amerikan Merkez Bankası bu alandaki yasalardan kaçınmak için vergi cennetlerinde şube açan Amerikan bankalarının faaliyetlerini onaylamıştır. Birçok İngiliz Milletler Topluluğu üyesi ve off-shore merkez olarak bilinen ülke ile Londra'nın kıyı bankacılığı merkezi olması şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla küresel ekonominin lokomotifi olan ABD ve diğer gelişmiş ülkelerin aklama konusundaki tavrı aslında küresel mücadelenin de seyrini belirleyecektir. Bu bağlamda aklama ile mücadele konusunda gerçek anlamda mücadele eden ve bu mücadelenin maliyetine katlanan ülkelerin uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde ikircikli davranan ülkelere karşı uluslararası platformlarda seslerini yükseltmeleri gerekmektedir.

Dünya finansal sistemi için ciddi bir tehdit oluşturan ve ülkelerin siyasi ve ekonomik egemenliklerinin zayıflamasına yol açan kara para ve aklama ile mücadele dinamik bir süreçtir. Çünkü para aklayan suçlular, yasadışı amaçlarına ulaşmak için sürekli olarak yeni yollar ararlar. FATF tarafından her yıl yayımlanan Kara Para Aklama Tipolojileri raporları aslında aklama ile küresel veya ulusal mücadele veren otoritelerin suçluları en az bir adım geriden takip ettiklerini göstermektedir. Bu açıdan söz konusu raporlarda belirtilen aklama tipolojileri çoğunlukla aklayıcıların daha önce denedikleri yöntemlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla aklama ile mücadelenin başarılı

olabilmesi için üzerinde en çok durulması gereken konulardan biri de artan ve çeşitlenen finansal enstrüman ve ödeme araçlarının aklayıcılar tarafından nasıl ve ne şekilde kullanılacaklarına dair önceden geniş çaplı ve derinlemesine analizler yaparak engellemeye çalışmaktır. Diğer bir deyişle mücadeleci birim ve yapıların aklayıcıların en az bir adım önünde olması gerekmektedir.

Ülkemiz açısından bakacak olursak, birbirinin ayrılmaz parçası olan kara para ve aklama kavramlarından kara para kavramının yani suç gelirinin nispeten biraz daha öne çıktığını söylemek mümkündür. Nitekim parçası olduğumuz sorunlu coğrafya, bitmek bilmeyen iç göçler, bu göçlere bağlı olarak değişen sosyolojik yapı ve yaşanan sosyal değişimin hızına ayak uydurmakta zorlanan kentler, on yıllardır yaşanan terör sorunu, adalet mekanizmasının işleyişindeki gecikmeler ve toplum vicdanını rahatlatmayan hukuki kararlar, siyasi ve bürokratik sorunlar gibi pek çok etken ülkemizde bir suç kültürünün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca dünya uyuşturucu trafiğinin en önemli arterlerinden birinin Türkiye olduğu düşünüldüğünde uyuşturucuya dayalı kara paranın ülkemizde ciddi rakamlara ulaştığını tahmin etmek zor değildir.

Gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda yapılan tüm çalışmalara ve düzenlemelere rağmen kara para aklama konusunda uluslararası toplumun henüz emekleme aşamasında olduğunu belirtmek yanlış sayılmaz. Kara para kavramı üzerinde bile henüz net bir tanımlama yapılmamış olması bu düşünceyi destekler mahiyettedir. Her ülke kara para kavramını kendi hukuk terminolojisi ve mevzuatında farklı tanımlamış, kimi ülkeler tüm suçlardan elde edilen kazançları kara para olarak tanımlarken, bazı ülkeler ize belirli suçlar sonucu elde edilen kazançları bu kapsamda değerlendirmiştir. Ülkemizde ise eşik yöntemi benimsenerek belirli bir ceza sınırının üstündeki suçların işlenmesi sonucu elde edilen kazançlar kara para veya mevzuatımızdaki karşılığıyla suç geliri olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, Türk Ceza Kanununda suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçunun cezası 3 yıldan 7 yıla kadar hapis olarak belirlenmiştir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus ise Ceza İnfaz Kanunumuzda ortaya çıkmaktadır. Nitekim kasti olarak işlenen suçlarda 3 yıl, taksirle işlenen suçlarda ise 5 yıl ve daha az süreli hapis cezalarının infazı erteleme kapsamına girebildiğinden, aklama suçunu işleyen kişinin cezasının ertelenme ihtimali bulunmaktadır. Kara para ve aklama suçunun sadece finansal alanda değil, ekonomi, uluslararası ticaret, uluslararası ilişkiler, en önemlisi ise toplumsal dokuya verdiği

tahribat göz önüne alındığında verilen cezanın toplumsal fayda adına mutlaka infaz edilmesi gereklidir.

Türkiye’de kara para ve aklama konularında gerek hukuki gerekse idari tedbirler alınmasına, dünyadaki trend incelendiğinde çok sonraları başlanıldığı görülmektedir. Konuyla ilgili olarak örneğin A.B.D.’de bu alandaki çalışmalara 1970’lerin başlarında başlanıldığı, Fransa’da ise 1980’lerin başında farkındalık oluşmaya başlamış ve bu yönde çalışmalara başlanılmıştır. Oysaki ülkemizde 1980’li yıllarda yoğun olarak yaşanan hayali ihracat furyasının ekonomiyi sarstığı dönemde bile bu konu kaçakçılık ve gümrük muhafaza bağlamında ele alınmış, kara para ve aklama konusunun mevzuatımıza girmesi ise 1996 yılında yürürlüğe giren 4208 sayılı kanunla olmuştur. Her ne kadar son yıllarda aklama ile mücadele ile ilgili olarak mevzuat anlamında ciddi anlamda ilerleme kaydedilmesine ve yetkili birimlerce başarılı neticeler alınmasına karşın toplum nazarında aklama konusunda yeterli bir farkındalık oluşmadığı açıktır. Kırılgan bir ekonomik yapıya sahip olan ülkemizde sıradan vatandaşın dahi dövizin ve/veya faizin ateşinin sönmesinin ancak sıcak para girişi ile mümkün olduğunu düşündüğü dikkate alınırsa, bu durumda aslında anlık ve sıcak para girişinin kara paraya da kapı araladığını hesaba katmak gerekir. Fakat yine de toplumumuzun çoğunluğu tarafından olumlu bir durum olarak, gayri meşru yollarla kazanılan paraya karşı takınılan mesafeli tavrın geliştirilerek, yapılacak bir takım çalışmalarla aklama konusunda toplumsal bir bilinç oluşturulması aklama ile mücadelenin en güçlü tarafını oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKAR, YILDIRIM, Kara Paranın Aklanması, (1. Baskı) Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın no:90, Ankara, 1997.
- AKDİŞ, MUHAMMET, Offshore Bankacılığındaki Gelişmelerin Kara Para ve Aklanmasına Olan Etkileri, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008.
- ALTUĞ, OSMAN, Kayıt dışı Ekonomi, (2. baskı), Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1999.
- AYDIN, SÜLEYMAN, Terörizmin Finansmanı ve Organize Suç Örgütleri ile İlişkileri, Kara Para Aklama ile Mücadele ve Uluslararası Enstrümanlar (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008.
- AYDIN, SÜLEYMAN, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı, (1. baskı), Adalet Yayınevi, Ankara, 2008.
- AYKIN H., GÜMÜŞAY, K., Terörle Mücadelede Yeni Boyut: Terörizmin Finansmanı ile Mücadele, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008.
- AYKIN H., SÖZMEN, K., Terörün Finansmanı, (2. Baskı) MASAK Yayın No:12, Ankara, 2009.
- AYKIN, HASAN, Aklama ve Terörün Finansmanı İle Mücadelenin Küresel Boyutu, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:406, Ankara, 2010.
- AYKIN, HASAN, Aklama İle Mücadele Sisteminde Önleyici Tedbirler, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008.
- BAŞAK, RAMAZAN, 50 Soruda Kara Para ve Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No:206, 1998.
- BOOTH, MARTİN, Haşhaştan eroine uyuşturucunun 6000 yıllık öyküsü, Sabah Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1996.

- ÇELİK, KUNTAY, vd., Kara Para Aklama, Tanımı, Aşamaları, Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar, (2. Baskı) Masak Yayınları, Ankara, 2000.
- DEĞİRMENCİ, OLGUN, 5237 Sayılı Kanunda Düzenlenen Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçunun 4208 Sayılı Kanundaki Düzenleme İle Karşılaştırılması, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008.
- DURSUN, SELMAN, Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı ve Ceza Hukuku Sorunları, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayını, 2004.
- ERDAĞ, NEVZAT, Kayıt Dışı, Kara Para, Yolsuzluk, (1. Baskı), Cinius Yayınları, İstanbul, 2007.
- ERGÜL, ERGİN, Kara Ekonomi ve Aklama Suçu, (1. baskı), Adalet Yayınevi, Ankara, 2005.
- ERGÜL, ERGİN, Kara Para Endüstrisi ve Aklama Suçu, (1. baskı), Yargı Yayınevi, Ankara, 2001.
- EROL, AHMET, Mali ve Ekonomik Kayıt dışılık: Etkileri ve Çözüm Önerileri, Yolsuzluk Ekonomisi ve Yolsuzlukla Mücadele, TOBB Yayın No: 80, Ankara, 2008.
- GÖKÇE, SAYGIN, Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu, MASAK Yayın No:18 (1. Baskı), Ankara, 2010.
- GÜNER, SEDAT, Organize Suç Örgütleri Kara Para ve Aklanması, (1.Baskı), Bilgi Yayınları, Ankara, 2003.
- KIRBAŞ, SADIK, Kayıt dışı Ekonomi, Nedenleri, Boyutları, Çözüm Yolları, TESAV Yayını No:9 İstanbul, 1995.
- KOCASAKAL, ÜMİT, Kara Para Aklama İle Mücadele Ve Türk Ceza Kanununun 282. Maddesinde Düzenlenen Suç Gelirlerinin Aklanması Suçu, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008.
- LİLLEY, PETER, Dirty Dealing, The Untold Truth About Global Money Laundering, International Crime And Terrorism, (3rd Edition), Kogan Page, London And

Philedelphia, 2006.

MAVRAL, ÜLKER, Kara Para, Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye'ye Yansımaları, Vergi Denetmenleri Derneği Yayınları, Ankara, 2003.

MUTLU, FARUK, Aklama ve Terörün Finansmanı İle Mücadelede Önleyici Tedbirler, (1. Baskı), MASAK Yayın No:27 Ankara, 2015.

ÖZSOYLU, AHMET FAZIL, Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi, (1. Baskı), Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1996.

ÖZSOYLU, AHMET FAZIL, Yeraltı Ekonomisi (1. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.

The World Bank and International Monetary Fund, Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Schott, Paul Allan, Washington D.C., 2006.

Türkiye Bankalar Birliği, Kara paranın Aklanması Suçu İle Mücadele Ve Bankaların Yükümlülükleri, TBB Yayınları, İstanbul, 2003.

Türkiye Barolar Birliği, Türkiye ve Terörizm Raporu, (1. Baskı), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006.

YAYLA, AHMET SAİD, Terörizmin Finansmanı ve Organize Suç Örgütleri ile İlişkileri, Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı (Ed. Süleyman Aydın), 1. Baskı, Ankara, 2008.

YETİM, SEDAT, Kara Paranın Aklanması Boyutları ve Mafyokrasi, (1. Baskı) Nesil Matbaacılık, İstanbul, 2000.

MAKALELER

AKÇAKAYA, MURAT, Weber'in Bürokrasi Kuramının Bugünü ve Geleceği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2016 (Özel Sayı) ss. 275-295.

- ALTINDAĞ, DUHA TÖRE, Crime and Unemployment: Evidence from Europe, Louisiana State University Department of Economics Working Paper Series, Working Paper 2009-13, s.1.
- AŞIK, METİN, Organize Suç Ve Ankara E.M. Organize Suçlar Silah Kaçakçılık Şube Müdürlüğü, Polis Dergisi, Ankara, 2000, Sayı 23, ss.147-152.
- ATA, AHMET YILMAZ, Ücretler, İşsizlik ve Suç Arasındaki İlişki, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2011/4, ss.113-134.
- AYDINER, A, NURSEL, ARZU A. BOZDERELİ, Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Sisteminin Rolü, Dosya Dergisi, Ankara Sanayi Odası, Ankara, 2012, ss. 55-65.
- BAĞIRZADE, ELŞEN RESULOĞLU, Kayıtdışı Sektörün Ekonomideki Rolü Tartışmaları Üzerine Bir Literatür Taraması, International Journal of Economic and Administrative Studies, 2015/7 (14), ss. 39-54.
- BENDER, KEİTH, IOANNIS THEODOSSIOU, Economic Fluctuations and Crime: Temporary and Persistent Effects, University of Aberden Business School Department of Economics, Discussion Paper in Economics 2015/15.
- BENK, SERKAN, KADİR KARTALCI, Gelir İdarelerinde Risk Yönetimi: Oecd Risk Yönetim Modeline Yönelik Bir Değerlendirilme, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2015/11, (Sayı 1), ss. 43-60.
- BİLEN, ABDULKADİR, Kayıt Dışı Ekonomi ve Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemeye Yönelik Çabalar, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2007/36 ss. 134-143.
- BOZDOĞANOĞLU, BURÇİN, Sanal Para Birimi Bitcoin'in Kayıtdışı Ekonomi İle Kara Para Faaliyetlerine Etkisi ve Vergilendirilmesi, Mali Hukuk Dergisi, 2014/10 (sayı:111), ss. 2-17.
- CÖMERTLER, NECMİYE, MUHSİN, KAR, Türkiye'de suç oranının sosyo-ekonomik belirleyicileri: Yatay kesit analizi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 2007/62 (Cilt 2), ss. 37-57.
- ÇETİNTAŞ, HAKAN, HASAN VERGİL, Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin Tahmini, Doğu Üniversitesi Dergisi, 2003/4 (1) ss. 15-30.

- ÇEVİKBAŞ, RAFET, Bürokrasi Kuramı ve Yönetmel İşlevi, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2014/3 (Sayı.2), ss. 75-102.
- ÇUHACI KEMAL, Kara Para Aklama ve Sigortacılık Sektörü, Reasürör Dergisi, 2003/48 ss. 15-18
- DURSUN, HASAN, Bankacılık Yoluyla Kara Para Aklanması ve Alınması Gereken Karşı Önlemler, Kamu-İş Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2008, ss. 97-135.
- ERKUŞ, HAKAN, KARAGÖZ, KADİR, Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Kaybının Tahmini, Maliye Dergisi, 2009, sayı:156 ss.126-140.
- FIRAT, MUHAMMET, Değişim Sürecinde Türkiye’de Organize Suçluluk Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2015/4 (sayı:4) ss. 946-964.
- GÖKÇE, G., A. ŞAHİN, vd., Türkiye’de Siyasetin Bürokrasi Üzerindeki Etkisi: Siyasallaşma, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2002/2 (4), ss. 45-58.
- GÖKPINAR, MAHMUT, Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Organize Suç, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı,60, 2005, ss. 214-234.
- GÜNAYDIN, İHSAN, Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 126, 1999,ss.75-84.
- İŞİK N, ACAR M., Kayıtdışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar Ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme, Erciyes Üniversitesi. İİBF Dergisi, 2003, sayı. 21, ss. 122.
- KAHYA, YAVUZ, FATİH IRMAK, Kayıtdışı Ekonomi ve Suç Örgütlenmeleri İlişkisinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2014/18 (1), ss. 349-362.
- KARAGÜL, MEHMET, Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye’deki Kayıt Dışı Ekonominin İncelenmesi, Celal Bayar Üniv. İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 1997/3, ss. 185-206.
- KIZMAZ, ZAHİR, Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2003/13 (2), ss.

279-304.

KIZMAZ, ZAHİR, Gelişmekte Olan Ülkelerde Suç: Suç Oranlarının Artışı Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme, Mukaddime Dergisi, 2012, Sayı:5, ss. 51-74.

KIZMAZ, ZAHİR, Modernleşme ve Suç: Kuramsal Açıdan Bir Bakış, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2013/23 (Sayı:1), ss. 229-240.

KUTUBİ, SHAWGAT S., Combating Money-Laundering by the Financial Institutions: An Analysis of Challenges and Efforts In Bangladesh, World Journal of Social Sciences, Vol. 1. No. 2. May 2011.

LİU, JİANHONG, Modernization And Crime Patterns İn China, Journal of Criminal Justice, 2006/34, ss.119-130.

MARİAN, OMRI, Are Cryptocurrencies Super Tax, Havens?, Michigan Law Rewiew First Impressions, University of Michigan, Vol. 112, 2013.

MİYNAT, MUSTAFA, DURAMAZ, SELİM, Türkiye'de Kara Para ile Mücadelede Mali Kurumların Rolü, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2012/10 (2), ss. 98-115.

ORAL, G. BURCU, ALİ RIZA GÖKBUNAR, Karapara Aklamanın (Politik) Araçları: Yolsuzluk, Organize Suç ve Mücadelede Mali Önlemler, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 2017/24 (Sayı:1), ss.89-114.

ÖZSOYLU, AHMET FAZIL, Kayıt Dışı Ekonominin Etkileri, Kim Kazanıyor Kim Kaybediyor, TOBB Ekonomik Forum Dergisi, 1994, Şubat, ss. 14-17.

ÖZSOYLU, AHMET FAZIL, Suç Ekonomisi ve Mafya, Ekonomik Forum Dergisi, TOBB, 1998, ss. 12-17.

ÖZTÜRK, SERDAR, ÖZLEM ÜLGER, Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma Ve Kara Para Aklamadaki Rolü, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2016/9 (1), ss. 237-254 .

ÖZYAKIŞIR, DENİZ, Küreselleşme Süreciyle Birlikte Artan "Kara Para" Sorunu Ve Bu Soruna Yönelik Küresel Mücadele, Sayıştay Dergisi, Sayı. 58 Temmuz-Eylül 2005 ss. 87-104.

SAATÇI, BANU, Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Önlemler, Bankacılar Dergisi, Sayı 19, 1996, ss. 1-9.

- SANDALCI, ULVİ, İNCİ SANDALCI, Vergi Ahlakı Ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi: OECD Ülkeleri Özelinde Bir İnceleme, Sakarya İktisat Dergisi, 2017/6 (Sayı:1) ss. 70-93.
- SARILI, MUSTAFA ALİ, Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler, Bankacılar Dergisi, 2002, sayı 41, ss. 32-50.
- SIRMA, İBRAHİM, SALDANLI, ARİF, Kara Para Aklamada Sermaye Piyasası Araçları'nın Kullanımı, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 2015/3 (s.3), ss.108-118.
- SÖZÜER, ADEM, Organize Suçluluk Kavramı Ve Batı Ülkelerinde Bu Suçlulukla Mücadele İle İlgili Gelişmeler, Hukuk Araştırmaları Dergisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1995/9 (Sayı:1-3), ss. 255-272.
- ŞAHİN, İLHAN, Suç Gelirlerinin Aklanmasının Gelişmekte Olan Ülkelerin Makroekonomi ve Finansal Sistemleri Üzerinde Yarattığı Etkilere İlişkin Bir İnceleme, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2015/13 (1), ss. 392-417.
- ŞEN, FURKAN, YALÇIN, ERSİN, Global Bir Suç: Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması ve Ortaya Koyduğu Sorunlar, Polis Bilimleri Dergisi, 2007/9 (1-4), ss. 65-94.
- TEYYARE, ERDOĞAN, ENSAR KUMBAŞLI, Vergi Bilinci ve Ahlakının Gelişmesinde Maliye Bölümü Eğitiminin Rolü, AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016/16 (Yıl:16 Sayı:4), ss. 1-29.
- TİRYAKİ, TERCAN, GÜRSOY, TÜRKER, Ekonomik Suç Kavramı ve Sigortacılık Suçlarının Bu Açıdan Değerlendirilmesi, Sayıştay Dergisi, Sayı 55, Ankara, 2004 ss. 53-69.
- ÜSTÜN, OKTAY, Kara para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış, Bankacılar Dergisi, 2008/65, ss. 19-36.
- ÜSTÜN, OKTAY, Mali Eylem Görev Gücü'nün (FATF) Yeni Kırk Tavsiye Kararı Neler Getiriyor, Bankacılar Dergisi, Sayı 47, 2003, ss.16-37.

ÜTÜK, ÖZGÜR, Futbol ve Kara Para Aklama, T.C. Maliye Bakanlığı Bülten, Sayı 30, Ağustos,2009, ss. 23-26.

YAYLA, ATİLLA, Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1990/45 s.s. 335-385

YAZICI, AYLA, Kayıt Dışı Ekonomi Ve Geçiş Ülkeleri, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2009/16, ss. 107-130.

YILDIRIM, MURAT, Kara Paranın Kayıtdışı Ekonomi İçindeki Yeri ve Kara para Aklamanın Ekonomiye Getirdiği Tehlikeler, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE Dergisi, 2001/9,(1) ss. 552-567.

YILMAZ, SACİT, Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu, Ankara Barosu Dergisi, 2011 (s.2), ss. 69-97.

YUMUŞAK, İBRAHİM, Kara Paranın Aklanması ile Mücadelenin Nedenleri ve Bu Konudaki Uluslararası Çabalar, Vergi Dünyası Dergisi, 2000, Sayı 229, ss. 44-47.

RAPORLAR-LİSANSÜSTÜ TEZLER

GÜCENMEZ, BEKİR, Terörizmin Finansmanı: PKK, ETA ve IRA Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri ABD, Ankara, 2014.

MOODLEY, M.S. Money Laundering And Countermeasures: A Comparative Security Analysis Of Selected Case Studies With Specific Reference To South Africa, (Master Thesis) Faculty of Humanities at the University of Pretoria, 2008.

TAŞDELEN, AZİZ, Türkiye'de Kara Paranın Aklanması ve Önlenmesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mali Hukuk ABD, İstanbul, 2002.

TAŞKIN, MUSTAFA, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri Kara para ilişkisi ve Türkiye’de Bu Suçlarla Mücadele, (Yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001.

ÜZER, BETÜL, Sanal Para Birimleri (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Türkiye Cumhuriyet

Merkez Bankası Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017.

YALAMAN, GAMZE Öz, Kayıt Dışı Ekonominin Belirleyicileri Ve Yayılım Etkileri (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2015.

YILMAZ, SACİT, Kara Paranın Aklanması ve Türkiye Boyutu (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E. İktisat Ana Bilim Dalı, Kütahya, 2006.

RAPORLAR-SEMPOZYUMLAR

ÇARKACIOĞLU, ABDURRAHMAN, Kripto Para-Bitcoin, SPK Araştırma Raporu, Ankara, 2016.

EGM Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu, Ankara, 2006.

EGM, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Faaliyet Raporu, Ankara, 1999.

EGM, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Faaliyet Raporu, Ankara, 2010.

EGM, Kaçakçılık Ve Organize Suçlarla Mücadele Raporu, Ankara, 2015.

EGM, Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 2017 Türkiye Uyuşturucu Raporu, Ankara, 2017.

EGM, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, Yıllık Rapor, Ankara, 2016.

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI, Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı, GİB Yayın No: 87, Ankara, 2009.

GÜMRÜKLER MUHAFAZA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Faaliyet Raporu, Ankara, 2014.

GÜNAYDIN, İHSAN, BENK, SERKAN, Globalleşme Sonucu Oluşan Vergi Kayıp Ve Kaçaklarını Önlemede Uluslararası İşbirliğinin Önemi, 19. Türkiye Maliye

- Sempozyumu, Uludağ Üni. İİBF Maliye Bölümü, Antalya, 10-14 Mayıs 2004.
- İSTANBUL TİCARET ODASI, İtalya Ülke Etüdü, İTO Yayınları, İstanbul, 2012.
- SAVAŞAN, FATİH, Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi ve Vergi Kaybı Tahminleri, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üni. İİBF Maliye Bölümü, Antalya, 10-14 Mayıs 2004.
- ŞEHİTOĞLU, FATİH, Vergi Ahlakı ve Anomik Davranışlar, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üni. İİBF Maliye Bölümü, Antalya, 10-14 Mayıs 2004.
- T.C. MALİYE BAKANLIĞI, MASAK Başkanlığı, Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörün Finansmanı Amacıyla Kötüye Kullanılmalarının Önlenmesine Yönelik Rehber, Ankara, 2009.
- TBMM Hayali İhracat Komisyonu Raporu, Dönem:19, Yasama Yılı:3.
- TBMM Tutanakları, 20. Dönem, 13. Cilt, 17. Birleşim.
- United Nations Office On Drugs Crime (UNODC) Research Report, Vienna, 2011.
- US, VUSLAT, Kayıt Dışı Ekonomi Tahmini Yöntem Önerisi: Türkiye Örneği, Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni, 2004.
- YENİÇERİ, HARUN, Beyan Esasına Dayanan Vergilerde Vergi kayıp ve Kaçaklarının Psikolojik Tespitine Yönelik Bir Araştırma, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üniv. İİBF Maliye Bölümü, Antalya, 2004.
- YILMAZ, GÜLAY AKGÜL, Kayıt Dışı Ekonomi, Ulusal ve Küresel Boyutları ve Dinamiklerinin Analizi, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üniv. İİBF Maliye Bölümü, Antalya, 2004.
- Yolsuzlukla Mücadele TBMM Raporu, Bir Olgu Olarak Yolsuzluk Nedenler Etkiler Çözüm Önerileri, (2. Baskı) Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı TEPAV, Ankara, 2006.

İNTERNET SİTELERİ

<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909> 19.11.2017.

Aklama Suçu Uluslararası Mücadele, Avrupa Birliği Direktifleri,

- <http://www.masak.gov.tr/tr/content/avrupa-birligi-direktifleri/66> 01.05.2018.
- Aklama Suçu, Uluslararası Mücadele, MASAK, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/egmont-grubu/67>, Erişim Tarihi: 16.05.2018.
- Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/dunya/fbi-internetten-uyusturucu-ticareti-yapan-zanliyi-yakaladi/214042> Erişim Tarihi: 29.12.2017.
- Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/hakime-rusvet-aldigi-iddiasıyla-iddianame-/649093>, 19.03.2017.
- Anti-Money Laundering / Combating the Financing of Terrorism -Topics- <http://www.imf.org/external/np/leg/amlcft/eng/aml1.htm#moneylaundering>, 30.10.2016.
- AYKIN, HASAN, Alternatif Havale Yöntemi; Hawala, <https://vergidosyasi.com/2017/03/18/alternatif-havale-yontemi-hawala/> 05.11.2017.
- AYKIN, HASAN, Organize Suç Örgütleri ve Karapara Aklama, Aklama ve Terörün Finansmanı, Vergi Dosyası, 2017, https://vergidosyasi.com/2017/01/10/organize-suc-orgutleri-ve-karapara-aklama/#_ftn14, Erişim Tarihi: (05.01.2019).
- Birleşik Krallık Dışişleri ve İngiliz Milletler Topluluğu Ofisi, <http://treaties.fco.gov.uk/treaties/treaty.htm>, 09.01.2018.
- CAMBER, REBECCA, Chris Greenwood, Drug Dealers Using Bitcoin Cashpoints To Launder Money, 2017, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-5142033/Drug-dealers-using-bitcoin-cashpoints-launder-money.html>, 09.04.2018.
- CHRİSAFİS, ANGELİQUE, Spotlight Turns to Slick IRA Money-Making Machine, The Guardian, 2005, <https://www.theguardian.com/uk/2005/feb/19/northernireland>. northernireland1 (11.03.2018).
- COHEN, PATRİCİA, Valuable as Art, but Priceless as a Tool to Launder Money, https://www.nytimes.com/2013/05/13/arts/design/art-proves-attractive-refuge-for-money-launderers.html?_r=0 (19.11.2017).

DİETZ, M., OLANREWAJU, T., KHANNA, S. VE RAJGOPAL, K, Cutting Through the FinTech Noise: Markers of Success, Imperatives For Banks, McKinsey&Company Global Banking Practice, 2016, <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/cutting-through-the-noise-around-financial-technology>, (05.04.2018).

EGM, KOM Daire Başkanlığı, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2015 Raporu, Ankara, 2016

FATF 40 Recommendations, 2003, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/FATF%20Standards%20-%2040%20Recommendations%20rc.pdf>, (15.04.2018).

Financial Action Task Force (FATF), Annual Report, 1998-1999, France, 1999, <http://www.fatf-gafi.org/publications/?hf=10&b=20&q=annual+report&s=desc> (fatf_releasedate) (03.06.2017).

Financial Action Task Force-FATF, Annual Report 2001-2002, Paris, France, 2002, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/2001%202002%20ENG.pdf> (01.06.2017).

Görev ve Yetkiler, MASAK, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/gorev-ve-yetkiler/39>, (01.05.2018).

GRİFFİTH, KEN, A Quick History of Cryptocurrencies BBTC - Before Bitcoin, 2014, <https://bitcoinmagazine.com/articles/quick-history-cryptocurrencies-bbtc-bitcoin-1397682630/> (07.04.2018).

HİLLE, PETER, Dünyanın Büyüyen Sorunu: Mega Kentler, <https://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyan%C4%B1n-b%C3%BCy%C3%BCyen-sorunu-mega-kentler/a-40768800> (30.12.2018).

<http://www.aksam.com.tr/guncel/pkkya-kaynak-aktaran-teror-sebekesi-cokertildi/haber-658412> (16.11.2017).

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160420_panama_abd_sorusturma_bharara (12.11.2017).

<http://www.cnnturk.com/turkiye/hakimin-verdigi-cezayi-rusvet-alan-katip-sildi-iddiasi>,

(19.03.2017).

<http://www.hurriyet.com.tr/sigara-icen-pkkya-mermi-veriyor-8157679> (08.03.2017).

<http://www.milliyet.com.tr/hayalet-turistle-kara-para-aklama/ekonomi/haberdetayarsiv/18.04.2010/1226511/default.htm> (19.11.2017).

<http://www.ntv.com.tr/dunya/panama-kayitlari-basinasizdi-putinin-gizli-serveti-ortaya-cikti-panama-pap,Pffivct4U0KPVAaEQZOyng>, (30.10.2016).

http://www.nytimes.com/2013/05/13/arts/design/art-proves-attractive-refuge-for-money-launderers.html?_r=0 (19.11.2017).

<http://www.yenisafak.com/gundem/ceteden-hakime-rusvet-157526>, (19.03.2017).

<https://btc.coinmedya.com/piyasada-ne-kadar-bitcoin-var.html>, (05.04.2018).

<https://egmontgroup.org/en/content/about>, (16.05.2018).

<https://www.ntv.com.tr/spor/cristiano-ronaldo-real-madridde,-LL6RZXskaXxZoqwxwB0w> (31.03.2018).

https://www.ntv.com.tr/turkiye/hayali-ihracatin-mucidi-oldu,6Sm7HMI_o0GYrmDh0qLCdA (17.11.2017).

https://www.transfermarkt.com.tr/real-madrid/transfers/verein/418/saison_id/2009, (31.03.2018).

<https://www.transfermarkt.com.tr/super-lig/transfers/wettbewerb/TR1> (31.03.2018).

IMF Factsheet, Financial System Soundness, Kasım 2017, <http://www.imf.org/About/Factsheets/Financial-System-Soundness?pdf=1>, (21.01.2018).

Improving Global AML/CFT Compliance: On-going process, FATF, 2014, s.9 <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/statements/Compliance-24-October-2014.pdf> Erişim Tarihi: (15.05.2018).

Kalkınma Bakanlığı Uluslararası Ekonomik Göstergeler, <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/UluslararasıEkonomikGostergeler.aspx>, (19.11.2016).

Mafya Başkenti Palermo'da Mafya Zirvesi, Hürriyet, 13.12.2000,

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/mafya-baskenti-palermoda-mafya-zirvesi-39206722>, (15.05.2018)

MASAK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, 2016, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/faaliyet-raporlari/43> (15.07.2018).

MASCIANDARO, DONATO, Combating Black Money: Money Laundering And Terrorism Finance, International Cooperation And The G8 Role, Bocconi University and Department of Economics, 2004 <http://www.g8.utoronto.ca/conferences/2004/indiana/papers2004/masciandaro.pdf> (14.05.2017).

MAY, CHANNING, Transnational Crime and the Developing World, Global Financial Integrity, http://www.gfintegrity.org/wp-content/uploads/2017/03/Transnational_Crime-final.pdf (12.04.2018).

Members And Observers, FATF, <http://www.fatf-gafi.org/about/membersandobservers/>, (12.05.2018).

Money Laundering and Financial Crimes, s.29 <https://www.state.gov/documents/organization/18171.pdf> (05.11.2017).

Money Laundering Through The Physical Transportation Of Cash, Financial Action Task Force-FATF Report, Paris-France, 2015 [http://www.fatf-gafi.org/publications/?hf=10&b=0&q=Money+Laundrying+Through+The+Physical+Transportation+Of+Cash&s=desc\(fatf_releasedate\)](http://www.fatf-gafi.org/publications/?hf=10&b=0&q=Money+Laundrying+Through+The+Physical+Transportation+Of+Cash&s=desc(fatf_releasedate)) (22.05.2017).

Opinion On Virtual Currencies, European Banking Authority, 2014, s.10 <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf> (06.04.2018).

Panama'dan Kıbrıs'a offshore bankacılık nasıl işliyor? <http://www.bloomberght.com/forex/haber/1871657-panamadan-kibrisa-offshore-bankacilik-nasil-isliyor> (20.03.2018).

Report On Money Laundering Typologies 1999-2000, FATF, Paris, France, 2000 <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/1999%202000%20ENG.pdf> (01.06.2017).

RUBLE, BLAIR A., Institutional Weakness, Organized Crime, and the International Arms Trade, Urbanization, Population, Environment And Security Report, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/urban_rpt.pdf (30.12.2018).

SEÇKİN, AYLİN, Sanat Piyasalarında Kara Para, <http://www.artfulliving.com.tr/sanat/sanat-piyasalarinda-kara-para-i-3255> (19.11.2017)

SHARMA, TOSHENDRA KUMAR, How Does Bitcoin Money Laundering Work, 2018, <https://www.blockchain-council.org/blockchain/how-bitcoin-money-laundering-works/> (09.04.2018).

SUI, DANIEL, CAVERLEE, JAMES, vd. The Deep Web and The Darknet, Wilson Center, Ekim, 2015 https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/deep_web_report_october_2015.pdf (20.03.2018).

Swiss Re Institute, World Insurance in 2016: The China Growth Engine Steams Ahead, http://institute.swissre.com/research/overview/sigma/3_2017.html.

Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi (Bankalar), MASAK Başkanlığı, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/sektorel-supheli-islem-bildirim-rehberi/2359> (25.04.2018).

Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi (Sigorta ve Emeklilik Şirketleri), MASAK Başkanlığı, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/sektorel-supheli-islem-bildirim-rehberi/2359> (25.04.2018).

Terrorist Financing, Financial Action Task Force-FATF, Paris-France, 2008, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF%20Terrorist%20Financing%20Typologies%20Report.pdf> (20.05.2017).

The FATF Recommendations, 2012, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/FATF%20Standards%20-%2040%20Recommendations%20rc.pdf> (15.05.2018).

The Financial Action Task Force (FATF), Money Laundering Through The Football Sector, 2009, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/FATF%20Money%20Laundering%20Through%20The%20Football%20Sector.pdf>

gafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20through%20the%20Football%20Sector.pdf (31.03.2018).

The Financial Action Task Force (FATF), Report on Money Laundering Typologies Paris, 2003-2004, <http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/moneylaunderingtypologies2003-2004.html> (12.07.2017)

The Financial Action Task Force (FATF), Report on Money Laundering Typologies Paris, 2004-2005, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/2004%202005%20ENG.pdf> (18.07.2017).

Trade in Counterfeit and Pirated Goods, OECD, 2016, <http://www.oecd.org/gov/risk/trade-in-counterfeit-and-pirated-goods-9789264252653-en.htm> (12.02.2018).

What is Money Laundering, FATF, <http://www.fatf-gafi.org/faq/moneylaundering/>, (11.04.2017).

Who We Are, FATF, <http://www.fatf-gafi.org/about/whoweare/>, (12.05.2018).

WINKLER, HERNAN, Does Lower Inequality Lead to Less Crime, <http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/does-lower-inequality-lead-less-crime>, (28.12.2018).

DİĞER KAYNAKLAR

ALESİNA, ALBERTO vd., Organized Crime, Violence And Politics, National Bureau Of Economic Research Working Paper No:22093,United States, 2016.

ALP, İNÖNÜ AKGÜN, Paranın Karası, Kara Paranın Makro Ekonomik Etkileri, s.1 <http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/akgunmakale.htm#> (21.03.2017).

AYDINONAT, EMRAH, Finansal Eylem Görev Timi Türkiye’den Ne İstiyor?, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Değerlendirme Notu, 2012.

BAKER, RAYMOND W. The Biggest Loophole in The Free-Market System, The Washington Quarterly, The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts Institute of Technology, Washington, 1999. s.s.29-46

<https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/baker.pdf>,
(06.04.2017).

BAŞBAKANLIK Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Kayıt Dışı Ekonomi ve Etik, Aktan, Coşkun Can, Fatih Savaşan, Ankara, 2009.

BAYRAKLI, H. HÜSEYİN, N. TOLGA SARUÇ Vergi Kaçırmayı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Ve Vergi Kaçaklarının Önlenmesi: Anket Çalışmasının Bulguları 19. Maliye Sempozyumu, Antalya, 2004.

BERKAN, İSMET, Radikal Gazetesi, 29 Kasım 1996.

BUSCAGLIA, EDGARDO vd, Undermining The Foundations Of Organized Crime And Public Sector Corruption, Stanford University Hoover Institution, 2005.

Citibank'a Kara Para Soruşturması, Milliyet, 10.11.1999.

EĞİLMEZ, MAHFİ, Kripto Paralar, Bitcoin ve Blockchain, Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com/2013/11/bitcoin.html> (04.12.2017).

Examining The Links Between Organised Crime And Corruption, European Commission Center For The Study Of Democracy, 2010.

FABRE, GUÏLHEM, Prospering on Crime: Money Laundering and Financial Crisis, Lund University, Working Paper No 9, Sweden, 2005, <https://lucris.lub.lu.se/ws/files/4640543/624827.pdf>, (24.03.2017).

Financial Crisis Benefits, Organized Crime and Corruption Reporting Project, 2009, <https://www.occrp.org/index.php/en/ccwatch/cc-watch-indepth/239-financial-crisis-benefits-crime> (05.04.2017).

HAWKINS, BRETT, Under The Ocean of The Internet, Sans Institute, 2016, <https://www.sans.org/reading-room/whitepapers/covert/ocean-internet-deep-web-37012> (05.04.2018).

International Standards On Combating Money Laundering And The Financing Of Terrorism & Proliferation, The FATF Recommendations, France, 2012.

İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası, Kayıtdışı Ekonomi Ve Çözüm Yolları, Yılmaz, Gülay A, İstanbul, 2006.

İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası, Suç Ekonomisinin Türkiye Bilançosu, İstanbul, 2011.

KUMAR, AJAR VANDANA, Money Laundering: Concept, Significance and its Impact, European Journal of Business and Management, Vol.4 (2), 2012
<http://www.iiste.org/Journals/index.php/EJBM/article/view/1040/960>
(22.03.2017).

MCDOWELL, JOHN, Economic Perspectives, U.S. Department of State, Volume 6, Number 2, Washington DC, 2001
<https://www.americancorner.org/tw/zh/ejournal-sql-list-files/201101-thet-fight-against-money-laundering.pdf> (14.04.2014).

OECD Observer, “Ten years of combating money laundering”, OECD Observer No 217-218, Summer 1999.

QUIRK, P. J., Money Laundering: Muddying the Macroeconomy, Finance & Development, IMF, 1997
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1997/03/pdf/quirk.pdf> (21.03.2017).

SCHOTT, PAUL ALLAN, Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Second Edition, The World Bank and International Monetary Fund, Washington D.C. 2006.

SMITH, RUSSEL G. Vd, Understanding And Responding To Serious And Organised Crime Involvement In Public Sector Corruption, Trends & Issues In Crime And Criminal Justice, Australian Institute of Criminology, Australia, 2018.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Estimating Illicit Financial Flows Resulting From Drug Trafficking And Other Transnational Organized Crimes, Vienna, 2011
https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf (08.04.2017).